This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

OPERVM GALENI

TOMVS SEPTIMVS QVI EXTRA ORDINEM CLASSIVM SVNT LIBROS COMPLECTENS: QVORVM COGNITIO POST adeptam reliquorum exercitationem arti colophonem & ueluti manum superaddit extremam.

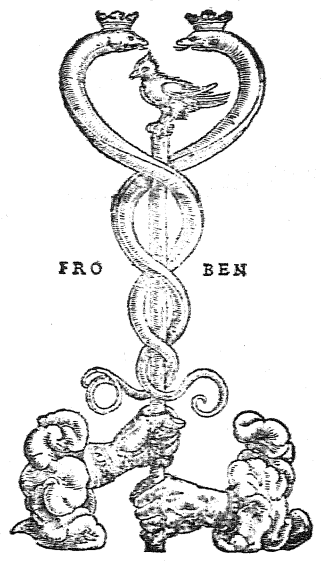

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
FACULTAD DE MEDICINA

BASILEAE M▸ D▸ XLII▸

Della libreria del Collegio della Compagnia di Gesù di Milano
Rio 21305

LIBRI EXTRA ORDINEM
CLASSIVM.

GAleni in Aphorismos Hippocratis libri septem, olim à Nicolao Leoniceno transla-
ti, nuper autem ex plurium antiquorum codicum collatione à Iul. Martiano
Rota diligentissime recogniti. Columna 5
Aduersus Lycum, Quòd nihil in eo aphorismo Hippocrates peccarit, cuius initiũ est,
Qui crescunt plurimum habent caloris innati, liber. Iulio Alexandrino Tridentino
interprete. 231
Contra ea quæ à Iuliano in Hippocratis aphorismos dicta sunt, liber, eodem Iulio Ale
xandrino interprete. 249
Linguarum Hippocratis expositio, Mario Nizolio Brixellensi interprete. 265.

CL. GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS LIBRI SEPTEM

QVOS A NICOLAO LEONICENO TRANSLATOS
Iul. Martianus Rota nuper e complurib⁹ græcis
codicibus illustrauit.

BIBLIOTECA

LIBER PRIMVS.

ITA BREVIS, ars longa, occasio præceps: experimẽtum periculosum, iudicium difficile. Nec solũ seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.

Hanc orationem, siue unus sit aphorismus, siue plures, esse proœmium totius operis, pro confesso habetur apud omnes fere eius expositores. Quid uero sibi Hippocrates uolens, tali utendum proœmio cẽsuerit, non parũ sententiæ ambigunt. Forte uero idipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius diligẽter cõsiderauerimus. Quòd quidem igitur uitam dixerit, breuem artis comparatione, oĩibus libri expositoribus est manifestũ. Artem uero ipsam hac ratione arbitror lõgam existimare, quoniam omnium fere operationum particularium occasionem habeat momẽtaneam, & ob id difficulter cõprehensibilẽ, ut nemo eam possit agnoscere, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus. At cum duo sint instrumẽta ad artes inueniendas necessaria, experimẽtum, & ex ratione iudicium, illud quidẽ periculosum est, hoc autem haudquaquam facile existit, immo si quid aliud maximam habet difficultatẽ. Est igitur occasio præceps, quia materia circa quã uersatur ars, continue fluit. Corpus siquidem nostrum ualde mutationibus obnoxium est, neq; à causis externis tantum, sed ab internis etiam faciliter alteratur. Experimentum uero periculosum est, propter materiæ dignitatem, non propter trãsmutationis facilitatem: hæc enim in momentanea occasione continetur. Iudiciũ uero si quis (ut ego assero) pro ratione accipiat, liquet ipsam esse difficillimam, cum ad hoc usq; qui ambigua permanserit. Si uero (ut nonnulli qui se ab experientia Empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum quæ ex experientia eueniunt, dijudicationem: sic quoq; non est obscura eius rectitudinis difficultas. Sed autorẽ libri esse Dogmaticum in tota ostẽdetur cõmentatione. Prima itaq; proœmij particula ad hũc usq; locum terminatur. Secundam autem scribit, non pronuncianti similis, sed cõsulenti: Nec solũ seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & egrum, & assidentes, et exteriora. Quorum uerborum uis

talis existit, si debes exquirere, & examinare ueritatem eorum quę in hoc libro scribuntur, non modo teipsum medicum oportet omnia quæ conuenit, agere, sed & ægrum, & ministros: atq; insuper exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaq; pars orationis hoc unum caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua quæ sequuntur, artem esse longam demonstrant. Post hanc secunda pars, quoddam ueluti consilium, siue pactum affert illis qui librum lecturi sunt, ac dijudicaturi. Sed quidnã sibi uult statim in libri principio hoc scribens, breuem esse uitam, si ad artis magnitudinem conferatur? Nam hoc ipsum indagare, ab initio proposueramus. Sunt itaq; nõnulli qui uolunt id egisse Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam. Nonnulli contrà, dehortandi causa. Quidam ad hunc finem, ut experiretur atque discerneret eos qui gnauiter, & eos qui secus, artem essent exercitaturi. Alij uolũt ipsum causam attulisse ob quam oportuit scribere cõmentationes. Alij adiiciunt, aphoristicas. Quidam hoc sermone putant ipsum causas assignasse, propter quas hæc ars sit cõiecturalis. Alij ex quot causis contingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, ut à postremis primum incipiam, mihi oĩno uidentur nihil consonum dicere. Quam enim præ se ferret sapiẽtiam, aut quid Hippocratis sententia dignum, statim circa initia operis docere uel q̃ ars quædam coniecturalis sit medicina, uel quòd eius frustramur fine, siue hoc fiat ex nobisipsis, siue ex magnitudine artis? Sed & uerba illa: Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientẽ, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora, contrarium omnino demonstrant. Hæc enim omnia illi magis scribere conuenit, qui profiteatur omnia quæ in libro continentur, esse uera, quàm qui fateatur ob plurimas causas non sortiri finem. Neque enim dixisset, Oportet autem: sed post illa uerba, Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile: hæc alia subiũxisset, Et medicus ipse etiam delinquit, et ægri, & eorum ministri. Sed neq; illi qui aiũt uoluisse ipsum auertere lectores à studio medicinæ, cum dicat uitã esse breuem, artem uero longam: uidentur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia, simul scribere cõmentationes, quæ posteritati utile quidpiam tradant, simul ab initio statim nõ solum à legẽdo ea quæ scripseris, dehortari: sed etiam ab arte uniuersa, cuius doctrinam profitearis, abalienare. Qui uero aiũt uoluisse ipsum homines ad artem im-

tem impenſiori ſtudio capeſſendam excitare (neq; enim aliter poteſt tota tempore breui, cum ſit longa, perdiſci) ij etſi aliquid ueri dicunt, non tamen mihi uidentur uel uiri ſententia dignũ, uel ijs quæ hoc in libro ſcribunt, congruens ſatis proœmium oſtendere: ſicuti neq; quicunq; arbitrantur hoc genus ſermonis fuiſſe ab Hippocrate uſurpatũ, tentandi gratia illos qui ad artem accedunt. Verum enim eſt, quod etiã à Platone dicitur, hac maxime uia periculum fieri illorũ animi, qui quãuis artem ſunt præcepturi, ſi magnã atq; difficilẽ eſſe eius perceptionem oſtendamus. Atqui hoc neq; per librũ aliquem, ſed per mutuos ſermones agitur, neque mihi congruens uidetur preſenti commentationi: ſiquidem proœmium oportet ijs quę ſunt in libro ſcribenda, cohærere. Niſi forte quis ſentiat, omnium librorum primos legendos eſſe aphoriſmos, atque ideo Hippocratem in proœmio commentationis cõmunem feciſſe uniuerſæ arti ſermonem: uolentem per hunc oſtendere, non poſſe unumquemq; ſuo arbitrio artem diſcere medicinalem, longa cum ſit, ſed illos tantũ quibus ſuppetat tempus ad diſcendum, & natura ſint ad hoc aptiores. Quòd ſi probabile prorſus appareat, hanc totius artis communem eſſe præfationem: neque illi ſunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratẽ cauſam aſſignaſſe, ob quam commentationes ſcribere oporteat. Fecit autem & in libro qui de Officio medici inſcribitur, omnium lectionum commune proœmium, quemadmodum in eiuſdem libri expoſitione fuit à nobis oſtenſum. Illorum itaq; ſententia, qui uel doctrinæ modi, uel certe commẽtationum utilitatis cauſam uolunt in proœmio aſſignari, mihi præferenda uidetur. Nam & forma doctrinæ aphoriſtica, quę omnes rei proprietates breuiſſimis uerbis circumſcribit, eſt illis utiliſſima, qui uolunt breui tempore longam artem docere: et conſcribere commẽtationes ob id, quod uita ſit breuis, ſi ad artis magnitudinem conferatur, ſummam habet præ omnibus alijs rationem. Nemo enim noſtrum ſatis eſſe poteſt ad artem ſimul & cõſtituendam & abſoluendam: ſed ſatis ſuperq; uideri debet, ſi quæ multorum annorum ſpatio priores inuenerint, poſteris accipientes, atq; his addẽtes aliquid, illam aliquando compleant atque perficiãt. Vel enim propter iſtorum alterum, uel propter utrunq;, mihi uidẽ tali eſſe uſus proœmio, ac ſi ita ſcripſiſſet: Quoniam artis magnitudo uitã excedit hominis, adeo ut ab homine quantumuis diligenti ac laborioſo non poſſit & inchoari, & ad finem uſque perduci: propterea operæpreciũ eſt, quæ quiſq; cognouit, ea mandare literis, & tradere poſteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturã omnem diligẽter, breuiter, & dilucide interpretentẽ. Quòd uero ars longa ſit, uerba hæc quæ ſubſequuntur, oſtendunt: Occaſio præceps, experimentum uero periculoſum, iudicium difficile. Quaſi ita dixerit: Vita breuis, ars longa: quoniam & occaſio præceps, & experimentum periculoſum, & iudicium difficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occaſiõ agẽdorum in ipſa eſt admodũ præceps, hoc eſt, anguſtiſſima, & fere momentanea. Præterea cum ſint duo inſtrumenta per quę reme dia inueniuntur, ratio & experientia: hæc quidem eſt periculoſa, ratio uero difficilis, hoc eſt, non facilis cognitu. Vera autem eſſe quæ dicuntur, non eſt difficile paucis oſtendere. Occaſio enim præceps eſt, propter materiæ fluxum: dico autem corpus, quod cõtinue fluit, & momento tẽporis tranſmutatur. Experimẽtum autem periculoſum eſt & ipſum, materiæ ratione. Neq; enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicinalis, ut aliarum, materia ſunt, in quibus experiri & exerciari multis modis impune licet illi, qui ſe circa materiam exerceat, & artis theoremata meditetur: id quod in lignis carpẽtarij, in corijs coriarij faciunt. Ligna ſiquidem & coriũ male tractantem corrumpere, nullum periculum eſt: at in corpore humano illa experiri quæ non ſunt experientia comproba ta, non eſt citra periculum, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur. Iam uero & iudicium, (eſt autem ratio ipſa iudicium, quoniam per eam quæ ſunt facienda, iudicantur) difficile eſt, nec inuentu facile, de uero autẽ iudicio loquor, atq; hoc ſectarum multitudo in arte medicinali oſtendunt. Neque enim ſi ueritas eſſet inuentu facilis, tot ac tanti uiri qui illam perquiſierunt, unquã in tam repugnantes ſententias deueniſſent. Empiricis uero non uidetur ratio dici iudiciũ, ſed quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum dijudicatio. Nam, ut uerum fateamur, & hæc difficilis eſt, nec exploratu facilis: quando multis remedijs ægrotanti adhibitis, aliquod unum illorum in cauſa fuiſſe dijudicat, ut ęger uel melius ſe habeat, uel deterius: quem ſi forte contigerit, primo dormiſſe, deinde unctum fuiſſe, poſtea emplaſtrũ adhibuiſſe, deinde clyſterem, uel ſpontaneam uentris deiectionẽ habuiſſe, deinde tales cibos aſſumpſiſſe, & poſt hæc omnia ſenſiſſe iuuamentum uel detrimentum: non facile dictu eſt, quidnam eorum quæ circa ipſum facta ſunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex cauſis omnibus iudicium eſt difficile. Sed iam ſermonem totum uno capite colligamus. Ars quidem eſt longa, ſi eam unius hominis uita metiamur. Expedit autem relinquere poſteris commentationes, præſertim compendioſas, atque aphoriſticas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam diſciplinam, & ad illa quæ quis didicit retinenda, quæque oblitus poſtea fuerit in memoriam reuocanda, utiliſſimus eſt. Conſonant autem his & uerba ſequẽtia. Nam tanquam proœmium fecerit & ipſi commentario, & his quæ in eo ſcribenda fuerunt, conuenienter ſubintulit. Nec ſolum oportet præſtare ſeipſum opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. Si quis (inquit) aliquando dijudicaturus eſt, quæ in hoc libro ſcribuntur, quantũ habeant ueritatis: nõ ſolum ſeipſum præſtare debet opportuna facientem, & nihil quod ægro poſſit conducere, prætermittentem; ſed & ipſe æger parere medico debet,

& in

& in nullo propriæ indulgere uoluptati: miniſtri A
ctiam idonei aſſideãt, oportet, & exteriora omnia
adſint apparata. Nam propter illa plerũq; uel præ-
cognitionẽ, uel curationem, uel utraq; interrum-
pi contingit. Exteriora autẽ ſunt habitationes ido
neæ, uel turbarum plenæ, uel turba uacantes, præ
terea quæ nunciantur & aguntur, quæq; iram, aut
triſtitiam, aut aliquem alium affectũ ægrotanti in-
fligunt, adhæc illa quæ noctu ſomnũ abrumpunt,
quæ propè infinita ſunt. Si igitur (inquit) hęc om
nia bene & recte ſe habuerint: nihil eorum quæ in
hoc libro ſcribuntur, falſum eſſe inuenietur.

11 In perturbationibus uentris, & uomitibus
ſpontinis, ſi talia purgẽtur, qualia purgari opor
tet, confert, & leuiter ferunt. ſin minus, contrà. B
Sic & uaſorũ inanitio ſi talis fiat, qualis fieri de-
bet, confert, & bene tolerant: ſin minus, contrà,
Inſpicere itaque oportet & regionem, & tem-
pus, & ætatem, & morbos in quibus conueni-
at, aut non.

Non de quantitate eorum quæ euacuantur, ſer
mo ipſi eſt: (ut nonnulli ſunt arbitrati) ſed de qua
litate tantum, ut manifeſtant duo uerba, qualia &
qualis. Nã in iſs quæ ſponte fiunt euacuationbus,
ita dixit: Si qualia oportet purgari, purgẽtur: con-
fert, & leuiter ferunt. In aliis uero quæ à medico:
Si qualis fieri debet, ita fiat. Atq potuiſſet dicere,
Si quãtum purgari oportet, purget. & rurſus, Si C
tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem oſtenditur
& ex uerbo purgari. Neq; eñ ſimpliciter dixit, Si
qualia oportet euacuari: ſed, Si qualia oportet pur
gari. Eſt autem purgatio, humorum qui ſua quali-
tate moleſtant, euacuatio. In his itaq; multi delin
quunt expoſitores, qui neq; uerba, neq; hominis
mentem recte percipiunt. Adhuc autẽ magis pec-
cant, cum uaſorum inanitionem alij pro inedia ac
cipiunt, alij pro uenæ ſectione. Hippocrates ſiqui-
dem omnem euacuationem ſolet ab euentu nomi
nare uaſorum inanitionem, quoniam in omnibus
euacuationibus cõtingit uaſa inaniri. Sermo quip
pe nunc ipſi eſt de qualitate eorum quæ euacuan-
tur. Sicuti autem ſemper adhortatur, ut quæ recte
à natura fiunt, medicus imitetur: ſic & nunc idem
agit, à ſpontinis euacuationibus ſuã exorſus ora- D
tionem, in qbus ſi qualia oportet purgari, purgen-
tur, (hoc eſt ea quæ corpus infeſtant) confert, & le
uiter ferunt. Quòd ſi aliorũ fiat euacuatio, & non
eorum quę corpora noſtra moleſtant, contrarium
euenit: neq; enim confert, & grauiter ferunt ægro-
tantes. Eodem pariter modo, ſi medicus moliatur
aliquam facere euacuationẽ, eorum eſto quæ cor-
pora noſtra moleſtant, quemadmodum & in aliis
locis humorem noxium præcipit euacuari, neq; al
terum illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita
ſuperabunder, hanc omnino oportet euacuari: fla-
ua autem bile uel atra infeſtante, abſtinendum eſt
à pituita, & bilem infeſtãtem euacuandum: Sic &
ſi humor ſanguineus in corpore modum exceſſe-

rit, ſanguinem euacuari oportet, itidem et ſeroſam
eius partem, ſi hæc fuerit ſuperabundans. Humo-
rem autem ſuperabundãtem ex colore debemus
coniectari, niſi aliqui forte in profundum receſſe-
rint. Color enim ſimilis effloreſcit humoribus, ſi
non regurgitauerint. In iſs ergo præcipue qui re-
troceſſerunt, & nõ ſunt æqua portione per totum
corpus diffuſi, oportet inſpicere tẽpus anni, & re-
gionem, & ætatem, & morbos, in quibus conue-
niat aut non: hoc eſt, in quibus cõueniat aut non,
talis uel talis humoris facere euacuationem. Ha-
bet enim & unuſquiſq; humor in corpore ſuperex
cedens indicia propria, de quibus deinceps pleni-
us dicemus. Perfectę tamen gratia cognitionis, in
ſpicere oportet tempus anni quod præſens eſt, &
regionem in qua degunt ægrotãtes, & eorum æta-
tem, & ſpeciem ægritudinis. Sint enim, ſi ita con-
tigerit, flauæ bilis in corpore abundanti indicia ſi-
mul cum ipſis inſpiciendũ erit: ſi tempus eſtiuum,
ſi regio calida, ſi æger in ætatis uigore conſiſtit. Eo
dem modo et in pituita conſiderandum eſt, ſi adſit
hyems, ſi regio frigida, ſi homo ſenex. Et præter
hæc omnia, ipſam morbi ſpeciem inſpicere opor-
tet: ueluti quòd tertiana (ſi ita contigerit) fit à fla-
ua bile modum excedente, quartana ab atra, quo-
tidiana à pituita, cãcer ab atra bile, *eryſipelas* à fla
ua, atq; ſingulæ aliæ *morborum ſpecies*. Si enim
hæc omnia diſtinxerimus, firmius atq; ſtabilius ad
noxij humoris euacuationẽ peruenie mus. Illi au-
tem expoſitores præ aliis (ueluti abſurda dicẽtes)
repudiandi, qui putant ipſum de ſola inedia quæ
adhibetur in febribus, ſermonem habere, cum ta-
men febres non nominauerit, & ſermo fiat de om
nibus quæ ſunt præter naturam, quorum nos do-
cet intentiones, ad quas reſpicientes nos oportet in
uenire non quãtitatem, ſed qualitatem euacuatio-
nis. Nam de quantitate, ſequens diſſerit aphoriſ-
mus. Quo autem morbi tempore aggredi opor-
teat euacuationem, & quomodo ipſa ſit facienda,
in aliis deinceps dicet aphoriſmis: quare neq; nũc
mihi de his dicere eſt neceſſarium. Sic enim noſtra
doctrina nõ foret ſapientior, & cõmentationes ad
immodicam minimeq; neceſſariam prolixitatem
peruenirent.

Habitus exercitatorũ qui ad ſummum bo- III
nitatis attingunt: periculoſi, ſi in extremo conſti
terint. Neq; enim poſſunt in eodem permane-
re, neq; quieſcere. Cum uero non quieſcant: ne
que poſſunt proficere in melius. Reliquũ eſt igi
tur ut decidant in deterius. His de cauſis, bonũ
habitum ſtatim ſoluere expedit, ut corpus rur-
ſus nutriri incipiat. Neq; compreſſiones, ad ex-
tremum ducendæ: (periculoſum enim) ſed qua
lis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc
ducere conuenit. Sic & euacuationes quæ ad ex
tremum deducũt, periculoſæ. Et rurſus refectio
nes, cum extremæ fuerint, periculoſæ.

Illum qui antecedit, ſermonẽ eſſe de eorũ quæ A euacuantur qualitate, docuimus. In hoc autem & ſequentibus uult de quãtitate docere: & ab immoderata repletione atq; euacuatione initium ſumit, in hoc quoque aphoriſmo propoſito, ſicuti in alio præcedente, quoddam exemplum ſupponens, & ad ipſum, ut conſueuit, ſuum ſermonem dirigens. Exemplum autem ipſi eſt, exercitatorũ bonus habitus. Vocat aũt bonum habitum exercitatorum, illorum quibus hoc eſt totius uitæ inſtitutum, aſſidue operã dare exercitationibus, ut alios deijciãt, qui mos eſt athletarum. Qui enim ſimpliciter bonus habitus nominatur, quem plurimi agricolæ habent, in ſodienda terra, metendis ſegetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionem nõ attingit. Athletarum autem bonus B habitus, non paruam culpam habet, ſtudere magnam corpori molem adijcere, & (ut liquere poteſt) humorum multitudinem. Hi enim apparatus ſunt toti corpori nutriendo, qui ſi ipſi præſtò non adſint, fieri non poteſt ut corpora ad molem immodicam perducantur. Quare neceſſarium eſt huiuſcemodi diſpoſitionem eſſe periculoſam. Cum enim uaſa cibis ac potibus fuerint ſupra modum repleta, periculum eſt ne aut ipſa diſrumpãtur, aut calor nativus ſuffocetur extingaturue: ſicuti olim & athletæ quidam qui ad ſummã repletionem ueniſſent, ſubita morte interierũt. Qui autem ad naturæ opera utilis eſt bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius eſt, quia nunquã ad extremam pertenit repletionem: quare neq; ipſum ſol- C uere oportet, ſicuti habitum athletarum, quum ad extremum peruenit. Hunc enim ſoluere oportet, haudquaquam morantes, ſed anticipantes ſolutione periculũ. Cauſam uero ob quam ſoluere oporteat, talem ipſe ſubiecit dicens: Neq; enim poſſunt in eodem permanere, neq; quieſcere. Nam cũ ſemper natura coctionem, diſtributionẽ, ſanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atq; aſſimilationem operetur: quando nihil adijci ſolidis corporis partibus poteſt, neque uenæ amplius habent conceptaculum in quod alimentum diſtributum recipiatur, tunc neceſſario periculum imminet, ne aut uas aliquod diſrumpatur, aut ſubita mors obueniat. Vt igitur corpus rurſus habeat lo- D cum quo nutriatur, bonum habitum oportet ſine mora ſoluere. Eius autem ſolutio eſt euacuatio, ut liquet. Et hanc quoq; oportet non ultra modum facere: cũ ſit immodica euacuatio, non minus immoderata repletione periculoſa. Intentio aũt quantitatis euacuationis, non ſolum humorem ſuperabundantem reſpicit, ſed & uires hominis qui debet euacuari. Alij enim alijs magis minusue perferunt euacuationes. Hæc itaq; ab ipſo de bono habitu athletarum dicta fuere: quæ quidem ipſa per ſeipſa poſſunt conducere ijs qui tale uitæ inſtitutũ elegerunt: medicis autem ſunt ueluti exemplũ ſermonis poſtea ſubiungẽdi. Inquit enim: Sic & euacuationes quę ad extremũ deducũt, periculoſæ. Et rurſus refectiones cũ extremæ fuerint, periculoſæ,

In quo toto ſermone ſumma ſententiæ hæc eſt, q̃ neq; euacuare, neq; replere ſupra modũ oporteat; cuius rei documento eſſe poteſt bonus habitus athletarũ, qui alio qui inculpabilis exiſtens (nam & bonis abũdant humoribus, & uires robuſtas athletæ habent) hoc ſolũ malum permaximũ continet, q̃ ad extremã uenit repletionẽ, quapropter ſtatim eum ſoluere oportet. Et ſicuti rurſus qui ſunt tali habitu præditi, nõ ſunt ad extremam euacuationẽ perducendi: ſic & qui alia quauis egent euacuatione, non ſunt ſupra modum euacuandi. Nam, ut in uniuerſum dicamus, in omni euacuatione uires ægroti oportet attẽdere: & donec tolerat, nec laborat, tentandũ eſt humorem exuperantẽ educere. cũ uero diſſoluunt uires, etiã ſi reſtent ſuperfluitates, cauere oportet earum euacuationẽ. Quod aũt ait: Et rurſus refectiones cũ extremæ fuerint, periculoſæ: ſi quis debeat ſermonẽ hunc ad exemplũ referre ne ſit decurtatus, de ultima dictus repletione uidebit, quam iubet caueri, & nõ uſq; adeo reficere corpora, ut ad extremã ueniant repletionem. Si uero ſermonis figurã attẽderis, ut nõnulli expoſitores fecere: de eadẽ re bis ipſum dicere, ſed aliter atq; aliter cogitabis. Cum igitur ita dixerit: Sic & euacuationes quæ ad extremũ perducunt, periculoſæ: hoc ſolũ putabis præcipere, fugiẽdas eſſe immodicas euacuationes, quoniã ſint admodum periculoſæ. Cum uero poſtea ſubiungẽs dixerit: Et rurſus refectiones cũ extremæ fuerint, periculoſę: ob hoc uetare immodicas euacuationes, quoniã & refectiões poſt ipſas, haudquaq; ſecuræ exiſtũt, cũ ſit natura iam facta imbecillis, & neq; iam poſſit ſufficienter coquere, neq; diſtribuere alimentũ, neq; aſſimilare. Verum ſi quis ita ſermonem acceperit: altera doctrinæ pars de ſuperflua repletione relinquetur, & fruſtra exemplum de bono exercitatorum habitu erit allatũ. Quidę q̃ & hoc ipſum uerbum rurſum, in tota adiectũ oratione, ſententiam quam diximus, uidetur manifeſtare, cum ita dicat: Et rurſus refectiones, cum extremæ fuerint, periculoſæ. Vt eũ qui de altera re ſermonẽ faciat, ita uerbum rurſus appoſuit.

Victus tenuis atq; exquiſitus, in morbis qui IIII
dem longis ſemper, in acutis uero, in quibus non conuenit, periculoſus. Et rurſus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis eſt. Nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt, graues ſunt.

Cum in ſuperiori aphoriſmo de qualibet immodica repletione atq; euacuatione locutus fuerit; in hoc de ægrotantium uictu ſermonem habet, præcipiens nobis, in morbis longis ſemper uictum cauere tenuem, in acutis uero nõ ſemper, plurimi enim horũ uictum tenuem exigere uidentur: quidam uero eorũ & illum qui ad extremũ tenuitatis deuenit. Eſſet aũt uictus tenuis in extremo, qui per ſolã inediã, uel melicratũ, uſq; ad iudicationẽ procedit. Tenuis uero, qui per pauca, aut parum nutrientia

edulia

edulia, qualis eſt ptiſanæ ſuccus. Eius autem ter-
minus eſt uirium ablatio, quarū gratia nutrimus.
In ſanis itaq; corporib. ſemper oportet robur ſer-
uare naturæ, uel augere alimentis, non demoliri.
Ac augens quidem alimentum eſt quod plenum
uocatur, conſeruans autem, quod modicū exiſtit:
auferēs uero quod tenue dicitur. Hoc igitur ſem-
per fugere oportet, duobus alijs, ut præſentia exi-
gunt, uti. In ægrotantibus autem, raro quidem, in-
terdū tamen robur corporis maius reddere q̄m ac-
ceperimus, ſtudemus, ſtudemusq; magna ex par-
te in longis quidem morbis ſouere uires, in acutis
autē moderate debilitatas conſeruare. Nam ſi eas
iniſtis tales, quales accepimus uel ſeruare, uel au-
gere ſemper uoluerimus, morbus excreſcet. Qui
uero morbi acuti uictum exigant tenuiſſimum in
extremo, quiq; tenuiſſimū quidem, non tamen in
extremo, & q̄ tenuē, in lib. De uictu acutorū (qui
De ptiſana à nōnullis inſcribit) plenius Hippoc.
docuit: & nos noſtris in eūdem librū expoſitioni-
bus, totum ſermonē abſoluimus. Nunc uero tan-
tū hoc dixiſſe ſufficiat, in omnibus morbis in qui-
bus maximus uigor & iudicatio primis quatuor
diebus futura eſt, modo natura ſit fortior, integrā
inediā ſeruandam eſſe, quæ eſt in extremo tenuiſ-
ſimus uictus. In quibus uero non ultra primam ſe
ptimanam protrahentur, forti exiſtente natura, ſo
lo utēdum eſt melicrato. Solus autem hic uictus
tenuiſſimus eſſet, non tamen in extremo. Quòd ſi
naturæ robori non ſatis fidamus, ptiſanæ utemur
ſucco. rationabiliterq; huiuſcemodi uictus tenuis
dicerētur, ſicuti qui per ptiſanā hordeaceā, nō eſt
quidē tenuis exquiſite, niſi omnino pauca aſſum-
pta fuerit: non tamē propterea plenus, qualis qui
ſit per ouа, & alicā, & piſces, atq; alia huiuſcemo-
di. Quod igitē adiectū eſt ſermoni de acutis, in qui
bus nō cōuenit, haud quaq̄ dicitur propter pera-
cutos, de his enim ipſe mox inquiet: Vbi igitē mor
bus peracutus eſt ſtatim, & extremos labores ha-
bet, & uictu extreme tenuiſſimo utendum eſt.

V In tenui uictu ægri delinquūt: quo fit ut ma-
gis lędantur. Quicunq; enim error cōmittitur,
maior in hoc fit, q̄ in paulo pleniori uictu. Pro
pterea etiam ſanis periculoſus exiſtit ualde te-
nuis conſtitutus & exquiſitus uictus, quoniā
errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis ui
ctus atq; admodum exquiſitus, eo qui ſit pau-
lo plenior, magis periculoſus.

Huius initiū aphoriſmi etiā aliter ſcriptū inue-
niē, hoc modo: In tenui uictu magna ex parte pec
cant qui ægrotant, quo ſit ut magis lædantur. Et
hanc ſcripturā plerique magis altera probant, hoc
putantes Hippocratē uoluiſſe dicere, quòd in te-
nui uictu ut plurimū ægri delinquūt atq; ideo ma
gis lædūtur. Nam inſcijs medicis ob hoc ipſum
coguntur cibū aſſumere, quoniam tenui uictu ab
ipſis regūtur: & hinc maius detrimentū ſuſcipiūt,
q̄ſi uictu tenuiore non regerentur. Quòd autem
delinquant, manifeſtū eſt, quoniā uires habent im
becilles, ut quę antea alimēti inopia laborauerint.
Mihi autē uidetur prior ſcriptura melior, ut quæ
hanc quoq; cōplectitur, & ſermonē facit genera-
liorē, cū de omni delicto doceat, ſiue uolentibus,
ſiue inuitis ęgrotātibus accidat: ut talis ſit ſermo:
Quicūq; error accidit ęgrotātibus qui tenui uictu
regūtur, hic maximū affert periculū, quia & natu-
ra à tali uictu debilitatē, & ab eo trāſitus eſt inſue-
tus. Confirmāt antedictā ſcripturā ea quę de ſanis
dicunē, in quibꝫ tenuē ait uictū eſſe periculoſum,
quoniam errores grauius ferunt, nō quia propter
uictus tenuitatē cogātur delinquere. Quę uero de
aphoriſmo ſequuntur, ſunt manifeſta.

Extremis morbis, extrema exquiſite reme- VI
dia optima ſunt.

Extremos morbos nominauit Hippocrates
ſummos, ultra quos non ſunt alij. Quare præcipit
in ipſis tota curatione exquiſitiſſima nos uti, ac
proculdubio uictum quoq; adhibere tenuiſſimū:
tales autem prorſus ſunt morbi peracuti, in pera-
cutis autem qui tertio die ad ſummū uigorē per-
ueniunt, uictus ſumme tenuis optimus eſt. Vnde
ſequentem ſubiungens aphoriſmum, ait.

Vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos VII
habet labores: & extreme tenuiſſimo uictu
utendū eſt. Vbi uero nō, ſed pleniorē uictum
contingit adhibere: tantum cibi indulgendum
eſt, quantum morbus extremis eſt mollior.

Sicut prius extremos morbos, ſummos nomi-
nauit: ita & nūc extremos labores, ſummos appel
lat: labores autē, uel acceſſiones, uel ſimpliciter ca
ſus uniuerſos. Etenim acceſſiones, atq; omes ſimpli
citer caſus ſummos poſſidet morbus peracutus
ſtatim in primis morbi diebus: nā in ipſos ſtatim
morbi incidit uigor: qui nihil aliud eſt, q̄ morbi
quantū ad caſus attinet ſummū. Iam uero morbus
ille eſt peracutus, qui ſtatim in ſummo uigore cō-
ſiſtit. Statim autē eſt intelligendum, circa primos
quatuor dies, uel paulo ulterius. Idcirco aūt extre
me tenuē uictū adhibere conuenit, ſi modo uictus
tenuiſſimus morbis cōſiſtentibus eſt neceſſarius:
quēadmodū docuit in lib. De uictu acutorū, & in
hoc ipſo aphoriſmo. Conſiſtit autē morbus pera-
cutus ſtatim in primis diebꝰ. Quòd autē ſit ratiōi
cōſonū, in morbi uigore tenuiſſimo uti uictu, ali-
bi eſt à nobis plenius oſtēſum. Nūc id tantū dixiſ-
ſe ſat erit. q̄ſi ꝓpter inflāmatiōes, uel febres (quæ
à morbis acutis ſunt inſeparabiles) quiſpiā uereē
effatu dignū afferre alimētū, hoc ipſum morbo in
ſuo uigore cōſiſtente magis ucrebit facere. Tunc
eñ phlegmaſiæ, ut appellat ipſe in libro De uictu
acutorū, maxime exiſtunt, ſiue quis per phlegma-
ſias uelit intelligere illas q̄ proprie dicunē inflāma
tiones, ſiue etiā libeat febres una cōplecti, ſecun-
dū antiquā uocabuli acceptionē. Accedit ad hæc,
q̄ melius eſt naturā permittere uacare circa morbi

coctionem, morbo in ſuo uigore conſiſtente, neq; A diſtrahere ipſam ad cibos recenter aſſumptos cō/ficiendos. His rationibus itaq;, cum morbus con/ſiſtit, uictu tenuiſſimo oportet uti. Hoc ſuppoſito, in aliis morbis qui ſuum uigorem ſunt poſterius accepturi, non licet afferre ſtatim ab initio tenuiſ/ſimum uictum. Nam prius homo morietur, quàm morbus in uigore cōſiſtat. In quibus uero morbi uigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, in iis poſſumus uictu extreme tenuiſſimo uti. cum uires tolerēt & inediam omnimodam, & ſolius melicrati exhibitionem, & ptiſanæ ſuccum paucum omino, talis ſi quidem tenuiſſimus eſt uic/tus. Qui uero hoc minus tenuis exiſtit, quē etiā pleniorē nominauit, illis conuenit morbis qui po/ſterius in ſuo debent uigore conſiſtere: in quibus B præcipit tātum à uictus tenuitate declinare, quan/tum morbus ab extremis recedit, hoc enim à uigo/re ſummo. Hoc enim proximo exiſtente, minus plene uictū afferemus: longius uero diſtante, ma/gis plenum: & quanto tardiorem fore ſummum morbi uigorem expectabimus, tantum & uictus figuram commutabimus.

VIII Quando morbus in ſuo uigore conſtiterit, tunc uictu tenuiſſimo utendum eſt.

Hic pariter ſermo pars quædā eſt artis quæ do/cet uictum conuenientem adhibere, qui à nōnul/lis ſeorſum ſcribitur per uerba nuper dicta: ab aliis uero antecedenti annectitur aphoriſmo, eō modo quo antea ſcriptus eſt. Docet autem nos, ut cunq; C ſcribatur, unam & eandem ſpeculationē, antiquo magiſtro præcipiente: ut cum morbus in ſuo ui/gore conſiſtit, uictu tenuiſſimo utamur, tum pro/pter caſuum magnitudinem, tum propter morbi coctionem. Neq; enim diſtrahere oportet naturā ad alterā nouā coctionē, cum eo tēpore humorū noxiorum coctioni fortiter uacet, & haud ita mul/to poſt ipſos ſit euictura. Sic enim oſtendimus & in tractatione De Criſibus. Nunc uero de iis tan/tum morbis ſermo tranſigitur, in quibus omnino & curationem & uictus intendimus rationem. Ii uero ſunt in quibus poſt uigorem ſequitur de/clinatio. Nam quorum ſummum uigorē excipit mors, in his parte artis utimur quæ prognoſtica nominatur, id quod futurum ſit prænunciātes, ne D euentus rerū noſtro aſcribatur errori. Hæc igitur tibi ſit una indicatio, ſumpta ex morbi tēporibus ad uictus rationē, altera uero à uiribus ægrotātis, quam in ſequenti docet aphoriſmo.

IX Coniectari autem oportet, an æger cum ui/ctu ſufficiat perdurare donec morbus cōſiſtat: & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum ui/ctu perdurare: uel morbus antea deficiat, atq; hebeteſcat.

Quia in ſuperiori aphoriſmo tādiu iuſſit ab eo qui extreme tenuis uictus nominatur, declinare, quādiu morbus mollior extiterit ſuo uigore, hoc in loco nunc alteram adiicit intentionē, ut quan/titatem declinationis exquiſite noſcamus. Eſt au/tem hæc intentio, uis ipſa ægrotantis, cuius gratia nutrimus, neq; enim morbi cauſa. Cum enim uis ita robuſta fuerit, ut ſperemus ipſam poſſe perdu/rare totum tempus inter medium uſq; ad ſummū morbi uigorem, cum tali uictus forma: tūc exqui/ſitam habebimus declinationis, quam diximus, quantitatē. Quòd ſi imbecillior extiterit, adiicien/dum eſt aliquid uictui, & plenior eſt adhibendus, tantum quantum uirium imbecillitas expoſtulat. Quocirca aliquando in ipſo etiam morbi uigore, ubi caſus aliquis interuenerit robur naturæ diſſol/uēs, nutrire cogimur. Eſt autem hic quoq; ſermo pars totius offerēdi alimēti rationis. Vnde ſi quis & hunc, & priorem, atq; ſequentem aphoriſmum unum fecerit, non aberrabit. Ego uero, quoad fie/ri poteſt, in partes ſecans expono, doctrinæ gra/tia clarioris.

Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, iis X ſtatim tenuis uictus adhibēdus eſt. quibus ue/ro poſterius debet conſiſtere, iis & in ipſo con/ſiſtendi tempore, & parum ante illud, cibus ſubtrahendus: prius uero uberius agēdum, ut æger ſufficiat.

Hic pariter ſermo eandem ſentētiam habet cū priore, niſi quòd eſt illo uniuerſalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat q; ſtatim in ipſis te-C nuiſſimo uictu uti oporteret. Hic uero ſimpliciter de oīmbus morbis pronuntiat, quibus ſtatim cō/ſiſtendi tempus futurū eſt, hoc eſt, non multo poſt primam acceſſionem, iubens ob id tenuem adhi/bere uictum. Quæ uero ſequūtur manifeſta; cum eidem hæreant ſententiæ.

In acceſſionibus abſtinere oportet: nam ci/ XI bum dare, nocuum eſt: & quibus per circuitum fiunt acceſſiones, in ipſa acceſſione abſtinere oportet.

Totius quidem uictus rationem in unoquoq; morbo à duabus intētionibus iuſſit abſumere, ex futuro totius morbi uigore, & ex uiribus ægro/tantis. Quomodo uero quiſpiam particulatim ci-D bum offerat conuenienter, in hoc docet ſermone, caueri iubens morborū acceſſiones. Ipſe uero ma/nifeſtius in libro De uictu acutorum dixit, quòd neq; cum iam adſunt, neq; haud ita multo poſt af/futurę ſunt acceſſiones, cibus dandus eſt, ſed cum declinant aut ceſſant.

Acceſſiones uero, & cōſtitutiones, morbi in/ XII dicabunt, & anni tēpora & circuituum ſucceſſi/ua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis die/bus, ſiue per maiora interualla fiant. Sed ex iis quæ mox apparent, indicia ſumuntur: quēad/modum in morbo laterali, ſi circa initia ſtatim ſputū appareat, morbū breuiat: ſi uero poſtea

appa/

appareat, producit. Et urinę, & alui excremẽta, & ſudores, quæcunq; apparuerint, uel bonam morborum iudicationem uel malam, uel breues aut longos fore morbos oſtendunt.

Si quæ prius dicta fuerũt ab eo de uictus ratione, ad memoriam reuocemus: eorum quæ nunc dicuntur, utilitas fiet nobis manifeſtior. Quæ aũt prius dicta fuerunt, hæc ſunt: Totius uictus figuram ad duas reſpiciens intentiones faciebat, quarũ altera erat uis ægrotantis, altera cõſtitutio morbi. Nam cõſiderare an morbus ſit acutus, uel peracutus, uel lõgus, & aliquãdo maxime in uigore conſiſtet: morbi conſtitutionẽ eſt cõſiderare. Particulares aũt ciborũ oblationes, ex acceſſionibus particularibus coniecturabatur. Cum igitur tres eſſent intentiões adperfectã & abſolutam uictus rationem, primaq; ex uiribus egrotantis, ſecunda ex morbi conſtitutione, tertia præter has ex particularibus acceſſionibus ſumerentur. uires quidẽ ſub primo ſtatim ingreſſu comprehendere medicus poteſt, ex pulſibus ſcilicet & alijs quæ ipſe in libro prognoſtico latius ſcriptitauit: quamuis forte quis dixerit uirium magnitudinem eſſe incomprehenſibilẽ. At ſi non poſſumus earũ quantitatẽ exquiſite cognoſcere, poſſe tamen nos artificioſa quadã coniectura ad ueritatẽ proxime accedere, nemo inficiabitur. morbi uero conſtitutionẽ, qualis nam ſit, et particulares acceſſiones, *multi medici* exiſtimarunt non poſſe *dignoſci: nõ* tamen idẽ ſenſit Hippocrates, ſed & in hac parte, ſicuti & in alijs omnibus ſæpe quidẽ exquiſite, &, ut quiſpiã dixerit, perite atq; ſcienter, ſæpe uero coniecturaliter quidem non tamen inartificioſe, neq; longe à ueritate, ſed propinque ac proxime perueniemus ad cognoſcendũ futurũ cõſiſtendi tẽpus, & acceſſionũ ſucceſſiuas reciprocationes. Verũ hęc oẽnia latius & in libris qui Prognoſtica, & in alijs qui Epidemię inſcribuntur, Hippocrates docuit: nosq; iuxta antiqui magiſtri ſententiã, ipſius uerba cum decenti expoſitione apposuimus in primo libro De Criſibus: in quo oſtẽdimus quomodo quiſpiam futurum morbi uigorem poſſit præcognoſcere. Nunc uero ſunt omnia ab Hippocrate per capita tradita, nosq; ipſa quãbreuiſſime fieri poterit, dilucidabimus. Quibus uero curæ eſt omnem de his diſciplinam diligenter perdiſcere, ad librũ De Criſibus à nobis conſcriptum, legendum accedant. Ipſi quoq; morbi, & acceſſionum proportiones, & ſuas etiam conſtitutiones nihilominus oſtendent: ueluti in intermittẽtibus, quòd tertiana cito terminatur, quotidiana uero longa erit, quartana autem etiam hac longior exiſtet. In continuis, quòd incendentes quidem acutæ ſunt: quæ uero typhodes, id eſt ſuccendentes nominantur, lõgiores: mediæ uero inter has, ſemitertianæ. Quomodo uero quiſpiam has omnes febres ſtatim inuadentes dignoſcat, ſecundo libro De Criſibus plenius edocuimus: quare non oportet huc transferre quæ in alijs bene iam explicauimus: ne

A que enim ſæpius eadem in pluribus libris ſunt repetenda, ſed ſolum ad memoriã reuocãdum, quomodo ſi poſſibile fuerit tertianam inuadentem ſtatim ab initio cognoſcere, ex ea comprehendere queamus, quòd & cito terminabitur, & quòd per tertium diem fient acceſſiones, & hoc eſt quod ab Hippocrate dicitur: Acceſſiones autem, & conſtitutiones morbi indicabũt &c. Nos quidem cum ſtatim prima die febrium quartanarum initia ſæpe cognouiſſemus: non expectata ſecunda acceſſione, formam uictus ab initio conſtituimus, tanquã ad morbum qui longo poſt tempore ad ſuum uigorem foret peruenturus. idem in quotidiana & tertiana fecimus, tempus futuri uigoris in utriſq; ſecundum proprium terminum metientes. Sicuti autem in febribus, itidẽ in alijs morbis eſt faciendum. Morbus enim lateralis, & qui peripneumonia & phrenitis à Græcis nominatur, morbi acuti ſunt. Angina autem, iuxtangina, & cholera, & diſtentio neruorum, peracuti. Aqua inter cutem, atra bilis, ſuppuratio, & tabes, diutini. Ac morbo quidem laterali, & phrenitidi, magna ex parte per tertium diem acceſſiones fiunt: quæ autem uentri eueniunt, aut hepati, ſuppurationibusq;, & tabi, quotidie, & magis ad noctẽ: qui uero ex liene laborant, & omnino ex atra bile, per *quartũ*. Quod autem ſubinde dicitur de *anni temporibus*, ad ea quæ *antea dicta ſunt, habet* relationem. Nam & *morbi cõſtitutiones*, & acceſſiones poſſunt ab anni temporibus una cum morbo indicari. Neque C enim ſufficit hoc tantum ſciſſe, quòd quartana inuaſit hoc die, ut ab initio præcognoſcamus inſtituendam eſſe uictus rationem, ut ad morbum futurum diutinũ: ſed etiã ſi hyeme, aut uere, uel æſtate, uel autumno ſuum fecit initium, proſpicere oportet: id cognoſcentes, quòd æſtate quartanę magna ex parte breues ſunt, autumnales longæ, & quæ magis hyemẽ attingũt. Nã hęc eadẽ ipſe nos in ſequẽtibus edocebit: ſiquidẽ & tertiana febris, cum alio qui cito terminetur, citius tamen æſtate, quàm hyeme finietur. Atque alijs ſingulis morbis eſtas addit celeritatẽ, hyems uero tarditatẽ. Sed & acceſſiones, per tertiũ quidẽ magna ex parte æſtate fiunt, per quartũ uero autũno, ſingulis uero diebus aut noctibus hyeme. Sicuti in anni tẽporib. ſic & in tẽperaturis ex proportiõe res ſe habet: de quibus & ipſe Hippoc. ſæpe diſſeruit, nõ tamen hic quicquã dixit, ut qui ex uno alia nobis ad memoriã reuocanda deliquerit. Quæ eñ tẽpus æſtiuũ, eadẽ & ægri tẽperatura, ſi fuerit calidior & ſiccior: & ætas, ſi in ſuo uigore conſiſterit, & locus, ſi calidus & ſiccus, unà indicabũt. Liquet autem, quòd & induſtria uitæ, & aſſuetudo eodẽ modo habẽt, & præſens aeris nos ambientis cõſtitutio, de quibus poſtea docebit. Sic & quæcunq; de tẽpore autumnali ad morbi conſtitutionem, & acceſſionum reciprocationẽ aſſumebãtur: hæc eadem & de ætate ægrotantis atq; natura, & uitę induſtria, & aſſuetudinibus, & regione in qua ægrotat, & aeris ambientis quę tunc uagaẽ tẽperatura,

aſſumere

assumere licet. Ex his quidem iam cõstare potest A quòd & morbi constitutionem, & accessiones cognoscemus. Constitutionem quidem, si morbus fuerit peracutus, uel diutinus: quod ad cõsistendi tempus prægnoscendum est necessarium. Accessiones uero, an per tertium, uel per quartũ: uel singulis diebus, siue qua hora diei aut noctis sint inuasuræ. Quòd uero circa finẽ aphorismi scribit, deinceps uideamus si ad eorũ quæ nos diximus, faciat declarationẽ. Sic eñ Hippocrates inquit: Et circuituũ successiua incremẽta, siue quotidie, siue alternis dieb. siue per maiora interualla fiant. Clarum est autẽ ipsum intelligere per circuituum incrementa, accessionũ quæ in ipsis eueniunt augmenta, quæ & modum quo morbus augetur, & futuri uigoris tempus prefinitum ostendunt, hinc B autem præcipue disces secundę accessionis ad primam accremẽtum, in hisce tribus, in hora qua fit accessio, in lõgitudine accessiõis, & in magnitudine. Nihil autẽ differt si in uehemẽtia dixeris, quia hęc duo nomina sunt apud medicos usitata, ipsaq; sæpius de re eadem pronuntiant, cum aliquãdo dicunt maiorem fuisse febrem ea quæ præcessit, aliquando uehementiorẽ. Contingit autem hanc febrem uehementem uel æquales horas cum precedente obtinere, uel pauciores, uel plures: quod ad magnitudinem siue uehemẽtiam accessionis non pertinet, sed ad prolixitatẽ accessionis. Per accessionem autem te nũc oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod est à primo insultu usq; ad tempus consistendi, sicuti reliquum tẽpus C declinationis est melius. Cum itaq; accessio, siue per tertium, siue per quartum, siue quotidie fiat, si mili anticipauerit proportione, atq; ita anticipando ad longius extenditur tempus, atq; insuper uehementius afflixerit: tunc manifestũ est morbi augmentum. Quãtum autẽ augeatur, unumquodq; ex dictis sua qualitate monstrabit: siquidem accessio pluri tempore anticipans, & longius atq; uehementius affligens, effatu dignũ indicabit augmentum, & uelocem esse morbi motum, atq; haud ita multo post in suo uigore futurum. Neq; enim fieri potest ut magna incrementa suscipientibus accessionibus, non proxima sit morbi consistentia. Contraria autẽ accessio, quæ scilicet parua faciat incrementa omnium eorum quæ diximus: quan- D tum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi uigorem ostendit. Hoc igitur ipsum per circuituum incrementa discemus, coniectura scilicet assequi, post quantum tempus morbus in suo uigore consistet, ac præterea horam præfinitã qua accessio inuasura sit. Conducit autem prima cognitio ad formam totius uictus cõstituendam: secunda uero ad cibum dandum in particularibus temporibus, quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quòd autem circuitum uocet similem ad idem reditum, neminẽ puto dubitare. Sed & ex ijs quæ mox apparent, ait coniecturandum esse de accessione, & totius morbi constitutione. siue autẽ casus, siue signa uelit quispiam illa, quæ mox apparẽt, nominare, nihil retulerit. Illud autẽ de omnibus casibus signisue est cognoscendũ, ꝙ nõnulla quidem eorum significant passionem, aliqua assidẽt, aliqua decernunt ac iudicãt: aliqua coctionem, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem ostendunt. Passionis significatiua sunt, quæ unà cum morbo inuadunt. Quę uero assidẽt, aliquãdo simul inuadunt, aliquãdo superueniũt, nonnunq; uero neq; omnino ueniunt, neq; enim sunt à morbo inseparabilia, neq; eius uelut substãtiam constituunt, sed proprias faciunt differẽtias. Quæ uero ab Hippocrate decernentia siue iudicantia uocantur: cũ primo quidem exquisite morborum principio non sunt apta inuadere: cũ duobus alijs autem apta sunt: de quibus paulo postea dicemus. Aliquando uero neq; in his, sed cũ morbi augentur, aut iam consistunt, apparent: Signa uero coctionis inuadunt quidem, & ista nũquam in primo statim morbi principio: terminãt autem illud principium quod est pars totius morbi. Signa uero cruditatis, cum primo morbi principio statim inuadunt, & nõnunq; posterius apparent, sicuti & mortis signa. Nam & horum generatio, morbi principium subsequitur. Morbi autẽ principium intelligi uolumus (ut in commẽtarijs De Crisibus manifestauimus) & primum eius insultum, quod nullam habere latitudinem dicitur, & id quod est sicuti pars totius morbi, quãdo in principium diuiditur, augmẽtum, & tempus cõsistendi, & declinationem, & aliud quod usq; ad tertiũ extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus omnium casuum potestates: & simul quæ expositiõe indigere uidebantur uerba Hippocratis ad hoc pertinẽtia, exposuimus. Sed & nũc per modum cõpendij de ipsis à nobis dicetur. Qui uero uoluerit totam Hippocratis artẽ circa ista perdiscere, ad illam uadat tractationem. Ex mox apparentibus igitur totam iubet morbi constitutionem coniectari: deinde quandam morbi speciem in medium adducens, ita inquit: Veluti in laterali morbo si circa initia statim sputum appareat, morbum inchoãtem breuiat: si uero postea appareat, producit. perspicue uero quod docet assequeris, si ex tertio libro Epidemiarum apponam quæ ipse de Anaxione scribit, morbum lateralem patiẽte: quem etiam ægrotum ego in primo libro De Crisibus, mea expositione patefeci. Verba autẽ Hippocratis hæc sunt: In Abderis Anaxiona qui iuxta portas Thracias habitabat, febris acuta inuasit, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca: neq; primis diebꝰ expuebat aliq d: sitibũdꝰ, peruigil: uri næ bene coloratæ, multę, tenues. Sexto die delirauit, neq; calefaciẽtia aliquid proficiebãt. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, & dolores non minuebantur, tussesq; infestabant, & difficulter spirabat. Octaua uenam in cubito secui: sanguis plurimus fluxit, qualem oportuit: dolores cessarunt, uerum tusses siccæ subsequebantur. Vndecimo die febres decreuerunt: parum circa caput sudauit: tusses, & quæ à pulmone, humidiora

diora. Die decimoſeptimo cœpit paucum quid co
ctum expuere, leuatus eſt, ſed ſiti premebatur: &
quæ ex pulmõe purgationes, nõ erãt bonæ. Vige
ſimo die ſudauit, & deſiit febricitare. Poſt criſin
leuatus eſt. Vigeſimoſeptimo die febris rediit, tuſ
ſiit, multa concocta educebat: urinis inerat pluri
mum ſedimen albũ: ſitis ceſſauit & bene ſpirabat.
Trigeſimo quarto die ſudauit totus, & poſt criſin
omnino ex febre conualuit. Hic igitur Anaxion
ab initio morbum lateralem patiebatur, non tamẽ
ab initio expuebat, ſed & octauo die adhuc tuſſes
ſiccæ ſubſequebantur, ut inquit Hippocrates. Quã
re rationabiliter totius morbi ſolutio ad trigeſi
mumquartũ diem extenta eſt, cũ tamen magna ex
parte lateralis morbus terminum ſuæ iudicationis
habeat quartumdecimum: & ſi non hunc, ſaltem
omino uigeſimum. Quòd ſi ante tertium diẽ ex
puiſſet, uel circa ſeptimum, uel nonum, uel unde
cimũ diẽ, iudicatio eſſet ſubſecuta: & ſi in ipſo die
tertio ſpuere cœpiſſet, quartũdecimum diem non
tranſcendiſſet. Hoc eñ accidit in omnibus inflam
mationibus quæ non tegũtur operculo denſiore,
uti in iis quæ exteriorẽ occupant cutẽ, quandã ſa
niem reſudare, ab initio tenuem, poſtea uero ſi co
ctionem accipiant, & ad melius proficiant, craſſio
rẽ: & ex hac ipſa craſſiore aliquam eſſe magis con
coctam, aliquã uero minus. Hoc idem in omnibus
inflammationibus quę uel os, uel oculos infeſtãt,
licet intueri: nec minus in quacunq; alia corporis
parte, quãdo pars aliqua interior ſimul cũ cutis di
uiſione patit inflammationẽ. Nam ex huiuſcemo
di ulceribus ſanies profluit talis, qualem ego dixi.
Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cũ tãta
meatuum anguſtatione, ut nihil extra effundatur,
neceſſe eſt illã eſſe & coctu difficilẽ, & longo tem
pore perdurare. Hac igitur ratione & in morbo la
terali (qui & ipſe eſt ex genere inflammationum)
attendere oportet ſigna coctionis. Nam cruditiſſi
mus morbus eſt, in quo nihil omnino expuitur: ſe
cundum ordinem obtinet ille in quo ſanies tenuis
eſt: tertium in quo craſſior: & quartũ in quo perfe
ctam habet coctionẽ. Verũ ſi hæc circa tertiũ, uel
quartũ diẽ apparuerit, nõ cõtingit morbũ trãſcen
dere ſeptimũ diẽ. In aliis uero ſingulis neceſſe eſt
ut pro coctionis modo, menſura temporis conſe-
quat. Sicuti igitur ſputũ, perfectę coctionis ſignũ
eſt, quando album fuerit, & lene, & æquale conſi
ſtentia, neq; nimis humidum, neq; nimis craſſum:
eodem modo integrã cruditatẽ oſtendit quod nul
lo modo expuitur. Quòd ſi expuatur quidem ſed
tamen adhuc tenue ſit, debilis coctionis eſt ſignũ.
Quòd ſi impermiſtũ fuerit, uel flauũ, uel ruſum:
haudquaq; bonũ. Quòd ſi liuidum fuerit, aut æru
gini ſimile, aut nigrum: pernicioſiſſimum exiſtit.
Cum itaq; à nobis diſtincta ſint ſigna coctionis &
cruditatis, & præter ea tertiũ genus exitialium: il
lud ſcire oportet, quòd ſigna coctiõis ſemper ſunt
bona, ut quę morbi ſolutionẽ haud ita multo poſt
futurã oſtendant: ſicuti genus ſignorũ exitialium,
mortem ægri citã prænuntiant. At uero ſigna cru
ditatis diutinum quidem ex neceſſitate morbum
ſignificant: ſed quantum in ipſis eſt, neq; moritu
rum, neq; euaſurum è morbo hominem oſtendũt.
Tibi uero prius ægroti uires expendenti, etiam ex
his licet præcognoſcere. Aliud eſt ſignorũ genus
quæ criſima, id eſt iudicatoria ab ipſo nominãtur:
ſunt autẽ hæc, ſudores, ſanguinis fluxus, rigores,
multũ alui profluuiũ, & ſimilis uomitus, dolor ca
pitis repente inuadens, difficultas ſpirandi præter
rationẽ & uehemens, uel cordis morſus, uel quæ-
dam in præcordijs citra dolorẽ tenſio, uigiliæ plu
rimæ, deliriũ, & nox abſq; ratione moleſta, & ac
ceſſio anticipans, & lachrymæ inuoluntariæ nihil
patientibus oculis, neq; ex triſtitia prouenientes, ru
bor faciei, & labrum inferius agitatum, lucida uel
obſcura & tenebroſa quædã ante oculos obuer-
ſantia, & hallucinatiões quædã, & malę uel naſus
repẽte rubeſcẽtes, parotides, aut omnino materię
alicuius in articulum decumbẽtis generatio. Hæc
igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuſcemo
di ſecundum propriam eorũ ſubſtantiam caſus no
minata, quatenus uero ſubitã mutationem oſten-
dunt, ſigna criſima, id eſt iudicatoria appellata, du
plicem tibi præſtabunt prægnitionem. Siquidẽ
morbo iam cocto ſuperuenerint, futurã ſtatim ſa
nitatem denuntiant. Si uero crudo adhuc morbo:
iudicationem non bonam, quæ aut ad perniciem
agat, aut in longum tempus morbum producat.
Quòd uero alia ſit natura horum ſignorum quæ
criſima, id eſt iudicatoria nominant, alia uero eo
rum quæ coctionem ſignificant, hinc diſcere poſ
ſis. In primo libro Epidemiarũ inquit Hippocra-
tes: Coctiones, iudicationis celeritatẽ, ſalutiſq; ſe
curitatem ſignificant. Cruda uero & incocta, &
quæ in abſceſſus malos conuertuntur, iudicatio-
num carẽtias, uel dolores, uel temporis longitudi
nem, uel mortes, uel recidiuas oſtendũt. Ita hic in
uniuerſum collaudauit morbi coctionẽ. In libro
autem qui Prognoſtica inſcribitur, particulatim
in hunc modum ſimul docẽs ipſius indicia: Urina
autem optima eſt, quando ſedimentum albũ, lene
& æquale fuerit per omne tẽpus, donec morbus
terminetur. Significat enim ſalutis ſecuritatem, &
morbum pauco tẽpore duraturum. Sic rurſus lau
dauit urinam mõſtrantẽ coctionẽ in uenoſo gene
re. Rurſus autem cum dicit alui excrementũ opti
mum eſſe, quod molle, conſiſtens, & hora excre-
tum, qua ſolet cũ ſanitas adeſt. atq; hic indicia co
ctionum uẽtris ſimul collaudat & docet. Sic & eã
quæ fit in mẽbris reſpirationi ſeruientibus coctio
nem ſimul collaudans ac docẽs, in hunc modum
ſcribit: Sputũ oportet in omnibus doloribus qui
pulmonẽ & coſtas infeſtant, celeriter ac facile ex
pui, flauitiẽq; ualde ſputo cõmiſtam apparere. Co
ctionis ſiquidẽ ſigna ſemper bona ſunt, iudicatio-
nis uero ſigna nõ ſemper. Sic ergo inquit, ſigna cri
ſima, id eſt iudicatoria, non iudicantia, aliqua mor
tem, aliqua difficilem iudicationẽ portendunt. Sa
neq; & cũ ait, quę ad melius iudicãt, nõ cõfeſtim
apparere: per hęc uerba eandẽ profert ſentẽtiã. Nã

coctio-

coctionis ſigna quocunque tempore apparent, A bona ſunt. ſemper enim eorum uniuerſum genus optimum exiſtit. Non ergo repugnat illud quod nunc dictum eſt, in morbo laterali ſputum ſtatim apparere: illi alteri quod dicitur, ſigna iudicatia ad melius, non ſtatim apparere. Nam ſigna iudicatoria nonnunquam mala fiunt: ſignum uero coctionis nullum unquam prauum fuit, ſed omnia optima ſemper: & tanto citius ægrũ ſanitatem recuperaturũ oſtendunt, quanto citius apparuerint. Hęc dixiſſe ſufficiat per modum cõpendij, quãtum ad præſentem attinet locum. Totam uero de iſtis antiqui magiſtri ſententiam in libro De Criſibus ex poſuimus. Vt autẽ ſermo quem nuper diuidendo propoſui, perfectus habeat: quomodo à dictis differant, & quæ paſſionis ſignificatiua, & quæ aſſidentia dicuntur ſigna hinc uolo tranſigere, unam in mediũ adducens pro exemplo paſſionem, hanc ipſam uidelicet quã Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris, unà cũ ſpirandi difficultate, & tuſſi, & dolore lateris pungenti, ſigna paſſionis ſignificatiua nominantur. Quòd autẽ dolor aut ad præcordia, aut ad clauim perueniat, aſſidentia dicunt: ſicuti ꝙ facilius in latus patiens, ꝙ in alterum decumbat æger, ad idem genus aſſidentiũ attinet. Scripſit autem & Nicandro Praxagoras duo uolumina De aſſidentibus ſignis: de ijs autem quę ſuperueniunt unum alium, ac ſi de mox apparentibus inſcriberetur. Hæc igitur mox apparẽtia inquit Hippocrates & bonam morbi iudicationem & malam: morbumq; uel longũ, uel breuem futurũ oſtendere: Meminit autem non ſolum ſputorum, ſed & urinarũ, & excrementorum alui, & ſudorum: ea ſcilicet quæ ſunt in libro Prognoſtico ſcripta, nobis exẽplo ſubijciens. quæ ad hunc locũ transferre ſuperuacuũ foret. nã de his in libris De Criſibus diximus, & in cõmentarijs in Prognoſtica: in quibus adhuc magis antiqui magiſtri ſententiam explanauimus.

XIII Senes facillime ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ætatem cõſiſtentem habent, minus adoleſcentes, omniũ minime pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt uiuidiores.

Differẽtia etiã ætatũ confert aliquid ad capiendam uictus rationem. Senes ſiquidem facile ferũt D inediam, pueri uero difficulter. Eſt autẽ facilitas & in non appetendo, & nihil inde mali ſuſtinẽdo. Difficultas autem ex cõtrarijs oritur: Etenim pueri magis appetũt, & plus offenduntur in longis inedijs. Mediæ uero ætates inter ſenes & pueros, quã to alteri ipſorum proximiores exiſtunt, tanto aut minus, aut magis moleſtantur atque offenduntur ex longis inedijs. Huius autem aphoriſmi cauſam ipſe in ſequenti docet, qui ita incipit: Qui creſcunt plurimum caloris innati habẽt. Ita ut ſi quis uelit ipſum priori adiungere, & cum enim coniunctione proferre, tunc ſermo unus fieret, & manifeſtus, in hunc modum ſe habens. Senes facillime ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent, minus adoleſcentes, minime uero omnium pueri. Qui enim creſcunt, plurimum caloris innati habent. Appellat autem ętatem habentes conſiſtentem, eos qui mediam ætatem habent inter iuuenes ac ſenes, ita ut ab ætate quidem uigente recedant, nondũ tamen ſenſum habent ſenectę manifeſtum. Sic autem & Thucydides quoſdam in ętate dixit eſſe conſiſtente. Verum inter hanc ætatem, & adoleſcentium, altera quædam eſt, quę ſicuti ætatũ, ita facilitatis & difficultatis medium ordinem obtinet: ita ut neq; tam facile inediam ferre poſſit, ſicuti qui in ætate ſunt conſiſtente, atq; ſenili: neq; difficulter ſicuti adoleſcẽtes & pueri. Eius tamen non meminit Hippo-
B crates cum poſſit eam unuſquiſq; ex illis quas dixit, intelligere. Nam cum inquit. Præſertim qui ſunt inter ipſos uiuidiores, naturarũ differentias manifeſtat. Pueri eñ qui calorẽ innatũ plurimũ habent, prõptiores ſunt ad cibos aſſumendos, & ipſos magis poſſunt concoquere: & ſi non aſſum pſerint, plus offendũtur. Talis quidem eſt ſermo Hippocratis. Indiget tamẽ adhuc parua quadam additione ad perfectionem: de iis enim qui ſunt in principio ſenilis ætatis recte dictum eſt: Senes facillime ieiunium ferunt. de iis uero qui ad extre-
C mam ſenectã peruenerunt, non recte: quia hi non poſſunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphoriſmo exiguum quiddam, & hoc modo ipſum pronuntiare: Senes facillime ieiunium ferunt, præter eos qui ad extremã ſenectam peruenerunt: ſecũdo loco, qui ætatem conſiſtentẽ habent. Vel uerbum ieiunium, in ciborum paucitatem eſt commutandum, atq; ita dicendũ: Senes ciborum paucitatem tolerant: ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentẽ habent. Nam & qui ad extremam ſenectam attingunt: inueniẽtur, etſi nõ poſſint longam inediam tolerare, paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patiuntur, quale lucernis penè extinctis accidit: quæ & continuã exigunt olei ſuffectionem, & multam, ac ſubitã ſimul nequeunt ſuſtinere. quandoquidẽ & his exhibere oportet uniuerſam multitudinẽ paucã: & hanc ipſam cibi paucitatem in multas partiri portiões: neq; unà illis longa inedia eſt iniungenda.

Qui creſcunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimẽto: alioqui corpus abſumitur. Senibus uero parum calidi innati ineſt: paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt. frigidum enim eorum corpus. XIIII

Dictum eſt à nobis plenius etiam in commẽtarijs De temperaturis, quomodo uiſum eſt nõnullis medicis eos qui in iuuentæ uigore conſiſtunt, nõnullis uero pueros eſſe calidiores. Habent eñ illi quidem calorem acutiorem, hi uero abundantiorẽ. Nunc uero etiã neceſſariũ eſt dicere, quantũ

ad præſen

ad præſentem locum conducit, ſermones longos quoad fieri poteſt in pauca cõijcientes. Hoc ipſum igitur uerbũ calidum, aliquando transferimus ad qualitatem, cuius proprium nomen eſt caliditas: aliquando denominatiue totum corpus dicimus calidũ, à caliditate: eſtq; hic modus loquendi plurimus in omni uita, & fuit apud antiquos, ueluti Theophraſtus oſtendit in eo libro qui De calido & frigido inſcribitur. Nam cũ ſubſtãtia corporea contrarias qualitates, caliditatẽ, frigiditatem, humiditatem, ſiccitatem, uiciſſim recipiat, ſecũdum ſubſtantiam quidem recipientem, cum corpus calidum nominamus, multũ uel paucum dicimus eſſe calidum, ad quantitatem ſubſtantię referẽtes. Et hoc dupliciter facimus: uno quidem modo in ſubſtantijs impermiſtis; alio autẽ in miſtis. In impermiſtis quidem, ueluti ſi duo haberẽt aquam æqualiter calidam in duobus æqualibus labris contentam: alterũ diceremus plus habere calidi, qui maius labrũ poſſideret: alterũ minus. In miſtis uero, ueluti ſi eſſent æqualia labra, ſed inæquali mẽſura ex uino & aqua tẽperata: alterũ ipſorũ plus uini cõtinere, alterũ plus aquæ diceremus. Cui modo etiã ille eſſet perſimilis, ſi duo labra inæqualia ſupponeremus æqua proportione temperari. Nonnunquam uero non ad ſubſtantiæ multitudinem ſermonẽ referentes, ſed ad qualitatem ſolam, huic quidem alicui dicimus plus calidi ineſſe, huic uero minus: ſicuti ſi ex duobus labris parẽ prorſus magnitudinem habentibus, alterũ quod calidiorem aquam contineret, plus habere calidi diceremus: alterum, quod frigidiorem, minus: non tamen proprie uerbo, plus, uteremur in hoc loco, cum melius ſit dicere, uel magis, & minus, uel uehementius, atque debilius, & ſimilia uocabula, quæ repræſentare qualitatem ſolent. Nam paucum & multum in ſola decet ſubſtantiæ quantitate ſeruare. Verum non in hoc tantum huiuſmodi fiunt nominũ abuſiones, ſed in pluribus alijs, quæ per uitam ſermone uſurpamus, idq; non minime fit in arte medicinali. Omnes ſiquidem morbos, magnos aut paruos nominant, quamuis ſubſtantiæ non ſint: febrem magnam, febrẽ paruã: apoplexiam magnam, apoplexiam paruã: ſic & pleuritidem, & phrenitidem, & perípneumoniam, & omnes itidẽ alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiuocationes, & conſiderare quid ſibi uelit ſemper unaquæq; dictio dicentis. Si enim in altero ſignificato nomẽ protulerit, nos uero in alio accipientes, ſermonem redarguimus: non illum qui protulit, (ſi uerum fateri uelimus) ſed noſtram potius exiſtimationem redarguimus. Quod nonnulli proculdubio faciunt hoc in loco, qui Hippocrati ſtudent contradicere. Nam ad qualitatẽ, nomẽ calidi transferentes, conantur oſtendere hanc eſſe uehementiorem ijs, qui in ętatis uigore conſiſtũt. Verũ Hippocrates non ad qualitatem, ſed ad ſubſtantiam in præſenti ſermone refert id nomen. Nã ſubſtantia innati caloris aerea eſt & aquea, ſicuti ex ſemine licet coniectari, quod paucam omnino terrenam ſubſtantiam participat, plurimum autẽ aeris calidi humidiq; in ſe ipſo continet, quemadmodum in cõmentarijs noſtris De ſemine, oſtendimus. iam uero & alterum noſtræ generationis principium, ſanguis menſtruus, humidum natura eſt. Cum igtiur magis terreſtre efficitur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur, dum augetur) tunc licet ualde uehementer calidũ exiſtat & igneum, ſubſtantiam tamen innati caloris paucíſſimam habet: alioqui febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatũ, qui nec æqualem priori, nedum plus habent. Bene enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia: ignea autẽ, aduentitij. Sed & effluxus qui è toto corpore fiunt, caloris quidem aduentitij ſunt: fumei, fuliginoſi, aridi & acres. Contrà uero, uaporoſi, ſuaues, & bene temperati, caloris natiui, hæcq; ipſe potes tactu diſcernere. Nam ſanorum calor uaporoſus eſt atq; ſuauis, & tactu conueniens, nihil triſte, nihil aſperum, nihil mordax præ ſe ferens. Eorum uero qui febricitãt, & præcipue hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorum ortum habent, acris eſt & inſuauis, ac mordax, & noſtrum corrodens tactum. Salubris uero eius qualitas in pueris exquiſita habetur: ſicuti plures eorum qui in ætatis uigore conſiſtunt, inuenire contingit calorem habentes mordacem, & non amplius humidum aut uaporoſum, neq; aereum. Neq; mirum hoc uideri debet. Oportet enim ſimilem eſſe defluxum ſubiectæ ſubſtantiæ: ut quando humida atq; aerea ſubſtantia exiſtit, tũc quod ab ea defluit, uaporoſum eſt atq; ſuaue. Cum uero terreſtris atq; arida: tunc & quod effluit fumeum fuliginoſumq; eſt & acre: quod & in exterioribus euenit. Nã quæ ex aqua dulci & calida euaporant, optima ſunt & uaporoſa: quæ uero ex aliquo corpore ſolido exuſto, fumea ſunt & acria. Cum igitur duę ſubſtantię ſint, & hæc quidem ſuauẽ habeat caliditatem, hæc uero triſtem: alteram quidem plurimam habent pueri, alteram uero ij qui in ætatis uigore conſiſtunt, ut ad totius uidelicet corporis proportionẽ. Vt autem hæc phyſice magis adhuc pertractem, rem totam ad elementa traducam: Cum quatuor ſint elementa, ex quibus omnia corpora ſunt temperata: puerile quidem corpus, multum in ſeipſo cõtinet aereę atq; aquoſæ ſubſtantię, minimum terreſtris: contrà uero eorum qui in ætatis uigore conſiſtũt, à terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa atq; aerea ſubſtantia: adeo ut ſi quartũ in utriſq; elementum, ignem ſcilicet, pari portione poſueri-mus, atque æqualiter calida corpora eſſe uolueri-mus: non tamen ſimilem ſubſtantiam calidam in ipſis eſſe dixerimus: cum puerorum quidem ſubſtantia humida ſit; eorum uero qui in ætatis uigore conſiſtunt, ſicca. Humida ſiquidem innati caloris eſt maxime affinis, quia ex humido noſtra eſt generatio: ſicca uero, aduentitij caloris. Sic quidẽ infantes recenter nati, ſubſtantiã calidam & aquoſam plurimam participantes, plurimum dicerẽtur habere calorem innatũ. Qui uero ætate uigẽt, &

iam declinant: quantũ iſtæ deficiunt, terreſtris ue- A ro ſuperabundat, tãtum habere minorem ſubſtantiam natiui caloris putarent. Quòd uero ex aquoſa & aerea ſubſtãtia plus defluere ſit neceſſarium, quàm terreſtri, etiã ſi ambæ ſint æqualiter calidæ ſecundum qualitatem: neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet intueri. Nam ex corporibus quæ ad ſimilem peruenium calliditatem, nõ æqua portio uidetur defluere, ſed ex ſiccis quidem minimum, ex humidis uero plurimũ. Statim igitur aqua & oleo mediocriter calefactis, plurimũ defluit atq; diſſoluitur: ex ferro uero, & ære, atq; lapidibus, minimum: adeo ut ſi tibi libuerit exponere ad ſolem ardentem aquam, (ſi ita contigerit) & ferrum æqua menſura, deinde tranſacto die ambo perpendere: aquã quidem inuenies multo ſeipſa minorem effectam, ferrum uero æquale. Sic & ſi uelis oleum æri, & ferro, & lapidi cõparare: illud quidem abſumptũ inuenies, hæc uero æqualem ſubſtantiæ molem retinentia. Hinc uero ad ceram, picem, bitumen, & reſinam tranſcendens, & quæcunq; alia plurimã ſubſtantiam humidã obtinent: uidebis & hæc ſub ſole calente multo magis abſumi atq; defluere, q̃ lapidem, æs, & ferrum, & alia admodũ ſicca. Quare ſi neceſſarium eſt alimentũ, ut quod effluxit ex corpore, ſuppleatur: ex humidioribus uero, & plus aeris participantibus, multo plus effluit: fit ut huiuſmodi corpora pluri egeant alimento. Puerorũ uero corpus tale exiſtit, plus humidæ & aereę ſubſtantiæ obtinens: non ſicuti iuuenum, & declinã- C tium, ac ſenum, ſiccæ atq; terreſtris. Hippocrates igitur cum hoc in libro propoſuiſſet compendioſam atq; aphoriſticam doctrinam facere: nõ ita ſermonem ampliauit quemadmodum ego nunc, ſed loco illorum uerborum, Quæ augentur corpora, etſi æqualem habeant ſubſtantiam calidam atq; igneam cum iis qui in ætatis uigore conſiſtunt, aquoſæ tamen atq; aereæ ſubſtantiæ plus habent. Qui creſcunt, dixit, plurimum habẽt innatum calorem. ſimul memoriæ ſubijciẽs ipſorum ſubſtantiam, ſimul propoſitum ſuum demonſtrans. Quia enim humidam & calidam habent ſubſtantiã quę augentur, idcirco plurimũ ab ipſis defluere neceſſarium eſt, & plurimo egent alimento: alioqui corpus inquit abſumitur. & recte. Vbi enim id quod D defluit, plurimum eſt: quod uero influit, paucum: hic neceſſe eſt ſubiectam corrumpi ſubſtantiã. Senibus uero paucum ineſt calidum. his enim iuxta utrũq; appellationis ſignificatũ paucum ineſt calidum, ſiue quis ad qualitatẽ ſermonẽ referat, ſiue ad ſubſtantiã. Nam & qualitas debilis, & ſubſtantia minima eſt: ſiquidem eorum meminimus quę ſupra diximus. Ob hæc igitur inquit, paucis fomitibus indigẽt. Nam fomites, alimenta nominauit, ſuo & aliorum nobiliſſimorum philoſophorũ dogmati conſentanee, qui eorum quæ animalia conſtituunt elementorum, ignẽ maxime uitæ eſſe cauſam exiſtimarũt. nam ut lucernarũ flammæ, quãuis oleum alimento habeant, tamen ſi quis id totum ſimul ſuperinfundat, extinguuntur põtius q̃ nutriãtur: eodem modo & in ſenibus calidum, ſui fomentum quidem habet alimenta: ſed ſi repente eorum multitudine & cumulo ſuffocetur, periculum eſt ne extinguatur: non aliter ac ſi paruæ ſcintillę ignis, lignorum multitudinem ſuperacerues. Quod autẽ ſubinfertur, Et propterea febres ſenibus non ſimiliter acutæ ſunt: ſignũ & hoc ipſi, q̃ corpora ſenum frigida ſunt, & q̃ ob innati caloris maxime conuerſionẽ ad igneam naturam, accenditur febris. Verum tantam euenire ſenibus conuerſionem, ut æqua ſit ei quæ iunioribus accidit, uix fieri poteſt. Multum enim calidũ prõpte in immenſum attollitur, paucũ uero non facile, ſed maximam exigit cauſam quæ cogat ad hoc. Ob hãc igitur cauſam neq; ſenes magna ex parte febricitant acutas febres, ſicuti iuniores: & ſi aliquando quamuis raro talis his accidat febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitũ ægrotantis terminatur. Indicio enim eſt immenſam quãdam eſſe cauſæ febrem faciẽtis magnitudinem. Hæc ſufficere poſſunt iis qui ſecundum naturã ſe habent ad intellectionem & fidem eorum quæ ſcripſit Hippocrates. Ad eos uero qui per calumniã Hippocratẽ reprehenderunt, è quorũ numero unus fuit Lycus, nos unũ integrum uolumen ſcripſimus aduerſus ea quæ contra aphoriſmum perperã obijciuntur. Huic autem titulum fecimus, Ad Lycũ quòd nihil erratũ ſit in aphoriſmo, cui principiũ eſt, Qui creſcunt, plurimum habent innatum calorem. Datus autẽ eſt mihi Lyci liber poſt ſcriptos à me hoſce commentarios: unde ego poſtmodum his hæc uerba ſubiunxi, quæ non ſunt in iis quæ prius edideram. Seorſum autem in alio uolumine defendi Hippocratem in iis, in quibus fuerat reprehenſus.

Ventres hyeme & uere natura calidiſſimi XV ſunt, & ſomni lõgiſſimi: quare per ea tẽpora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tũc calor innatus, plurimus eſt: unde & pluribus egent alimentis. indicio ſunt ætates & athletæ.

Non parum etiam tempora anni cõducunt ad uictus rationẽ inueniendam. Nam hyberno tẽpore plus appetũt homines, & cibum facilius concoquunt: cõtrà in æſtate: cuius rei cauſam ipſe Hippoc. reddidit, inquiens, uentres hyeme & uere natura calidiſſimos eſſe. Quid autẽ ſit quod natura dicitur, & q̃ non fruſtra id uerbũ adiecerit in hoc aphoriſmo, ipſe paulopoſt explanauit inquiẽs: Et enim tunc calor innatus, plurimo igitẽ indiget alimẽto. Vẽtres itaq; hyeme & uere calidiſſimi ſunt, non ſimpliciter, ſed calido naturali, cuius ſubſtantiam antea oſtendi. Cauſam uero ob quam hic idẽ calor hyeme augeatur, etiã Ariſtoteles explicuit. Refugit enim propter circũſtantẽ extrinſecus frigiditatẽ: ſicuti rurſus æſtate ad ſibi affinẽ protẽditur. Atq; ita contingit diſſolui quidem ac diſſipari eius ſubſtantiã tẽpore æſtiuo: contineri autẽ ac co-

hiberi & in profundũ ſecedere hyemali. Ob hoc igitur & coctiões, & ſanguificationes, & nutritiones, hiſce temporibus ſunt meliores. Addidit autem & aliud ipſis contingens, nempe q; ſomni lõgiſſimi fiunt, ob noctium uidelicet lõgitudinem: quod neq; ipſum parum confert ad naturæ opera. Quod uero in fine adiicitur, Indicio ſunt ętates & athletæ, pro argumento ponitur quòd plurimũ alimentum ſit neceſſariũ, ubi calidum ſuperabũdat. Pueri ſiquidem quia calidum plurimũ habent: idcirco & pluribus indigent, & plura concoquunt. Athletæ uero quia exercitijs augẽt calorẽ natiuũ: ob id multis frui poſſunt alimentis. Quæ igitur in aphoriſmo dicuntur, ſufficiẽter expoſuimus. Si quis uero ipſorũ ueritatẽ diligẽtius examinet: nõ ad omnia animalia ſermonẽ extendat, ſed ea excipiat quæ in latebris degunt. Hæc eñ cũ ſe recondunt, non egent plurimo alimento: quandoquidẽ & ſine cibo poſſint perdurare. Et ſi ſuppoſueri-mus ea tanto uti cibo, quanto anteq; reconderentur: male ipſum concoquerent. Quod enim hominibus contingit aqua frigida lotis, id etiã animalibus accidit hyeme. Cõtingit autẽ hominibus qui aqua frigida perluunt: ſi debile corpus habuerint, refrigerari, atq; offendi: ſi uero robuſtum, primũ quidem innatũ calorẽ ad interiora refugere, ibiq; ſeipſum colligere: poſtea uero ad exteriora remeantẽ, multo q; prius erat, fieri fortiorẽ. Sic & animalium quæ cũq; ſunt natura frigidiora, ijs calor innatus à frigore hyberno ſuperatur, adeo ut fere extinguaẽ: quare plurima ipſorũ, ſimilia mortuis cõſpiciunt, cũ ſine ſenſu ac motu in latebris iacẽt: quædam uero prorſus in hoc ipſo affectu moriuntur. Quæ autẽ plurimo ſanguine abundant atq; calore: tale quiddã hyeme patiunt, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nam calor eorũ ad interiora ſe colligit, non (per Iouẽ) carnibus ad hæc, prima ſede derelicta, refugiẽtibus, ſed ſpiritu unà cũ ſanguine. Tria autẽ erant corpora quæ primæ noſtræ nature ſubſtantiã cõpleuerũt, ſpiritus, ſanguis, & ſeminalis humiditas, ex qua in primo ortu, ueluti in libris De ſemine diximus, fiunt partes animalis ſolidiores: mox uero augmentum in iſtis perficitur. Quòd igitur melius hyeme cibũ cõcoquimus, ſanguine ac ſpiritu ad profundum corporis retrocedentibus: unicuiq; eſt manifeſtũ. Non modo igitur hoc ipſum dicit Hippocrates, ſed quòd plura accipere confert. In hiſce enim tẽporibus inquit, hoc eſt hyeme & uere, plures cibi dandi ſunt. Atqui ſi parũ defluit ac difflat hyberno tẽpore ad exteriora, plurimũ alimentũ non eſt corporibus neceſſariũ: ſiquidem nutritio eſt eius quod euacuatur, repletio. Oportet igitur alimẽti quantitatem eſſe eius quod difflat quantitati proportionalem. Verũ igitur eſſe quòd quidã hyeme non modo melius cõcoquunt cibũ, ſed etiã quòd pauca aſſumentes refrigerãtur, atq; ideo offendũtur: ſi uero plura aſſumpſerint, in nullos plethoricos incidunt morbos: ipſe euentus oſtendit manifeſte: Cauſæ uero inquiſitio, in commune propo-

natur. Neq; eñ adeo Hippocratem, quantũ oñes alios, huiuſmodi inquiſitio fatigat. Nemo itaq; eſt qui non conſentiat diffłari corpora animalium ea quæ fit per ſenſui occulta foramina diffłatione. Id circo enim ad hoc deueniunt ut egeant alimento, quoniam euacuãtur. Quòd ſi nihil à corporibus noſtris effłueret, ſed ſemper æqua moles ſubſtantiæ ſeruaretur: nulla foret alimẽti neceſſitas. Tu uero anima aduerte nunquid hac in parte alijs quidem oñibus ratio ſit inexplicabilis, ſoli uero Hippocrati atq; eius ſectatoribus explicabilis. Neq; enim aliud quicq; animal ab initio afformauit, ſicuti neq; rurſus adauxit, aut uſq; ad mortem enutriuit, præterq; iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo. Hic igitur cum ſit omnium operũ naturaliũ cauſa: quia plurimus eſt hyberno tẽpore, idcirco cibi appetentiã intendit, coctiones auget, & plus ſanguinis accumulat, & craſſius corpus efficit, & ut ſuperfluitates excernant, prouidẽtiam habet. Nam calor circumfuſus non modo ſuperfluitates, ſed æqualiter omnia euacuat, materiã inutilem, & ea etiam quæ in corpore ſecundum naturam continentur, unà diſſoluens per eam quæ à medicis occulta diffłatio nominatur, quam calor innatus operatur. Neq; eñ aliud *quicq; eſt natura animalium, præter hoc calidum*, ſecũdum Hippocratis opinionẽ. Oſtenſum autem à nobis eſt in commentarijs De uiribus naturalibus, naturã nõ ſolum appetere, conficere agglutinareq; ſingulis partibus proprium alimentũ, ſed & huius quoq; ſuperfluitates diffłare: Ac quãto fortius extiterit calidum innatum, tanto magis diffłatio effugit ſenſum. Et ob hanc cauſam Diocles inquit, ſudores eſſe præter naturam: quoniã omnibus quæ ad corpus attinent, recte adminiſtratis, & alimento à natura ſubacto, nunq; ſenſibilis humor per cutẽ excerneretur. Quæcunq; enim in balneis, aut uehementibus exercitijs, uel propter æſtiuum calorem exudant homines, ex cauſis uiolẽtis originẽ habent. Bene igitur omnia tẽpore hyberno in corpore animalis adminiſtrantur, quãdo hyems mediocritatem ſeruauerit. Nam immoderatas ipſius intẽperaturas & ipſe Hippocrates in ſequẽtib. damnat. Quòd autem omnia bene hyberno tẽpore in corpore animalis adminiſtrentur, indicio ſunt naturæ opera fortiora. Nam cibi in uentriculo bene cõcoquuntur, quoniã calor innatus plurimus eſt: & unà ſuperfluitates ſomnis longioribus expurgãtur, quæ quidem exquiſite extenuãtur, per cutẽ: quæ uero in uapores cõuertuntur, per expirationẽ: quæ uero ſufficientem habent craſſitudinẽ, per urinas. In his enim plus eſt ſedimẽti, q; per æſtatem, præter id quòd etiam tota urinarũ multitudo hyeme multum augetur. Iam uero magis nutriuntur, & carnẽ augent corpora hyeme, & plus optimi ſanguinis cumulãt, niſi malo prorſus utantur uictu. Nam ſi cõſideraueris ut corpora noſtra paucum habentiũ ſanguinẽ autumni tẽpore, atq; extenuata, ſuſcipiens hyems bonis implet humoribus, & craſſiora efficit: percipies puto nos guber-

nantis robur facultatis, quæ eſt calor innatus. Ve A rũ niſi hic abũdans habeat, quo fruaĩ, alimẽtum: primus ipſe à circũſtãte frigore ſuperabitur, tã ab eo qui extrinſecus ingruit, q̃ ab illo qui per inſpirationẽ attrahitĩ: cũ ipſo uero & coctio ciborũ debilitabitĩ, & optimi ſanguinis generatio, & partiũ animalis enutritio, & ſuperfluitatum expulſio. Si uero tantum habuerit alimentum, quantũ poteſt euincere: & ipſe magis augebitur, & oĩa quę antea diximus, circa corpus animalis perficiet. Cęterum ut ex plurimo alimento oblato, quod non ſolum bene in uentriculo cõficiatur, ſed etiam in uenis & toto animalis corpore, unũquodq; animal multo carnoſius reddatur, & plus ſanguine abundet: habent homines ſatis ipſa experientia cõpertum, non in ſeipſis tantum, ſed etiam in iumentis. B Nam ante æſtatis initiũ, circa ultimam ueris partem, & ſibi & illis ſanguinem detrahunt, in memoriam reuocantes quibus capiantur morbis quando repente calor æſtiuus ſuperuenerit. Hic enim adeo ſanguinẽ extendit atq; diffundit, ac quodãmodo efferuere facit, ut quod hactenus moderatum fuerat, non poſſit amplius in uenis cõtineri: ſed uel diſrumpat ipſas, uel excedat: & quãdo impetum fecerit ad aliquã corporis partem aliis debiliorẽ: in ipſa, uel inflammationẽ, uel eryſipelas, uel aliquod aliud tale morbi genus opereĩ. Nam multo plures ac grauiores morbi quibus plenitudo dedit occaſionẽ, ex humorũ fiũt fuſione. Hæc igitur omnia cum aliis adſtipulantur quęcunq; in præſenti aphoriſmo Hippocrates docuit: tũ hoc C probant, non ſolum poſſe calorem per id tempus multos coquere cibos, ſed etiam multis indigere. Semper enim oportet alimenta eſſe innati caloris multitudini proportionalia, niſi forte aliquando ex aeris ambientis qualitate fuſio aduenieẽs (ut dixi) cogat ſubtrahere. Quam ob rẽ cũ de uere Hippocrates ſermonem fecerit indiſtinctũ, ipſe diſtinguam: ac primum quidem ueris initium hyemi ſimile magis eſſe quàm æſtati: finem cõtra. Deinde quòd nõnunquam talem uer habet frigiditatem, qualem tempus hybernum: aliquando talem qualem tempus æſtiuum caliditatem. In primis igitur partibus eius, ſi quando frigidum fuerit, hybernæ ſimilem rationẽ uictus adhibebimus: in poſterioribus autem, ſiquando fuerit calidius, æſtiue ſimi D lem. Quòd ſi mediam ſeruauerit tẽperaturam, uictum illi proportionalem inſtituemus. Atq; hæc omnia de uictus ratione quam ſanis oportet adhibere, dicta ſunt: deinceps autem de illa quæ ægrotis conuenit, ſermonem faciet.

XVI Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime uero pueris, & aliis qui tali uictu uti conſueuerunt.

In præcedentibus aphoriſmis de uictus quantitate doctrinam nobis tradidit: nunc uero de qualitate tranſigit, multa quæ in arte conducunt, breuiſſimo ſermone docens: ac primo qualis ſit adhibendus uictus febricitãtibus. Deinde q̃ uictuum ſanorũ indicationes in iis quidem quæ præter naturam ſunt, contrarias: in iis autẽ quæ ſunt ſecundum naturã, ſimiles facere oporteat. Febri enim, quoniam calida & ſicca paſſio eſt, (eſt enim conuerſio natiuę caliditatis ad igneam) uictum humidum conſulit. Humidioribus uero naturis, ſiue propter ætatem, ſiue propter conſuetudinẽ: non contrariam, ſed magis affinem ſeruandam ſtatuit. Oportet enim naturam eorũ fouere per humida, non eodem quo morbos modo demoliri. Qui uero aquam inter cutem cui febris adiungitur, in medium adducentes, ſermonem Hippocratis ſtudẽt per cauillum reprehendere: quoniam hic morbus non humidũ exigit uictum, ſed magis ſiccũ, igno rant ij artis curatiuę caput in primis neceſſarium, quod nos uberius in illa tractatione tranſegimus, id autem eſt ſimplicem quamcũq; egritudinem propria egere curatione: plures uero inuicẽ copulatas, tantũ habere communẽ curationis indicationem, quantum copulabuntur: nobis uel ei quod magis urget, obuiantibus non tamen alterius cura omnino poſthabita, uel oĩbus pari ſtudio ſuccurrentibus. Quod autem de aqua inter cutẽ & ſimul febre laborantibus meminere, nõ eſt abſimile morbo laterali in quo ſanguis exputitur. Nam & in his contrarias exigunt morbi curatiões, eductio ſanguinis, & paſſio lateralis: quæ ubi cuipiam ſimul contigere, ad id quod magis urget, obuiare oportet, non omnino poſthabita etiam alterius curatione. Sic itaq; ſi quis ſimul febricitet, & ea laboret diſpoſitiõe quæ aqua inter cutem nominatur: ad ambos affectus reſpicientes, qui cõtrariam exigũt curationem, utriq; eorũ probe reſiſtimus, quemadmodũ & aliis omnibus pari modo copulatis. Neq; igitur ipſi tale quicquã dixerimus, neque alterum talia dicentem admiſerimus: uerum ſi quid per uerba ſua Hippocrates in aphoriſmo non dixit, quod tamẽ idem habeat iudicium cum iis quæ ab ipſo dicuntur: hoc quoq; fuiſſe dictum potentia, debemus exiſtimare. Nam & ætatis meminit, & conſuetudinis: tu uero & naturalis tẽperaturæ, & temporis anni, & regionis, non abſq; ratione memineris, quę & ipſe Hipp. adiicit aliquãdo. Nonnunq; uero unius, aut duorũ mentione facta, reliqua quæ ſunt eiuſdem naturę atq; ordinis, prætermittit. Fiunt autem & ab his indicationes, quemadmodũ ſupra & ab ætate, & à morbo fieri diximus, ſeruantibus nobis quę cũq; probari merentur, per uictum ſimilem tẽperaturæ: quęcunq; uero improbanda ſunt, per cõtraria corrigẽtibus. Diximus autem plenius de omnibus indicationibus in libris quibus ars curatiua docetur.

Et quibus, ſemel aut bis, & quibus plura, uel XVII pauciora particulatim oporteat afferre, conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, ætati, & conſuetudini.

Quoniam de quantitate & qualitate eorũ quæ offeruntur

offeruntur, ſermonem habuit: mox docere propo
nit modum eorundem. Neq; enim ſufficit hoc ſo
lum cognoſcere, quòd huic plus, uel minus ſit of
ferendum, uel q̃ uictu exiccante, uel humectante
utendum ſit: ſed nunquid ſemel, an ſæpius quali
bet die, uel nocte cibum offerre oporteat, neceſſa
rium eſt conſiderare: & ad hæc ipſa ab anni tẽpo
re, ab ætate, à cõſuetudine, ſumere indicationem,
ſicuti in qualitate & quantitate ſumebatur. Nam
& ad hæc primæ erant intentiones, & morbi ipſi,
& uires ægrotantis, & præterea ætas, & anni tem
pus, & conſuetudo, & quæcunq; his ſunt proper
tionalia, & propterea ipſe Hippocrates illud ad
iunxit: Condonãdum eſt autẽ aliquid tẽpori, æta
ti, & cõſuetudini: liquido oſtendens per uerbum,
condonandum, q̃ neq; totum, neq; maximũ à tali
bus accipit. Nam ſi ſæpius, aut raro, ſiue omnino
nutrire oporteat, ab ægritudine & uiribus primũ
& maxime accipitur: poſt hoc autẽ & ab anni tẽ
pore, & ab ætate, & talibus. Si enim uires laboran
tis debiles fuerint, & ea quæ in corpore eſt diſpo
ſitio, ſit ex corruptiõe humorum uel defectu: pa
rum alimenti ſæpius talibus afferemus. Parũ qui
dem, quia uirium imbecillitas non poteſt totã ſi
mul multitudinem alimenti ſuſtinere. Sæpius au
tem, quoniã multis indiget diſpoſitio. Defectus ſi
quidem exigit adiectionem, corruptio uero con
temperamentum. Si uero cũ uiriũ debilitate neq;
defectus aliquis affuerit, neq; corruptio, humores
autem naturales ſe modice habuerint, uel etiã ſu
perabundauerint: his raro, & pauca afferemus, &
multo magis iſtud agemus, ſi cum uirium robore
humores ſuperabundauerint. Si uero cum humo
rum defectu, uel corruptiõe, uires ualidæ fuerint:
tunc multos cibos, atq; multoties iis qui ita labo
rauerint, dabimus: utpote multos exigente diſpo
ſitione, & natura robuſta potente illos concoque
re. Si uero acceſſiones non permiſerint, neq; mul
ti alimenti offerendi occaſiones præſtiterint, raro
plura exhibebimus. At ſi uires ualidæ fuerint cũ
plethorica diſpoſitione, raro paucos afferemus.
Nam etſi id quod cibum debet concoquere, robu
ſtum habeamus: quia tamen diſpoſitio multis nõ
indiget, rationabile eſt, ut pauca afferamus. Sic
quidem oportet & à morbo, & à uiribus ægrotan
tis ad ea quæ propoſuimus, ſumere indicationes.
A tempore autem, ætate & conſuetudine, & aliis
quæ his ſunt proportionalia, hoc modo: Æſtiuo
quidem tempore, quantum ad temporis rationem
attinet, ſæpius pauca danda ſunt, quoniam & plu
ri egent adiectione, ut qui ſunt diſſoluti, & uires
habeant imbecilles. Hyberno uero tempore mul
ta quidem propter robur uiriũ, ſed raro: quia non
ualde multa indigent adiectione laborãtes, ut qui
bus nõ multa fiat euacuatio. Nam ſanos quidem
antea oſtẽdimus ſufficiẽter hyeme euacuari, quo
niam plus habeant innati caloris. Vere autem me
dio, atq; adhuc magis æſtati proximo, paucis, &
ex longo interuallo nutriemus. Nam tẽpus id pe
riclitatur ne proxime accedat ad plethoricam di
ſpoſitionem, propter humorum qui hyberno tem
poris frigore concreuere, fuſionem. Quemadmo
dum ergo in plethoricis diſpoſitionibus, ſi uires
ualidæ fuerint, paucum cibum, & ex longo tẽpo
ris interuallo damus, ſic & in uere faciendum eſt,
præſertim in febricitantibus, de quibus nunc ſer
mo habetur ab Hippocrate. Sanorũ enim uictum
antea docuit. Autumnus uero morbis qui ex cor
ruptione fiunt, aſſimilatur. Quapropter qui eo fe
bricitant tempore, continua optimi indigent ad
iectione: &, ſi uires ualidæ fuerint, ſæpe, & multa
ipſis dabimus: ſin imbecilles, pauca, & ſæpius af
feremus. Simili modo quiſpiam & ab ætatibus, &
à conſuetudine, & à regionibus ſumeret indicatio
nes, ad duas primas redigens intentiones. Singu
la enim quæ diximus, aut fortes, aut debiles uires
efficiunt, & corpus reddunt, aut ſuperabundans
bonis humoribus, aut ſufficientibus carens, aut ui
tio humorum deprauatum.

Æſtate & autumno cibos difficillime ferũt, XVIII
hyeme facillime: ſecundum locum uer habet.

Non bis, ut forte quiſpiã exiſtimauerit, de eiſ
dem diſſeruit Hippocrates. Cum ſuperius illum
ſcripſiſſet aphoriſmũ cuius principium eſt: Ven
tres hyeme & uere calidiſſ. ſunt natura: nunc au
tem rurſus quòd æſtate & autumno cibos difficil
lime ferunt, hyeme facillime, & uer ſecundum ha
bet locum: uerum quoniam & ad quantitatem uic
tus, & ad modum uſus ciborum tam in ſanis q̃
in ægris, quãdam accipit à temporibus indicatio
nem, non abſq; ratione eorum in utriſq; cõmemi
nit, illic quidem oſtendens cibos plures ſanis dari
hyeme oportere, quoniam plus ineſt innati calo
ris, quem nutriri oporteret: nũc autem quòd ſi ſe
mel etiam multum illis ciborũ attuleris, haudqua
quam nocebis. Facile enim † omnes ferũt ciborũ al. omnem
multitudinem hyeme, difficulter uero æſtate. Qua
propter hyeme quidem raro, & plurimũ cibi afferri concedendũ: æſtate uero, quia cibos ferunt diſ
ficulter (ſiquidem is cui eos coquẽdi ac conficien
di officiũ natura tribuit, calor innatus ſcilicet exi
guus eſt) cauẽdum omnino eſt, ne totum ſimul ci
bum exhibeamus: ſed ſtudere oportet ut frequen
tius pauca afferamus. Nam corporis diſpoſitio ſi
milis iis qui ex humorum defectu morbis conſi
ſtunt, exigit adiectionem. Hyems quidẽ atq; eſtas
talem naturam habẽt: reliqua uero duo tempora,
autumnus quidem æſtatem ſubſequitur, uer autẽ
hyemẽ. Et cauſa aperta eſt. Nam refrigerari, & co
gi in unum, atq; denſari corpora autumno: laxari
uero, & rara fieri uerno tẽpore incipiunt. Ob hãc
igitur rationem, non idem bis de tẽporibus enun
ciauit: & ob illam etiam, quia in altero aphoriſmo
de ſanis ſermo habebatur.

Iis qui per circuitus acceſſiones habent, nihil XIX
dare oportet, neq; cogere, ſed ſubtrahere adie
ctioni ante iudicationes.

Cum tria ſint capita quibus uictus ratio com

prehẽditur,& quod attinet ad quãtitatẽ, & quod ad qualitatẽ,& tertiũ quod ad uſus modũ: ad duo quidem priora capita ex acceſſionibus nullam habemus utilitatem, ad tertiũ uero ex acceſſionibus aliquid proficere poſſumus. Quare non temere Hippocrates earũ in tertio capite meminit. Nam tempora commoda ciborum particulariũ, præcipue docent acceſſiones, in morbis tamen in quibus ordinatim obueniũt, hoc eſt per circuitus: atque ideo ipſe quoque Hippocrates inquit: Iis qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet. ut qui non ignoraret alios eſſe quibus fierent in morbis acceſſiones, nõ tamẽ per circuitus, hoc eſt non ordinatim. In hiſce igitur ratio exquiſita inueniendi tẽporis quo cibus offeratur, haberi nequit. In quibus uero acceſſionum ordo ſeruatur: principia earum oportet obſeruare, hoc eſt ne eis iam factis, uel non multo poſt futuris, nutriamus. Quod autem dicitur, Ante iudicationes, uel ante acceſſiones quaſcũq; ſimpliciter, uel ante morbi uigores, uel ante illas quæ proprie iudicatiões nominantur, eſt intelligẽdũ. Nam hic triplex intellectus, uerus eſt. Primus autẽ magis uidetur ad propoſitũ pertinere, ſi uidelicet ante acceſſiones intelligamus. Nam de morbi uigore cõſiſtentis, retro dictum eſt: & ſi de hoc intelligatur, etiam de iudicatione intelligetur: quoniã magna ex parte morbo in ſuo uigore conſiſtente fiunt iudicationes.

XX Quæ iudicantur, & iudicata ſunt integre, neque mouere, neq; nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter iritando, ſed ſinere.

Iam perfecto de uictus ratiõe ſermone, ad alterum caput tranſcendit: in quo docet quãdo ſit totum ipſi naturæ permittendũ quod ad regimẽ pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, niſi uictum conuenientẽ inſtituentibus: quãdo etiam non ſit totũ naturæ permittendum, ſed & aliquid nos oportet operari. Vbi igit̃ (inquit) uel integra iudicatio facta eſt, uel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. ubi uero nõ integre iudicatur: id quod deficit, ſupplere nos cõuenit. Hoc autẽ & ipſe dicebat in libro De humoribus per hæc uerba: Quę perfecte iudicantur, nõ mouere: neq; medicamẽtis, neq; aliter iritãdo, nouare quicq̃. Nam quod in aphoriſmis ἀφ᾽ ἑνὸς, id eſt, integre dixit, hoc in illo libro cõmutans ἁπαξ, id eſt, perfecte nominauit. Eſt autẽ huius nominis ἅπαξ apud alios antiquos ſignificatũ cumulate, plene atq; perfecte: quæ omnia etiã hoc loco per ἀφ᾽ ἑνὸς, id eſt integre, debemus accipere. Neque enim per id uerbũ dies pares oportet intelligere. eſſe em̃ in propatulo falſum, ſi quis in diebꝰ paribus uel iudicatus eſt, uel iudicatur, nihil in his nouandum eſſe. Neq; etiam hęc dictio ἑξῆς hoc in loco ſignificat nuper: quod maxime oſtendunt uerba ſequentia. Neq; enim ſimpliciter dixit nuper iudicata, ſed quę iudicantur, & iudicata ſunt: quorum alteri quidem, iudicata, aduerbiũ nuper, poſſet conuenire: alteri uerò iudicãtur, nullo modo. Sed & hoc ipſa rerum † euidentia demonſtrat. Neq; enim ſiquid paulo antea ſit iudicatũ, hoc nouari non debet: ſed ſi perfecte, ſi integre, ſi plenè, tũc uerum eſt quod dicitur. Siquid uero deficiat: id quod deficit, oportet adiũgere. Nam quæ poſt iudicationẽ relinquuntur faciũt recidiuas. Quænam igitur eſt perfecta & integra iudicatio? nempè in qua cuncta bene procedant, & cui nullus numerus deficit iudicatorius. Primum enim melior eſt iudicatio quæ fit per euacuationẽ inferiorẽ, q̃ quæ per abſceſſum: deinde per quam humor noxius & abundans, q̃ per quã alter euacuatur: tertio loco quæ recto tramite q̃ quæ nõ recto tramite procedit: & quarto poſt has, quæ facile toleratur: quæ cũ coctione fit, & in decretorio die. Hęc omnia adeſſe conuenit perfectæ iudicationi: cui ſi quid deſit, uel plura: neq; exquiſita, neq; integra fuerit iudicatio.

ἀληθὲια ueritas

XXI Quæ ducere oportet, quò maxime natura uergit per loca cõferẽtia, eò ducere conuenit.

Quænam ſunt illa quæ ducere oporteat, nẽpe quæ neq; iudicanť, neq; integre ſunt iudicata: hæc igitur per quam partem ſint euacuanda, docet duplicem nobis dans intentionem, & ipſam partis naturam, & humoris † motum. Ad quem enim locum ex accommodatis uergit, eò ducere cõuenit. Sunt autem euacuationibus accõmoda loca, inteſtina, uenter, ueſica, uterus, cutis uniuerſa: ad hęc, palatum, & nares, quãdo uel cerebrum expurgamus, uel per profluuiũ ſanguinis fit excretio: præcipueq; ſi recto tramite, hoc eſt per directum ad locum patientem. Nam quæ contra fiunt profluuia ſanguinis, mala ſunt. Motus uero humoris noxij ad loca non accommoda ſunt, quando uel aliquẽ habuerint ſuapte natura principatum, & maius ex ipſis damnum eſt ſubſecuturũ quàm morbus qui iudicatur, expoſtulet: uel nullam habeant efluxionem. exempli gratia, ubi hepar humores infeſtant, quos oporteat euacuari, duæ ſunt accommodæ motiones: prima per uentrem: & huius illa quę per aluum inferiorem, altera quę per uomitũ, melior exiſtit: ſecunda per renes atque ueſicam: At motus qui ad pulmonem thoracem & cor inclinat bonus non eſt. Oportet itaq; medicum naturæ motum animaduertere: & ſiquidẽ idoneus fuerit, ſumminiſtrare & adiuuare. ſin autem contrarius ac noxius, prohibere, transferre, atq; diuertere oportet.

ξοπλὼν indigentionem

XXII Concocta medicari, atq; mouere, non cruda neq; in principijs modo non turgeant: plurima uero non turgent.

Conſueuit Hippocrates dicere, medicari proutì medicamento purgante. Verbũ autẽ turgere translatum eſt ab animalibus concubitũ † appetẽtibus ad humores. Nã ſicuti illa ſtare loco nõ poſſunt, quadam titillatione impulſa, eoq; affectu cõcitata

ὀρεγόμενοις tangentibus

citata: ſic & humores plerũq; in motu uehemẽtio-
re, atq; transfluxu ab una parte ad aliam, in morbi
principio hominẽ infeſtant, mouentes, titillantes,
& quieſcere non permittentes, cum & ipſi pariter
moueantur, & transfluant, & tanto motu de loco
ad locum, ægrum moleſtent. Tales itaq; humores
euacuare conuenit; hoc eſt, qui per corpus diſcur-
runt ab unoq; membro ad aliud feruntur ac tranſ-
fluunt. Eos uero qui iam ſunt in aliqua corporis
parte firmati: neq; alio ullo auxilio mouere opor-
tet, neque medicamẽto purgare conuenit ante co
ctionem. Tunc enim naturam quoque ipſam ha-
bebimus euacuationi adminiculantem: conſpici-
tur ſiquidem & ipſa poſt coctionem, & humores
diſcernere, & ſuperfluitates expellere, quo in tem
pore fiunt iudicationes. Sed cum perfecte ipſa mo
uet, medicamento opus non eſt, cum medio crius
atque imbecillius agit, id quod deficit, oportet ip-
ſos medicantes ſupplere, ut ab utroq; noxij humo
ris fiat euacuatio, natura quidem expellente, me-
dicamento uero attrahente. Oſtenſum enim eſt à
nobis in commentarijs de Potentijs naturalibus,
naturam uniuſcuiuſq; particulę quatuor uti poten
tijs, attractiua proprij alimenti, & eiuſdem retenti
ua, præterea quoque concoctiua, & quarta alieno
rum expulſiua. Singula uero medicamenta pro-
prium ſibi attrahũt humorem. Bene autem ſermo-
ni addidit: Plurima uero non turgent, diſcereq; o-
portet hoc ab experientia, raro contingere ut hu-
mores ab una parte ad aliam transfluant, ſed fre-
quentius accidere ut in una aliqua parte quieſcãt
atque conſiſtant, in qua etiam concoquuntur toto
morbi tempore uſque ad eius ſolutionẽ. Scire au-
tem oportet, quòd in quibuſdã exemplaribus hic
aphoriſmus ſcriptus nõ eſt: in libro autem De hu-
moribus paſſim ſcriptus inuenitur.

XXIII Deiectiones non multitudine ſunt æſtiman
dę, ſed ſi talia deijciantur, qualia conueniunt, &
ægri facile tolerant. Atq; ubi uſq; ad animi de-
fectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger
poſſit tolerare.

Siue à natura, ſiue à nobis euacuatio fiat, omni
no metiri oportet, quãtum ſit euacuandum. Sicu-
ti enim qualitatẽ eligimus, humorem noxium at-
que moleſtum euacuantes: ita quantitatem opor-
tet eiuſdem humoris noxij multitudini facere con
gruentem. Sed qualitatis quidem indicia ſuperi-
us diximus, ubi illum aphoriſmum expoſuimus,
cuius principium eſt: In perturbationibus uentris.
Quantitatis uero nullum tale habemus indicium.
Ob hanc igitur cauſam nobis dedit Hippocrates
de eadem quantitate iudicandi uiam, ex facilitate
tolerantiæ. Nam ſi humor ſuperexcedens euacue
tur, tunc ipſum ſeipſo ægrotum fieri leuiorem, &
melius tolerare eſt neceſſarium: quòd ſi aliquod e-
tiam ex ijs quæ natura conſtant, excernatur: diſſol
ui ac debilitari ægri uires, & quãdam † ſentire af-
flictionem. Quare non promptam eorum quæ e-
uacuantur, quantitatis phantaſiã oportet attende-
re, ſed duas quę dictę ſunt ſignificationes, ſi qualia
oportet, euacuantur, & ſi facile tolerant. Quod au
tem poſtea ab ipſo ſubiũgitur: Atq; ubi uſq; ad ani
mi defectionem expedit ducere: recte quidem ab
ipſo dictum eſt, ſed adijcere oportet uſus ſignifica
tiones, quas quia ipſe prætermiſit, nos ex quibus
ipſa experientia & ratione uidemur inuenisse diſ-
poſitiones in qbus expedit uſq; ad animi defectio
nem euacuare dicemus. Et primũ uſq; ad quã ani-
mi defectionẽ dictũ ab ipſo fuerit, diſtinguere opor
tet. Neq; eñ tales dicit animi defectus, qui & expa
ueſcentibus aliquando ægris uenæ ſectionem, uel
tale auxilium aliquod, ſolẽt accidere: neq; cum in
ore uentriculi humores mordaces aliquando fue-
rint, uel prius in ipſo coaceruati, uel qui in ipſo re-
medij uſu ad ipſum defluxerint, qui cauſam dede-
rint animę defectionis. Solent enim & hoc tempo
re pati animi defectionem: non tamen huiuſmodi
animi defectio eſt ſufficiens mẽſura euacuationis,
quæ nonnunquam citra neceſſitatem contingit: ſi
cuti febricitantes plerięq;, uel inter ſurgendum, uel
reſidendum, animo defecerunt: ob quam cauſam
accũbentibus ipſis, ſecamus uenam. Ea igitur quę
ſit animi defectio ratiõe euacuationis, nũc ab Hip
pocrate dicta eſt eſſe menſura *euacuationis*, & in
maximis inflãmationibus, & *in* maxime aduren-
tibus febribus, & uehementiſſimis doloribus. O-
portet autẽ (ſicuti & ipſe inquit) uiribus integris
atque ualentibus, tantam moliri euacuationem: &
nos ſępius huiuſcemodi euacuatiões prodeſſe plu
rimum, experientia didicimus. Nã & in ardentiſſi
mis febribus, ſi uſq; ad animi defectionem ſanguis
mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigera-
tur, & febris extinguitur, plurimis etiam aluus ci-
tatur, & ſudores emanãt, ac quidam eorum ex his
ſanitati ſunt reſtituti; alij adiuti plurimũ, uehemen
tiam ęgritudinis abſciderunt. In maximis uero do
loribus nullum maius † inueni remedium, q̃ uſq; *citra noxi*
ad animi defectionẽ euacuare, adhibita diſtinctio-
ne, an mittere ſanguinem, an purgare oporteat uſ-
que ad animi defectionem, quemadmodũ in libro
De uenæ ſectione monſtrauimus.

In ăcutis paſſionib. raro, & in principijs me- XXIIII
dicinis purgantibus uti, & hoc cum præmedita
tione faciendum.

Paulo antea dictum erat: Concocta medicari,
& mouere, non cruda, neq; in principijs, ſi nõ tur-
geant: plurima uero nõ turgent. Nunc aũt, quòd
circa principia acutarum ægritudinum tantũ con
tingit quãdoq; purgare utiliter, nos docet Hippo-
crates. Nam in lõgis morbis ſemper oportet expe
ctare coctionem, in acutis uero, quum turgent, ab
initio poſſumus uti medicamẽtis purgantibus, &
hoc ipſum cũ multa cautione & præmeditatiõe fa
cere. Vnde mihi uidetur Hippoc. recte adieciſſe.
Et hoc cum præmeditatione facere. Siue enim per
hoc uerbum diligẽtem intelligat examinationem,
ſiue ægrotum ante præparatum, ſiue recti iudicij

διαισθάνεσθαι, αἰσθάνεσθαι, ſentire difficultatem

expectationem, ſiue horum aliquid, ſiue omnia uniuſ uocabuli ſignificatione cõprehendat: quantum huiuſcemodi uereatur purgationes, manifeſtat. Neq; enim minimum periculum eſt, in morbo acuto uti purgante medicamento, cum omnia id genus medicamẽta ſint potẽtia calida, febris uero, quatenus febris eſt, & ſui ratione, non calefacientibus atque exiccantibus, ſed potius contrarijs, hoc eſt, humectantibus & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem, purgationem adhibemus (hanc enim ſcimus ſui ratione nocituram) ſed proprer humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri utilitatẽ, quàm id quod neceſſario conſequitur ex purgantibus medicamentis detrimentum: erit autem utilitas maior, ſi abſq; moleſtia omnis humor noxius & infeſtãs euacuetur. Vt uero hoc fiat, primo oportet conſiderare, numquid æger idonee ſe habeat ad huiuſmodi purgationẽ. Nam qui multa cruditate laborant, quiq; tenaces aut craſſos cibos aſſumpſerunt, quibus itidem extenta atq; inflata præcordia ſunt, aut ſupra modum calida atq; ignea exiſtũt, & hoc ipſo in loco aliqua eſt uiſcerum inflãmatio: omnes ij haudquaquam ſunt apti ad purgationes. Hæc itaq; abeſſe oportet, humores autem quãmaxime fieri poteſt, eſſe fluxui paratos, hoc eſt tenues, et nullũ lentorẽ participantes, & aperta eſſe foramina per quę debet purgatio fieri, & nullam habere obſtructionem. Nam & nos iſta antea paramus, cum quempiam ſumus purgaturi. Et hoc eſt qđ ab ipſo Hippocrate dicitur in illo aphoriſmo: Corpora ubi qs purgare uelit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia ſtatim, uel circa primũ diem, uel non ultra ſecundum, ſi ſumus uſuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas iſta præparãdi, niſi quis forte arripiat occaſionem propinandi melicratum, in quo decoctum ſit aliquid hyſſopi, uel origani, uel tragoriganí, uel thymi, uel pulegij, ſiue qd huiuſmodi uim habens humores extenuandi. Quare non ſine ratione dixit, raro circa principia morborum acutorum nobis uenire in uſum purgationes, quoniam non ſæpius turgeant humores in principijs: neq; ſi quid iſtorũ adſit, ægro ſatis ad purgationem parato, neque dante morbo nobis temporis occaſionem, quo poſſimus ex imparato paratum facere.

XXV Si qualia oportet purgari, purgẽtur: confert, & facile ferunt, ſi contrà, difficulter.

Non eſt dubium hunc aphoriſmum in illo contineri, in quo dicebatur: In perturbationibus uentris, & uomitibus ſpontinis, ſi qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile tolerant: ſi uero non, contrà. Verum quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, & omnes fere neceſſarias diſtinctiones cõmemorauit, nõ piguit ipſum hũc quoq; adiungere aphoriſmum, in quo nihil magis nouũ edoceẽ, ſed ad memoriã reuocantur ea quæ prius in alia libri parte enuncia-
A uerat de ſpõtinis euacuatiõnibus, ut hoc etiam in loco totus ſermo de purgationib. eſſet abſolutus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SECVNDVS.

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

1 IN QVO morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi uero iuuat, non mortale.

Quòd quidẽ labor apud ipſum nunc læſionẽ ſignificet, clarũ eſt ex eo quod opponitur. Inquit enim: Si uero ſomnus iuuerit, non mortale. Cum uero duplex ſit ea quæ ex ſomno fit læſio, altera cõmunis, quando in principijs acceſſionum, quas Annotationes uocant, ægroti dormiunt: altera propria, in quibuſdam morbis, quando in aliquo alio tempore, de hac ipſum dicere eſt exiſtimandũ: illa enim neq; mortem, neque aliquod aliud graue ſignificat, cum naturam temporis conſequatur. In principijs ſiquidem acceſſionum, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis uergunt, (quemadmodum ipſe docuit) præcipue in quibus horror, uel rigor, uel fortis partium exteriorũ refrigeratio cõtingit. Et propterea, ſi in principijs dormierint, caſus illis protenduntur, & uix febres ad conſiſtentiam peruenitũt. Ac ſi qua inflãmatio ſit circa uiſcera, rationabile fit ipſam augeri: ſicq; humores aliquí ad uentrem cõfluant, non ut in alijs ſomnis cõcoquunt, ſed longe plures fiunt in cocti pmanentes. Ob hãc itaq; cauſam ægrotis uigilias tunc præcipimus, illã quę à uigilijs fit, ſpiritus, ſanguinis, & caloris naturalis, ad exteriora motionẽ, tanq; maximum auxilium opponentes retractioni quæ fit in acceſſionũ principijs, ſanguinis, ſpiritus, & caloris naturalis ad interiora. Quare nõ ſine ratione dixerit quiſpiã huiuſcemodi læſiones hoc tempore accidere quidem ex natura acceſſionis, ſed uigilia ꝓhiberi. Cũ uero hac quoq; priuati fuerint ægrotãtes, tunc damnum ſentiũt manifeſtius, nõ quia altera læſio accedat ex ſomno, ſed quia deeſt illa quæ ex uigilia habeẽ utilitas. Hic itaq; ſermo nullã oſtẽdit fieri in acceſſionũ principijs ex ſomno læſionẽ, ſed hoc ipſum tantũmodo, carentiã utilitatis: alter aũt ſermo quí cõcedit ex ſomnis fieri hoc tẽpore læſionẽ, aſſerit nunc Hippocratẽ docere de ijs qui in alijs tẽporibus dormiũt, in quib. manifeſta prorſus utilitas ex ſomno ꝓuenit, præſertim ubi morbo declinãte adhibeaẽ. Nã aliquãdo cõſiſtente morbo ſomnus manifeſtã affert utilitatẽ, quãdoq; etiã in extremis partibus augmẽti quę ad cõſiſtentiã copulanẽ: manifeſtiſſima tamen omniũ utilitas eſt, quæ in declinationibus fit. Saneq; cum ſomni nocent, minus quidẽ exitiales ſunt, iam conſiſtente atq; increſcente acceſſione: præcipue uero ſunt in declinationib.

pernicioſi

pernicioſi. Nam quo tẽpore aliquid eſt utiliſſimũ, A ſi præter id ꝙ nihil prodeſt, etiam nocet, mortem non ſine ratione ſignificat. Ex ſomno autem læſiones contrarię ſunt utilitatibus: idcirco quia febres uel ab eo non diſſoluuntur, uel etiam excitantur, & quia dolores intendũtur, & fluxiones multiplicãtur, & creſcunt inflãmationes. Quidam uero & inter dormiendũ delira loquuntur: & ubi expergefacti fuerint, multo tempore in delirio perſeuerãt. Quoſdam etiam grauis ſomnus dormientes occupat, punctiq; uix excitantur. Hæc autem omnia cõtingunt, propter humorum prauitatem, quos, ubi calor innatus fortior extiterit, per ſomnos cõcoquit: ubi uero debilior, illis ſuccumbit, ab eisq; uiſcera aggrauãtur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipſe etenim Hippocrates uult hominem B uigilantem extrinſecus eſſe calidiorem, dormientem uero contrario modo ſe habere: id nos edocẽs (quod etiam quibuſdã alijs rerum naturalium ſtudioſis uiſum eſt) ſomnũ atq; uigilias fieri ſecũdum innati caloris motiones. Non abſq; ratione igitur euenit, ut cum in uiſceribus iſte collectus, cauſas morbificas nequeat euincere, pernicię ſignificet. Si tamen euicerit, nondũ certę ſalutis eſt ſignum, niſi quiſpiam dicat, quantũ ad talem affectum attinet, ægrotum non periclitaturũ, ex alio tamen affectu interire poſſe. Nam ſi qua inflammatio ſolutu difficilis aliquã ex partibus principalibus præoccupauerit, contingit ægrum qui ita ſe habeat, interire. Quare ſecurius pronunciandum eſt, ubi quidem ex ſomno læſio aliqua aduenit, letalẽ eſſe no C tam: ubi uero prodeſt, non letalem. Quòd uero ex ſomnis aliquæ accidãt leſiones, ipſe in libris quos Epidemias inſcripſit, oſtẽdit his uerbis: Inter hos multi erãt graui oppreſſi ſomno, & delirãtes: nonnulli uero ex ſomno tales fiebant.

II Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum.

Si ambos dixerimus aphoriſmos, & hunc ſimilem & antecedentẽ, inuicem iungi, totus ſermo talis utiq; fiet: In quo morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi uero iuuat, non mortale. ubi igitur ſomnus delirium ſedat, bonum: ut unum aliquod ueluti exemplum particulare ſubiungat ſermoni antecedenti uniuerſaliter dicto, tanquã ſi ita dixiſſet: Vbi igitur dolorem ſomnus ſedat, bonũ. Vbi igi- D tur febrem ſomnus ſedat, bonũ. Vbi igitur inflammationem ſedat ſomnus, bonum. Sed ſatius fuit ei tantum periculoſiorem morbum nominare. Nam ueritas ſermonum uniuerſalium, ex huiuſcemodi exemplis magis dilucet.

III Somnus, atq; uigilia, utraq; ſi modũ exceſſerint, malum.

Nonnulli ex medicinæ profeſſoribus exiſtimarunt uigiliam modum excedẽtem, malum eſſe & ſignum, & cauſam: non tamen ſomnũ: hunc enim ſemper bonũ eſſe & ſignum, & cauſam: & nunq; fieri ſomnũ modum excedentẽ: plurimos uero decipi, arbitrantes ſomnolentas & graues diſpoſitiones incipientes, ſomnũ eſſe longum. Verum hi à nobis diſcentes, ꝙ non prius ſomnus grauis nominatur, ꝙ difficilem habuerit expergefactionẽ, concedant ſomnũ longum recte nominari, quando ſolum tempore modũ naturæ conuenientẽ exceſſerit, & nondũ habuerit difficilem expergefactionẽ. Fit autẽ huiuſcemodi ſomnus, refrigerata prima parte ſenſitiua, hoc eſt, cerebro ipſo, quæ refrigeratio cum fortis fuerit, miſta quidẽ humiditati, facit lethargicas paſſiones: cum ſiccitate uero, eas quæ græco uocabulo καταλήψεις, id eſt, deprehẽſiones nominãtur. Sic & uigiliæ fiunt propter calorẽ primæ partis ſenſitiuæ, uel ex ſola intemperatura, uel ex humoris biliioſi abundantia. Horũ uero talium omniũ demõſtrationes in noſtris ſunt ſcriptæ tractatibus: nunc aũt ſufficiat ſola eorũ capita tetigiſſe. Sicuti aũt quidam fuere qui ſomnũ ſemper fieri cũ modo exiſtimarunt, & nunq; extra modũ: ſic nõnulli rurſus aiunt uigiliam nunq; eſſe immoderatam, ſed hoc nomen ſolam immoderantiã ſignificare, obliti eius quæ in uſu uitæ ſeruatur conſuetudinis, quoniã & mala nonnunq; mediocria dicimus magnorum cõparatione. Sic igitur oportet accipere uigiliã mediocrem, acſi ſignificet paruã.

Nõ ſatietas, nõ fames, neq; aliud quicquam IIII quod modum naturæ exceſſerit, bonum.

Rurſus hic aphoriſmus, ſicut & alter qui antecedit, quod in una materia, idem in omnibus enunciat. Nam quum ſanitas moderantia quædam ſit, neceſſe eſt omnes immoderantias quæ plurimum à modo receſſerunt, iam ægritudines eſſe: quæ uero nondum id quod plurimum eſt, obtinent, ægritudinum generationem oſtendere.

Spõtaneæ laſſitudines morbos prænunciãt. V

Non eius quæ fit ex motionibus immoderãtiæ nomen eſt laſſitudo, ſed eius quę aduenit in corporibus animalium diſpoſitionis. Neq; enim laſſitudinum meminit, quæ ex talibus accidunt motionibus, ſed quæ ſponte cõtingunt. Cum igitur abſq; motu huiuſmodi euenerit diſpoſitio, non ſimpliciter laſſitudo, ſed laſſitudo ſpontanea nominatur. Sed cum tres ſint laſſitudines, quemadmodũ in ſalubribus declarauimus, prima quę ulcerum, ſecunda quæ tentionis, tertia quæ inflammationis ſenſum habet, ex his compoſita prima quidem ex uitiatis humoribus ortum habet, ſecunda ex plenitudine, tertia ex utriſq; ſimul iunctis. Sic eñ à nobis eſt demõſtratum in ea quæ de ſalubribus inſcribitur tractatione. Quare nõ temere dictum eſt ſpontaneas laſſitudines, morbos nunciare.

Quicunq; dolentes parte aliqua corporis, o- VI mnino doloré non ſentiunt, ijs mens ægrotat.

Dolores ſolet nominare nonnunquã diſpoſitiones ipſas in quibus dolemus: in quem ſenſum dicebat in libro Epidemiarum, ꝙ in Cranone antiqui dolores frigidi, noui aũt calidi: haudquaq; dolores calidos frigidosue, ſed diſpoſitiones ex ꝙbus fiãt,

ita no-

ita nominans. Et hoc in loco igitur eodem modo dolores ipſas diſpoſitiones nominauit, quæcunq; cum dolore fieri ſunt natura aptæ, quemadmodū eryſipelas, inflammationem, & uulnus, & fractionem, atq; rupturam, & conuulſionē, & quodcūq; tale aliquid: quod ſi adſit, & ab ægroto non ſentiatur, mentem indicat ægrotare. Siue autē mentem, ſiue animum dixerit, nihil in præſentia refert.

VII Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet: quæ uero breui, breuiter.

Quæ enim pauco tempore extenuata ſunt corpora, ob humorum & ſpirituum euacuationem, non ex ſolidorū colliquatione id perpeſſa ſunt: quæ uero longo tempore extenuantur, iſs carnes contabeſcunt, graciles etiam reddunturaliæ partes, per B quas cōcoctio in animalibus, et diſtributio, & ſanguificatio atq; nutritio perficitur, quare tantū non poterit concoqui alimentum, quanto indiget corpus. Quam ob cauſam talia corpora longiori tempore reficere oportet, atq; tenuiter, quod lente nominauit. In quibus autem ſoli humores & ſpiritus ſunt euacuati, in iſs celeriter ac plenius cōtingit reficere, cum fiduciā nobis preſtet ſolidarū partium robur. In fine autē aphoriſmi duplex ſcriptura inuenitur, & idem utraq; ſignificat, ſiue breui caſu ablatiuo, ſiue breuiter aduerbialiter ſcriptum ſit.

VIII Si quis à morbo cibum aſſumens non corroboratur, pluri alimento corpus uti ſignificatur. quòd ſi non aſſumente cibum hoc accidat, ſcire C oportet quòd indiget euacuatione.

Propter breuiloquiū, & uſum quendam dictionis, qui etiā eſt apud nos in multis ciuitatib. Aſiæ, hic aphoriſmus habuit obſcuritatem. Conſuetum enim eſt nobis dicere, non aſſumere cibū, illos qui ſine appetitu comedunt, aſſumere autem, appetentes, ac paſtos uſq; ad ſatietatem. Quicūq; igitur appetentes, & abundans alimentum accipiētes, non poſſunt robur ſanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui uero neq; quod ſatis eſt, poſſunt aſſumere, uitioſos humores habēt: quos niſi euacuarint, fieri non poteſt ut robur ſanitatis recuperent. Hippocrates uero non hic tantū, ſed & in alijs ſuis commentarijs, quando proportione inter ſe ſeruata, humores omnes augentur, D miſſione ſanguinis auxiliatur. Vbi uero unus aliquis ex ipſis ſuperabundat, illi purgatorium exhibet medicamen. Vt igitur iſta cognoſcens, & qui ſæpius in ſuis commentarijs eadem tradiderit, recte duos ſequentes aphoriſmos ſubiungit, in quibus de eadem docet diſpoſitione, de qua etiam in hoc antecedente docuit aphoriſmo, inquiēs: Si uero nō aſſumente ęgro, hoc fiat, ſcire oportet q; indiget euacuatione. Saneq; ordinem duorū ſequentium aphoriſmorum puto deprauatum in multis exemplaribus: illaq; rectius ſe habent, in quibus prior ille aphoriſmus ſic ſcribitur: Nō pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lędes, ut totus ſermo talis exiſtat: Quòd ſi non aſſumente cibum A hoc accidat, ſcire oportet quòd indiget euacuatione: non pura enim corpora quāto plus nutries, tanto magis lædes. Nos uero ſequētes ordinē, quem in pluribus exēplaribus ſcriptum inuenimus, ſic eorum fecimus expoſitionem.

Corpora cum quiſpiam purgare uoluerit, oportet fluida facere. IX

Multi quidē uolunt corpora fluida fieri, ubi per medicamenta uomitoria euacuatio eſt facienda, cum iſs quæ ad uomendū iritant: ubi uero per deiectionem cum iſs quæ continuè aluū ſubducunt. Atque ob hęc totam diſpoſitionē utriſq;, his quidem ad alui ſubductionem, his uero ad uomitum habilem faciunt. Ego uero Hippocratem puto non minimum id, ſed aliquid maius hoc in loco nos docere uoluiſſe, quod nos longa experientia didicimus ita ſe habere. Si quis em extenuet & incidat craſſos atq; tenaces humores, qui in corpore ſunt, & meatus aperiat per quos iſti tranſmittuntur atq; trahuntur à medicamentis quæ uim purgatoriam habent, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui uero iſtud quidem neglexerint, uomitus autem atq; alui ſubductionem procurauerint, iſs difficiles obueniunt purgationes, nō ſine torminibus interdū, & uertigine quadam, faſtidioq; † multo, *quodam* & malo pulſu, ac diſſolutione, & difficultate. Nobis autem extenuanti uictu (de quo integrum ſcripſimus librum) utentibus nihil horum contingere conſueuit: & eorum quæ in corpore præter naturam cōtinentur, euacuationes ſine ulla moleſtia ac celerrime fiunt, atq; iccirco Hippocratem dicimus ſuo adieciſſe ſermoni: Vbi quis uoluerit purgare corpora, oportet fluida facere. ac ſi ita dixiſſet: Siue per uomitus, ſiue per alui ſubductionem, purgare uelis, poſtq; fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, ut diximus, omnibus meatibus referatis, & humoribus inciſis, atque extenuatis, ſi quis fuerit humor in corpore craſſus ac glutinoſus.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. X

Corrumpitur enim ſimul alimentū adueniens corpori malos humores habenti, ita ut ipſorū quidem quātitas augeatur, qualitas uero ſeruet. Hoc præcipue fit, quando uentriculus quibuſdam humoribus uitioſis plenus extiterit, ob quos et caſus paulo antea dictus ex morbo cōualeſcentibus accidit, non poſſe uidelicet cibum aſſumere.

Facilius eſt impleri potu, q; cibis. XI

Cum ſermo ipſi de iſs qui indigent corporis refectione, antea ſit habitus: propterea nunc ſcripſit materierū diuerſitates ex quibus nutriuntur. Scriptū aūt eſt ab ipſo & in libro De alimēto ſic: Quicita indigent adiectione, iſs humidū ad recuperandas uires remedium optimū eſt: ubi autem adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non ſimpliciter intelligere in utroq; libro, uel in illo humidū,

uel hic

uel hic potũ, ſed humida & potus quę ſuapte natu A
al. Si.n. itahæc nutriant ut ſolidiora, ſuperant celeritate
ra apta ſunt nutrire corpus.† Nã ſi non ita nutriũt, ſicuti ſolidiora, ſuperant tamen nutriendi celeritate, ueluti uina craſſiora. Nam aquoſa (ſic autẽ nominãt alba & tenuia) ſicut aquæ ſimilem formam habent, ita etiam uim, quare urinam cient, & mini me nutriũt: quæ uero craſſa ſunt, & colore rubea, plus alimenti habent quàm reliqua uina. Ineſt autem eis & citiſſime implere corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quòd autem humidum alimentum, præcipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifeſtum iſs eſt qui norũt quomodo & coctio & diſtributio fiant.

XII Quę relinquuntur in morbis poſt iudicium, recidiuas facere conſueuerunt.

Hic etiã aphoriſmus antecedentibus iungitur. Nam cũ Hippocrates dixerit: Si à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti ſignificatur: quòd ſi non aſſumente cibum hoc accidat, ſcire oportet quòd indiget euacuatione: & ob hãc cauſam cum deinceps de euacuationibus ſermonẽ habuiſſet, nunc cauſam aſſignat, ob quã oporteat euacuare eos qui poſt morbum nõ appetũt, ac ſi totus ſermo ita ab ipſo tranſigeretur. Quòd ſi non aſſumente cibum hoc accidat, ſcire oportet quòd indiget euacuatione: nam quæ relinquũtur in morbis poſt iudicationem, recidiuas facere conſueuere. Per ea quæ relinquuntur in morbis, malorum humorũ reliquias intelli- C
gens, quas neceſſarium eſt tempore putreſcentes, febrem accẽdere: cum omnis humor alienus à natura corporis in quo continetur, aptus non ſit ad eius nutritionẽ: & derelictus neceſſario ad putredinem conuertatur. Quando autem & locus calidus erit in quo fuerit collectus, tũc & maxime & celerrime putridus ſit.

XIII Quibuſcũq; criſis, id eſt iudicatio fit, iis nox grauis ante acceſſionem: quæ uero ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.

Iudicatio eſt ſubita in morbo, uel ad ſanitatem, uel ad mortem mutatio. Fit autem natura ſeparante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Nõ temere igitur in tali turbatione grauiter ſe ha- D
bent, & grauitas hæc noctu ſit manifeſtior: nã hoc tẽpore dormire conſueuimus. Somno igitur à turbatione interrupto, clarius grauitas illa percipit: licet ſimilis fiat interdiu turbatio, quando nocte ſequente eſt iudicatio futura. Quod autem in fine aphoriſmi ſcribitur: Quæ uero ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit: in multis exemplaribus nõ habetur. Vult autem docere nos, q; magna ex parte nox ſubſequens iudicationẽ facilior præcedente exiſtat, quoniã plures iudicationes bene terminantur. Nouimus enim plures eſſe ex egrotis ſanatos, q; mortuos, niſi peſtilens conſtitutio ſit.

XIIII In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat.

Mutationes excrementorũ quæ multas humorum formas educũt, exquiſitius corpus expurgãt, niſi adſint ſigna colliquatiõis,† aut putredinis, de *al.* &
quibus in Prognoſticis ipſe tranſegit: ubi & pinguium, & uitioſorum ac male olentium meminit excrementorum.

Vbi fauces ægrotãt, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam ſi biliioſæ fuerint, corpus unà ægrotat. Si uero ſi miles ſanis, tutum eſt corpus nutrire. XV

Duos inuicem ſermones ex aduerſo ponens, in utroq; id, quod manifeſte cõſequitur, prætermiſit. Quare ſi utrique id quod deeſt, adiungatur, erit uniuerſa oratio huiuſcemodi: Vbi fauces egrotãt, B
aut tubercula naſcuntur in corpore, inſpicere excretiones oportet. Si enim biliioſæ fuerint, corpus unà egrotat, neq; tutũ eſt ipſum nutrire. Si uero ſi miles ſanis: corpus unà non ægrotat, & tutũ eſt ipſum nutrire. Ex qbus uero mihi uideẽ Hipp. ipſe ſibiipſi pſuadẽs, in hunc modũ ſcripſiſſe, iam dicã: Animaliũ natura nõnunq; ex principalibus membris humores malos euacuãs, alios per urinas, uel uomitus, uel aluum inferiorem excernit: alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter craſſitiem non poſſit, ibi eos deponit, atq; hoc modo tubercula naſcuntur in corpore: ſæpe & fauces fluentem ex capite humorem ſuſcipientes infeſtantur. Tunc igitur cõſiderandum eſt ac diſtinguendum nunquid natura totam in patientibus partibus ſuperfluitatẽ depoſuerit, an adhuc corpus totius animalis uitioſis humoribus abũdet, quod excrementa indicabunt. Nam ſi omnino natura mota eſt ad expurgãdum corpus, biliioſa apparebũt, quoniam & tubercula ſanguine calefacto à biliioſo humore fieri, naturam habent, patetq; prius eſſe purganda, quàm nutrienda huiuſcemodi corpora. Non pura enim corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Sin aũt excretiones ſunt ſimiles ſanis, totum corpus † bonos habere humores indicaẽ, & ſine *al. ſanum eſſe*
ullo periculo nutriri poteſt.

Vbi fames, laborandum non eſt. XVI

Fameſcere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremã eſuritionem peruenĩũt. Sic Hippocrates ipſe ſecũdo libro Epidemiarũ dixit: In oppido Aeno, qui ob famem leguminibus ueſcebantur, crura debilitata ſunt. Et quidẽ omnem eximium ciborum defectum, etiamſi citra penuriam ex electione uel iuſſu fiat, famem conſueuit appellare, ueluti cum ait: Carnes humidas habentibus, famem adhibere conuenit. Fames eñ exiccat corpora. Et cum in Prognoſticis inquit: Interrogare oportet, nũquid uigilauerit homo, uel aluus fortiter exinanita fuerit, uel fames ipſum obſederit: prodefectu ciborũ famem accipit. hoc etiã in loco ſic dixit: Vbi fames, non oportet laborare: ac ſi ita dixiſſet: Qui cibo reficiendi nõ ſunt, iis eo die labor aliqs inſumgẽdus nõ eſt. Hic aũt per laborẽ oportet intelligere uehementẽ motũ, quem exercitium nominant

nominant. In hanc itaq; ſententiam ipſe dicebat: Labores cibum antecedant. Eſt autem ipſi ſermo cõmunis ad ægros & ſanos. Sanis enim non ſunt præcipienda exercitia ſimul cum inedia: nec egris aliquis uehementior motus adhibendus unà cum cibi abſtinentia: nõ ſanguinis miſſio, non alui purgatio, non uomitus excitatio, non fricti̊o multa, non deniq; uehemẽs ulla corporis commotio, aut alteratio. In talibus ſiquidẽ motibus omnibus ubi cibus defuturus ſit, uires diſſoluuntur, ſiue ægrotent, ſiue ſani ſint homines. Vbiq; uero Hippocrates magnopere ſtudet ſeruare fortem eam quæ regit animalia potentiam. Siue igitur numero ſingulari potentiam dixerimus, ſiue plurali potentias, nihil refert: hocq; in libro De alimento Hippocrates ipſe dixit, potentia una, & non una: genere quidem oſtendens unam eſſe potẽtiam, ſpecies autem plures habere.

XVII Vbi cibus præter naturã plus ingeſtus eſt, hic morbum facit: oſtendit autem ſanatio.

Quod in altero aphoriſmo uniuerſaliter dixit, hoc nũc in una ſpecie docet. Vniuerſalis enim eſt hic ſermo: Non ſatietas, non fames, neq; aliud aliquid bonum, quod modũ naturæ excedat: uerum propoſitus aphoriſmus de una re, ſcilicet ſatietate, pronunciat. *Plus enim cibi* quàm modo naturæ conueniat, repletio nominatur. *Semper igitur id* quod plus ad aliquid dicitur. *Verũ in noſtris corporibus duobus modis*, uno quãtum ad uaſorum capacitatem, altero quantum ad illam quę nos gubernat naturã, de quo nunc Hippocrates docens, cibum excedentem dixit eſſe præter naturam, ne eos qui ita cibo ſunt repleti, ut uenter extendatur, omnino ex hoc arbitremur ſenſuros læſionem: neque eos quibus aliquid deeſt ad cõceptaculi menſuram pauca aſſumpſiſſe, & omnino illa bene concoctůros. Nam & priores cõtingit quæ pleno uentriculo continentur, concoquere, ſi eorum natura fortis extiterit: & ſecundos non poſſe concoquere propter imbecillitatem, tunc præſertim cum priores aſſumpſerint cibos concoctu faciles, ſecũdi uero cõcoctu difficiles. Sic et in diſtributione alimenti, potentia ſanguifica illi ꝓportionalis quæ in uentre cibum concoquit, aliquando ex imbecillitate nõ alterabit humorem ad uenas diſtributũ, etiam ſi mediocris uideatur. Aliquando mediocri copioſiorem prompte in ſanguinẽ tranſmutabit, partim ex ſui robore, partim ex humoris natura ad coctionem idonea. Eodem modo & tertium alimentum (quod maxime proprium alimẽtum nominamus, id dico quod partibus animalis adijcitur) pro natura potentiæ, uel excedere dicet, & uel bene concoquetur, & nutriet uel non, & iuxta hoc uel ab ipſa obtinebitur, uel non obtentum corrumpetur, & morbum generabit. Vna igitur expoſitio hæc eſt, illud quod plus eſt, quantum ad potentiam à qua animalia reguntur, nobis intelligentibus: altera quãtum ad qualitatem præter naturam, uera & ipſa. Nutritur ſiquidẽ pars unaquæq; ex proprio alimento, quod recte diceremus eſſe illi ſecundum naturam. Cum igitur aliquãdo ad ipſam peruenerit aliquis humor qui alteri quidem parti ſit ſecundum naturã, ipſi uero alienus, & præter naturam: malum quidem hoc exiſtit, non tamen ex neceſſitate ſequetur morbus, ubi exigua portio fuerit. Nam cum neq; illa medicamenta quę naturam habent exitialem, ſicuti mandragora, papauer, atque cicuta, poſſint ſine quãtitate nocere: multo minus huiuſcemodi humor, qui præter id quod non eſt exitialis, etiam alias partes enutrire poteſt, alioqui ipſum neq; alimentum uocaſſet, niſi tali eſſet natura præditus. Sicuti igitur ſi parũ aliquid aeris per gulam ad uentriculum deferretur, aut potæ humiditatis pauxillum ad pulmonem per aſperam arteriam dilaberetur, neq; uentriculus quo ad hoc ægrotaret, neq; pulmo: eodem modo ſe res habet, etiam in aliarum partium alimento. Iam uero & tertia quædam expoſitio eſt à quibuſdã inuecta, qui nos accipere iubent præter naturam pro ualde & exuperãter, ac ſi ita diceretur, ubi cibus exuperanter intrauerit, morbũ facit. Nam cibum paululum mediocritatem excedentem, nondum poſſe facere morbum, ſed adhuc ſeruare corpus intra latitudinem ſanitatis, uera quidem & hæc eſt ſententia. Oportet ſiquidem cibum qui morbũ facturus ſit, non paruo aliquo excedere exquiſitam mediocritatem. Verum non eſt mos ob hoc ſermonẽ diſtinguere. Solent enim ipſum tantummodo genus enunciare, uel exuſtionem, uel frigefactionem, uel cruditatem, uel corruptionem humorum, & quæcunq; alia huiuſmodi morbum facere dicentes, eo ꝙ nos in ſingulis horum effatu dignam quantitatem ſubintelligamus. Eodẽ igitur modo & cibum excedentem dicunt facere morbum, non adijcientes multo, cum nos non lateat, ꝙ ſi quintadecima unius drachmę parte mediocritatẽ exceſſerit, nondum poteſt morbum efficere: uerum ſi hic exceſſus multiplicetur, faciet & ipſe aliquando morbũ: ex genere enim cauſarũ eſt una quæ morbos committendi uim habent. Secundum hæc igitur tertia expoſitio etſi quãmaxime uera ſit, mihi tamen uidetur eſſe curioſior, q̃ deceat ueterum conſuetudinem, præter id ꝙ uiolentius exponit uocis illius præter naturam ſignificatũ. Verba autem quæ in fine aphoriſmi ſcribũtur, ubi ait: Oſtendit autem ſanatio; melius ſcriberentur cum coniunctione, & hoc modo: Oſtendit autem & ſanatio. Neq; enim ſola ſanatio oſtendit cibum ubi plus moderato ingeritur, facere morbũ, ſed et rei natura indicat, conteſtante etiam ſanatione. In omnibus ſiquidem artibus, ijs quæ recte ſunt excogitata, accedit etiam ex euentu teſtimonium. Quodnam igitur illud eſt in præſenti ſermone? ea quæ ſequitur ad noxiorũ humorum euacuationes ſanatio, quam etiam Herophilus in tritẽporea ſignificatione uocata comprehendit. Si quis enim plus conſueto aſſumpſerit cibi, equali autem prioribus, aut etiam minori utatur exercitio, moxq; aggrauato corpore cũ rubore atq; tumore uenarum incipiat febricitare, nõ abſq;

ratione

ratione quiſpiam illum ex multitudine febricitare exiſtimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuat, ſtatim exiſtimatio de multitudine confirmabitur, & creſcet audacia in eiſdem ſimili modo euacuandi, nõ expectantibus Empiricorum obſeruationem, quam ipſi aiunt eorum eſſe quæ ſæpius in eiſdem eodem modo contigerunt. Forte igitur in aphoriſmo adiecta erat cõiunctio, & deinde aliquis tanquam ſuperfluam ipſam abſtulit. Forte autem & ipſe Hippocrates ab initio ſimpliciter ſcripſit abſque coniunctione, oſtendit autem ſanatio, ac ſi ita dixiſſet: Iis enim quæ prius dicta ſunt, ita ſe habentibus, ut dictũ eſt, hoc eſt plurimo cibo præter naturam comprehenſo in corpore, ubi adhibita euacuatione ægrotus leuabitur: argumento erit morbum aduenisſe ex multitudine cibi. Quòd autem euacuationẽ ſimpliciter Hippocrates dicere conſueuerit, quando humores omnes æqualiter euacuantur, purgationem autem quãdo praua affecti qualitate, meminiſſe oportet, & quòd præſens ſanatio, non à purgatione facta, ſed euacuatione, atteſtatur illi quæ fuit de multitudine exiſtimationi. Euacuatio autem omnium humorum æqualiter (quæ quidẽ exquiſitiſſima eſt) fit per uenæ ſectionem. Proxima autem huic eſt, quæ per tibiarum ſcarificationem, ut nos facere cõſueuimus, & quæ per exercitia, uel frictiones, uel balnea, & præterea ex accidenti per inediam. Dixi autem ex accidenti, quoniam nõ per ſeipſam inedia euacuat, ut ſingula antea dicta, uerum naturali modo per tranſpirationem euacuatio quidẽ fit, quæ nullo acceden-
te alimento, in locum eius quod fuit euacuatũ, tũc ſenſu manifeſte deprehẽditur, cum tantũ antea lateret. Hęc igitur ſufficiant ad aphoriſmi expoſitionem. Qui uero uult ſermonem de multitudine diligẽtius perlegere, unum habet uolumẽ integrum à nobis conſcriptum, cui titulus eſt, De multitudine. Nunc uero hoc tantum ſufficiet adiungere iis quæ prius à nobis ſunt enarrata, q̃ incipere quidẽ poteſt ea quæ ad uires refertur multitudo, abſque corruptione: uerum non poteſt optima permanere: nam omnino neceſſe eſt, ut ſecundum qualitatem trãſmutetur, & proceſſu temporis corrumpatur. Verum & ſi iſtud fiat, interim multitudinem ipſam nominabimus, donec ex ſuperflui euacuatione reſiduum optimum fieri poſſit. Quod enim in uinis accidit aceſcentibus: tale quiddã & in ſanguinis alteratione cõtingit. Quod autem in uinis accidit, tale eſt: Vbi ex toto acida facta ſunt, nõ redeunt rurſum ad uini naturam. paruo autem in ipſis facto momento, ita ut acidum quidem habeant ſaporem, nondum tamen acetũ ſint, multa ſæpius ex his priſtinam naturam recuperarũt. Hoc idem in ſanguine euenit: nam et ipſe, ubi magna in eo ſit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: ſi uero paulatim fiat, ubi id quod ſuperfluum, fuerit euacuatum: quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur. Et quidem conſuetũ eſt huiuſcemodi diſpoſitionem, non corruptionem, ſed multitudinem nominare: illa (ut dixi) ſola uocata corruptione, quę tam effatu dignã habet eam quæ ad naturæ contrariũ, euerſionem, ut non poſſit iterum ex naturæ coctione ad primam humoris redire bonitatem.

Eorum quę uniuerſim, & uelociter nutriunt, XVIII
ueloces quoq; fiunt excretiones.

Velociter quidem nutrire, accipiendum eſt ab ipſo dici ea quæ paruo poſt aſſumptionem tempore ſtatim nutriunt, ſuæ naturæ ratione, quam in iis exploramus, qui integra ſanitate fruũtur. Vniuerſim autem, quę poſtquam alere cœperunt, exiguo tempore totum ex ſe præſtãt corpori alimentum. Talia igitur, quantum ad hoc ſolum attinet, quòd uniuerſim nutriunt, etiam ueloces habebũt excretiones. Si uero aliqua adſit acritudo excitãs ad excretionem, aut lentor ob quem magis retineatur: hæc quidẽ uelocius ad excretionem prorumpent, hæc uero tardius. Celerrime igitur omniũ & uniuerſim maxime uinum alit, tardius autem & paulatim caro bubula, & cochleę, & uerticilli marini, ſquillæ, cammari, atque locuſtæ. Et (ut ſummatim comprehendam) quæcunq; dura carne conſtant, eandem cum his naturam habent & caſei duri, carnes ſalitæ, lentes, ac bulbi, necnon oua uſquequo indureſcant elixata. Hæc enim omnia multo poſt aſſumptionem tempore, atq; paulatim nutriũt. In dicium autem tibi ſit uelocis nutritionis ex aſſumpto cibo, in pulſibus quidem fortitudo ac magnitudo, in motibus autem uoluntarijs robur nutritis adiectum. Ipſum uero præcipue oportet explorare in illis qui ſunt diſſoluti uel propter euacuationem aliquam ſenſu perceptibilem, uel propter laborem ſuperfluum, uel propter inediam. In hiſce igitur quæ antea diximus omnibus, tardæ fiũt per uentrem excretiones, hoc eſt lõgo poſt aſſumptionem tempore, in contrarijs uero ueloces. Maxime autem omnium contrarium eſt uinum, celerrime (ut diximus) nutriens: poſt ipſum uero per ordinem alia de quibus ſermonem faciam, ſed primum de uinis ipſis percurram. Etenim aquoſa ex eis, exiguum præbent corpori alimẽtum. Sunt autem hæc colore quidem alba, tenuia uero ſubſtantia. Craſſa autem & ſubrubea multo quidem magis corpus alunt: ſed tantum uincuntur à nigris in nutriendo plurimum, quantũ ſuperant in præſtando uniuerſum & uelox alimentum. Quæcunq; uero alba quidem ſunt, ſed craſſa: minus quidem his alunt, plus autẽ tenuibus & albis nutriunt, ſed neque uelociter, neq; uniuerſim alunt. Quantum uero in hiſce differunt, tantũ & in excretione. Aquoſa enim celerrime per urinam excernũtur, quia celerrime tota fere anticipant reſumi. Ex aliis uero omnibus quantum aliquid uentrem ſubierit manifeſte, proportionalẽ nutritionis tempori habet excretionem. Hoc idẽ in aliis oñibus accidit. Nam ſuccus ptiſanæ nõ multo poſt aſſumptionem tempore uidetur nutrire, non tamen multum præbet corpori alimẽtum, idq; breui tempore uniuerſum. Alica uero neque paucum, neq; uniuerſum, ſed in

multo tempore multum præbet alimentum. Opor A
tet autem ea quæ inuicem comparãtur, esse secun
dum substantiam similia, & non esse hoc quidem
exquisite humidum, hoc uero extreme siccum. In
ptisana igit & alica, et huiuscemodi omnibus quæ
cunq; parãtur ex milijs et fabis, uel alijs fructibus,
eodem modo se habeant quæ comparantur, secun
dum substantiæ qualitatẽ. In carnibus autem pro
pria quidem est uniuscuiusq; cõsistentia. Sed com
parare ipsas oportet secũdum modum quo paran
tur, uel utriusq; assis, uel eodem modo elixis. Auser
re autem oportet, dum parantur mordaces humo
res, quemadmodũ in brassica ac in leguminibus,
si certam uelis habere experiẽtiam eius quæ in ip
sis alit substantiæ. Auferuntur autem humores di
cti, si dum elixantur, ab una aqua ad aliam transfe B
rantur. Si igitur adhibita distinctione, diligentem
omniũ feceris inquisitionem: inuenies omnia quæ
quidem in pauco tempore nutriunt, hoc enim est
uniuersim, & paruo post assumptionem tempore,
hoc enim est uelociter, etiam uelocem habere ex
cretionem quando hominibus eodem modo affe
ctis exhibentur: (nam & hoc in talibus omnibus
oportet præfinire:) quæ uero cõtrariam naturam
habent, tarde excerni. Causam horum inuenies ex
ijs quæ ostensa sunt in commentarijs de Potentijs
naturalibus. In his siquidem ostendebatur uentri
culus prior proprium sibijpsi ex cibis alimentũ at
trahere, & suis apponere tunicis: mox ubi hic fue
rit saturatus, tunc ipsos emittere ad excretionem.
In hoc autem tempore & hepar ostẽdebatur ex ci C
bis attrahere, ubi indigeret alimento. nam si non
egeat, illo quod prius aderat, perfruit: eadem quoq;
ratione trahere rursus ex hepate totũ corpus, quo
tẽpore et ipsum indiget alimento. Vnde in quibus
totum corpus est uacuum, quispiam maxime pos
sit experiri qui cibi sint uniuersim & uelociter nu
trientes, quibus & illud inest, celeriter tendere ad
excretionem, quantũ ad id attinet. Verum nonnul
li dixere eam quę fit ex toto corpore euacuationẽ,
ab ipso excretionem nominari, ut idem sit quod
nunc docetur, ei quod dixit in libro De alimento,
ubi inquit: Cibus qui difficulter alteratur, difficul
ter absumitur: qui facile apponitur, facile absumi
tur. Quod dictum uerissimum quidem est, non ta
men proprie uidetur accipi sub appellatione ex D
cretionis. Nam magis proprie dicitur de ea quæ so
lum fit per uentrem: possumus quidem et ipsam in
telligere de ea quæ fit ex toto corpore. Differt em,
excretionem, an subductionem dicas. Subductio
igitur solum de ijs dicitur, quæ per aluum deijci
untur: contingit autem excretionis uocabulum
utrisque esse commune. Carnes itaque suillæ, &
quæcunque lentos ac crassos humores habẽt, lon
go tempore faciunt ex toto corpore transpiratio
nem. Olera uero, & pisces saxatiles, & simpliciter
quæcunque tenuem habent humorem distribuen
dum, celeritate quidem distributionis atque appo
sitionis exuperant, stabilem uero naturam nõ ha
bent, sed facile diffluant.

Acutorum morborũ non omnino sunt cer- XIX
tæ prænunciationes, aut salutis, aut mortis.

Acuti morbi, præter id quod celeriter iudican
tur, statim etiam magnitudinem habent. Nam fe
bres diariæ, quas Græci ephemeras uocãt, licet ci
to finiantur, non tamen acuti morbi nominantur.
Duplex autem est acutorum morborum natura.
Vel enim ab humoribus calidis solis qui nullũ ob
sedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis
partibus sunt, uel loco aliquo patiente fiunt, ut in
morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina,
febresq; ut plurimum, acutis morbis adiungũtur.
Rari enim sunt ex ipsis quibus febres non adsint,
ut morbus attonitus, quem Græci apoplexiã uo
cant. Morbi uero longi, ob crassos, lentos ac frigi
dos fiunt humores, qui non facile concoqui pos
sunt, & in patientibus partibus impacti sunt atq;
agglutinati, ita ut eorum dispositiones magis præ
duris tumoribus quàm inflammationibus assimi
lentur. Pauci uero ex ipsis fiunt absq; loco patien
te, in quibus uenæ omnes æqualiter habent humo
res putrescentes, uel atram bilem, uel pituitæ natu
ram præ se ferentes. In his igitur omnibus uidetur
Hippocrates fidere præcognitiõibus, in acutis ue
ro non omnibus. Sed aliquando falli præcognitio
nem confitetur. Tale est enim quod dicit, non om
nino, negatio cum sit non omnino enim idem qd
non prorsus significat, estq; non omnino perinde
atq; non omnes homines mali. Qui enim hoc di
cit, ostendit paucissimos esse bonos. Hoc igitur &
nunc Hippocrates ostẽdit, inquiens non omnino
certas esse in morbis acutis pnunciationes, aliquã
do, quãuis raro, medicũ aberrare. istud aũt fit pro
pter subitam in iudicatione permutationem, quæ
naturam humorum sequitur morbificorũ, & quia
nõnunquam humor noxius ex uno loco transfer
tur ad alterum.

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta XX
est, ijs senescentibus exiccatur. Quibus uero iu
uenibus adhuc aluus sicca est, ijs senescentibus
humectatur.

Quòd quidem hoc ex magna parte fiat, & non
semper, ostendit ipse inter sequẽtes hunc scribens
aphorismum: Quorum aluus humida est, si iuue
nes fuerint, melius commutant, & ij quibus est sic
ca: in senectute uero deterius, nam magna ex par
te senescentibus exiccatur. Oportet autem humi
das & siccas aluos intelligere non simpliciter, sed
eadem uictus seruata ratione. Si quis enim in iu
uentute Alexandrinorum uictu uteretur, salsis u
tens cibis, & porris, zythumq; superbibẽs, in sene
ctute uero nihil horum assumeret, sed lentem esitã
ret, & uinum austerũ insuper biberet, † male dice- πῶς οὐ φαί-
remus huius hominis defectiones ætatis ratione νομεν, quomo
permutari. Sic & si quis in iuuentute lentibus & do dicere
mespilis uescereturᵴ uinumq; austerum potaret, in queamus
senectute autem uictu uteretur Alexãdrinorum,
atq; ita cum uictu excretiones mutaret, nõ rectum

iudicium

iudicium faciemus. Sed quum omnia alia, non ſo A
lum quæ ad cibos attinent, paria agentur, & deie-
ctiones cõmutabuntur: tunc rectum fiet iudicium
de iſs qui ab Hippocrate in hoc aphoriſmo dicun
δσῳ ὧν πᾶ tur. Variãtur autem deiectiones † ætatum ratione
φύσις ἕ ἄλλ secundum eas quæ in corpore mutãtur diſpoſitio
κωλῦ nes, ex quibus aluus ſiccior humidiorue fit. Quæ
nam uero ſint hæ diſpoſitiones, unũ eſt ex iſs quæ
quæruntur, atq; adeo longum mihi futurum ſuper
hoc ſermonem exiſtimo, ſi proprias ſtuduero adhi
bere demõſtrationes, q; unus integer liber erit ne-
ceſſarius. Sed hoc alias forte à nobis fiet: nunc bre
uibus capita expediam, iſs utens quæ in cõmenta-
riis de Potẽtiis naturalibus, & De cauſis acciden-
tium demonſtraui. Pluſquam conueniat, fit aluus
humidior, quando cibus in chylum conuerſus, he B
pati parcius diſtribuitur. Siccior rurſus, cum om-
nis humor in ipſa cõtentus, ad hepar fertur. Cau-
ſa uero ob quam parcius diſtribuitur, eſt, quia plus
cibi aliquando aſſumimus, quàm he par indigeat.
Interdum quoq; citius deiicitur, quàm hepar attra
hat. Nam cum cibus modum excedit, eius ſuper-
fluum derelinquitur, ubi hepar tantum ad ſe attra-
xerit, quãto indiguerit. Cum uero properat ad ex-
eundum, nõ præuenit hepar tantũ attrahere, quan
tum ipſi eſt neceſſarium. Citius aũt feſtinat ad exi-
tum id quod excernitur, nõnunquam ob multitu-
dinem bilis ad aluum fluentis, quæ irritat ad excre-
tionem, nõnunquam uero ipſa aluí potentia reten
tiua facta debiliori, expulſiua uero eius atq; inteſti
norum forti exiſtẽte. Plura igitur appetimus cum C
os uentriculi (in hoc enim uis appetẽdi præcipue
conſiſtit) frigidiorem habuerit temperaturam. Sic
uero et hepar minus attrahit propter frigiditatem.
Vim autem retentiuam habet uentriculus imbe-
cilliorem propter humiditatem, ſicuti expulſiuam
fortiorem propter ſiccitatem. Senum igitur cor-
pus cum frigidum efficiatur, tantum augeri cõtin
git in ore uentriculi frigiditatem, ut appetitus defi
ciat, atq; ita excrementa exiccentur inopia eorum
quæ aſſumuntur, ut diſtribuantur. Sic et quicunq;
ob multitudinem, uel naturam humoris bilioſi al-
uum humectam habent, ad cõtrarium trãſmutan-
tur, cum hic humor in ſenectute deficiat. Quibus
uero ob uirtutis retentiuæ debilitatẽ aluus hume-
ctatur, nõ omnibus tranſmutatio aduenit, ſed pro D
quantitate caloris adiuncti. Si enim ſtatim ab ini-
tio frigidiorẽ habuerit aluus temperaturam: mox
ad immodicam ueniẽs in ſenectute intemperiem,
ſecundum frigiditatem uirtutem retentiuam æque
habebit imbecillem, quoniã omnis immodica in-
temperies operationem exoluit. Quòd ſi exquiſi-
te calida fuerit in lõgo ætatis proceſſu, fortem ha-
bebit operationem retentiuã, ut quæ neutram ha-
beat exquiſite intemperiẽ, neq; eam quæ eſt ſecun
dum ſiccitatem (ſiquidem erat omnino humidior
natura, alioqui nõ habuiſſet debilem uirtutem re-
tentiuam) neq; ſecundũ caliditatem, hoc enim ſup
ponebatur. Liquet igitur quòd fere omnibus qui
aluos habent natura humidiores, fit ad cõtraria ſe

neſcentib. tranſmutatio: qui uero ſiccíores, iſs fient
in ſenectute humidiores, propter cõtrarias tempe
raturas: uel enim quia minus aſſumitur cibi, ẽp po
tentiæ hepatis cõgruat, uel quia parum bilis con-
fluit ad aluum, uel propter potentiæ retentiuæ ro-
bur excrementa exiccantur. Ex his autem, quòd
parum appetant, & citius impleantur, fit propter
partium appetentium caliditatem. Quòd uero ci-
bus aſſumptus exiccetur, contingit uel mediocri-
ter ſe habente hepate ſecũdum temperaturam, uel
paulo plus mediocri calidiore. Quòd uero pauca
bilis confluat ad aluum, hoc ex eo accidit, quia e-
tiam pauca generatur ob uiſceris frigiditatẽ. For-
tis autem iuuenibus ineſt retentiua potentia, quo-
niam ad ſicciorem uergũt temperaturã. Non abſq;
ratione igitur in omnibus quos diximus, ſenibus
fit ad contraria tranſmutatio. Nam qui non appe-
tunt ob caliditatem, in progreſſu ętatis plus etiam
appetent, quàm poſſit hepar euincere. Quibus au-
tem ob innatam ſiccitatem uirtus retẽtiua fortior
extiterat, iſs ſeneſcentibus fiet imbecillior ob ſicci
tatis exceſſum, & ea ratione excrementa humecta
bũtur, quoniam ciborum exitus feſtinat. Quibus
uero propter bilis defectum, tardante excretione,
ob exitus moram plurimum humiditatis abſumi-
tur, fieri poteſt ut eadẽ diſpoſitio perſeueret. Con-
tingit etiam ut propter immodicam hepatis frigi-
ditatem, ad ſatis magnam perueniente alimenti di
ſtributione imbecillitatem, fiant excremẽta humi-
diora. Hæc in præſenti dicta ſufficiant de cauſa ea-
rum quæ fiunt in ætatibus permutationum, de iſs
aũt quæ propter humiditatem ac ſiccitatẽ aluum
continent propter breuitatẽ futura obſcura iſs qui
in nuper dictis commentationibus non ſunt exer-
citati. poſthac aliquãdo uno integro uolumine cla
riorem doctrinam faciemus: nam quo ad uſum ar-
tis attinet, hoc ſolũ ſcire ſufficit, quod fuit ab Hip-
pocrate dictum, etiam ſi cauſa non adijciatur.

Famem thorexis, id eſt, uini potio, ſoluit. xxi

Vini potionem, thorexin nominare conſueuit.
In libro ſiquidem De natura hominis, & De uic-
tus ratione, in hũc modum ſcripſit: Liquet enim
quòd uictus ſingulorum non ſunt cauſa ut omnes
ſubinde morbo corripiantur, iuniores et ſeniores,
uiri ac mulieres, ſimiliter autem thoreſſomeni, &
aquæ potatores. Cũ ergo aquę potatores thoreſſo
menis opponat, oſtendit ſe per thoreſſomenus ui-
num potantes intelligere. Quare & hic thorexis,
uini potus ab ipſo dicitur, quem dicit famẽ ſolue-
re: non (per Iouem) quemcunq; defectum famem
nominans, (ſicuti nonnulli arbitrantur) certe non
illam quę cum appetitu naturali fit, ſed eam quam
habent qui hac paſſione laborant, uehementi et in
deſinenti ciborum appetentia, quam medici qui-
dam appetentiam caninam nominãt. Talem enim
famem uini potio ſanat, non eam quæ uel ex lon-
ga inedia, uel aluí profluuio ut fluxus ſanguinis,
aut aliqua alia facta eſt euacuatione. Nam qui ex
tali aliqua indigent cauſa, nõ modo non aliquam

ex uini potu capiũt utilitatem, ſed etiã plurimum A offenduntur, quoniam & conuulſionibus & deliriis ſtatim corripiuntur: ſi anteq̃ cibos aſſumant, uinum potauerint. Qui uero famem quã diximus, patiuntur, iis uini potus, nõ cibi multitudo, remedium eſt. Equidem multos ipſe ſanaui, qui indeſinenter fameſcebant, uinum ipſis abundanter exhibens, ex eorũ genere quæ ſufficienter calefaciunt. Neq; enim acerba uina talem famem ſanãt, ſiquidem neq; calefaciũt, ſed quæ colorem ſubrubeum habent, uel rubeum abſq; aſtringente ſapore, maxime ſunt illis remedio, qui canino laborant appetitu. Oportet ſiquidẽ cum ad prandium accedũt, primũ illis afferre pinguia edulia, atque (ut ita dixerim) oleagina, & alia quæcunq; ex plurimo parantur oleo: maxime uero nihil auſterum, aut acer B bum offeratur: poſtea unum aliquod ex uinis quæ diximus, etiam ſi nondum ſitierint, potandum dari præcipiemus. Statim enim fames tali uictu mitigatur, atq; ita longo tempore faciendo, ceſſat omnino: & hoc mihi magis uidet in præſenti aphoriſmo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri cõſueuerint, uel propter ſolam intemperaturam frigidiorem, uel propter humores acidos quos exorbuit os uentriculi: & hæc ambo ſanare poſſit uinum quod diximus, nõ ſine ratione uini potio ceſſare facit caninos appetitus. Qui uero putant uehementem eſuritionem, quam Græci bulimon uocant, fuiſſe nunc famem ab Hippocrate nominatã, non ſatis recte mihi uidentur eius ſermonem accipere: Primum, quia ipſum pro ge- C nerali atq; uniuerſali faciunt ſpecialem, ac particularem: deinde quia mentiuntur: nam paſſio bulimos nominata, eſt caſus potentię ex frigiditate exteriore, qui à fame quidem inchoauit, ſed non habet eam amplius adiunctam.

XXII Quicunq; morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio: & quicunq; ex euacuatione, repletio, & aliorum, contrarietas.

Neq; ſi quid nondum factum eſt à repletione, neq; ipſa nõ amplius exiſtente, ſi quid remanſerit, id curat euacuatio, ſed quæcunq; eo ipſo quo fiũt tẽpore, curare aggredimur, euacuatione indigent. Quòd quidem igitur multitudo morbum efficiat, D antea dictum eſt: quòd autẽ euacuatio ſit eius curatio, non opus eſt dicere, ſicuti neq; de omnibus aliis cauſis quæ morbos cõmittunt, quòd per contraria curentur. Neq; enim aliud quicquam quimus excogitare, præter cõtrarium cauſis morbos efficiẽtibus, ſic & in morbis ipſis iam factis poſtea conſiderabimus: quemadmodum & in caſibus, quæ ad eos ex neceſſitate conſequuntur: ſed nunc de iis qui adhuc fiunt, ſermo à nobis habetur. Liquet igitur quòd una cum efficientibus cauſis neceſſe ſit ipſos ſimul auferri. Cauſarum uero facientium abolitio fit à contrariis. Si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio eſt per calefactionem: ſi uero ex calefactione, per refrigerationem. Sic & ſi propter repletionem morbus cõſtituatur, tunc oportet multitudinem euacuare; ſicuti et ſi propter euacuationem, reficere protinus conuenit. Etiam ſi nonnullis uideatur nunquam fieri ab euacuatione morbũ: exiſtimant autem (ut apparet) huiuſcemodi homines ſolam febrem eſſe morbum, quòd ſi didiciſſent quamlibet lędentem operationis diſpoſitionẽ, morbum eſſe, & quòd à uehementibus intemperaturis operationes lædantur, haudquaquam dubitarent an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cum ſupra modum aut ex utero muliebri, aut ex uenis quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex ulcere fluxerit, tũc uel omnes, uel plurimas operationes ĩj qui ita affecti ſunt, offenſas habent. Nonnulli uero ipſorum non modo B hæc patiuntur, uerumetiam aqua inter cutem corripiuntur. Longe autem inediæ iis qui calorem habent ad igneam naturam propenſiorem, præter alia mala, inſuper afferunt febrem. Quantum ueritas ipſa atq; utilitas exigebat, à nobis quamuis dictum ſit, his tamen addamus aliquid, propter garrulos, quales ſunt recentiores quidam medici, qui de nominibus alter cantes, putant ſe de rebus ipſis habere ſermonem. Hi igitur ſunt qui aiunt, cauſarum efficientium morbos abolitionem, nõ eſſe curationem, ſed præſeruationem. Qui primum quidem docendi ſunt, quòd de nomine litigant, deinde quòd neq; de hoc recte. Vbi enim cauſa nõ adeſt, quæ morbũ efficiat, hic ſola curatio factorum relinquitur. Vbi uero ea quæ ineſt corpori diſpoſitio, nõdum aliquid facit, ueluti quæ plenitudo uocatur, hoc ad præſeruatiuam artis attinet partem, ſi huiuſcemodi cauſæ deſtruantur. Cum uero iam aliquid agit, miſtum quodãmodo eſt huiuſcemodi opus ex præſeruatiõe & curatione. Nam quod facturæ erant cauſæ illæ, prohibitũ eſt fieri, & hoc ad artem attinet præſeruatiuã. Quod uero iam factum eſt ex morbo, propriam exigit curationem. Quapropter cum miſta ſint talia ex præſeruatione ac curatione, proprio caremus nomine, atq; idcirco aliàs alia medici utuntur appellatione, nonnunquam præſeruari dicentes, ne morbus qui iam incipit generari, ad complementũ perducatur: nonnũquam uero curari, quemadmodum in iis quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipſis adhibentur medicinæ, duplicem habent appellationẽ. Nam nonnunq̃ rabiei remedia dicuntur, ac ſi rabiem facientis diſpoſitionis dicerentur. Nonnunquam uero nõ remedia præſentis diſpoſitionis appellantur, ſed à rabie futura præſeruantia.

Acuti morbi in xiiij. diebus iudicantur. XXIII

Acuti morbi magni ſunt, & ad ſuum uigorem celeriter properant. Non abſq; ratione igit in pauco tempore & magnas faciunt permutationes: qd idem eſt quod iudicari. Huiuſcemodi em permutationes quando repente in morbo fiunt, Hippocrates criſes uocat, id eſt, iudicationes, in quibus nõnunquam ſubito integra ſanitas reſtituitur, aut moritur æger: nonnunquam uero magna fit ad ſalutem

lutem, uel ad mortem permutatio, non tamen aut subito sanantur, aut moriuntur: ita ut quatuor sint in ipsis subitæ permutationes, quas ipse docuit in primo libro Epidemiarum, inquiens: Ad salutem, aut mortẽ, uel inclinatio ad melius, aut ad peius. Quòd uero sit necessarium ob morborum magnitudinem, ac casuum uehementiam, uel cito uires prosterni, adeo ut homo moriatur: uel ad noxiorũ humorum excretionẽ excitatas, si modo quos inuaserint, exuperẽt, bonam sequi iudicationem: sin autem exuperentur, malam: unicuiq; manifestum est. Propterea igitur fieri non potest, ut in longum tempus iudicatio differatur, in morbis acutis. Terminum igitur in hisce omnibus Hippocrates posuit duas septimanas, tanquam nullus eorum ulterius progrediatur, uerum ante quartumdecimum diem multi possint iudicari. Etẽ undecimus, nonus, septimus & quintus, multos uisi sunt iudicasse in libris Epidemiarum. Iudicat autem & sextus nonnullos, sed non bene, sicut in libris De iudicatorijs diebus plenius ostendimus, in quibus dignũ putamus illum exercitatum esse qui ea assequi debeat, quę Hippocrates breui sermone perstrinxit. Quæcunq; uero iudicationes sunt, ueluti imperfectæ, ijs finem imponit aliquis alius ex eorũ numero qui deinceps sequuntur, de quibus, qualesnam sint, in libris Prognosticis Hippocrates docuit: & hic de ipsis aliquid in sequẽti docebit aphorismo. Est autem & harum imperfectarũ iudicationum terminus quidã ulterior, ultra quem non amplius fieri progressus potest, dies quadragesimus. Quicunq; igitur morbi intra diem quartumdecimũ integre iudicãtur, hos solet Hippocrates acutos simpliciter nominare: quicunq; uero imperfecte iudicati, seruati fuerint in sequẽtium dierum aliquem usq; ad quadragesimum, hos non solet simpliciter acutos nominare, sed appellatiõe cõposita his omnibus uerbis, acuti qui in quadraginta diebus iudicantur. Verum manifestius illi significãt, qui eosdem morbos, acutos ex decidentia uocãt. De his igitur in Prognostico scribit in hunc modum: Oportet autem existimare spirandi facilitatem magnam habere uim ad salutẽ in omnibus acutis morbis, quicunque febres habent adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nunc uero in aphorismis De acutis uniuersaliter enuncians, ait eos intra quartumdecimum diem iudicari: non per Iouem hoc dicens, quod nonnulli existimarunt esse quatuordecim numero dies qui in his morbis faciant iudicationem. Nam secundum hanc expositionem, etiam illos qui iudicãt morbos acutos, ex decidentia nominatos, dicemus esse numero quadraginta, cum idem loquẽdi modus in utrisq; sit, hic quidem cum ait morbos acutos in quatuordecim diebus iudicari, in Prognosticis autem quum dicit: Quicunq; morbi cum febribus sunt in quadraginta diebus iudicantur. Verum hi non inuenientes quo modo possint ostendere utrosq; sermones, & hunc qui in aphorismis scribitur, & illũ qui in Prognostico legitur, sibi inuicẽ esse cõcordes:

A hanc absurdam excogitarunt expositionem. Neq; enim quatuordecim sunt usq; ad quadragesimum dies iudicatorij, sed cum intercidentibus quidem plures, absque illis uero pauciores, quẽadmodum clare in nostra ostendit̃ De diebus iudicatorijs tractatione Sed & ipsa rerum natura suffragatur sermoni quo dicit̃ acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecimũ diem. Nullus enim inuentus est unquam ab initio uelociter motus, hunc transgredi terminum, qui non aliquam ex quatuor iam dictis iudicijs unam acceperit: sicuti quidã leues ac parui circa primos dies existentes, quarto aut quinto die acuti fieri incipientes, ad decimumseptimum terminarunt. Alij uero sexto aut septimo die exacui incipientes, ad uigesimum ter
B minarũt: adeo ut morbi continui acuties nunquã possit plures quàm quatuordecim obtinere dies. Ex ijs uero qui motus habẽt inæquales, multi extenduntur usque ad aliquod tempus ulterius præfinitum. Dico autem inæquales habere motus, eos qui aliquot diebus uehementiores fuere, postea sine aliqua significatione torpuerunt, deinde rursus adaucti, continuitatem acceperunt. Si quis igitur, ut dixit, faciat in ægrotantibus obseruationem: omnes inueniet qui per duas integras septimanas uelociter mouentur, nunquam ad ulteriorem progredi terminum.

Septenorum quartus est index. Alterius se- XXIIII
ptimanæ octauus principium. Est autem & un
C decimus contemplabilis. Ipse enim quartus est secundæ septimanæ. Rursus uero & decimusseptimus cõtemplabilis: ipse siquidẽ quartus est à quartodecimo, septimus uero ab undecimo.

Indices & cõtemplabiles solet Hippocrates nominare dies in quibus aliquod signum apparet futuræ iudicationis indicatiuũ, in altero aliquo † iu- al. futurorum
dicantium dierum, quos ipse in Prognosticis, unamquamq; septimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digessit. Primum itaq; quaternarium septimi diei, si quis ab initio numeret, indicẽ esse ait, undecimũ autem quartidecimi, quoniam & hic secunda septimana in duas partes diuisa, index prouenit. Eadem ratione & decimusseptimus
D uigesimi est index, ex diuisione tertiæ septimanæ in duas partes. Illud tãtum interest, quòd hanc tertiam septimanam secundæ cõiungit, quamuis primam à secũda separauerit, cum eius initium diem octauum esse dixit, non tamen tertiæ quintumdecimum, quemadmodũ nonnulli post ipsum existimarunt, quoniam neq; uigesimumprimum, terminum statuit, sed principiũ quidem tertiæ septimanæ quartumdecimum, finem autem & terminum uigesimum. Cur autem duas primas septimanas à se inuicem disiunxerit, tertiam uero secundæ coniũxerit, in libro De diebus iudicatorijs docuimus: in præsentiã uero sufficit etiam sine causa nouisse quod experientia cõprobat. Nam ipse Hippocrates plurimos egros tali ordine dierum iudicatorio

rum in libris Epidemiarum scripsit fuisse iudica- A
tos. Dixi autem secundum talem ordinem, ut pri-
mæ tres septimanæ ad uigesimum, sequentes tres
ad quadragesimũ perducantur. Sic enim & sexa-
gesimum & octuagesimum diem iudicatorios ha
bebimus, & ipsos experientia confirmatos, quem
admodum in libris De diebus iudicatoriis osten-
dimus, illos qui in libris Epidemiarũ notantur iu-
dicati, secũdum talem dierum ordinem describen-
tes. Sed ægrotos illos, quoniam longum esset hoc
in loco sermone cõplecti, sufficiet sola ex Progno
sticis uerba in hunc modum se habentia subscribe
re: Febres iudicantur in eisdem numero diebus, in
quibus etiam homines liberãtur & pereunt. Nam
mitissimæ febres, & quæ tutissimis signis incedũt,
quarto die finiuntur, uel antea: pessimæ autem, & B
grauissima signa præ se ferentes, quarto die interi
munt, aut prius. Primus igitur earum insultus ita
terminatur. Secundus uero ad septimum ducitur.
Tertius ad undecimum. Quartus ad quartumde-
cimum. Quintus ad decimumseptimũ. Sextus ad
uigesimum. Hi igitur per quatuor in acutis ad ui-
gesimum ex adiectione finiunt. Hæc uerba osten-
dunt manifeste, quòd tertiam septimanã per conti
nuitatem secundæ annumerat, & quòd decimam
septimam indicem facit uigesimæ.

XXV Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt.

Non solum quartanæ breues æstate fiunt, sed & C
ægritudines aliæ, propterea quòd humores inuti-
les funduntur, & per totum corpus delati diffian-
tur. In quibus igitur uires ualidæ sunt, noxijs hu-
moribus euacuatis, morbi cessant, in quibus uero
sunt imbecilles, unà cũ ipsis euacuatis & ipsæ dis-
soluuntur. Quare non absque ratione nulli morbi
æstate sunt longi. Hippocrates uero de solo omni-
um longissimo fecit mentionem, tanq; per exem-
cõmõstrãs ὡν. plum de omnibus alijs ex isto † pronuncias. Sicu
ἀμεινόμενος ti autem æstate & discuti humores, & uires dissol-
ui contingit: sic hyeme contraria eueniunt, & hu-
mores intus tanq; in latebris remanere, et uires ser
uari robustas. Neq; igitur morbi soluunt manen-
tibus ijs qui eos efficiunt humoribus. neq; ægroti
moriuntur uiribus interim sufficientibus. D

XXVI Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem.

Ipse Hipp. in sequentibus dicet conuulsionẽ fie
ri ex repletione & euacuatiõe. Cum igit aliquem
sanũ contigerit repente cõuelli, huiuscemodi con
uulsionem necessariũ est ex repletione fieri: replen
tur autẽ tum nerui à frigidis & glutinosis humori-
bus, ex quibus etiã nutriunt, unde cõuulsionẽ pa-
tiunt. Hisce igit febris superueniens, solita est ma
gna ex parte calefacere, extenuare, atq; dissoluere.
Si uero ex febrib. adurẽtibus, totũ corpus exicceꝰ,
& neruis deinde ex siccitate cõuulsio accidat, ma
ximum est malũ, & penè insanabile, quoniam lon
gum quidẽ tempus exigit ad siccitatẽ neruorũ re-
mouendam, acuties aũt morbi tempus non expe-
ctat, sed cito uires dissoluit, & subito exitiũ affert.

His qui nõ ex ratione leuius se habent, non XXVII
oportet fidere, neque multum formidare mala
quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim
talia stabilia non sunt, neq; multum durare &
permanere consueuere.

Sermo quidem integer de talibus omnibus in
libris de Crisibus, siue iudicijs dictus est, nunc ue-
ro quãtum ad propositorũ expositionem satis est,
à nobis dicetur. Cum morbus inuadit uehemens,
& mox subito quiescit, non modo per sudorẽ, aut
uomitum, aut alui excretionem, aut profluuiũ san
guinis corpore non euacuato, sed ne uiso quidem
signo coctionis, signum infidum existimant talem
quietem esse: sicuti etiam si quis præter rationẽ spi
ret difficulter, uel deliret, uel febricitet uehemen-
tius, uel magno rigore corripiat. Nam & hæc quo
que firmitatem non habent, tantumq; abest, ut ma
lum aliquod significent, ut nonnunq; bonum iu-
dicium haud ita multo post futurum enuncient.
Quomodo autem hęc oporteat dignoscere & præ
cognoscere, in libris de Crisibus diximus.

Febricitantium non omnino leuiter, perma- XXVIII
nere corpus, et nihil minui, uel etiam plusquam
ratio postulat contabescere, malum. Hoc enim
morbi longitudinem, hoc uero imbecillitatem
significat.

Hæc uerba Non omnino leuiter distinctionis
gratia apposuit Hippocrates. Si enim simpliciter
dixisset: Febricitantiũ permanere corpus, & nihil
minui, malum: sermo careret ueritate. Cõtingit e-
nim in tempestate frigida cuiquam ex repletione
ægrotanti, nõ collabi corpus, neq; extenuari, cum
febres paruæ fuerint: sed cũ maiores fuerint, mul-
tam adesse repletionem significatur. Contabesce-
re autem plusquã ratio expostulat, malum: etiam
si non adiũciatur Non omnino leuiter. Siue enim
leuiter febricitauerit, siue non: signum imbecillita
tis est, ea quæ fit præter rationem extenuatio. Ne-
que enim putandũ est uerbo contabescere in pro
prio significato nũc Hippocratem usum fuisse, sed
magis abusum. Recte autem dixit in secunda par-
te aphorismi, magis quàm ratio expostulat: & me-
lius est hęc quoq; uerba priori parti aphorismi ad-
aptare, ita ut totus sermo talis efficiat: Febricitan-
tium nõ omnino leuiter, permanere corpus plus-
quam ratio postulat, uel etiam cõtabescere magis
quàm ratio expostulat, malum, ut communiter de
utroq; prædicetur Magis quàm postulat ratio. Si
ue enim permaneant magis quàm ratio expostu-
lat, siue extenuentur, malum est. Melius autem
fuisset, si hoc quod ait Magis quàm ratio postulat
quibus finibus iudicetur, aperuisset. Verum quia
hic doctrinæ modus aphoristicus est, & summam

consectatur

consectatur breuitatem: nos exponentes uerba, se A cundum rationem, ad febris magnitudinem referemus, ad tempus ægritudinis, ætatem, regionẽ, tempus anni, & illam quæ tunc uiget, tẽporis cõstitutionem, & præterea ad sensibiles euacuationes, uigilias, curas, inedias, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuãt ægrotantiũ, sicuti & diuturnitas morbi, & ex etatibus puerilis, atq; decrepita, sed alia ambæ ratione. In pueris enim propter caliditatem atq; humiditatem multum defluunt, atq; extenuãtur corpora: in decrepita uero ætate hoc idẽ patiuntur propter potẽtię imbecillitatẽ. Ex regionibus autẽ, & anni temporibus, ac constitutionibus, calide quidem ac siccæ magis euacuant, humidę uero ac frigidæ magis astringunt, ac difflare corpora atq; ex B tenuari non sinunt. De sensibilibus autẽ euacuationibus quid dicere oportet? Neminẽ enim ignorare arbitror ut merito ex pfluuio sanguinis multo, atq; sudoribus plurimis, & urina superfluẽte, uel uomitu, uel alui excretione, cito corpus extenuetur. Accedit autem dictis causis & inedia: uigiliæq; & curæ sufficiẽter extenuãt, ut & plures motiones: sed hæ raro febricitãtibus adsunt: nam magna ex parte iacent quiescentes. Verum aliquando contingit moueri aliquos, qui in itinere cœperint febricitare, uel urgente necessitate, uel studio domum reuisendi. Sed ex delirio quidam ægroti iugiter se attollentes, uel iacentes quidem, sed cõtinuo partem aliquam corporis commouentes, aut etiam delira loquentes, intra paucos dies exte C nuantur. Hæc quidem omnia egrotos reddunt macilentos, sicuti & contraria his corpus in maiori mole conseruant. Signum autẽ nullum ex his est uirium imbecillium, sed causa tantummodo ipsorum singulũm. Nam sicuti ex eo corpus cum ratione extenuatur, sic & uires destruuntur. Absq; his autem corpus præter rationem extenuari, signum esse uirium imbecillitatis Hippocrates inquit: quam & in decrepitis pro causa assignantes celerrime ipsorum corpus extenuari dicebamus. Neq; mirum uideri debet in ijs qui ita se habẽt, imbecillitatem quidem causam esse extenuationis, extenuationem uero esse signum imbecillitatis. Hoc enim contingit in omnibus quæ faciunt, & fiunt. Hæc quidem est sentẽtia Hippocratis, sem- D per existimantis eam quæ est citra rationem extenuationem, signum esse imbecillitatis. Nos uero adijciamus ei sermõi & aliam dispositionem quæ causa est in febribus extenuationis. Est autem hęc humorũ quidem tenuitas, corporis uero raritas. Cum enim hæc ambo conuenerint, celerrime corpora extenuantur per eam quæ difflatio insensibilis nominatur, sicuti in dispositiõe contraria, crassitudine humorum, & corporis spissitudine, neq; fit humorum euacuatio, & permanere corpus, & nihil tunc minui de ipsius mole contingit. Hanc itaq; dispositionẽ ostendit Hippocrates in prima parte aphorismi per ea uerba, Longitudinẽ morbi significat. Alteram uero contrariam prætermisit: sed & nos hanc adijcientes, iam totũ sermonẽ integrum proferamus. quantũ fieri potest breuissime dictũ: Febricitantium nõ omnino leuiter, permanere corpus, & *nihil imminui*, uel plus q̃ ratio postulat contabescere, malum. Nam permanere, ex cutis spissitudine accidit & crassitudine humorum: & propterea longitudo morbi significatur. Contabescere autem nonnunq̃ fit ob humorum tenuitatem, & cutis raritatem. Contingit uero & ob solam uirium imbecillitatem.

Cum morbi inchoant, si quid mouendum XXIX
uidetur, moue: cum uero consistunt ac uigent, melius est quiescere.

Cur Hippocrates hoc consulat, sequenti indicat aphorismo: quem si quis nuper dicto annexuerit, totum sermonẽ talem efficiet: Cum morbi inchoant, si quid mouendum uidetur, moue: cũ uero consistunt ac uigẽt, quiescere melius est. Nam circa principia ac fines, omnia debiliora sunt, morbo autem consistente, fortiora. Oportet autẽ his adiscere uerbum, symptomata. hoc est casus. nam de his dictionem attulit uniuersalem. Dispositio siquidem ex qua casus generantur, quam & *morbum* nominamus, *non omnino dum morbus consistit, est fortior: uerũ in ijs qui saluari debent, melior multo, quàm in morbi* principio: in quibus c*etiam Hippocrates* nunc consulit ut quiescamus, in morborũ initijs, si quid uidetur mouẽtes. Nam in morbis exitialibus, non modo quãdo sunt suo uigori uicini, sed etiam in prioribus tẽporibus nihil mouere oportet: recordantibus nobis q̃ deplo ratos nõ oportet curare, sed relinquere, & morbi finem tantummodo prænunciare. Circa initia uero illorum morborum in quibus speramus ægrotum conualiturum, tentandum est maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit, Siquid uidetur mouendum, moue. Sunt autem hæc, maxime quidem uenæ sectio, nonnunq̃ uero & purgatio: quorũ neutrũ oportet morbo iam consistente adhibere. Vt eñ in libro De Crisibus manifestauimus, coctiones morborũ tũc maxime fiunt. Vt igitur hæ citius eueniãt, melius est circa principia euacuare, quo minorẽ iam factã materiã facilius natura possit cõcoquere. Morbo autẽ cõsistente, cũ iam natura cõcoxit, superfluũ est euacuare, cũ propter alia, tum quia uis animalis magna ex parte eo tempore est fatigata, licet quãmaxime duæ alię, uitalis ac naturalis, fortes persistant.

Circa initia & fines, omnia imbecilliora: cũ XXX
uero consistunt, fortiora.

Casus omnes circa *principia & fines ait* esse imbecilliores, accessiones uidelicet *febriũ*, et uigilias, atq; dolores, & fastidiũ, & sitim: sicut ipsas dispositiones in quibus hęc fiunt, *ubi morbi* cõsistũt, necesse est esse *meliores in ijs qui* debẽt sanitati restitui.

Eius qui ex ægritudine bene cibatur, nihil XXXI
proficere corpus, malum.

Oportebat & hunc aphoriſmum, & illum qui A ſequitur, adiũctum eſſe illis qui ſupra ſcripti ſunt, ubi dicebat: Si quis à morbo cibum aſſumens nõ corroboratur. In illo igitur aphoriſmo, pro uerbo nunc dicto bene cibatur, inquiens cibum aſſumere, de caſu aliquid docuit ſcilicet non corroborari. Hic uero, cibum aſſumere, commune utriſq; ſeruauit: caſum autem uariauit, quoddam illi ſcribens proportionale. Nam huic nõ corroborari, hoc nihil proficere corpus ſimile quodammodo eſt. Illud enim potentiæ noſtrum corpus regẽtis, hoc uero ipſius corporis affectus eſt. Euenitq; profecto, ut corpus non bene alatur atq; proficiat, interdum quidem ex potentiæ quæ ipſum nutrit imbecillitate, nonnunquam etiam ex malorum humorum abundantia.

XXX II

Omnes ferè qui male ſe habent circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes: circa finem rurſus cibum non appetunt. qui uero circa initia cibum ualde non appetunt, poſtea bene appetentes: ĩ melius euadunt.

Hic etiã aphoriſmus de iſs eſſe dictus uidetur, qui ex morbo cõualeſcunt. Non proficere enim, de his dicere conſueuerunt cum alĩ, tum Hippocrates ipſe. Si quis igitẽ bene ab initio cibatus nõ nutriatur: quam ob cauſam hunc ſubit affectum, ob eandem poſtea fit male appetẽs cibum. Cauſa uero propter quam bene ab initio cibati nihil proficiant, eſt totius corporis uitium cum partium appetentium uigore. Verum proceſſu temporis obcibi multitudinem auctio in toto corpore uitio, ipſum etiam appetendi inſtrumentum male ſe habebit: quare inappetentes fient qui prius bene appetebant, quos recte bene cibatos nominauit. Dixerat autẽ hoc ipſum in precedentib. aphoriſmis, hoc modo: Quòd ſi non aſſumẽte cibũ hoc fiat, ſcire oportet q̃ indiget euacuatiõe. Porrò eos qui ab initio male appetunt, adeo ut omino parũ aſſumant cibi, poſtea uero ad contrariũ tranſeunt, melius permutari inquit. Hoc uero ideo euenit, natura eo tẽpore quo parũ cibi aſſumebãt, ipſam quæ cauſa erat in appetẽtiæ diſpoſitionẽ concoquẽte.

XXX III

In quouis morbo mente cõſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonũ: contra uero ſe habere, malum.

Neq; cum aliquod bonum dixerit eorum quæ ad corpus attinent, omnino exiſtimandum eſt ex eo hominem reualiturum: neq; cum malum dixerit, omino moriturum. Nam fieri poteſt ut bonũ ſignum à maiori malo ſuperetur: & malum à maiori bono uincatur. Tales itaq; enunciationes intelligẽdæ ſunt de eo ſolo quod dicitur. Dicitur autem ſignum eſſe bonum, quantum in ipſo eſt, hoc aliquid, & ſignũ malum, quantum in ipſo eſt, hoc aliquid. De morte autem ac uita oportet omnium ſignorũ uires prius bene perpendẽtes, ita pronunciare, quemadmodum & ipſe in Prognoſticis cõſulit. ſic & nunc, Conſtare mente, & appetitũ permanere, bonum eſt ſignũ in quouis morbo. Quædam enim non in omni bona ſunt, ut ipſe conſueuit nobis ſignificare, inquiens: Spirandi autem facilitatẽ putare oportet ualde magnã habere uim ad ſalutem in omnibus morbis acutis. Quòd autem conſtare mente, bonum ſit ſignum, ex iſto cognoſces, Quæ ad cerebrum attinent, atque membranas, & ſpinalem medullam, necnon & ſeptum tranſuerſum, & omnino partes neruoſas, quæ præſertim ſunt iuxta cerebrum, ſana eſſe omnia ſignificantur ex mentis conſtantia: ſicuti & quę ad uẽtrem attinent & hepar & cor ipſum, ubi adeſt prõptitudo ad cibos qui offeruntur. Cum uero hæc B omnia robuſta ſunt, non parua ſpes de ægroti ſalute haberi poteſt.

In morbis minus periclitantur quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus ſecundum nihil iſtorum congruit. XXX IIII

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc eſt in eo ſignificato quo multis in aliis locis uſus eſt, & in toto libro De natura hominis, in quo eam quæ ſit ex primis elementis temperaturam, naturam nominat: acſi ita diceret: In morbis minus periclitantur quorum primę corporis temperaturę, uel ei quæ nunc ratione ætatis, aut habitus, aut temporis adeſt, magis congruit morbus, C quam quibus ſecundum nihil iſtorum congruit. Calidæ enim naturæ, & ætati, & habitui, & tempori, & conſtitutioni, & regioni, morbi calidiores ſunt congruentes, frigidioribus uero frigidiores: eadem ratione & ſiccioribus ſiccíores, & humidioribus humidiores. Contrarium autẽ eſt à Diocle dictum item in libro De ſeptimanis, cuius authores opinãtur incitari quidem à ſimilibus morbos. ſolui uero à contrariis: quoniã & ab ipſo Hippocrate ſcriptum eſt contrariis morbis contraria eſſe remedia. Putant igitur febrem ardentem factam hyberno tẽpore, facilius poſſe ſanari ea quæ fit in æſtate, nondum aduertẽtes quòd ſuehemẽs μεγίση diſpoſitio cauſa eſt ut febris ardens hyeme fiat. ne D que eã ab initio facta fuiſſet, niſi cauſa potentior, temporis contrariętatem ſuperaſſet. Cum igitur anni tempus cohibere non potuerit cauſæ magnitudinem, quamuis habeat ſanitatem ſibi ſuffragãtẽ: multo minus ipſo morbo iam facto ſuperabit, non aſſiſtente ſanitatis robore. Sed & hoc eſt ipſa compertum experientia. Nam duarum febrium ardentium magnitudine parium, illa quæ aduenit hyeme, eſt pernicioſior: ſicuti quando in calidiori temporis conſtitutione ortum quidem habuerit, ſubita autem ad frigus mutatio facta fuerit, nõ parũ iuuatur hæc febris ardens ab ambiẽtis aeris frigiditate: cũ ipſi utraq; tẽporis conſtitutio bona ſit, prima quidem, in qua morbus factus eſt, tãquam ſignum: altera uero in qua ſolutus eſt, tanq; cauſa.

Hæc igitur

Hæc igitur omnia magis atteſtantur, & nõ aduer A
ſantur ſentẽtiæ aphoriſmi: ſicuti neq; illud, quòd
raucedines in ualde ſenibus non concoquuntur.
Atqui hæ paſſiones ſenili ætati maxime cõgruũt.
Primum etenim non idem eſt quòd aliquid non
concoquatur, & quòd ſit periculoſum: deinde q̃
non ſimpliciter ſenes nominauit, ſed cũ adiectio-
ne ualde. Omnia enim in his ſunt periculoſa, ob
uirium imbecillitatem. Sed neq; illud quod ſcribi
tur in primo Epidemiarum. Et maxime moriebã-
tur quibus natura uergebat ad phthiſim: iſs quę di
cta ſunt, aduerſatur. Neque enim eam quæ ſit ex
elementis, nunc dixit temperaturam, ſed corpo-
ris formam: eſt enim ubi & hanc naturã nominãt.
Et ſicuti uerum eſt calidam temperaturã minus
in morbis calidis periclitari: ita qui anguſtum pe- B
ctus habent, non ſolum magis incidere in phthi-
ſim, ſed etiam ubi incidere, periclitari. Nonnulli
quidem qui aphoriſmos expoſuerunt, talibus de-
cepti ſuaſionibus, illum congruere naturæ ægro-
tantis morbum dixerunt, qui ſit temperatura cõ-
trarius, quaſi aptior eſſe diceretur: multum (ut o-
ſtenſum eſt) & à ueritate ipſa, & ab Hippocratis
ſententia deuiantes.

XXXV In quouis morbo partes ad umbilicum &
imum uentrem attinentes, craſſitudinem habe
re melius eſt: multum uero extenuari ac conta-
beſcere, prauum. Sed & hoc quoq; ad inferio-
res purgationes, periculoſum. C

Partes omnes quæ ad epigaſtrium, id eſt, abdo
mẽ attinent, omni uacare diſpoſitione quæ ſit prę
ter naturã, oportere, eſt manifeſtũ. Et hoc in Pro-
gnoſtico dictũ fuit, ubi his utitur uerbis: Prę cor-
dia optimum eſt abſq; dolore eſſe, & mollia, & æ-
qualia. Sed & ex his ipſis quædam ſunt tenuiora,
quædam craſſiora, de quibus nunc ſermonem ha
bet: quæ cunq; quidem craſſiora ſunt, hæc melio-
ra eſſe inquiens: quæcunq; uero tenuia, mala, &
tanq̃ ſigna uidelicet, & tanq̃ cauſas. Signa enim
ſunt partiũ quæ contabuerũt, imbecillitatis. Cau-
ſæ uero, q̃ coctio bona ciborum nõ fiat in uentre,
neq; ſanguificatio in hepate. Etenim membrum
utrunq; à craſſitudine dictorũ corporũ concalefa-
ctum iuuatur. Tantũ igitur ubi contabuere, offen- D
duntur eorũ operationes, quantũ integris ipſis iu
uabantur. Quòd autẽ earũ quas diximus partium
tenuitas ad inferiores purgationes ſit periculoſa,
manifeſtũ eſt. Oportet eñ omnia quæ ſunt infra
thoracẽ, eſſe robuſta, ut bene purgationibus ſer-
uiant: alioqui magna incõmoda patiũtur. Cur au
tẽ de ſolis inferioribus purgationibus fecerit men
tionẽ, dignum eſt quærere. Superiores etenim, hoc
eſt per uomitũ ſunt iis qui ita affecti ſunt, periculo
ſæ. An has quidẽ tanq̃ manifeſtas prætermiſit, il-
larũ uero cõmeminit, ut de quibus magis poſſet
dubitari? Imũ autẽ uentrẽ propriè nominat & ap
pellat partẽ uentris imã, quæ umbilicũ ac pudẽda
interiacet: ita ut in hæc tria totũ abdomen diuida-
tur, in hypochondriũ, id eſt pręcordia, & ad umbi
licum attinentia loca, & uentrem imum.

Qui ſalubritatem corporis habent, per me- XXXVI
dicamenta euacuati cito exoluuntur, & qui pra
uo utuntur cibo.

Qui ſalubritatem corporis habent, nõ abſq; ra φαῦλαι
tione in euacuationibus cito exoluuntur. Conta κάκως
beſcunt enim, non purgantur. Qui uero uitioſo
utuntur alimento, ob malorũ humorũ ſuperabun
dantiam facile exoluũtur in purgationibus. Siue
autẽ illud quod exterius aſſumitur, ſiue quod in
corpore continetur, uitioſum alimentũ nominet:
uterq; ſermo ueritatem habet, quoniam cibi uitio
ſi ſoleant ſanguinẽ gignere uitioſum. Sic ergo ui-
tioſi dicuntur per relationem ad ſanguinẽ qui de-
bet ex eis generari.

Qui bene ſe habent corpore, difficulter fe- XXXVII
runt medicationes.

Non cuiuſcunq; medicamenti aſſumptionẽ ſo
let Hippocrates medicationem nominare, ſed ta-
li uocabulo in ſola utitur purgatione. Verum is
qui prius ſcribitur aphoriſmus, caſum unum qui
in ea fit, manifeſtat. Cito eñ inquit exolui in pur-
gationibus qui corporis habent ſalubritatem. In
hoc autem generaliori uocabulo de eiſdem ſoten
dit, inquiens hos difficulter ferre medicationem.
Nam & uertigines & tormina patiuntur, & difficul-
ter his purgatio procedit, & præterea celeriter
exoluuntur. Fiunt autem hæc omnia purgãte me
dicamento proprium quidem attrahere humorẽ
appetente, uel flauam bilem uel atram, uel pitui-
tam, uel aquoſam ſuperfluitatẽ: quia uero iſti non
adſunt, ſanguinem colliquat ac carnes, ut ex ipſis
proprium attrahat humorem.

Parum deterior potus aut cibus, ſuauior au- XXXVIII
tem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus,
eſt præferendus.

Non ob id ſolum hoc eſt faciendũ, ut ægro gra
tificemur, ſed etiam quia utilius ipſi exiſtit. Nam
quæcunq; cum uoluptate aſſumuntur, iſta uentri
culus amplexatur, & facilius cõcoquit: ſicuti illa
quę diſplicẽt, refugit. Vnde uel nauſeæ, uel flatus,
uel fluctuationes ſubſequuntur. Quod quidem in
plurimis cibis bonos ſuccos habentibus fit: quan
do igitur cum uoluptate aſſumitur cibus qui pau
lo deterior eſt, non modo non manet deterior, ſed
quandoq; redditur melior.

Seniores iuuenibus plurimum ægrotãt mi- XXXIX
nus. Qui uero morbi ipſis accidunt longi, ma-
xima ex parte comitantur ad mortem.

Non omnes ſeniores minus ægrotant q̃ iuue
nes, neque enim omnes maiorem habent circa ui
cium continentiã: qui uero non habent, magis æ-
grotãt, ut qui iuuenibus ſint debiliores. Quòd ue
ro plures ex morbis diuturnis ipſos ad mortẽ co-
mitantur: clarũ eſt. ſiquidem & uis eſt imbecillis,

quæ neq;

quæ neq; morbos facile coquere poſſit: & omnes A morbi diuturni, frigidi ſunt: unde & magis ſenibus q̄ iuuenibus accidunt. Omnes ſiquidem †ſimilioribus morbis facilius corripiuntur.

†εἰκείοις

XL Raucedines & grauedines in ualde ſenibus coctionem non admittunt.

Si ſimul ſuxerimus ambos aphoriſmos, utriuſque ſermo talis erit: Senes iuuenibus ut plurimū ægrotant minus. Quicunq; uero morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. Raucedines igitur atq; grauedines in ualde ſenibus coctionem non admittūt. ita ut hic aphoriſmus ſit ueluti exemplum quoddam antecedentis. Neq; enim hi ſoli morbi ſenes comitantur ad mortem, ſed nephritis, id eſt paſſio renum, poda- B gra, morbus articularis, coxendicum dolores, & quæ laxiori inteſtino ac ſpleni frigidæ inſunt diſpoſitiōes, & præterea crebri anhelitus (quos Græci aſthmata nomināt) tuſſes, dorſi curuationes, recuruationes, & obliquationes, demum quæcūq; alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habēt, quæ in quibuſdam iuuenibus, nedum in ſenibus, difficulter coquuntur.

XLI Qui frequenter ac fortiter abſq; cauſa manifeſta exoluuntur, derepente moriuntur.

Non omnes qui exoluuntur, derepēte moriuntur, ſed ſi tres diſtinctiones adieceris: unam quidē primam, ut ſæpius hoc patiantur: ſecūdam, ut fortiter: tertiam, ut ſine cauſa manifeſta. Nam mulier C quædam longum in balneo tempus commorata, frequēter exoluebatur ob temporis diuturnitatē, & quoniam balneo magna ex parte ligna ſuccendebantur uitiata: uerum non erat hoc morbi ſignū, cum cauſam haberet manifeſtā. Altera uero quam uteri affectus infeſtabāt, hoc idem patiebatur. Quidam alius ſi diutius inediam toleraſſet, dū lauaretur, exoluebatur. Alteri etiā, ſi per horam lauaretur, idem accidebat, niſi prius aliquid panis aſſumpſiſſet. Quibus oīnibus aut debile erat, aut ſenſum plurimum habebat os uentriculi. Quicunque uero nulla tali de cauſa ſæpius ac fortiter exoluuntur, ij ob uirtutis uitalis imbecillitatem hoc patiuntur: ſicut & ille cui dū exolueretur, cor fortiter palpitabat, atq; hic derepēte mortuus eſt, nō D aliter q̄ illi qui acutiſſimis cordis affectibus, quos ſyncopas uocant, arripiuntur.

XLII Soluere morbum quem apoplexiā uocant, fortem, impoſſibile: debilem uero, non facile.

In apoplexijs totum corpus repente ſenſu priuatur ac motu, ſolus reſtat anhelitus, qui ſi & ipſe prohibeat̄, maxima eſt & acutiſſima hæc apoplexia. Quicunq; uero reſpirant quidem, ſed magna cum ui: fortis adeſt iſtis apoplexia. Fortis autem adeſt & illis, ſed minus, qui neq; intentū, neq; uiolentum, inæqualem tamen atq; exordinatū ac præterea intermittentem habent anhelitum; ſicuti in quibus aliquem ſeruat ordinem, debilior exiſtit: & ſi omnia fiant quę ſunt neceſſaria, cito curatur. Omnes autem apoplexiæ fiunt ui animali nō potente defluere ad partes infra caput exiſtētes, aut propter aliquam diſpoſitionē ſimilem inflammationi quæ in ipſo cerebro ſit conſtituta, aut uentriculis ipſis oppletis humore pituitoſo. Verum cauſæ magnitudinem, etiam paſſionis magnitudo cō ſequitur. Magna autem ex parte curationem non admittit, propter reſpirationis læſionem. Ac mirari licet quomodo omnibus alijs muſculis motu carentibus in apoplexijs, illi qui thoracem attollūt, quamuis difficulter, moueantur tamen plerunq;. Videtur autem hoc fieri propter reſpirationis neceſſitatem, quæ neruorum uim excitat ad operationem. Et ob hanc ipſam cauſam, magna ex parte muſculi omnes qui thoracem mouent, in apoplexijs operantur, etiamſi raro prius omnes operarentur: quemadmodum in uehementibus exercitijs in quibꝫ anhelitus plurimus eſt neceſſarius. Verum in apoplexijs non ob id quòd ſit adaucta neceſſitas reſpirationis, ſed quia uis eſt imbecillis, ideo omnes muſculi thoracis ſimul cogūtur operari: quēadmodum & alioqui in ijs qui cū febre uires habent imbecilles, ob hanc ipſam cauſam omnes mouere coguntⁿ ſeipſos in unā ſummā effatu dignā, ex omnibus operationem colligentes.

XLIII Strangulati ac diſſoluti, nōdum mortui, nō referuntur, quibus ſpuma circa os fuerit.

Omnis ſpumæ generatio ex duarū ſubſtantiarū miſtione conficitur, altera ſpirituoſa, altera humida. Fit autē earū miſtio ambabus in multas partes fractis, multisq; mutuo cōplexu paruis ampullis ab ipſis effectis. Cum uero tenacem habuerit is qui perfringitur humor conſiſtentiam; quo ſpiritum circumplectente, ampullas contingit generari, non facile diſſolubilis, ſed ſtabilis ſpuma perficitur, qualis maxime currētibus equis, uel ira percitis apris, circa os aggregat̄. Ambarū uero ſubſtantiarū confractū ac miſtionē facit nonnunq; quidē motus uiolentus uel utriuſq;, uel alterius tantum: nonnunq; uero & fortis calor: niſi & hūc dixerit quiſpiā ſpumā per motū operari. Verū homini ea quæ manifeſte uidentur conſectanti, tutius eſt dicere ſpumam duabus de cauſis generari. in mari quidem impetuoſis uētis agitato, ob impulſionis uehementiā: in lebetibus autē efferueſcētibus, ob caloris uim. Sic itaq; & in corporibus animaliū, cū adſunt ex morbo comitiali cōuulſiones, uehemētia motuū ſolet ſpumā generare, in apris uero calor, in curſibus autē equorū utraq; cauſa uigorē habet. Nam cū continue per reſpirationes aer intrò atq; extrà ferat̄, & ſaliua in ipſis extenuat̄, & aliquid etiam ex pulmone inſtar uaporis effert̄, quod ſaliuæ miſcetur ac circūplicatur: unde factā ſpumæ ſubſtantiā augeri cōtingit. Qui uero opinant̄ hāc ſpumā è uētriculo prodire, aberrāt. Neque eīm fieri poteſt ut ſubito tota inde proueniat, cū neq; eo tēpore animal euomat, neq; nauſeā ullā

patiatur

patiatur: citrā quos casus quicq̄ efferri à uentricu A lo est impossibile: & multo magis fieri non potest ut plurimus aliquis uapor efferat̄, eodem modo quo in expirationibus: cū nulla talis è uentriculo substātia efferatur, qualis è pulmōe expiratur. Et sanè sanguis qui quidē e pulmone educitur, spumosus est, similis uiscerī: qui autē e uētriculo, neque huic proximus est. Sed quæ unà cum sanguine è pulmone educitur spuma, subito simul, & cū tussi educitur. Qui uero ex tali humore paulatim uapor expiratur, nō excitat tussim. Vbi autem laqueus collo circumdatur, necesse est quidē cordi atq; pulmoni ut fuliginosam expiret superfluitatē. Hoc enim à nobis ostensum est in libro De usu respirationis. Prohibēte autē laqueo, totā uiolenter impellit, quo fit ut pars propriæ humiditatis B unà expellatur, eo modo quo fit in sanguinis eductionibus. Signū itaq; est hoc exitiale, quoniā pulmonis uiolentiā significat, quam strangulato patitur animali. Præcipue uero hoc fieri rationabile existit propter eā quæ ex corde ad ipsum impellitur caliditatē: unde & caloris efferuescētia, & motu spiritus uiolento, & uehemēti pulmonis conatu ad educendū, spuma enata, signum est mortale. Nonnulli tamē raro strangulatorū relati sunt quibus spuma circa os apparuerat: & forte Hippoc. non tanq̄ semper intereant, sed q̄ contrariū rarissime eueniat, ita pronūciauit, quē admodū & paulo antea ostenderat per aphorismū, ubi dicit: Quibus iuuenibus aluus humida, ijs senescentib. exicatur. Nam hoc in loco, magna ex parte, dicere C prætermisit, quod tamen uerbum in sequentibus adiecit, ubi inquit: Quicūq; aluos humidas habēt, iuuenes quidē melius commutāt ijs qui siccas habent: ad senectam uero deterius cōmutant: nā magna ex parte senescentibus exiccantur.

XLIIII Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

Eos qui à prima ætate crassi sunt, & graciles inuicē comparans, de crassis pronunciat quòd cito ad mortem perueniunt, magis quàm graciles. Optimū siquidem est, bene carnosum esse natum, hoc est ita commoderatum, ut neq; crassitudo adsit, neq; gracilitas. Tales enim possunt ad longam senectā peruenire. Si uero à modo recedatur, me- D lior ad gracilitatem, peior ad crassitudinē excessus est. Angustæ sunt enim horum arteriæ ac uenæ, atq; ob id paucum omnino sanguinem, & spiritum habent: adeo ut cum ætate processerint, celeriter ipsis paruam ob causam calor natiuus destruatur. Graciles autem hac quidem ratione nō periclitantur: quia uero partes principales ita affectæ sunt ut nullum habeant munimentum, à causis exterioribus prompte offenduntur. Qui uero natura quidem mediocres erant, sed uictu delicatiore utentes postmodum crassi facti sunt, ijs licet caro atq; pinguedo adnatæ sint, uenæ tamen atq; arteriæ latæ consistunt, atq; idcirco in eis calor natiuus minus obnoxius est extinctioni.

Quicūq; iuuenes morbo comitiali laborāt, XLV mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & uictuum quoq;, lib erantur.

Morbus comitialis proximus quodammodo est morbo quem apoplexiam appellant, cū idem locus in utroq; patiatur, & idē humor in causa sit. Verum apoplexia quidem ob omnimodam carētiam illius potentiæ quæ ad neruos defluit, morbus autem comitialis propter motū uitiosum generatur. Frigidus autem & crassus humor ambobus est causa: atq; idcirco iuuenum ætas calidam & siccam habēs temperaturam, maximum affert auxilium ijs qui morbo comitiali laborant: sic & locorum proportionales mutationes, dico autem proportionales, quando ad calidiorem ac siccioremē commutantur, eodem modo & uictuum. Neque enim uictus mutatio quælibet morbum soluit comitialem, sed quæ calidiorem & siccioremcorporis habitum efficit. Contingit autem simpliciter etiam uictus mutationē intelligere morbo comitiali prodesse, quoniam magna ex parte uictus deprauatus passionē generat: unde & mutatio multo ad melius perducit.

Duobus doloribus simul eundem locū infe- XLVI stantibus, uehementior alterū obscurat.

Siquis eundem exquisite locum intelligat, nunquam duo possunt in eodem fieri dolores: si quis uero late, possibile est. Dico autem late, circa membrum maius, ueluti circa brachium, cubitum, femur, aut tibiam. Verum hi duo dolores simul augent loci afflictionem, cum neuter lateat ægrotantem. Si uero sint in locis diuersis, alter quidem (si ita contigerit) in cubito, alter uero in tibia: tunc alterum ab altero obscurari contingit, cum uis sensibilis tota ad uehementiorem ducatur ac distrahatur. Nam & hoc nobis in mœroribus solet accidere, qui sunt & ipsi ueluti dolores quidam solius animi sine corpore. Nā & horū qui sunt uehementiores, occultāt minores, modo non eadē è re ortū habeant: alioqui & illi seipsos mutuo augent.

Dum pus conficitur, dolores ac febres acci- XLVII dunt magis quàm iam confecto.

Pus ex sanguine ortum habet, qui semimalam (ut quispiam dixerit) habet transmutationē. Nam mala simpliciter, cum putrefactione fit olida: sicuti quæ simpliciter bona, est ipsa nutritio partium animalis. at quæ pus generat, mediū inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam facta. Mistus enim quodammodo ex utriusq; est calor inflāmationis. Fit autem dolor extenta simul ac calefacta præter naturam inflāmata particula: febres uero sequuntur principio cōcalefacto: & hęc ambo cōtingūt ex quadā ueluti ebullitione atq; exustione sanguinis: qui ubi ex toto exustus fuerit, residuū eius fit pus, quē admodū in lignorum exustiōe cinis: atq; ideo tēpore illo dolores sedant̄ ac febres p̄sertim cum

cum pus fuerit excretum, utpote iam consumpta A materia, extinctaq; ignea caliditate.

XLVIII In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert.

Verbū laborare significat dolere, significat & fatigari: & in utroq; significato sermo uerus est. Siue enim membra iam doleāt ex multitudine motionum, siue sint fatigata, ut uix iam agere aliquid possint, quies statim lassitudinem aufert.

XLIX Qui cōsueti solitos labores ferre, & si fuerint imbecilles & senes, non consuetis fortibus atq; iuuenibus facilius ferunt.

Alius alij labor consuetus est, huic cursus uel alius aliquis motus crurib. factus, huic uero manus certa mouere lege, siue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terram, uel remigare, uel arare, uel simpliciter quoduis aliud agere. Differunt autem omnes isti labores, quia uel plures, uel pauciores partes operātur, & quia uel magis, uel minus laborant: hoc tamen omnibus commune existit, quòd partes exercitatæ fiunt robustiores, atq; idcirco labores cōsuetos facilius ferunt. B

L Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solēt. Oportet igitur ad insueta permutari.

Non de solis exercitationibus hic sermo est, sicuti prior, uerum de omnibus simpliciter consue- C tis hic aphorismus enūciat, cibis, potibus, balneis, illotionibus, uigilijs, somno, calefactione, frigefactione, curis. Horū etenim singula minus nocent cum fuerint consueta, ijs quæ natura quidem minus noxia sunt, sed nunq; in cōsuetudinem perue nerunt. Quòd igitur ita se res habeat in exercitationibus, ad partium quæ operantur, robur refertur, ut antea diximus: in reliquis uero quomodo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus, naturam aduentitiam efficiūt, maxime quidem in uētriculo, cum hoc uero & alijs partibus. Nam etsi quāmaxime obtineantur, & transmutētur à corpore, ipsum tamen quodammodo pro sui natura disponunt, ita ut processu temporis multa fiat permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc enim o- D stensum est à nobis in libro De consuetudinibus: ostensum etiam quod unumquodq; † facilius à simi- ἐσθίειν ci- tius libus alteratur. Ob hāc igitur causam quanto similius fuerit id quod transmutat, ei quod transmutatur, citius alterat ipsum. Saneq; corpus ab alijs omnibus quibus adhæret, quodammodo efficitur, ueluti in aere frigido, ac calido, densatum quidem à frigido, laxatum uero à calido: atque ideo consueta facilius perfert, ab insuetis uero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhæsum repente frigus superuenerit: & in imas eius statim partes subintrat, & maxime offendit. Causa itaq; de omnibus consuetis dicta est in libro De consuetudinibus, Quod uero experientia notum est, id iam noscimus: quod solū ab Hippocrate scriptū est, qui causam ascribendam nō censuit. Nos uero ad eiusdem inuentionē aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant quantum ad primam aphorismi partem attinet. Quod uero in fine scribitur, in quo consulit transmutari quodāmodo ad non consueta, salubris gratia securitatis dictum est. Est enim † unica tantum consuetudo, Omnis, ut periculosa: cum omnes homines inopinatis rerū tantum for- fortibus subijciantur. Ne igitur incidētes aliquā consuetudo: do repente in nobis insueta magnopere offenda- ric. πᾶν ἐξ mur, satius esse inquit omnia tentare. Fit autē hoc μονοειδὲς non inhærentibus nobis semper ijs quibus assue- ετc. uimus, sed & nonnunq; contraria tentantibus.

LI Plurimum, atq; repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum: quoniam omne nimium est naturæ inimicum: sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.

Causam ob quam plurimū aut repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum sit, ipse ostendit, inquiens omne nimium esse naturę inimicum. Nam in elementorum commoderatione natura consistit: quare non absq; ratiōe nimiū omne, ut quod destruat commoderationem, animalis cōsistentiam dissoluit. paulatim uero, ut inquit, implere scilicet uel euacuare, & quæcunque alia subinde dixit, tutū est, cū aliàs, tū maxime cū ab altero cui assueuimus, transimus ad alterū. Nā in antecedente aphorismo consuluit & ad insueta permutari. In hisce igitur permutationibus, quod plurimū existit atq; repente, periculosum est satis: quod uero paulatim fit, tutum.

LII Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem: nō est transeundum ad aliud, stante eo quod à principio uisum est.

Non paruæ est opus scientiæ, nō permutari ab ijs quæ recte uisa sunt, si nondum manifesta appareat utilitas ex his sequi quę ita facta sunt. Quemadmodum enim gutta subiectam petrā percutiente, uix longo tēpore sensibilis passio in lapide manifestatur: sic accidit etiam in his, quæ difficulter concoqui possunt dispositionibus: in quibus cū recta ratio inuenerit id quod cōducit, nō discedit ab illo qđ primo faciendum existimauit, etiāsi nihil ex facto manifestum sit subsecutum.

LIII Quicunq; aluos humidas habent, siquidē iuuenes fuerint, melius commutant ijs qui siccas habent. Ad senectam uero deterius commutant: nam senescentibus magna ex parte exiccantur.

Manifestus est hic aphorismus: & quicquid de eo di-

eo dícere conuenit, prius eſt dictum in eo apho-
riſmo cuius principium, Quibus iuuenibus uen-
tres humidi ſunt, iis ſeneſcentibus exiccantur.

LIIII Magnitudo corporis, iuuētæ quidem neq; indecens, neq; illiberalis: ſenectæ uero inutilis, & deterior paruitate.

Magnitudo corporis propríe quidem nominatur quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum uero & quod longitudine ſola amplius auctū eſt corpus, ſolemus magnum nominare: quamuis huic proprium nomen ſit longum. Nam & aliquando quod ſecundum latitudinem ac profunditatem ultra modum corpus eſt auctum, dicunt eſſe magnum, quamuis & hoc craſſum proprio uocabulo nominetur. Si igitur magnitudinē corporis in proprio ſignificato Hippocrates dixit, nihilo deterior eſt in ſenectute, quàm paruitas. Si uero uel longitudinē corporis, uel craſſitudinem intellexit: hæ deteriores atq; inutiliores ſeneſcentibus ſunt: uerū neq; craſſitudo eſt iuuentæ decens, neq; liberalis. In ſola ergo longitudíne quòd ſit iuuentæ liberalis, ſenectæ uero inutilis, uere diceretur. Ex hac enim ſeneſcentes gibbi fiunt, & uix poſſunt onus perferre: quod Hippocrates inutile dixit.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER TERTIVS.

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

In hoc tertio in Aphoriſmos Hippocratis commentario, eorum quæ de tēporibus atq; ætatibus ab Hippocrate ſcripta ſunt, expoſitionem faciemus: maxime quidē quicquid eſt in ipſis obſcurū, declarantes: (hoc enim eſt propriū expoſitionis opus) ueruntamen ſingulis etiam quæ recte dicta ſunt, demonſtrationē apponentes, quoniā & hoc fieri in commētarijs cōſueuit. Miror autē & hoc loco Lyci inconſtantiā, ſcribentis quidem (ut ipſe ait) expoſitiones Quinti præceptoris, nulli autem eorum quæ de tēporibus & ætatibus dicta ſunt, probationem demonſtratiuam apponētis, ſed ad experientiam & obſeruationem omnia referētis, cum tamen ipſe in aliorum aphoriſmorum expoſitionibus rationalem adhibeat cōſiderationem de ea quæ in ipſis cōtinetur ueritate, non ſola cōtentus experientia. Quòd uero ſola experientia non ſufficiat ad talem contemplationem aggregandā, id & ipſe Hippocrates oſtendit, & in proceſſu ſermonis à nobis oſtendetur.

I MVTATIONES tēporū potiſſimum pariunt morbos, & in quibuſdā tēporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione, eodem modo.

Mutationes temporum nonnulli exiſtimāt di-

A ci quibus inuicem commutantur, quaſi ſucceſſiones diceret. Nam hyeme ad uer tranſeunte, fit dictorum morborū generatio, de quibus ipſe deinceps loquetur. Vere eñ furores, atræ biles, & morbi comitiales. Vere rurſus in æſtatē deſinente, qđ eſt initio æſtatis, febres continuæ (inquit) & tertianæ, & ardentes, & quæ ſubinde cōnumerauit. Et de autumno atque hyeme ſimiliter ſcripſit, ut inquiunt illi qui pro eodem accipiūt mutationes & ſucceſſiones. Sed uerbum potiſſimū, quod aphoriſmo adiectum eſt, hanc expoſitionem nō admittit. Nam in temporum adinuicem cōmutatione ſicut quidam morbi generantur, eodē modo etiam ſoluūtur. & hoc ipſe etiā Hippocrates dixit. Quare nihilo magis ſucceſſiones temporū pariūt morbos, quàm ſoluunt. Quomodo igitur non ſat fuit ipſi dicere: Mutationes temporum pariunt morbos, ſed &, potiſſimum, addidit: Melius itaq; fuerit ob hanc adiectionem per mutationes temporū intelligere eas quæ fiunt ſecundum illorū temperaturas, alterationes. Hæ ſiquidem ſunt quæ potiſſimum generant morbos, quando multæ alia poſt aliam, fiunt alterationes: quemadmodum in Epidemijs ſcripſit, & nunc etiam paulopoſt dicet. *Si uero unius tēporis alteratio ſola efficit morbos aliquos, non tamen magnos, tunc igitur fiunt morbi magni ex unius temporis* alteratione, quando *cōtigerit magnam* eſſe alterationem. & ob hāc *cauſam* ipſe inquit: Et in quibuſdā tēporibus magnæ mutationes, uel caloris, uel frigoris, uel alicuius alterius, ut humiditatis, aut ſiccitatis, uentorū, aut horū defectus. Hæc igitur expoſitio recta eſt in iſta ſcriptura. Inuenitur tamen & alia ſcriptura, quæ ita ſe habet: Mutatiōes temporū pariunt morbos maximos: potiſſimū autē & in quibuſdam tēporibus magnæ mutationes. Quæ ſcriptura nullā habet obſcuritatem, iis præſertim qui ea audierūt quæ à me ſtatim antea dicta fuerunt. Sunt uero & aliæ ſcripturæ idem dicentes, quas intelliges, atq; probabis, ab iis quæ diximus excitatus.

Naturarum, hæ quidem ad æſtatem, hæ uero ad hyemem, bene, maleue ſe habent. II

Naturas hoc in loco dixit Hippocrates ſecundum † principaliſſimū & propriū ſignificatū quod ἰδίῃ τὴ λυχιῶ
D ſecundum ipſam maxime ſubſtantiam nature eſt. κατάν τε νὴ
Dicebamus autē in precedentibus ipſam eſſe tem πρῶπν σκ
peraturam quatuor elemētorum, humidi, ſicci, ca μανόμλνου
lidi, & frigidi, oſtenſaq; à nobis eſt in libris De tēperaturis: Vna quidem temperatura, bene temperata atq; optima: male autem temperatæ atq; uitioſæ, octo numero, quatuor quidē qualitate una excedēte calida, frigida, ſicca & humida: quatuor uero duabus calida & ſicca, calida & humida: frigida & humida, frigida & ſicca. Ad eſtatem itaq; frigidæ & humidæ naturæ optime afficiunt: ad hyemem uero calidæ & ſiccæ: ſicuti & male afficiuntur calidæ & ſiccæ ad æſtatem, frigidæ & humidæ ad hyemem. Perfectiſſime igitur hæ naturæ, ad dicta tempora optime ac peſſime afficiuntur: mediō-

criter autem quæ aliquo modo à temporibus uel iuuãtur uel offenduntur, ſicuti humida & calida, æſtate & hyeme: quoniam æſtate quidem, quatenus humida eſt, melius afficitur: hyeme uero, contra, quatenus calida.

III Morbi quoq; alij ad alia bene uel male ſe habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & uictus genera.

Inordinato quodam interpretandi genere mihi uidetur uſus Hippocrates in hoc aphoriſmo. Nam melius utique ita dixiſſet: Morbi & ætates, alij ad alia tempora, & loca, & uictus genera bene maleue ſe habent. Morbi igitur ſe bene habent ad tẽpora quidem ut ad generationem, ſimiles: ut ad ſolutionem uero, contrarij. Nos enim de hoc ipſo determinauimus in expoſitione illius aphoriſmi cuius initium eſt, In morbis minus periclitantur. Aetates autem, quemadmodum & naturæ, frigidæ quidem ad calida; calidæ uero ad frigida. Senum quidem ad æſtatem: iuuenum uero ad hyemem. Eadem ratione & ad loca non morbi tantum, ſed etiam ætates afficiuntur. Nam morbi calidi, in locis calidioribus magis generantur, & minus ſunt periculoſi; magiſq; ſanę ſunt in frigidis regionibus ætates calidiores, & in alijs proportionaliter. Sic uero & ad uictus genera, alij ad alia bene maleue ſe habẽt morbi, & ætates. Nam calidiores ad frigidiores, frigidiores uero ad calidiores, & ſicciores quidem ad humidiores, humidiores uero ad ſicciores bene ſe habent. Et, ut ſimpliciter dixerim, contrarij quidem ad cõtraria bene, ſimiles autem ad ſimilia male, præterquam ſi ætas temperata, & uictui, & regioni, & loco temperato cõparetur. hoc enim ſolo modo ſimiles à ſimilibus bene afficientur. Quæ uero plus à temperie receſſerunt ætates, iſs ſecundum temperaturam cõtraria loca & tempora & uictus genera cõferunt magis. Cum uero omnes morbi à temperie & modo recedant: generatio quidem à ſimilibus locis atq; temporibus, ſolutio uero à contrarijs fit.

IIII In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

Cum ratione fit hoc. Neq; enim appellationes temporum, cauſæ morborum ſunt, ſed temperaturæ. Cum igitur ipſę conuariant, neceſſe eſt & morbos conuariari.

V Auſtri auditum hebetãtes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. Quando huiuſcemodi tempeſtas præualuerit, talia in morbis patiuntur. At ſi aquilonia fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, difficultates urinæ, horrores, coſtarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempeſtas præualuerit, talia in morbis expectare oportet.

Id quidem quod fit, declarauit, inquiens: Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. Cauſam autẽ huius declarauit ſcribens: Vbi hæc tempeſtas præualuerit, talia in morbis patiuntur. Semper enim oportet medicũ diſtinguere & ſeparare id quod à cauſa extrinſeca contingit ab eo quod morborũ ratione fit: ut præcognitiones faciat diligentiores. Cauſam uero ob quam auſtri reddãt auditum grauiorem, & uiſum caliginoſum, non eſt difficile ex eius temperatura cognoſcere, quæ calida & humida eſt natura. Omnia etenim talia ſunt apta replere caput. Ob hoc igitur & ſenſuum inſtrumẽta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiũt. Principio autem neruorũ humectato, neceſſe eſt & circa uoluntarios motus pigritiam euenire, & ueluti in ſeipſo diſſolutũ hominem apparere. Contra uero in aquiloniis (ut ipſe inquiet inferius) corpora reddunt̃ fiuntq; robuſtiora, uegetiora, ad motus prõptiora, & melius audientia. Nunc uero hæc nõ oppoſuit iſs quæ ex auſtro circa corpus contingunt, quoniam in hoc aphoriſmo de læſione tantũmodo quę ex utroq; accidit uento, tractare propoſuerat: ut hæc cognoſcẽtes, ab illis ſeparemus quæ ex morborum natura contingunt. In aquiloniis igitur (ut inquit) fiunt tuſſes, propter uidelicet inſtrumentorum reſpirationi obſeruientiũ intemperiẽ, & propter faucium aſperitatem, de qua nobis inſinuauit adiũgens uerbum illud, fauces, ut ſubintelligeremus, patiuntur. Nam ſolet interdum hoc modo loqui. Paulopoſt igitur inquiet: Autumno & plurimi æſtiuorum, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Licet autem & ſimul duo coniungentes legere, fauces aluí dure, ut nonnulli expoſitores legendum exiſtimarũt. Nam fauces in aquiloniis conſtitutionibus apparent duræ quoniã exiccantur, ac refrigerantur, & uenter inferior dura excernit, & propter temporis conſtitutionis tẽperaturã, quæ uergit ad ſiccitatẽ, toto corpore exiccato, & magis ipſo ad ſeipſum trahente eas quæ fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratiõe, quoniam cum longiori tempore maneant, & non excernantur, omnia exiccãtur. Vrinę etiam accidũt difficultates, ueſica flatu Aquilonis ob frigiditatẽ offenſa. Eſt enim exanguis: & propterea ex cauſis frigidis plus quàm alię partes ipſa eſt offenſioni parata. Eadem Aquilonis frigiditas etiã thoracis dolores efficit ultra communem ad alias partes læſionem, illam quoque quę fit ex reſpiratione aſſumentis, quę non pari modo pulmonem attingit & cor, ob ſui caloris multitudinem. Homines uero horridos fieri in aquiloniis conſtitutionibus, clarum eſt, conſentanee uidelicet aeris ambientis tẽperaturæ.

VI Quando æſtas ſit ueri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare oportet.

Quemadmodum paulo antea dicebat: Quãdo die eadem aliquando frigus, aliquando calor accidit, morbos autũnales expectare oportet. Sic nũc rurſus: Quando æſtas ſit ueri ſimilis, hoc eſt temperaturam

peraturam habet commoderatam, expectare (in A quit) oportet multos sudores in febribus, & hoc non sine ratione. Neq; enim sine aeris ambictis calore multi sudores fieri possunt, neq; absq; hoc q; aliqua redundans humiditas in corpore continea tur. Horum uero alterum adest in æstate, alterum in hyeme, in autumno autem neutrum, in uere u trunq;. Rationabiliter igitur æstas quæ sit arida satis, absumit ~ q; resoluit humiditatẽ: similis autẽ uerí, ob caliditatẽ quidẽ attrahit ad cutim: ob humiditatẽ uero non potest per modum uaporis resoluere. Tota igitur simul humiditas in morborũ iudicijs expulsa sudores multos facit.

VII In siccitatibus febres acutæ fiunt: & si annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit con B stitutionem, tales plurimum morbos oportet expectare.

Non multas ait febres in siccitatibus fieri, sed acutas, quoniã paulopost inquiet: Constitutionũ anni (quod in totũ dixerim sicca) tẽpora, pluuiosis sunt salubria magis, & minus mortifera. quib⁹ deinceps adiungens rursus inquiet: Morbi in pluuiosis temporibus magna ex parte fiunt febres lõgæ. Non absq; ratione. Nam aeris ambictis humiditas pituitosos aceruat humores, & non paucas generat aquosas superfluitates: siccitas uero pauciores quidem humores efficit, sed qualitate bilio siores: & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores iis quæ fiunt in tẽporibus pluuio C sis, sed acutiores. Quæ uero deinceps in aphorismo dicuntur, manifesta sunt.

VIII In constantibus temporibus cum tempesti ue tempestiua reddantur: morbi constantes, & boni iudicij fiunt: inconstantibus autem, incon stantes, & mali iudicij.

Constantia tempora nominat, quæ ordinatim suam recipiunt temperaturã. Quem uero cõstantem appellet annum, tibi licet discere ab ipso in libro De aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicen ter: Si quidẽ pro ratiõe facta fuerint signa huiuscemodi in ortibus & occasibus syderum, & in autu mno si aquæ descendunt, & hyems mediocritatẽ D seruauerit, neq; ualde serena, neque frigore excedens, & uere aquæ euenerint tempestiuæ, & æstate: sic par est annum fore salubriorem. Postquam igitur qualis debeat esse constans annus, didicisti: facile est etiam inconstantem intelligere. Omnia enim quæ aliqua ex parte non seruãt anni cõstantis ductum, ea nunc Hippocrates inconstantia uocat: & eos qui in ipsis accidunt morbi similiter appellat. Ait autem ipsos, difficulter, hoc est male, iudicari. Vel enim cum casibus periculosis iudicia in his morbis eueniunt, uel statim sunt pernicioſi, uel omnino faciunt recidiuam.

IX Autumno morbi acutissimi, atq; exitiales, maxima ex parte. Ver autem salubertimum, & minime exitiale.

Cum tempora conuenientem seruant totã temperaturam, inter ipsa uer quidem erit salubertimũ. Morbos autem acutissimos, atq; morbiferos, aliorũ temporũ cõparatione autumnus afferet, quoniam uer quidem, † bonam temperaturam habet. Autumno uero hoc in primis inest, quòd eadem die aliquando calorem, aliquando frigus cõtinet. Deinde quòd æstiuũ subsequitur tempus, in quo multis quidem humores assati fuerũt, quibusdam uero & uires debilitatę. Non solum uero hac ratiõe autumnus malus est, sed etiam quia primum quidem humores mouebantur ad cutem, atq; diffiabant: autumno uero ab aeris ambientis frigiditate retrudunt, atq; ad interiora impelluntur. Hęc itaq; sunt omnibus hominibus communia: ijs uero qui malo uictu utuntur, hoc amplius accedit quod æstiuo tempore fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generarũt.

ἐυκρατὸν δέ

Autumnus tabidis malus. X

Damnauit quidem & aliter autumnum in antecedente aphorismo: nunc autem præcipue nocentem tabidis rursus uituperat. *Verum uero solum illos nominet tabidos, quibus* pulmo est exulceratus, *an omnes quomodocunque* tabefactos, non possumus coniectari. Liquet autem utriscq; autumnum esse malum, cum sit siccus simul ac frigidus, & inæqualis.

XI De temporibus, si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines (Græci ophthalmias uocant) & intestinorum difficultates, præcipue uero mulieribus, & uiris qui natura sunt humidiores.

†De alteratione quæ in temporibus fit, hic docet, ab hyeme quidem sicca & aquilonia initium sumens, uere autem pluuioso & austrino. Paruæ igitur quamuis sint tales mutationes, præter naturam tamen sunt: quapropter & in æstate sequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines, & intestinorum difficultates. Causam uero ob quam superabundant in tali constitutione huiuscemodi morbi, ipse explicauit in libro De aquis, locis, & aere. Verba autem eius se habent in hũc modum: Si hyems quidem sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe, necesse est æstatem febribus abũdare, lippitudinesq; & difficultates intestinorum aduenire. Quando enim æstate † suffocatio repente superuenerit, & terra madida pluuiis uernalibus & ab austro fuerit, necesse est æstũ duplicari, & à terra madida atq; calente, & à solo comburente, nondum constantibus hominũ uentribus, neq; exiccato cerebro. Neq; enim possibile est tali uere existente, non colliquari corpus ac carnem; unde febres accidunt acutissimæ tum reli

Vide Briſſarium qui ait hic multa deeſſe

ſuffocatio πνίγος

quis omnibus, tum præcipue pituitosis. Difficul- A tates uero intestinorum mulieribus, & uiris humidioribus cõuenit fieri. Hæc Hippocrates in libro De aquis, locis, & aere dixit. Nos uero latius eius sermonẽ explanabimus; & primo quidem ob quã causam neq; in hyeme, neq; in uere per talem constitutionem dixerit uulgari morbos. Cum tamen in secundo Epidemiarum, in ipso tempore uitiato dicat apud Cranonem factos esse carbones. Verba autem eius hæc sunt: Pluebat in æstibus aqua ruente per totũ, fiebãt autẽ austro magis. Manifesta igitur est ex ijs quæ dixit, causa quoq; ob quam apud Cranonem facti sint æstate carbones. Neq; enim paulatim mutauit temperaturã naturalem, sed ad talem peruenit constitutionem, in qua facile putrent quecunq; naturam habeant ut putreãt. B Habiles enim sunt humiditates quæ modum excesserint, ad putredinem faciendam. Nam (ut ipse inquiet) morbi in temporibus pluuiosis fiunt magna ex parte febres longæ, & alui fluxus, atq; putredines: adhuc autẽ magis quàm humiditates putredinem calores faciunt. In unum itaq; cõuenientibus adeo fortibus atq; immoderatis dispositionibus ueluti in Cranone, secundum tempus corpus non expectat, uerum anticipat in ipso priore plurimum offendi. Per hyemem uero siccam & aquilonia̅m, corpora quidem tali modo afficerẽtur, quali ipse dixit per hæc uerba: Si uero aquilonia fuerit: tusses, fauces, alui duræ, urinæ difficultates, horridi dolores laterum, pectorum: non tamen esfatu dignus morbus accrescet. nam & alioquin † sic C ciores temperaturæ sunt salubriores. Ex toto em̃ ait siccitates pluuiosis tẽporibus esse salubriores, & minus mortiferas. Hyẽs uero aquilonia ac sicca inducet quidẽ recte homines in tusses, alui suppressionem, difficultatem urinæ, atq; dolores locorũ ad thoracem attinentium: nõ tamen febres, uel difficultates intestinorũ, aut tale quiddam operabitur. Cur igit̃ non etiã in uere pluuioso atq; australi morbi uulgantur? Quoniam antecessit hyẽs frigida sufficienter ac sicca. Ipse uero dixerat, non simpliciter præsentes cõstitutiões fore cõsiderandas, sed ex qualibus, ad quales fiãt permutatiões prius cõsiderandũ. † Exiccatum itaq; corpus per hyemem cuius sicca atq; aquilonia fuit temperatura, non modo nihil ex uernis pluuijs patietur, sed D potius aliqua ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si uero totum uer humidũ fuerit, ad contrariam ducetur corpus constitutionem, illi quæ prius inerat, id est siccæ, transcendẽs illam, quæ medium tenet, mediocritatem. Quare æstas subsequens, paratum excipiet offensioni, cũ terra adhuc humecta sit: atq; ob hanc causam † suffocationem efficiat, utpote Etesijs nondũ spirãtibus. Nam postea flare incipiunt post Canem etiã. Quare totum tempus medium habebit febres acutas, propter caliditatem & humiditatem humoribus in corpore putrescentibus, necnõ lippitudines, & difficultates intestinorum, pro aptitudine partium quæ offensionem recipere natura aptæ sunt. Aliæ enim alijs magis, aliæ minus passibiles sunt, secũdum corporum temperaturas. Nam lippitudines ferè omnes infestant repleto capite, quibusdã exceptis, quibus oculi prævalidi sunt, difficultates uero intestinorũ, sicut ipse dixit, eos qui naturas humidas habent, & mulieres: hæ siquidẽ uiris sunt humidiores. Si igitur totam constitutionem, tanquam nostra putrefacientem corpora, damnamus: liquet quòd putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipsum siquidem humidũ quod in nostris putret corporibus, quædam ueluti materia est à ui caloris patiẽs. Humiditas uero ambientis aeris, quatenus exiccari non sinit humorum in corpore superabundantiam, eatenus adiuuat uim putrefacientem. Nihil itaq; mirum si in talibus cõstitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & propterea ait febres pituitosis magis aduenire. hi siquidem necessario sunt humidiores. Manẽte igitur putredine in corpore, febres fiunt: si uero per uentrem euacuetur, difficultates intestinorum. Et hæc per totam æstatem cõtingent, nisi fiat circa Canis ortum permutatio de qua ipse in libro De aquis, locis, & aere transegit post uerba paulo antea scripta, post illa uidelicet: Difficultates autẽ intestinorũ par est fieri mulieribus, & uiris humidioribus. Nam sermonẽ continuans, scribit in hũc modum: Et siquidem superuenerit circa Canis ortum aqua & hyberna tẽpestas, & Etesiæ perflauerint, spes est quietis, & q̃ autumnus salubris erit: alioqui periculũ est ne pueri morianẽ & mulieres, minime uero seniores: & ne qui euaserint, in quartanam finiant, & ipsa quartana in aquam inter cutem terminetur. Verum de ijs quæ adiecit in libris De aqua, aere, & locis, cum librum illum exponemus, diligentius considerabimus. De ijs uero quę in præsenti aphorismo proponuntur, sufficienter est dictum, excepta una dictione ex necessitate quam nõ solum apposuit in aphorismo, sed etiam in libro De aquis, locis, & aere, ostendens per eã quòd rei natura persuasus, nõ aliqua obseruatiõe ductus ista notauerit. Quoties igit̃ uerisimile fit ipsum uidisse talẽ cõstitutionẽ, uel quot in locis, nunquid bis, uel ter, uel quater, At neq; si sæpius inquias, adhuc possumus dicere q̃ ita semper erit: sicuti neq; si ex medicina aliqua uideris purgatos sex, uel septẽ homines, dicere certe poteris q̃ omnes posthac homines ex necessitate purgabuntur. Quare pro manifesto relinquit q̃ rei naturã Hippocrates sequens, & non aliquã obseruationem, ita scripsitauerit: Necesse est æstate febres acutas, & lippitudines & difficultates intestinorũ fieri.

Sicciores constitutiones. *ξηρότεραι κατασκευαί*

Præsiccatum *προξηραθὲν μέρος οὗ*

Offocationem *πνιγῶδες*

XII

Si uero hyems australis & † pluuiosa fuerit, uer autem siccum & aquilonium: mulieres quibus partus ad uer ineſt, ex quacunq; occasione abortiunt: quæ uero pariẽt, imbecilles & morbidos infantes pariunt: quare uel statim intereunt, uel tenues & ualetudinarij uiuunt. Cæteris uero mortalibus difficultates intestinorum, & lippitu-

τὸ δὲ ἦρ ἀκμὴν ἔχον *aliqui serenũ* *aliqui tepidũ* *interpretãtur, recte à quibusdam excipitur*

& lippitudines ſiccæ fiunt, ſenioribus autem di A ſtillationes quæ cito interiment.

Contrario modo ſe habet temperatura duorũ temporum quę in priore aphoriſmo dicta ſunt, ad tem peraturam illorum temporum quæ in iſto dicuntur. Qualis enim erat hyems prius in illo, tale nũc eſt uer. Quale autem erat in illo uer, talis nũc eſt hyems. Quod igitur non erat in illis neceſſariũ in uere morbos uulgari uehementes, ſufficiẽter dictum eſt. Nunc autem quod hyeme humida quidẽ ac calida exiſtente, uere autem frigido & ſicco, neceſſarium ſit in ipſo uere homines ægrotare, demonſtratum eſt. Mulieres itaq; quibus partus aduer peruenturus erat ex quacunq; abortiunt occaſione. Corpora ſiquidem humida mollia & laxa B ab hyeme tepida, facta, ad intimas ſui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt, ita ut infantes qui longo tempore calori aeris iam ſunt aſſueti, uehementer à frigore perculſi, non abſq; cauſa hi quidem prius in utero, hi uero mox in partu moriantur. Qui uero uiui in lucem eduntur: nõ ferentes ſubitam ad contrarium mutationẽ, uel breui poſt tempore moriuntur, uel exiles atq; inſalubres effecti, uix in uita perdurant. Aliis uero, ceu pituitoſis, ac mulieribus, difficultates inteſtinorũ ait accidere ex pituita à capite ad uentrem defluere. Hunc enim humorem par eſt in dicta conſtitutione plurimum generari, per hyemẽ quidem capite repleto, circa ueris autem initia ſubito refrigerato: nam cerebrum ſua natura generãdis pituitoC ſis ſuperfluitatibus aptum eſt, cum refrigerarũ, alimentum conuincere non poteſt. Ineſt autẽ & hoc pituitæ generationi, ut quæ à forti ſit frigiditate, acida euadat: quæ uero à caliditate replente caput, ſalſa: ſicuti ſanè & quæ à pauca fit frigiditate, uel paucam dulcedinem, uel nullam manifeſtam qualitatem habeat. Ea igitur quæ fit in præſenti cõſtitutione pituita: propter eam quæ fuit in hyeme caliditatem, ſalſa erit: & hac ratione difficultatem inteſtinorum maximã generabit, quando longiori tempore mordens atq; abradens, inteſtinũ offendet. Nam inter exeundum propter lentorem, inteſtinis adhærens & immorans, ſemperq; ipſa propter qualitatem detergens facit inteſtinorum difficultatem. Iis autem qui natura calidi ſunt ac bilioD ſi, inquit ipſe Hippocrates, lippitudines ſiccas accidere. ſic autẽ uocat eas quæ ſunt ſine fluxu. Par autem eſt calidis ac ſiccis naturis in ſicca ac frigida conſtitutione quæ calidam atq; humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum eſt in calida atq; humida conſtitutione: frigus autem ſuperueniẽs, ueluti manus quædam extrinſeca capiens ac premens cerebrum, ueluti ſpongiam quandam, exprimit illam quæ in ipſo continetur, humiditatem. Hęc uero delata ab uno loco ad alium, ex iis qui faciles ſunt ad patiẽdum, multos generat morbos, atq; ita iis qui oculos habent natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil uero ex ipſis fluet extra, propter aeris ambientis frigiditatem denſantis ſuperficiem exteriorẽ. Quòd uero Hippocrates ipſe oĩa quæ diximus, ad cauſas referat antedictas, manifeſtũ eſt, ex iis quæ ſcripſit in libro De aqua, locis, & aere, in hæc uerba: Pituitoſis itaq; par eſt difficultates inteſtinorũ aduenire, & mulieribus, pituita à cerebro defluente, propter naturę humiditatem: bilioſis autem ſiccas lippitudines ob carnis caliditatem ac ſiccitatem. Quod uero ſcribitur circa finẽ aphoriſmi, Senioribus uero deſtillationes quæ ſubito interimant, ipſe in libro De aqua, locis, & acre, per hæc uerba ſcripſit: Valde autẽ ſenibus deſtillationes propter raritatẽ, & uenarũ colliquationẽ, ita ut repẽte intereãt, quoſdã uero cõtingit dextra ſiniſtraue parte ſtupidos fieri. Per hæc uerba uidet Hippocrates, non quas cõmuni uocabulo deſtillationes cõſueuimus nominare, quæ ſcilicet ex capite feruntur ad pulmonem per aſperã arteriam, ſed omnes quę deferuntur fluxiones per uenas à capite ad partes inferiores. quare & cito interimentes, bene uidentur adiectum: quoniã hęc uelociter terminãtur, cũ aliæ diutius perdurẽt. Quidam uero expoſitores per deſtillationes intelligẽtes illas quæ à capite ad pulmonẽ fiunt per fauces & arterias, cum negatione non hunc ſcribũt ſermonem, hoc modo: Non cito interimentes. Et recte quidem. Neq; enim frigidæ fluxiones in ipſis concoquuntur, ob ętatem. In quibuſdam uero exẽplaribus ſcriptũ eſt: Cito interimentes, quoniam & in libro De aqua, locis, & aere, ipſe inquit: Ita ut repente intereant.

Velocem iudicationẽ faciũt, πρὸς τὴν κρίσιν ποιοῦνται

Si uero ęſtas ſicca fuerit & aquilonia, autũnus uero pluuioſus & auſtralis: dolores capitis ad hyemem fiunt, & tuſſes, raucedines, atq; grauedines, quibuſdam autem & tabes. XIII

Eandem temperaturam nũc attribuit æſtati: & autumno, quam paulo antea pronũciauerat de uere atq; hyeme, cum ita dicebat: Si hyems ſicca & aquilonia fuerit, uer autẽ pluuioſum & auſtrale. Verum ibi quidem in hac æſtatis conſtitutione dixit febres acutas, lippitudines, & difficultates inteſtinorum fieri: nunc uero in hyeme dolores capitis, tuſſes, raucedines, atq; grauedines. Nõ adiecit autem uel ibi æſtiuam conſtitutionem, uel hic hybernam: ut qui utrunq; tempus ſuam ſeruare temperaturam ſuppoſuerit. Nam ſi & in his alia aduenerit aeris ambientis intemperies, erit & in prædictis morbis propter illam aliqua alia propria intemperies. Verũ in illa quidem conſtitutione qua dixit hyemem fieri ſiccam & aquiloniam, uer autem pluuioſum & auſtrale: ipſe ſubiecit cauſas ob quas morbi æſtate fiunt, in libro De aere, locis, & aquis. De præſenti uero conſtitutione nihil dixit in illo. Nam poſt duas antea ſcriptas cõſtitutiones, alterã quidem in qua hyemem aquiloniam & ſiccam uult fieri, uer autem pluuioſum & auſtrale: alterã uero in qua contrarium, pluuioſam & auſtralem hyemem, uer autẽ ſiccũ & aquiloniũ: hãc quæ poſt ipſas tertia fuerat, de qua præſens eſt ſermo;

mo: non etiam adiecit, sed eius loco, alterã talem. Si uero æstas pluuiosa fuerit & australis, & autumnus similiter; necesse est hyemẽ fore insalubrẽ. Deinde per ordinem quasdam alias quarum nulla eodem modo quo ista nunc proposita, se habet. Sed de illis quidem, cum ad earum expositionem peruenerimus, sermonem faciemus. Nunc uero de ea quæ ab ipso dicit in aphorismis, agamus, idẽ nostro sermoni initium facientes, quod etiam paulo ante diximus. Par etenim est seruare ipsam hyemem similem ei quæ est naturalis, hoc est frigidã atq; humidam, quantum hæ duæ qualitates cõueniunt temperatæ regionis habitationibus, de quibus & ipse loquitur & nos paulo post nominatim mentionem faciemus. Seruãte itaq; hyeme suum temperamentum, nulla † fortior in ipsa ægritudo consistet, sed tantum capitis dolores, tusses, raucedines, atq; grauedines, quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur, ut prius diximus, in utroq; tempore, æstiuo scilicet atq; autumnali fieri pluuias australes contigerit, forte & in ipsa æstate, sin minus, saltem in ipso autumno, uulgabuntur morbi proprij constitutionis humidæ & australis. Nunc uero cum æstatem siccam & aquiloniam præcessisse supposuerit, at unumnũ autem humidum & australium: par est nostrum quosdam non incipere statim ægrotare, uerum & immodicæ per æstatẽ siccitatis habere remedium non mediocre, eam quæ facta est in autũno humidam constitutionẽ. Quia uero totus autumnus talis est subsecutus: necesse erit ijs qui naturam habent humidiorem, plusquã deceat repleto capite, nuper dictos morbos hyeme aduenire: quibusdam autem eorum & tabem, qui scilicet ad hunc morbũ apti natura sunt. Sunt autem apti natura & qui angusto sunt pectore, & quibus a capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs uero nullus quidem fortior morbus aduenier, sed tusses atq; raucedines, & quicunq; alij huiuscemodi casus fient, tempore hyberno capita suscipiente australis pluuijs antea repleta, atq; ita in quibusdam quidem hoc solum efficiente, quòd superfluitas in capite permanens sit ipsi morbi causa. Nullam siquidem plenitudinem ulla in parte corporis hyems dissoluit. In quibusdam uero coacto amplius & uelut cõpresso capite expressa materia † inutilis, ad loca capiti subiecta descẽdit: hoc itaq; ueluti purgatio quædã capitis est & euacuatio. In quibus uero multa materia grauatũ caput antea laborauit, nec potuit hybernum frigus tolerare propter maiorem intemperiem refrigeratum, maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa.

Vehementior ἰσχυρὸν

Superflua τὰ περιττὰ

XIIII Si uero aquilonius & siccus, ijs qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet: reliquis autem erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ, & grauedines, nonnullis uero & atræ biles.

Hic sermo nunc dictus liquet quòd nõ est integer aphorismus, sed pars secũda unius aphorismi cuius priorem partem nuper destitimus explanare. Nam manente cõmuni ea quæ est æstatis dispositione, utriscq; sermonibus: prior quidem pluuiũ & australem ab ipsa supponit autumnum, secundus uero qui instar, siccum & aquilonium. Quòd uero nil differt, siue siccum, siue squalentem, siue inaquosum dixerimus, unicuiq; est manifestum. Ambobus ergo temporibus squalidis & siccis effectis, humidæ quidẽ naturæ non modo nihil offendentur ex tali cõstitutione, sed potius aliquam sentiẽt utilitatem. Causam uero ipse dixit in libro De aquis, locis, & aere, scribens in hunc modum: Pituitosis uero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atq; ad hyemẽ minime † laxi perueniunt, sed exiccati. Reliquis uero qui non sunt tali natura præditi, lippitudines siccæ, febres acutæ, atque grauedines accidunt, & nonnullis eorum atræ biles. Causam uero horum generatiõis, ipse in libro nuper dicto, his uerbis explicat: Bilioſis uero hoc est inimicissimum, quia ualde exiccantur, & lippitudines his siccæ eueniunt, & febres acutæ & diuturnæ, quibusdam uero & atræ biles. Deinde eam subinferens, inquit: Bilis enim pars humidissima atq; aquosissima exiccatur atq; absumitur: crassissima uero & acutissima linquitur, & sanguis pariter eadem ratione; ex quibus hi morbi ipsis contingunt. Hæc itaq; à nobis in propositas constitutiones dicta sunt sufficienter. Cur uero de his solis constitutionib. fecerit mentionem Hippocrates, cum & plures aliæ sint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare etiam ac rationem qua quispiam utens, omnes constitutiones complecteretur. Est autem talis. Primum igitur incipere est necessarium, ueluti ab elemẽtis, à simplicibus aeris ambientis intẽperaturis, atq; ipsas diuidere, in ualde paruas, ualde uehemẽtes, ac medias, & tum dicere de qualibet earum quæ dictæ sunt intemperaturarum in singulis temporibus cõtingentium, quos scilicet morbos secundum unamquamq; naturam generabunt. Posthac duorum temporũ intemperaturas inuicem connectere, quemadmodum conatus est nũc Hippocrates facere. His uero transactis omnibus, deinceps trium temporum coniungere omnes oĩbus intẽperaturas, deinde quatuor. Sic eĩ foret integra atq; perfecta meditatio. Hæc igitur & nos forte aliquãdo, si plus otij nacti fuerimus, seorsum scribemus. Sufficiat autẽ in præsentia hoc dixisse solũ, quòd paucos admodum intemperaturarũ complexus scripsit Hippocrates, adeo ut hæ potius quoddam exemplum uideantur, cũ pars aliqua effatu digna totius circa talia disciplinæ. Dicemus autẽ plenius de ipsis, cum librũ De aquis, locis, & aere, & de Epidemijs primũ exponemus. Quod uero paulo antea summe dicturum pollicitus, nunc adiungens, in ipso finia orationẽ, intelligere nos eĩ oportet oĩes de quibus scripsit Hippocrates cõstitutiões, in locis terræ habitabilis tẽperatis fuisse, exceptis ab hoc sermone Thraciæ locis quæ à mari distãt. Hęc enim in frigi-

Flaccidi τὰ ῥωμῆς

in frigiditate atq; humiditate modum exceſſerunt: ſicuti & quæ ad Aegyptum ac Libyam attinent, loca calida ſunt ac ſicca: exceptis & hic illis quæ mari adiacent locis. In frigidis enim, quales ſunt circa Thraciam ac Pōtum regiones: quoniam loca mari adiacentia, humilia ſunt: ob hanc cauſam calidiores habent tēperaturas. In calidis uero, quales Aegyptus ac Libya: quoniam æſtate à uentis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus ſunt calida iſs quæ ad mediterranea receſſerunt. Zona uero exquiſitam habens temperiem, ac media orbis terrarū, eſt quæ per Gnidum, & Con, & quæcunque loca non multa ab his receſſerunt, uel ad Aquilonem, uel ad Auſtrum. Oportet autem, ut temperatam zonam nominatam ab iſs qui talium habent peritiā, perfecte intelligas: excogitare quā B dam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea quæ dixi loca. Quidam autem aſtrologi non zonas, ſed parallelas, id eſt equidiſtantes uocant tales in terra habitationum ſimilitudines, quæ ab ortu ad occaſum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habet de iſs præcipue quæ diximus locis. Ordo autem temporū, ſicuti ipſe ſæpius in libro Epidemiarum oſtēdit, & ſicuti iſ qui hoc ſtudio excelluere, ſcripſerunt, hic eſt: Ortus Pleiadum, principium eſt æſtatis: poſt quem Canis ortus oporam appellatā inchoat: quam etiam ſecundam partem æſtatis uocāt. Poſt hanc Arcturus oriēs, initium facit autumno. Deinde occaſus Pleiadū, hyemis principiū adducit, & inde quod hyemē ſequitur æquinoctiū, ueris exordiū affert. C

XV Ex anni autem cōſtitutionibus, (quod in totum dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores & minus mortiferæ.

Quòd melius fuiſſet inter antea ſcriptos aphoriſmos, in quibus agit de temporum cōſtitutione, hunc primum ſcribere aphoriſmum, quem nunc præ manibus habemus, ex ipſis rebus didicimus, quoniā ad confirmandos priores aphoriſmos hoc etiam eguimus. Et hoc ex neceſſitate didicimus: quoniam prius eſt natura atque doctrina, ſimplex compoſito. Poſt illum igitur aphoriſmū cuius initium eſt: Auſtri hebetātes auditum, caliginoſi, caput aggrauātes, pigri, diſſoluentes. primo loco ponemus illum cuius principium: Quotidianæ con D ſtitutiones, aquiloniæ quidem corpora in unū cogunt. Secundo loco hunc nūc propoſitum: in quo ex omnibus anni cōſtitutionibus ſiccitates imbribus anteponit, & hoc cum ratione. Nam in ſiccitatibus ſuperfluæ humiditates diſſoluuntur, per imbres autem intra corpus collectæ putreſiunt, niſi quis ſingulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio, parua eſt, & ſolam ferè cutem euacuat. Quæ autē ſunt per carnem & partes ſolidiores diſperſæ ſuperfluitates, haud ſufficienter balneis euacuantur. Neq; tamen ea quæ fit per purgantia pharmaca ſuperfluitatum euacuatio, idonea eſt. Nam ualde indigentibus, & ex longis interuallis utilis eſt. Earū uero quæ quotidie generantur in corpore ſuperfluitatū euacuatio minor eſt, quàm ut exigat purgantis pharmaci operationem. Si uero quiſpiā ueluerit bis in menſe, aut ſemel ſaltē ea uti, ueritus ne ſuperfluitatum multitudo aggregetur: præter id quòd nocebit, corpora etiam in malam trahet conſuetudinem. Alimenti ſiquidē pars unā ſeroſa eſt & humida: quæ ipſi gratia diſtributionis admiſcetur. Altera ueluti fuliginoſa ſuperfluitas, quæ in pluribus cibis, quicunque ſunt peiores, continetur: hæc naturæ operationem ſubterfugit, cum neq; aſſimilari corpori quod nutritur, neque agglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus ſingulis ſunt euacuandæ: uerum magis in ſiccis conſtitutionibus euacuantur, quàm in humidis: atque ideo has dixit eſſe ſalubriores.

Morbi in pluuiarum multitudine magna ex XVI parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ. In ſiccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articulorū dolores, ſtillicidia urinæ, & difficultates inteſtinorum.

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non eſt mirum: ſiquidem ægroti ad morborum ſolutionem egent coctione: plures autem humiditates non niſi in longo tempore concoqui poſſunt. Accedit ad hoc, quòd frigidiores & magis pituitoſi generantur humores in multitudine pluuiarum: ſicuti contrà in ſiccitatibus bilioſiores. quare in temporibus pluuioſis febres erūt diuturniores, in ſiccitatibus autem acutiores. alui autem profluuia in temporibus pluuioſis rationabiliter euenire ex humorum ſuperabundantia per alium expurgata non eſt obſcurum, ſicuti etiam quòd eiſdem temporibus putredines fiant: quoniam perſpicuum eſt humida ſiccis magis eſſe putredini obnoxia. Sunt utiq; & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortū habentes. Angina autem fit nonnunquam ſuperfluitatum multitudine † ad fauces collecta: fit etiā magna ex par- *ad guttur in-* te fluxionib. ex capite firmatis in faucibus. Quòd *uecta φλεγβῶδ* autem in pluuioſis temporibus fluxiones, & po- *πος ἐς φά* tiſſimū ex capite uenientes ſuperabundent, & ma- *ρυγγα* nifeſtum eſt & dictum eſt à me ſæpius. In ſiccitatibus autem & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorū paſſiones, & ſtillicidia urinæ, & difficultates inteſtinorū, ſatis (ut mihi uidetur) indiſtinctū de hiſce faciens ſermonem. Morbi ſiquidē tabidi has duas ſequuntur conſtitutiones: unam ſumme frigidā ob quam nonnulla ex uaſis quæ ſunt in reſpirationis inſtrumētis, diſrumpuntur: alteram quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatē, quarum occaſione caput repletum mittit ad pulmonem fluxiones. ſiccam uero conſtitutionem, quæ tamen quo ad caliditatem & frigiditatem naturaliter ſe habeat, omnia potius quam tabes conſequuntur. Quare mihi uidentur nonnulli fuiſſe coacti, oculorum tabem intelligere,

ut ſit ſermo huiuſcemodi: In immoderatis autem ſiccitatibus lippitudines tabidę fiunt, hoc eſt adtrahem oculorum terminātes: ex aqua fiunt extenuati ac ſicci plus q̄ naturæ conueniat, facta ſimul & ipſa pupilla anguſtiore, exiccatis uidelicet humoribus, à quibus diſtēcta moderate quidem, modum ſeruabat naturæ conuenientem: plus uero q̄ oportet, ad prauam latitudinem extēdebatur. Si uero ipſas per ſeipſas dictas lippitudines intelligamus, uerbum ſiccas adiungemus. Diximus autem paulo ante cauſam ob quam ſiccæ lippitudines in magnis fiant ſiccitatibus. iam uero articulorum morbi, qui quidem ex fluxionibus fiunt, nullo modo in immodicis ſiccitatibus fiēt. Qui uero ab aliqua acrimonia accidūt, ſi & caliditas immodica acceſſerit, tunc ſolum euenient. Quas igitur articulorū paſſiones in ſiccitatibus dixerit fieri dignum eſt in quiſitione. Si enim immodicæ factæ conſumpſerint articulorū humiditatem: difficilem ſanè quendam motum ob ſiccitatē efficient: forte uero & dolorem nōnunq̄, eam uero paſſionē quam athritin uocāt, haudquaq̄ efficient, niſi quiſpiam omnem articulorū dolorem ita uelit nominare. Aqui ipſe in libro ſecūdo Epidemiarum ita inquit: In Aeno famis tempore qui leguminibus ueſcebātur, infirma habebant crura: qui orobos comedebant, genuum dolores patiebantur. non arthriticos, ſed genua dolentes ipſos appellauit. Quiſpiam uero fortaſſe reſpondeat non unius articuli dolorem, ſed multorum ſimul arthritin nominari: & idcirco, genua dolentes, nondum arthriticos appellari. De morbo igitur qui arthritis nominatur, hæc dubitaſſe ſufficiat: de urinæ uero ſtillicidijs deinceps uideamus. Neq̄ enim ad ſiccitates & ipſæ ſimpliciter conſequuntur, niſi tribus adhibitis diſtinctionibus, quarum prima eſt immodica ſiccitas, ſecūda, ſi caliditas adiūgatur, tertia, ſi frigiditas: de quibus non fecit mentionem Hippocrates: ſed, ut dixi, ſicui libeat omnium anni conſtitutionū naturam inueſtigare, ſic ipſum facere oportet. Erit autem ſermo exemplo manifeſtus huius propoſitę conſiderationis. Nam immodica ſiccitas in naturis bene temperatis aliam efficit corporis diſpoſitionem, aliam in ſiccis, uelut & in humidis aliam. ſic et in calidis ac frigidis, aliam in utraq̄ faciet diſpoſitionē: ſecundū etiam coniugationes ſimpliciū intemperaturarum, aliam quidē in calida & ſicca: differentem autem ab ipſa, in frigida & ſicca: & in reliquis duabus eodem modo. Sicuti uero ſimplicē paulo antea ſeruantes aeris ambientis temperaturā, in unaquaq̄ natura propriā quādam dicebamus facere diſpoſitionem: ſic cōpoſitam ſupponentes, in unaquaq̄ rurſus natura futuras diſpoſitiones conſiderabimus. Erit autē cōpoſita ſicca aeris ambientis cōſtitutio, quando frigiditati, uel caliditati adiungetur, quanq̄ & ſimplex uidebatur quodā modo & ipſa cōpoſita. Nam miſcebatur bene temperatę cōſtitutioni, media inter immoderantiā utranque, eam quę eſt ſecundū caliditatem, & eam quæ eſt ſecundum frigiditatē. Cum uero conceſſum ſit

A in doctrinis, ſimplices quidē † temperaturas eſſe eas, quæ ſecundū unam qualitatem à modo naturæ receſſerunt, nō ſimplices autem eas, quæ ſecundum plures; non ſine ratione cum aer ambiens, ea quæ eſt ſecundū ſiccitatem & humiditatem oppoſitione, fuerit male temperatus: in altera autē quæ eſt ſecundum caliditatē & frigiditatem, bene temperatus; ſimplicem dicemus eſſe intemperaturam. Hac igitur habita in omnibus cōſideratione, non eſt obſcurū q̄ prolixus fiet ſermo de reliquis conſtitutionibus, & nunc propoſitus de ueſica. Nam urinæ ſtillicidia fiunt & propter acutiem urinæ, & propter uis retentiuæ quę eſt in ueſica, imbecillitatem: quæ rurſus imbecillitas ex immodica intemperatura contingit. Cum uero octo ſint immode-
B rantiæ, in ſingulis earum debilis ueſica erit; atq̄ idcirco ad eam urinæ ſtillicidia cōſequentur. iam uero & urinarum acrimoniæ à quibuſdā fiunt intemperaturis, ſed potiſſimū ab ea quę eſt ſecundum caliditatem, deinde ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem & humiditatē, tertio ab ea quæ eſt ſecundum humiditatem. Fiet itaq̄ & ob hæc urinæ ſtillicidium, dēptis iſs quæ ſunt propriæ ueſicæ paſſiones, ad quas urinæ ſtillicidia caſus ratione conſequuntur: ueluti cum ob ulcus, aut eryſipelas, aut abſceſſum in ea factū, uel inflāmationem, aut tale quid aliud, urinæ ſtillicidium contigerit. Nunc enim non de his ſermo exiſtit, ſed ſolum de illis quæ aeris ambientis ratione proueniunt; ſicuti neque de illis quæ ex malo uictu habent occaſionem. Quæ
C uero in urinæ ſtillicidio ſunt dicta, hæc etiam à nobis dici cogites in difficultate inteſtinorū, de qua neque ipſe idem cum Hippocrate ſentio. Difficultas enim inteſtinorum non ſimpliciter ad ſiccitates conſequitur, niſi prius diſtinctio adhibeatur, primum quidem ut ſit exuperans ſiccitas, deinde ut aer ambiens ſecundum caliditatem & frigiditatem permutetur, poſtremo ut naturæ corporū patientes cōſiderentur. Non eſt autem æquum adeo de Hippocrate dubitare, quod primus talis conditor contemplationis, non totam perfecerit, quantum de Diocle primum, & poſt ipſum de Mneſitheo, tum multis alijs medicis, qui ueras Hippocratis uias ingreſſi, multa ſibi particulatim elaboranda propoſuerūt. Cum enim deceret eos, ſi quic
D quam aliud, eam quoq̄ quæ de temporum conſtitutionibus eſt contemplationē, ut paulo antea docui, corrigere, totāq̄ elaborare, ipſam omnino contempſerunt. Nos uero id facere aggrediemur proprio his dicato opere, ſi prius hæc quæ præ manibus habemus, abſoluerimus.

intēperatura δυσκρασία

Quotidianæ autem conſtitutiones, aquilo- XVII
niæ quidē corpora denſant, contendunt, & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, oculos mordent: & ſi pectus dolor aliquis obſederit, dolorem augent. Auſtrinæ diſſoluūt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & uerti-

gines

gines faciunt, oculis atq; corporibus difficilem motum præstant, & aluos humectant.

Cum frigidus ac siccus uĕtus sit Aquilo, oĩes corporis consumit superfluitates. Robur autẽ adficit ipsis instrumentis ex eo quòd astringit, & in unum cogit densando substantiam. Ob hoc igitur (ut inquit) omnia meliora fiunt & secundum naturæ & animæ operationes. Nam animæ quidẽ operationes ostendit per ea uerba, Bene mobilia, & melius audientia. Naturæ uero cum inquit, Bene colorata. Cõmune autem utriusq; est quod † intentum nominat. Et clarũ est quod ex uno sensu auditus, ueluti exemplo quodã, etiam de alijs ostendit. Hæc igitur bona adsunt aquilonijs constitutionibus, quibus maxime perfruũtur qui salubre corpus habent, & ex his ipsis humidiores. Adsunt uero & mala quædam hisce constitutionibus, uerum parua, & non similia malis quæ Auster affert. Cur enim nõ parua sint, aluum cohiberi, morderi oculos, & præcedentes dolores pectoris excitari. Nosces autem manifestius, ipsorum paruitatẽ australibus comparans constitutionibus, quas dixit dissoluere corpora. Maximum enim est hoc malum ad opus omne, siue animę sit, siue † ad uitam pertinens. Non paruum aũt aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De uertiginibus autem quid dicere oportet? quæ proximæ sunt morbis comitialibus, & ijs quos apoplexias nominãt. Sed & difficilem (inquit) præstãt oculorum & totius corporis motum: prauí autem sunt huiusce modi casus. Solum autem inest ipsis hoc bonum, quod aluos reddunt humidiores. Hoc autẽ & alia omnia efficiunt, maxime quidem propter humiditatẽ. sed & insuper etiam propter caliditatem: id autem quod in initio sermonis scribitur, melius ordinẽ commutasset, ut primum quidem foret uerbum humectant secundũ uero dissoluunt: deinde ea quæ deinceps sequuntur. Quia enim humectãt, ob hoc & singula alia operantur, coadiuuante ad hæc & caliditate. Fiunt siquidem operationes per solidas animalis partes, quæ uere sunt eius partes. Aggrauãtur autem hæ, quapropter & deterius operantur, propter humiditatum excessum.

mihi etiam melius placet naturales, animales. sed id esset nouam uersionem instituere

εὐεπία

XVIII Per tempora anni, uere quidem & prima æstate pueri, & qui hos sequũtur ætate, optime degunt, & sani sunt maxime: æstate uero & autumno usq; ad aliquid, senes: reliquum, & hyeme, qui mediam ætatem habent.

Non solum in ætatibus, uerum & in omnibus alijs quæ secundum temperaturam, uel modice se habent, uel immodice, si quis sermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, uerũ inuenier. Naturis siquidem, ætatibus, & regionibus bene temperatis, optimum tempus est, quod summã habet temperiẽ: cũ eum quo prædite sunt habitũ nõ permutari, sed conseruari desiderent, quoniam omne quod est, à similibus quidẽ conseruatur, à contrarijs autem trãsmutatur. Quare puerorum ætas, adhuc autem magis adolescentiũ (hæc enim est omnium ætatum optima) uere optime degunt, & eadem ratione quæcunque uel regiones, uel naturæ sunt bene temperatæ. Adiunxit autem ueri principium ætatis Hippocrates, in latum extendens uniuscuiusq; theorematis utilitatem. Magis autem exquisitus sermo fuisset, si ita scripsisset: Adolescentes uere, pueri ætatis principio optime degunt. In senibus uero, propter temperaturæ frigiditatem æstas utilissima est: sicuti ijs qui in ætatis uigore consistunt, hyems maxime confert. Hæc enim contraria est illi quæ in his fit exbilis multitudine, intemperaturæ. Sic & naturarũ hæ quidem biliosiores, hyeme optime degunt: pituitosiores autem, æstate: bene autem temperatæ, uere. Similiter & regiones, quæ quidem bene temperatæ, optimum uer habent, ex alijs uero frigidæ æstatem, hyemem uero calidæ: iam uero pessima tempora unicuiq; ætati atq; naturæ & regioni, ex ijs quæ dicta sunt, possumus inuenire. Nam pessima sunt optimis maxime cõtraria. Eadem ratione & mediæ inuenies inter optima & pessima. Illud præterea animaduertere oportet, quòd uer quidẽ optimum dicitur esse adolescẽtibus, alijs uero omnibus medium. Neque enim optimum est, neq; pessimum. Sic & ad naturas & regiones se res habet. Autumnus omnibus utique malus est, ætatibus, naturis, ac regionibus. ex ipsis uero per autumnũ minus quàm aliæ calidæ & humidæ lædunt ur.

XIX Morbi, omnes quidem in omnibus temporibus fiunt, quidam uero magis in quibusdam ipsorum & fiunt & excitantur.

Si ambientis aeris temperatura sola esset morborum causa, tunc omnes quolibet tempore illos morbos pateremur, q̃ sunt affines naturæ temporis. Nunc uero cum etiam ob errata quæ in uictu contingunt, morbi fiant: omnes quidem in omnibus temporibus fient, plures uero in singulis temporibus naturæ temporis affines. Non parum autem in his confert & differentia naturarum. Neq; enim similiter ab eadem causa calidum corpus, ut frigidum, offendi aptum est, uel humidum, ut siccum: neq; temperatũ æqualiter istis, neq; illis quæ secundum aliquam qualitatũ coniugationem à bono temperamento recedunt, ut antea diximus.

XX Vere etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia sanguinis, et anginę, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses, & impetigines, & uitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.

Et quomodo antea recte ab eo dictum uideatur: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, quum multæ in eo fiant passiones? Videtur siquidẽ magis quodlibet tempus adæquare, morborum, quos generat, uarietate. Furores etenim, & atræ

& atræ biles, & morbi comitiales, & anginæ, sunt A morbi autumnales, grauedines autem, & raucedines, & tusses, sunt hyemales. De æstate autem ipse deinceps dicet, communionem eius ostendens ad uer: Aestate uero quæ dã horum, hoc est, prius dictorum in uere. Ex superabundanti autem, præter alia tempora, uer profluuia sanguinis, lepras, impetigines, uitiligines, pustulas ulcerosas plurimas efficit, tuberculaq;, & articulorũ dolores. Sed hæc quæcunq; sunt uerni temporis propria, omnia periculo tracant, tantumq; absunt, ut aphorismum illum falsum ostendant, in quo dixit: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, ut potius ipsum uideãtur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur uitiosis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenien B tibus. Sic igitur & lepræ, & uitiligines, & impetigines, & pustulæ quædam ulcerosæ multæ generantur. Alio uero modo in tuberculis & articulorum doloribus, profundum corporis expurgatur, extrema uitiosis humoribus ad loca † uiliora transpositis. ἄκρα Quòd autẽ profluuia sanguinis & multitudinem, & uitium humorum euacuando cohibeant morbos qui ex ipsis oriuntur, statim perspicuum existit. Si uero aliquod corpus bonos humores habens, uernã tempus excipiat: hoc seruat saluberrimum, nihil innouans ex propria natura; non sic æstas, uel autumnus, uel hyems. Hæc enim tempora ẽtiã purum corpus, & omni uacãs reprehensione suscipiant: illa flauam bilem ultra modum generat opportunam, hic atram, hyems uero pituitam. C Tale quiddam enim uere contingit, quale in exercitationibus euenire uidemus. Et enim hæ quoq; sunt saluberrimæ. Verum si hominem, uel pituita, uel flaua bile, uel atra, uel ipso etiam sanguine plenum, uolueris ad exercitationem perducere: aut ei morbum comitialem, aut apoplexiã efficies exercitatione: aut si hæc mala nõ euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone uase, in morbum incidat insanabilem. Multi uero cum febricitare cœpissent, propter exercitationes acutissimis morbis fuere correpti. Quibus uero uicem purgationis humorum qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam: his & ulcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dicebat Hip D pocrates: Si impurgatus laboraueris, ulcera erumpent. Et quidẽ uerno tempore calor aeris ambientis humores diffundens, educit ad cutem, atq; hoc quoq; opus ipsius exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, ueris opera assimilantur, sed & earum naturæ, cuius opus est, & occultam per totũ corpus facere transpirationem, per quam excernũtur superfluitates, & corpus in morbis uarijs modis expurgare.

XXI Aestate autem nonnulli horũ, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, & quartanæ, & uomitus, & alui profluuia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & genitalium putredines, & sudamina.

Aestate inquit, & nonnullos ex uernis morbis fieri, circa initia eius uidelicet. Nam quę fini ueris continuãtur, sicuti similem habent temperaturam cum uere, ita & in morborũ generatione communicant. Inquit enim alios quosdam æstate generari illi proprios, ueluti febres cõtinuas, & ardentes, & tertianas; & (ut simpliciter dixerim) quæcunq; ex flaua bile mala corporibus accidũt. Nam & uomitus bile per summa natãte fiunt, & uentris profluuia ad inferiora defluẽte. Lippitudines quoque æstate plurimæ fiunt, utpote repleto capite. Sic & auriũ dolores, & alia similia multa æstate corpus patitur ex capitis repletione, alias ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem ulcerationes, quòd propter bilioſum humorẽ contingant, perspicuum existit. Genitalium uero putredines, non simpliciter, sed quando æstas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit uẽtus, aut aster in ea abundauerit. Nam cum plurimum à modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredines facit, sed & cuiuscunq; partis alterius, qualis est illa quæ scribitur in tertio Epidemiarum constitutio, uel in secundo circa eius initia. Quæ uero paruæ sunt aeris euersiones, genitalia tangunt, ut quę ob humiditatem ac caliditatem ex quacunq; occasione sint parata putrescere. Quare cum propriam æstas seruauerit temperaturã, qui multis superfluitatibus infestantur, quando hæ aliquam ob causam ad genitalia defluxerint, ipsorũ putredines patiuntur. Sudamina autem è genere pustularum sunt in summa hærentium corporis parte, quæ instar ulcerum cutem exasperant. proueniunt autem, quemadmodum & ipsum ostendit nomen, propter multos sudores, qui uel bilioſiores, uel omnino mordaciores existunt: mordent enim hi cutem, & prurigínosam efficiunt, & per modum ulcerum exasperant.

Autũno uero & plurimi æstiui morbi fiunt, XXII & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ inter cutem, & tabes, & stillicidia urinæ, & difficultates intestinorũ, D & coxendicum dolores, & anginę, et anhelationes, & ilei, & morbi comitiales, & furores, & atræ biles.

In autumno (inquit) & æstiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æstiuo humore in ipso, flaua bile scilicet. Necq; enim sicuti æstas uere superueniens humores euacuat, ita & autumnus æstiuos, sed cõtrarium ex toto accidit: nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Cũ ratione igitur æstatem inquit, nonnullos ex morbis uernis generare, autumnũ uero nõ ex æstiuis aliquos, sed multos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tempore fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortum habẽt,

quæ

quæ duplicẽ habet generationẽ: alteram quidem ex flaua bile ſuperaſſata: alteram uero ex ſanguine craſſo. Fiunt autẽ & erraticæ febres in autumno, propter temperaturæ inæqualitatẽ: & lienes magnæ, ob atræ bilis ſuperfluitatem, & aqua inter cutem ex liene cõtingit. Et ſi qua diſpoſitio tabida in dubio eſt, maxime autumno deprehenditur, propter frigiditatẽ, ſiccitatem, & temporis inæqualitatem, nihilominus aũt & propter humorum prauitatem. Fiunt quoq; ob eaſdẽmet cauſas eo tempore potiſſimũ urinæ ſtillicidia. Nam ueſica in exordinatis ac repentinis ad calidũ & frigidum permutationibus, refrigeratur: & quæ ex malis humoribus fiunt acritudines, ipſam moleſtãt: tum præſertim, cum facta ad frigiditatem ſubita cõmutatio, eos qui antea diffluabantur, & per ſudores euacuabantur humores, ad ueſicã conuerterit. Leuitates uero inteſtinorũ ſunt ueloces, & ſine aliqua tranſmutatione ciborum excretiones, aut propter exulcerationem in ſuperficie uẽtriculi aut inteſtinorũ, quę eodem modo fit, quo illa quæ in pueris græco uocabulo aphthæ, id eſt oris ulcera nominant, uel propter potentiæ retinentis imbecillitatem. Quorum primũ ex mordacibus, & ſubſtãtiam tenuem habentibus humoribus fit: ſecundum uero ex magna uentriculi atq; inteſtinorũ prouenit intemperie. Hæc autem ambo maxime autumno fieri contingit. Coxẽdicum autem dolores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri par eſt. Anginę uero
γίγνεται φλε- ex bilioſis humoribus ortum habent, qui ad τ fau-
γμονὴ ces autumno decumbunt: ab illis quæ uere fiunt, differentes, quoniam illæ ſunt quo dãmodo pituitoſiores. Iam uero aſthmata, id eſt, anhelationes, tum propter humorum motum ad partes interiores, tum propter frigiditatẽ fieri conſueuerũt. Propter hęc eadẽ, & qui ileí, id eſt, uoluuli nominant. ſunt autem cibi ſuperfluitatũ quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt ex alicuius inteſtinorum partis inflammatione. Maxime uero par eſt ut in frigido, ſicco, inæquali, & malos gignente humores tẽpore, partes ad uentriculum atq; inteſtina attinentes offendantur. Nam qui in æſtate tenues & bene mobiles humores ſunt generati, autumnus excipiẽs qui frigidus ſimul atq; inæqualis exiſtit, ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam inteſtina. Morbi uero comitiales accidunt ijs qui naturam habent ad hãc paſſionem procliuem, propter repentinam ad contraria tranſmutationem. Calor enim media die, frigus uero in prima et ultima parte fit. Nihil autem adeo comitiales acceſſiones, ſicuti talis uarietas, aptum eſt generare. Furores uero ob tenuiũ ac biliioſorum humorũ eueniũt malignitatem, ſicuti melancholiæ ex atra bile, de qua paulo ante dictum eſt.

XXIII Hyeme uero morbi laterales, et pulmonis inflammationes, grauedines, atq; rauedines, tuſſes, dolores pectoris & laterum atq; lumborũ, capitis dolores, uertigines, & apoplexiæ.

A Hyemales morbos poſt autumnales exponẽs, nõ eodem modo ſicuti prius, dixit, neq; quòd hyeme multi ex autumnalibus. Atqui prius in æſtiuis ipſos comparãs uernis, ita dixerat: Æſtate autem nonnulli horũ. In autumnalibus aũt: Autumno uero & æſtiuorum multi. Nunc autem morbos hyemis ſimpliciter connumerauit, uel ex cõmuni uolens hoc quoq; in loco nos aliquid dictorum ſubaudire, uel ſimpliciter enuncians, nihil autumnale tempus cum hyemali communicare. Sanè primas partes hyemis rationabile eſt, & ita experientia comprobatur cum autumno morbos communicare. Inquit enim & ipſe: Æſtiuæ quartanæ magna ex parte fiunt breues, autumnales uero lõgæ, & magis quę ad hyemem coniunguntur: niſi quis
B dixerit ipſum de illis quę in extrema autumni parte generãtur, facere mentionem. Verum morbos hyemis proprios hoſce uult eſſe, laterũ & pulmonis paſſiones, quoniã inſtrumenta reſpirationi ſeruientia, frigiditate lædunt, cum alia ita bene poſſimus obtegere, ut nihil, aut minimum ſentiant ambientem frigiditatem. Anhelitum uero nemo poteſt cohibere, neq; aliter datur reſpirandi facultas. Ob hanc igitur ipſam frigiditatem, tuſſes hyeme maxime fiunt, & laterũ dolores: ob eandem etiam caput oblæſum, grauedines, tuſſes, atque raucedines operatur. Fiunt autem ſicuti dolores laterum ob frigiditatem, ſic & capitis atq; lumborũ, & omnium partium neruoſarum. Vertigines quoq; cerebri læſiones conſequuntur, ſicuti & apoplexiæ.
C Nam & hæc paſſio fit, cum caput repletur pituita.

In ætatibus aũt talia contingũt, paruis & nu XXIIII
per natis pueruli oris ulcera (quæ aphthæ uocantur) uomitus, tuſſes, uigiliæ, pauores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

Quæ ad ætates attinent, diligentius elaborauit quàm quæ ad anni tempora, facta in minores partes diuiſione. In puerulis igit̃ nouiter natis, ait fieri aphthas. Sic aũt Græci uocant ulcera quæ ſummam oris occupãt partem, ob mollitiem maxime facta inſtrumentorum, quæ neque tactum, neq; lactis ſuſtinent qualitatem, quod non paruam in ſe ſeroſam continet partem. Hęc autem pars uim habet abſtergendi. Quare non eſt mirum ſi in corpo-
D ribus mollibus quaſdam per τ ſumma facit exul- ὧν πλεῖ-
cerationes. Vomitus aũt tunc his fieri par eſt, propter lactis quod aſſumunt, multitudinem. Vigiliæ uero haudquaquam ipſis ſunt aſſuetæ, ut qui maiori parte temporis dormiant, niſi forte ob ipſam paſſionem fieri infantibus uigilias opinetur. Quoniam uero ſomni abundantia ipſis maxime ſecundum naturã ineſt, pauores etiam per ſomnũ infantibus adſunt, ijs præſertim qui ſunt natura edaciores, quãdo loca ad uentriculum pertinentia, ſenſu quidẽ uigeant, ſed natura imbecillia exiſtãt: cibus uero corrũpitur. Nos ſiquidẽ obſeruauimus, non in tantillis ſolũ, ſed etiã in ætate perfectis, terribiles fieri per ſomnos imaginationes, quando multi & uitioſi humores grauãt & mordent uentriculum,

præſertim

præſertim ipſius os: Hæc eñ ipſius particula præ-
ſignium habet ſenſum. Vmbilicorũ autem inflam-
mationes non multo antea præciſorũ, non ſine ra-
tione nouiter natis puerulis accidunt, nõ ſecus ac
ſi qua alia pars foret ulcerata. Verũ & aurium hu-
miditates morbis annumerat, quãuis palati & na-
rium in eodem numero non ponat, quoniam na-
turæ conuenit per nares atq; palatũ cerebri ſuper-
fluitates expurgare: & fit hoc etiam iſs qui ſunt æ-
tate perfecta. A natura autem aliena eſt expurga-
tio per aures. Verum & infantibus etiam per aures
cerebrum expurgatur, & recte Hippocrates inter
proprias huius ætatis paſſiones, etiam aurium ſcri
pſit humiditates. Eſt ſiquidẽ & totum corpus no-
uiter natis puerulis maxime humidum, adeo ut et
oſſium natura in ipſis potius cerea q̃ lapidea uidea
tur. Præ cæteris uero partibus cerebrũ humidum
exiſtit, ut quod etiam in perfectis talem habeat in-
temperaturam. Quare non abſque ratione in pue-
rulis, cum ſuperfluitates abundent, per omnia fo-
ramina excernuntur.

XXV In progreſſu uero, cum iam dentire incipiũt, gingiuarũ prurigines, febres, conuulſiones, alui profluuia: & maxime cum caninos edunt den-
tes: & iis præſertim pueris qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum den
tes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirum.
Prurigo enim pruritus quidam eſt cum pauco do
lore. Febres uero & conuulſiones, atq; alui profiu
uia accidunt pueris qui iam dentire incipiunt, &
non adhuc morantur, quemadmodũ & ipſe oſten
dit, inquiens: Et maxime cum caninos edunt den
tes. Liquet autem quòd perforatis gingiuis à den-
tibus prodeuntibus, hi caſus eueniũt, quemadmo
dum ubi ſtimulus infigitur carni, & ſane plus den
tes affligunt q̃ ſtimuli. Hi ſiquidem ſemel firmati,
in membro quieſcunt, cui ab initio infixi ſunt: den
tes uero tantum procedunt, quãtum augentur. Fe
bricitant ergo hac ætate pueruli & propter dolo-
res, & uigilias, & inflammationes. Conuulſiones
autem eis accidunt tum propter hęc, tum propter
† crudum alimẽtum, & quia neruoſę partes non-
dum ſatis ualidæ ſunt. Ad hæc omnia etiam ex ne-
ceſſitate uentris profluuia cõſequuntur, quoniam
alimentum non bene coquitur, neq; diſtribuitur.
Quod autem dicitur: Pueris qui craſſiſſimi ſunt,
& aluos duras habent, ad conuulſiones refertur,
cum his maxime pueris dicat, conuulſiones fieri,
qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent. Tales
enim plenum corpus habent, & abundans ſuper-
fluitatibus, & ideo conuulſionibus facile capiun-
tur: maxime uero naturas has conuulſiones † of-
fendunt.

XXVI Cum uero iam magis adoleuerint, tonſillæ, & uertebræ quæ in occipitio, ad interiora luxa-
tiones, crebri anhelitus, quos Græci aſthmata uocãt, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, uerru-
cæ, quas Græci acrochordonas uocãt, ſatyriæ, ſtrumæ, & alia tubercula, ſed p̃cipue antedicta.

Primum quidem ſcripſit de recens natis pueru
lis, deinde illis qui dentes edunt: nũc uero de aliis
quibuſdam tertijs qui mediam habent ætatem in-
ter illos qui iam dentes ediderunt, & qui ſunt pu-
bertati proximi. Nã deinceps ſequenti aphoriſmo
illorum cõmeminit, qui quartum ab iis ordine lo-
cum obtinent. Verum tertiam ætatem quæ nunc
proponitur, quæ uſq; ad duodecimum & tertium
decimum annum progreditur, multis capi ait paſ-
ſionibus, quarum primas tonſillas nominat, quæ
ſunt locorum ad iſthmum attinentium inflamma
tiones. Hic autem per iſthmum oportet intellige-
re partẽ illam quæ os & gulam interiacet, quæ per
metaphoram quandã ita nominatur ab iis qui pro
prie dicuntur iſthmi. Sunt autem anguſti quidam
terræ proceſſus inter duo maria ſitæ. Hæ autẽ ton
ſillæ ſunt nonnunquã ſolius tunicæ uentriculo ac
gulæ & faucibus totiq; ori cõmunis inflammatio
nes, nõnunquam uero & ſubiectorum ipſi muſcu
lorũ, quando & uertebræ quę eſt in occipite, fiunt
ad interiora motiones, de quibus poſt tonſillas in-
quit: Et uertebræ quæ in occipitio, ad interiora lu
xationes. Nam à muſculis inflãmationem patien-
tibus uertebra hæc tracta, ad partem inclinat cerui
cis anteriorẽ. Nominauit autem hanc partem Hip
pocrates, nõ anteriorem, ſed interiorem, ut ad uer-
tebram retro locatam, ſuum ſermonem referens.
Corporis ſiquidem ad profunda traductio, ſiue ex
anterioribus, ſiue ex poſteriorib. fiat partibus, per
unum uerbum intra monſtratur. Cur igitur Hip-
pocrates in nouiter natis puerulis, neq; de tonſil-
lis, neq; de uertebræ quæ eſt in occipitio, luxatio-
ne aliquid dixit, cum tamẽ & iſti nihilominus cere
brum humidum, & plenum habeant ſuperfluitati
bus, adeo ut ſubiectis partibus poſſint demittere
fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur q̃
ſubiecti faucibus muſculi unà cum neruis fortem
ſubeant inflãmationem. Adde quòd hi partes eas
habent molles, atq; ideo nõ poſſunt uehementius
intendi, ita ut uertebra intus ad ipſas attrahat. Iam
uero aſthma (ſic autem Græci uocant crebrũ an-
helitum, qualis currẽtibus accidit, aut quouis alio
modo uehementi agitatis motione) uerum in his
quidem fit ob exercitium quod multa indiget ani-
mal inſpiratione: in aliis autem in quibus nõ adeſt
exercitium, ob anguſtiam eorum quæ ſunt in pul-
mone uentriculorum. hæc uero anguſtia fit reple-
to uiſcere ab iis quę deſuper ueniunt fluxionibus.
hæ autem fluxiones plures quidem in recens na-
tis puerulis fiunt. Cito autẽ ipſos interficiunt, quo
niam & aliter male ſe habent. Nam & ex utero ad
aerem ambientem tranſitus, & alimenti mutatio,
& inflammatio, ab initio quidem locorum ad um
bilicum attinentium, poſtea uero ob dentium ge-
nerationem, eos omnes imbecilles reddit, & uix
ea quæ dixi, tolerant mala; nedum, ſi ad hęc etiam

fluxiones

fluxiones acceſſerint, poſſint ſuſtinere, ubi ad pul A accedunt, ſunt qui duodecimum, aut tertiumdeci
monē decubuerint. Lapis uero maxime propria mum, aut quartumdecimum etiam agunt annum.
paſſio eſt talium puerorum, ut qui ob edacitatem Neq; enim eſt unus omniū certiſſimus terminus
non paucos crudos humores coaceruent: ex qui- pubertatis, propter caliditatem & frigiditatē tem-
bus pars craſſior una cum urinis ad uelicam per- peraturæ. Calidi eñ citius, frigidi uero tardius pu-
ueniens, fit lapidum generationis materia. Acce- beſcunt. Laborant autē pueri hi plurimis quidem
dit altera cauſa, uehementia caliditatis. Aceruant morbis antea dictis, propter ſimilitudinem tempe
ſiquidem & ſenes humorem crudū non paucum, raturę, & pręterea febribus diuturnioribus, quàm
non propter edacitatē ut pueri, ſed propter poten- priores: non tamen aliquid dixit de iſs quæ illa æ-
tiæ concoquentis imbecillitatem: non tamen calo tate febribus abundāt: uerum ex eo quod nunc di
rem fortem habēt, qui ex materia craſſa uaporem citur, clarum eſt quòd oſtēdit ipſas acutas eſſe. Al-
reſoluens lapidē generet. Lumbrici uero atq; aſca terantur enim puerorū diſpoſitiones citiſſime pro-
rides uidētur aliis animalibus proportionaliter gi pter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ
gni, quæ non ex ſemine, ſed ex putredine habent imbecillitatem. Sanguinis uero profluuia ex nari-
generationem. Sola enim putredo hæc non eſt ad bus fiunt in tali ætate conſtitutis, quoniam hic hu
generandum ſufficiens, ſed & calore plurimo in- B mor in ea incipit abundare, nō quia nunc plus de
diget. Cibus itaq; plerunq; corrumpitur in uentri eo generetur quàm prius, ſed quia nunc minus ab
culo, & præcipue in inferiore puerulis: uerum ca- ſumitur ex ipſo, propterea quòd & augmentū mi-
liditas in ualde tenellis nōdum materiam obtinet, nus eſt hac ætate quàm priore, ut ad corporis pro-
in adultioribus autem & materia idonea eſt ad ani portionem.
malium talium generationem, & præterea calidi-
tas adeſt. Aſcarides igitur ſunt tenues quidā lum- Plurimæ autem paſſiones puerulis iudican- XXVIII
brici, qui in parte maxime inferiore craſſi inteſtini tur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus,
gignuntur: & plurimi apparent in iumētis male ci nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullæ uero
bum coquentibus, quorum malam coctionem fœ in annis ſeptem, quædam uero iam ad pubem
tor indicat excrementorū. Aliud uero genus lum- accedentibus. Quæ uero permanſerint, nec in
bricorum eſt rotūdorum, qui in ſuperioribus ma- pubertate finierint, puerulis, aut fœminis cum
gis inteſtinis generātur, adeo quòd ad ipſum quan menſtrua erumpunt, cōſeneſcere cōſueuerunt.
doque uētriculum aſcendunt. Multo uero plures
hi quàm aſcarides gignuntur in pueris. Rarior au
tem eſt lumbrici lati generatio, qui & longiſſimus C Si uerbum diutinę ſermoni adiectum eſſet, me
eſt, & ſæpe per tota extenditur inteſtina. Verum lius foret: unde & nōnulli nomen paſſionis de diu
de hoc nullam fecit Hippocrates mentionē, quo- tinis tantum ipſum arbitrātur intelligere. Verum
niam neq; eius erat propoſitum de omnibus age- contra hoc ſunt ſermones tales, quibus ipſe utitur
re paſſionibus, quæ mortalibus accidunt, ſed de il in aphoriſmis: In acutis paſſionib. raro, & in prin-
lis tantum quæ ſingulis ætatibus ut plurimum ac- cipijs uti medicationibus. & : Tenues uictus & in
cidunt. Ob hāc igitur cauſam ipſe enumeratis iam longis ſemper paſſionibus, & in acutis. Manifeſtū
dictis, deinceps uerrucarum genus, quod Græci itaque ex his eſt, quòd non in diutinis tantum, ſed
acrochordonas uocāt, & ſtrumas adiecit, quę ſunt etiam in acutis dicere conſuetuit Hippocrates no-
κεκρύφιοι † uitiatæ multitudinis ad exteriora & cutē repen- men paſſionis. Videt itaq; hoc in loco, aut de diu-
πλείους tis germanæ paſſiones. Omne aūt ipſorum genus tinis paſſionibus intelligere, aut mancum ſermo-
tubercula nominat, ita deinceps ſcribens: Acro nem protuliſſe. Nos uero ipſum ſupplentes, dice-
chordones, ſtrumæ, & alia tubercula. Quædā aūt mus ita: Plurimæ autem diutinæ paſſiones pueru-
ex his præcipuo uocabulo tubercula nominātur, lis iudicanē, nonnullę in quadraginta diebus, non
τύλοισι quædam ſponte naſcentes, & † ſubito factæ inflam nullæ in ſeptem menſibus, quædam in ſeptem an-
mationes, quæ celerrime in altum attolluntur acu D nis. Ex diebus autem, quadrageſimus, primus eo-
men, & celerrime etiam ſuppurantur: & plurima rum eſt ex quibus morbi diutini iudicantur, ulti-
eſt horū in inguinibus & alis generatio, quoniam mus autem inter illos qui acutos ex decidentia iu-
& in his partibus plures ſunt adenes, qui apti natu dicant, ſicuti etiam ſuprà notauimus. Quicūq; ue-
ra ſunt ad has ſuperfluitates prompte excipiēdas. ro hunc tranſcendunt numerum, ad ſeptimanæ ra
Horum adenum paſſio ſtruma quoq; eſt, non ex tionem habent iudicium, non ſeptem diebus con-
calida materia, neq; ad ſuppurationem properan- numeratis, ſed primum quidem menſibus, deinde
te, ſed pituitoſiore & frigidiore conſiſtens. annis. quòd autem qui hoc tempus tranſcendunt,
ad quartumdecimum annum perueniunt, eſt ſane
XXVII Grandioribus autem, & iam accedentibus manifeſtum. Nam ſecunda ſeptimana in hoc com
ad pubertatē, plurima ex his, & febres diutur- pletur tempore, & alias in pubertate magnæ fiunt
næ magis, & ex naribus profluuia ſanguinis. corporis cōmutationes, in fœminis maxime pro-
pter menſtruorum eruptionem. Quare ſi qui mor-
Incipiunt quidem pueri pubeſcere poſt annum bi neq; hac ætate finiūtur, uſq; ad longum tempus
quartumdecimum. Qui uero prope hanc ætatem perdurare conſueuerunt.

XXIX Iuuenibus autē ſanguinis ſpuitiones, tabes, A febres acutæ, morbus comitialis, & alij, ſed præcipue antedicti.

Cum primas ætates ad pubertatem uſq; minutiſſime diuiſerit, neſcio quomodo adoleſcentū ætatem prætermiſerit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos qui cōſiſtentis ętatis uigorem habent. Verum ex alijs quas tetigit, licet & de iſta conijcere, quæ in multis quidem cōmunicat illis quæ ex utraq; parte ipſam circumſtant, ſed hoc habet peculiare in maribus, ſanguinis ex narib. proflusionem, de qua cōmeminit in illis qui ſunt prope pubertatem. Nam hic caſus incipit in illa ætate apparere, ſed maxime uiget in adoleſcentibus, deinde ſubſiſtit in uiris. Verum hāc ætatem tranſ- B greſſus Hippocrates, ad illam quæ eſt iuuenum, peruenit: & primum ſanguinis ſputum ſcripſit, ac tabem, deinde febres acutas, & poſt has morbum comitialem: deinde poſt hæc ait. Et alij morbi, ſed præcipue antedicti, recte quidem hoc adijciens.

apparet, uidetur ἐφάπτω Nā rem ita ſe habere † indicat uiſus. At uero non ſat plenè de febribus acutis dixit. Neq; enim dicere ſimpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri uidentur, ſed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes. Hæ enim præ cæteris febribus ſunt biliioſiſſimæ, & plurimæ iuuenibus accidunt, quoniam & flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate, à qua morbi tales in ſummo uigore conſiſtentibus accidunt. Tabem autem, & ſanguinis ſputum, nō ſecundum ætatis naturam patiuntur, C ſed ſecūdum aliquid quod ei accidit: quare & antea dicebat, quòd ſenes plurimum, minus ægrotant iuuenibus: ubi & nos diximus, q̄ ob incontinentiā iuuenibus, nō ob ętatis imbecillitatē, ægritudines plurimę accidunt. ob hoc igit̄ & iuuenib. ſpuitiones ſanguinis accidūt, quia aut percutiuntur, aut contunduntur, aut ſaliunt, aut clamant uehementius, aut refrigerantur, & humi cubant, aut replentur, aut propter aliquam huiuſcemodi cauſam. Ad ſputū uero ſanguinis, tabes conſequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt, non primū, neq; ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quamuis malo uictu utantur, tamen ipſis nō accidunt multi, ut mihi mirari ſubeat, quomodo & hos Hippocrates ſcripſerit, cum D in alijs non modo quòd abundant in pueris, dixerit, ſed quòd etiam ex hac cauſa morbus puerilis nominatur, & quòd ætatis mutatione ſanantur. Fiunt igitur & in quibuſdā iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erant, propter uictus errorem, quem in ijs quæ aſſumuntur, admittunt, & in alijs quæ ab ipſis aguntur operibus, & quia humi cubant, & Soli ſe exponunt & imbribus, atque alijs ſimilibus. Verum hi morbi non multi ſunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita ſcribere aphoriſmum: Iuuenibus autem, & omnes ferè alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, ſed præcipue ardores, & tertianæ febres.

XXX Vltra hanc ætatem, aſthma, id eſt, creber anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenetides, ardores, diuturna profluuia, choleræ, difficultates inteſtinorum, leuitates inteſtinorum, hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinta ſeptimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipſe in Prognoſticis dicebat: Magis autem expectare oportet ſanguinis quidē profluuium, in ijs qui nondum trigintaquinq; annos attigere. Nam quæ iuuenibus ætas cōtinuatur, ad duas ſequentes ſeptimanas extenditur, in qua ætate omnia uitæ munia æque atq; illi qui in uigenti ætate conſiſtunt, conātur peragere, non tamen eodem modo ad labores ſufficiunt. Nam ex aduſtione, & algoribus, & humi cubatu, uigilijs, atq; repletione, plus quàm illi offendūtur. Saneq; horum temperatura plus atræ bilis habet, atq; ideo in ea multi inſaniunt, ueluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum exiſtēs, rufam excipit bilem tempore æſtiuo exaſſatam. ſic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime æſtati ſimilatur, ſubſequit̄; mirandumq; eſt cur in ea non ſcripſerit melācholiam. Ego tamen in quibuſdam exemplaribus hanc quoq; ſcriptam inueni, ſiue ali quis ſit auſus apponere id quod defecerat, tanquā ab Hippocrate prętermiſſum, ſiue ab alijs q̄ exemplaria mendoſa crediderunt. Moriuntur autem & ex tabidis hac ætate multi, & ex iuuenib. quicunque ex ſanguinis ſputo in tabem incidunt. Non tamen hac ætate multi ſanguinem ſpuunt, quoniam neq; in talibus ſanguinis eſt multitudo: aſthma ſi uero, id eſt, crebris anhelitibus, & pulmonis inflammationibus, ac laterum doloribus magis capiuntur quàm iuuenes, ut qui & uictu ſimili, & laboribus etiam utātur, ſed multo imbecillius quàm illi corpus habēt. Et omnino eos quos prætermiſit in ætatibus uigore cōſiſtentium morbos nominare, eos nunc omnes enumerat. Nam & phrenitides, & ardores, & choleræ, & difficultates inteſtinorū nihilominus iuuenibus q̄q; declinantibus accidūt, occaſionem ſui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora autem in declinātibus uentris profluuia contingunt, propter alimenti diſtributionis defectum. Nam omnium ferè ætatum, ea quæ ſam declinat, paucis indiget ad corporis reſumptionem: ſiquidem & id quod ex ipſis reſoluitur, pauciſſimum eſt. Neq; enim corpus ſimiliter calidum eſt ut prius: neq; amplius in augmentum quicquā aſſumitur: ſed neq; quod uirtus contentiua multum imbecillis ſit, ut in ſenibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igitur uentris profluuia, uel coctione, uel alimēti diſtributione fruſtratis accidūt, aut propter bilis acritudinem abradentis inteſtinum, hæcq; omnia in declinantibus ſunt, non ſine ratione in eis aluī profluuia diu perſeuerant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoſo in cerebro aceruato. Prioribus autē ætatibus humor hic deficit magis quàm ſuperabundet. In ſenili autem ætate plurimus quidem eſt, uerum propter ætatis frigiditatem

frigiditatem febres non accendit. In iis autem qui ab ætatis uigore declinãt: & hic humor superabundat, & nondum corpus frigidum est. Leuitates uero intestinorum ostensæ sunt, hæ quidem à frigida fieri pituita, hæ uero à sola intemperatura quæ uim alui contentiuam reddit imbecillem, quędam ab ulcerosa dispositione, atq; omnes hæc in declinantibus superabundãt, sanguinis uero per ora uenarum, (quod Græci hæmorrhoidas uocant) profluuium, uere huius ætatis est passio, sicuti atræ bilis. Fit enim ex atra bile, quando ad uenas quæ in sede sunt, repente tota decumbit. A me quidem omnium enumeratarũ passionum causa fuit explicata: scientia autem cum horũ probatione illis aduenient, qui legerint demonstrationes quas super his in nostris scripsimus tractationibus, quæ quot sint, ac quales, & quam singulæ doceant contemplationem, legenti librum De ordine nostrarum cõmentationum, licebit discere. Ex his enim promotus, quo modo earum singulæ sint perlegẽdæ, cognoscet.

XXXI Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, urinæ stillicidia, urinæ difficultates, articulorũ dolores, renum passiones, uertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, uigiliæ: alui, oculorum & narium humiditates, uisus obtusus, glaucedines, auditus graues.

Senes à senioribus nonnulli Hippocratis sectatores distinguunt: nomen seniorum ultimæ ætati tribuentes, & hoc perpetuum esse existimantes: senes autem in priori ætate statuẽtes, quæ media est inter iuuenes ac seniores. Sed nũc manifeste monstrauit, se senes eos qui extremam agunt ætatem, nominare: quare ad ipsos sermonem terminauit, ut qui iam omnes ætates percurrisset. Hi uero sæpissime à † destillationibus quæ sunt cum tussi, capiuntur, quoniam partes ad caput attinentes, in ipsis facillime refrigerantur, & quia multæ in ipsis fiunt pituitosæ superfluitates, cum iam satis frigidam † cerebri habeant temperaturam. Asthmata uero, hoc est, crebri anhelitus ex iis destillationibus ortum habent: cum alioqui & ipsa spirandi instrumenta non raro habeant proprium sui algoris principium, quando in ipsis multæ ac crasse superfluitates generentur. Ad hęc cum uires imbecillas habeant, renes sæpius obstruuntur, & lapides generantur, quando tenax uel crassa superfluitas ibi firmata, † callo similem consistentiam assumpserit. Articulorum autem dolores aliquando fiunt fluentibus ad hæc loca superfluitatibus, aliquando propter instrumẽtorum quæ natura ad eorum motionem fabricauit, frigiditatem. Vertigines autem ipsis accidunt propter spiritũ uaporosum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu. Sæpe etiam in uentriculo uitiosis superfluitatibus acerbatis, ad cerebrum fertur exhalatio uaporosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus est enim morbus adeo senili ætati familiaris, quoniã in ea cerebrũ pituitosis repletur superfluitatibus. Si quod uero ulcus aduenerit senibus, difficulter sanatur, propter defectum sanguinis. Vehementius insuper se scalpunt, quod pruritum appellauit, quoniam illæ quæ pruritum operantur superfluitates, difficilem habent per cutem euacuationem. Rationabile siquidem existit, & cutem in ipsis ex frigiditate densiorem esse, & superfluitates plures simul ac crassiores existere. Pluresq; ipsorum (neq; enim omnes) cõtinue uigilant: quod eis accidit, & quia senectus plena curarum est, sed magis quia corpus habent exiccatũ: unde & tunc magis uigilant, quando integra sanitate fruuntur. Dictũ autem à nobis est & in cõmentariis De temperaturis, ipsas quidem corporis partes in senectute fieri sicciores, sed multitudinem superfluitatum pituitosarum aceruari: ob quam causam à multis putatur senectus frigida & humida. In quo autem tempore hæ plures in cerebro aggregantur, fiunt senes potius somnolenti: in quo uero bene excernuntur, peruigilant. Contingit autem & pauciores supfluitates generari, & citius excerni eo tempore quo salubriter degunt: unde & maxime propria passio senilis ætatis uidetur esse uigilia. Humiditates autem in ipsis & oculorum & narium, liquet fieri, propter cerebri superfluitates, quibus eisdem ad aluum defluentibus, & ipsa sæpius humectatur. Hebetes autem uisus, & graues auditus, propter potentiæ sensibilis accidunt imbecillitatem: glaucedines uero propter immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis.

ἀὶς. destillationibus quæ sunt cum tussi
ἀπὸ τῆς ἐγκεφάλου
περιῤῥοίας

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER QVARTVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

TERO gerentes sunt medicande, si materia turget, quarto mẽse, & usq; ad septimũ: sed hæ minus. Iuniora autem et seniora uereri oportet. I V

Ad uteros, fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Hi siquidem in prima generatione debiliorib. capulis continentur, & ideo facile decidũt, quando uehementior uentus ipsos concusserit: posthac aucti, † difficilem habent à plantis dissolutionem. sicuti rursus cum perfecti sunt, sponte sua sine ui extrinseca decidunt. Eodem modo & conceptus, in primo quidem tempore à seminis iniectione, si quando saltare contigerit mulierem, aut in lubrico cadere, siue quouis alio modo, uel animo, uel corpore moueri uehementius, facile dissũpuntur. Sic etiam et cum iam per-

solutu difficilem habent cũ plantis cõmunionem δύσ λυθ ἐχέ πρὸς πῶ φυ πῶ κοινω νίαν

iam perfecti ſunt. Tempore uero intermedio fir-
miorem habent coalitum: quare mulier utero ge-
rens, poteſt fortiores motus ſuſtinere ſine fœtus
offenſione. Quæ omnia Hippocrates noſcens, re-
cte inquit: Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi ma-
teria turget, quarto menſe, & uſque ad ſeptimum.
quod eſt in medio tempore fœtationis, quum fœ-
tus utero firmiter alligatur. Non tamẽ omnes quę
hoc tempore indigent purgatione, permittit pur-
gari: ſed ſi materia turget, inquit, hoc eſt cogat ac-
celerare. Tractum enim uocabulum eſt ab anima-
libus ad coitum concitatis. Nam cum ſuperabun-
dantes humores mouentur, & per totum corpus
deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc
ad eos expellẽdos natura † incitatur, & aliquo in-
diget manum porrigente, & hunc humorum mo-
tum ad aluum deducente. Eos uero qui aliqua in
parte ſunt firmati humores, non oportet mouere.
Sic igitur & illud dictum eſt: Quicunq; inflamma-
tiones in morborum principio medicamento co-
nantur ſoluere: nihil de eo auferũt, quod intentum
eſt atq; inflammatũ. Necq; enim paſſio, ut quæ cru-
da ſit, cedit: quæ uero ſana ſunt, & morbo reſiſtũt,
ſimul eliquant. Quòd autem Hippocrates uerbo
medicari pro purgare medicamento, conſueuerit
uti, omnes confitentur quicunque, uel paruam ha
bent de eius dictione noticiam. Nam ut quiſpiam
alia omittat ipſius uolumina, & de ſolis poſthac
ſcriptis aphoriſmis meminerit: nihil aliud per uo-
cem medicari in eis poſſe ſignificari intelliget, ue
luti paulo poſt fiet manifeſtum.

A res à capite abducunt ſuperfluitates. E genere au-
tem ſuperfluitates abducentium ſunt, & quæ per
tuſſim expurgant, quęcunq; in pectore ſunt atque
pulmone, & quæ per urinas abducunt totius ſan-
guinis ſeroſam ſuperfluitatem. Clyſterem quoque
ex hoc genere feceris, & quodcunq; aliud totum
corpus æqualiter nõ euacuat, quemadmodum &
uenæ ſectio creditur euacuare, & omnino ſangui-
nis miſſio quæcunq;, & quouis modo facta. Ex ta
libus autem eſt euacuatiõibus & quæ per uterum
fit, & quæ per ora uenarum ſedis, ſiue per exerci-
tia, & frictiones, & omnem motum, atq; calorem,
& balneas calidas, præſertim nitroſas, ſulfureas, et
bituminoſas, & ex accidẽti inedia. Hæc ſiquidem
omnia uidentur quidem totum corpus æqualiter
B euacuare. Si quis tamen exactius perquirat, inue-
niet non æqualiter euacuare. uerum in his cum ſit
paruus exceſſus alterius ad alterum ſecundum eo
rum quæ euacuantur qualitatem & quantitatem,
ideo æqualis euacuatio uidetur. quę uero pharma
ca purgatoria nominãtur, ſpeciem faciunt euacua
tionis manifeſte differentẽ; de quibus, ut dixi, nũc
ipſi docere propoſitum: non tamen quicquã plus
docet, q̃ quod de omnibus euacuationib. ipſe iam
dixit. Vna etenim eſt omnium intentio, humor ſu
perabundans: cuius noticia eſt perquirenda ex eo
qui in toto corpore præter naturã color repræſen
tatur, & inſuper ex caſibus, & morbis, & tempo-
re, & regione, & ætate, & conſtitutione, & natura
ægrotãtis, & † induſtria, & uictu: ueluti (ſi ita con
C tigerit) colore rufo in toto corpore apparẽte, quẽ-
admodum in illis qui regio morbo laborant, non
euacuata per ſedem bile, aut puſtulis aliquibus bi-
lioſis per totum corpus diſperſis: particulatim au-
tem, ſi morſus in uẽtriculo aliquis, atq; faſtidium
ſentiatur, & adſit cibi appetentiæ defectus, ac ſitis,
ore ad amaritudinem alterato, aut quia in aliqua
parte corporis ſit eryſipelas, aut quia tertiana fe-
bris hominẽ habeat, aut ex ardentibus illa quæ ex
amara fit bile. Nã in his omnibus flaua bilis abun
dat: atque idcirco conabimur ipſam educere illis
medicamentis quæ bilis eductiua ab effectu nomi-
nantur. Atq; hoc eſt quod ab Hippocrate dicitur:
Si qualia oportet purgari, purgentur: confert, &
leuiter ferunt. Quod enim dicitur, qualia oportet,
D abundantiam ſignificat humorũ uidelicet ſua qua
litate infeſtantiũ ægrotantem. Ob hanc igitur cau
ſam ait tales conferre euacuationes. Sed quoniam
omnes artificioſæ in actionib. coniecturæ aliquan
do aberrant: (ſimilitudines etenim, ut ipſe inquit,
non ſolum uulgares, ſed etiam medicos eruditos
aliquando decipiunt) alterum nobis dedit indici-
um bonarum euacuationum, tolerantiæ facilita-
tem: ut & in hoc fiduciam habeamus, quum rec-
te fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bi
le dixi, ueluti in exemplo, hoc idem mihi et in atra
intellige. Nã & in hac color totius corporis ad ni-
gritiem tendit, & puſtulæ nigræ fiunt ex atræ bilis
colore: & quicunq; morbi ex eius fiunt exuperan
tia, multitudinẽ humoris indicãt manifeſte: quem

admodum

11 In medicationibus talia educere è corpore, qualia & ſponte prodeũtia, utile: quæ uero con-trario modo prodeunt, cohibere oportet.

Sponte euacuari è corpore dicimus, quæcun-
que ſine aliqua medicatione excernũtur, nonnun-
quam ea quæ noſtrũ regit corpus potentia ipſum
expurgante, nonnunquam ex irritamento aliquo,
aut quia à uaſis non contineantur. Cum itaq; na-
tura ſuperfluum euacuat, iuuatur animal. cum ue-
ro alioqui excernitur, caſus ratione: neq; inde uti-
litas ulla prouenit, & talis euacuatio prauæ diſpo-
ſitionis eſt ſignum. Recte igitur Hippocrates con
ſulit imitari naturam. Eſt autem imitatio, in uno-
quoq; morbo tẽtare tales humores euacuare, qua
les nouimus in ſpõtinis prodeſſe euacuationibus.
Priùs itaq; dictum eſt ab ipſo de omni euacuatio-
ne generaliùs. Sic & uaſorum inanitio, ſiquidem
talis fiat qualem fieri oportet: confert, & leuiter fe
runt. Nunc uero de ſola purgatione eundem fecit
ſermonem, quoniam de hac docere propoſuerat,
in præſentis libri loco. Melius igitur fortaſſe fue-
rit de omnibus euacuationibus quas medici mo-
liuntur circa ægrotantium corpora, nos quoq; ſer
monem repetere. Fiunt enim hæ aliquãdo per me
dicamenta totũ corpus expurgantia, per uomitus
& deiectiones. aliquãdo medicina partis alicuius
eſt euacuatiua, ueluti quęcunq; per palatum & na

admodum elephas, cancer, et quartanus circuitus ex melancholico humore generantur: & lien magnus, & uarices denigratæ, sunt eiusdem humoris alumnæ passiones, quemadmodũ & quæ melancholia nominatur, & omne mentis delirĩũ, cui ira, temeritas, atq; immanitas iungĩt. Hippocrates uero etiam ex mẽstruis, superabundantẽ in fœminis humorem cõiecturabatur: & scripta sunt ab eo indicia, in primo libro De muliebribus. Ex his igĩt, quòd atra bilis abũdet, dignoscere oportet: & has habentem intẽctiones, ad eius accedere euacuationem. Secunda autem in ipsa euacuatione intentio habenda, est tolerantiæ facilitas. Quæcunq; uero in atra bile & flaua sunt dicta, hæc mihi & in pituita intellige, tumores ueluti inflatos, pustulas, totius corporis colorem ad humoris speciem, febres quotidianas, mentis pigritiem atque torporem, somnos profundos, capitis grauitates, & quosdã acidos ructus, quando in uentriculo superfluitas adest. Hæc enim omnia suadent medicamẽtum dare pituitam purgans. Facta uero iam purgatione, tolerantiæ facilitas attestabitur & dignotioni, & ei quam ausus es facere propter ipsam, euacuationi. Ad dignotionem uero, & spem euacuationis, habes etiam conferentem aliquid non solum ętatem, uel naturam ægrotantis, sed etiam anni tempus, & præsentem cõstitutionem, præterea & regionem, & uictum antecedentem, unà cum alijs uitæ institutis. Etenim didicisti ut hęc omnia, nõnulla pituitam, nõnulla flauam bilem, nõnulla atram exaugent. Hæc quidẽ omnia, ut dictum est, sunt intentiones exhibendi medicamentum, uim habens humorem infestantem expurgandi. In ipsa uero euacuatione altera erit intentio, uel nobis ferens recti iudicij testimoniũ, uel erroris. Recti quidem iudicij, tolerantiæ facilitas: erroris autem, difficultas. Nam infestantiũ humorum euacuationem facile tolerabunt ægrotantes. Si quid uero aliud, & non quod infestat, euacuatur; necessarium est omnino male tolerare. Quod igitur, ut dixi, in principio libri per unum ostendit aphorismũ, ita scribens: Sic & uasorum exinanitio, siquidem talis fiat qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunt. Id in hoc loco nunc in duas secans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc sermonẽ quæ sint conferentes purgationes docet, per alterum aũt qui sequitur, admonet, ut tales euacuationes firmũ indicium subsequatur, facilitas tolerãtiæ. Exemplum uero ipse apposuit earũ quæ sponte fiunt euacuationum ad bonũ, multa quidẽ in libris Epidemiarum, pauca uero in hoc ipso libro Aphorismorũ, qualia huiuscemodi sunt: Quem aqua inter cutem habet: per uenas in uentrẽ aqua fluente, solutio. Si lippitudo adsit: ab alui profluuio capi bonũ. Quibus bilios æ deiectiones, surditate supueniente cessant: et quibus surditas, bilios is factis cessat.

III Si qualia oportet purgari, purgẽtur, confert, & leuiter ferunt: contraria uero grauiter.

Prius hic aphorismus à nobis expositus est in precedentis aphorismi expositione: scriptus etiam in superiori libri parte, iisdem uerbis: quare & non nulli eum de hoc loco sustulerunt.

IIII Medicari æstate superiores magis, hyeme uero inferiores.

Subaudire oportet, uidelicet uentres. Recte autem æstate purgat superius, quoniam & qui tunc humor superabundat, flaua bilis est, & omnino tota natura animalis propter ambiẽtem caliditatem magis ad superiora mouetur. Quælibet autem superfluitas, eò quò uergit, ducenda est per loca conuenientia: quemadmodũ ipse in libro De humoribus scripsit. Addidit huic aphorismi sermoni uerbum magis. neq; simpliciter dixit: Medicari æstate superiora, hyeme uero inferiora. Nam etsi non sæpe, raro tamen tempore ęstatis humor phlegmaticus uisus est abundare, sicuti hyeme aliquando flaua bilis.

V Sub Cane, & ante Canem difficiles sunt medicationes.

Nam & Exusta tũc nostra natura non fert eam quæ à medicamentis purgantibus, prouenit acrimoniam. Quare plures quoq; purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æstum imbecillis, magis ex purgatione dissoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambiẽtis in partem trahat extrinsecam, cõtrariam ei ad quam medicina ducit humores. Sicuti enim balneæ calidæ natura aptę sunt obsistere purgationibus, sic & calor æstatis, tunc præcipue, quum seipso uehementior extiterit.

VI Graciles, & facile uomentes, purgare superius, cauentes hyemem.

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum est uerbum magis. Magna enim ex parte graciles sunt bilios i. Si igitur hoc accesserit, ut sint ad uomendum faciles: sunt per superiora purgandi, nisi obsistat hyems. Nam suprà dictum est, medicari æstate superiores magis, hyeme autem inferiores oportere.

VII Vomẽtes uero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æstatem.

Si facilis ad uomendum, & gracilis sit, per superiora purgandus est, nisi sit hyems, hoc est æstate, autumno, & uere. Sin difficulter uomat, & mediocriter bene carnosus sit: per inferiora, si res urgeat, solum cauendo ęstatem; aliud autem anni tempus non oportet cauere.

VIII Tabidos uero, cauentes ad superiora purgationes.

Ad superiores, inquit, purgationes nunquã tabidos duxeris, ueritus scilicet instrumentorũ quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatẽ. Per tabidos autem intelligere oportet, uel eos qui morbum à

Græcis phthisin nominatum patiuntur, uel qui ad eum sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiarum scribit: Et maxime moriebantur quibus natura ad tabem prona erat. Est autem his pectus angustum, & qui in eo continetur pulmo. A

IX Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria opponentes.

Ventres inferiores, uidelicet melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius autem dixit pro fortius. Quia uero ad inferiora declinat hic † humor, nõ sine ratiõe ipsum iubet per uentrẽ inferiorẽ euacuari, sicuti flauum bilẽ per superiorẽ, cũ sit leuis humor, & spõte cõtinue † fluit. Cõmune igitur ambobus est, ut ducantur quò uergunt, per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc uergit: alteri uero per inferiora, quoniam & ipse ad ista declinat. Contraria itaque est per superiora euacuatio illi quæ fit per inferiora: quorum utrunq; fit secundum unam communem rationẽ. Quare recte dixit Hippocrates: Eadem ratione contraria opponentes.

διὰς propter grauitatem addit ὡσπερ λάχ ῳ

B

X Medicari in ualde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est.

Dictum est & à me prius, quòd uerbum turget Hippocrates transtulit ab animalibus quæ ad coitum properant, cum naturali quadam concupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Ostensum est enim in libris De semine, quòd fœmina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur uel in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem superfluitatum, uel si nõ in toto corpore, saltem in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per uerbum turgere significare; & statim per medicamentum euacuationem faciendam indicat, prius q̃ uel robur corporis dissoluatur, uel febris calliditas augeatur, uel ad aliquod membrum principale decumbant ij qui per corpus uagãtur humores. Quòd autem ualde acutos morbos nominauerit, quos prius per acutos dixit, unicuiq; liquet. Et quidem quòd horum iudicatiõis terminus est prima septimana, dictum & à me prius hoc est.

C

D

XI Quibus tormina, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter soluitur: in aquam inter cutem siccam firmatur.

Tormina fiunt & propter morsum uehementem, et propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quòd uero dolores ad tales dispositiões consequantur, nemini dubium. At cum circa umbilicum ac lumbos se firmauerint, postea neq; à medicamentis, neq; aliis soluuntur auxilijs: quædam est earum partium habitualis intemperatura; quæ magna ex parte perseuerans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autẽ hic morbus à posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomẽ percussus talem sonum edit qualẽ tympana. Nam & in illis per cutem extentam inclusus aer percutitur, quemadmodum is qui in hoc morbi genere, in ꝓfundo locat. Quòd uero & hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropem, id est aquã inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum. Non tamen humidũ est, sicuti qui ascites ab utris similitudine dicit: in quo materia collecta nõ est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videtur autem à maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quẽ ascites uocant: quoniam in membrana abdominis interiore humor ueluti in utre quodam continetur: à minore autem tympanias. Neque enim humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari.

Quorum alui, intestinorũ leuitate laborant: hyberno tempore supra purgari, malum. XII

Morbum in quo celeriter ea quę comeduntur, talia deiciũtur qualia deuorata fuerint: leuitatem intestinorum nominant. Fitq; ex potentiæ contiuæ debilitate: sed consequitur ad omniũ quæ ad aluum pertinent instrumẽtorum intemperaturas, hoc est ipsius uentriculi, in quẽ cibos deuoramus, & eorum quę ex hoc suscipiunt atq; transmittunt intestinorum. Fit etiam quandoque leuitas intestinorum ex aliqua summas partes occupante exulceratione, simili illis quæ in ore fiunt, quas Græci aphthas nominãt. Intemperaturæ igitur nonnunquã fiunt habituales (sic uero nominant illas quæ ipso corporum habitu læso fiunt) quandoq; propter frigidam pituitam, qualis est acida maxime. Earum autem quæ in † summa parte hęrent exulcerationum, causa est humor acris & tenuis. Hic igitur & si per superiora purgari debet, quoniam huiusmodi humores magis fluitare soleant, q̃ ad inferiora secedere: non tamen hoc hyeme faciendum est: sicuti etiam superius est dictum. Alter uero pituitosus, quando adhæserit intestinis, nunquam est per superiora purgãdus, hoc est per uomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in uentriculo cõtinentur: eorum uero quę continentur in intestinis, nihil potest per uomitus euacuari.

ὡσπερ λάχ

Ad elleboros qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt. XIII

Prius oportet tentare eum qui elleborum sumpturus sit, quomodo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas quæ fiunt per uomitiones. Fiat autẽ periculum per medicamenta uomitoria, quæcunq; sunt mediocria. Si igitur non facile purgari uideatur, nõ oportet huiusmodi hominem ad elleborum ducere antequam præparetur. Hoc aũt fieret, si per cõtinuos uomitus assuescat is qui est sum-

est sumpturus elleborum, ad prompte uomendũ. Verum hoc, ut paruum aliquod, atq; omnibus notum, Hippocrates prætermisit. Melius autem fieret prius humectando corpora. Præhumectantur autem plurimo alimento, atq; quiete. Ac de quiete quidem clarum est. Sicut enim exercitia sunt apta natura exiccare: sic & requies (quod ociũ est, & ab exercitatione uacatio) seruat humiditatem. Cibus uero nõ simpliciter plenior est aptus natura humectare, sed quicunq; nullam habet fortem qualitatem, hoc est neq; acerbam, neq; acrem, neque salsam, neq; amaram. Forte autem neq; simpliciter cibus, hic qui talis est, appellãdus, sed hoc totũ, cibus medicinalis: sicuti illi qui est cibus simpliciter, soli hoc inest ex omnibus, ut ex sua natura, non autem ex accidenti solitas partes animalis humectet, hoc ipsum non per se, sed ex accidenti aliquo faciente quiete. Quia enim eam quæ prouenit ex cibo humiditatem non exiccat, idcirco dicitur humectare. Aqua uero neq; epota, neque extrinsecus occursans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem posset quispiam habere doctrinam legendo librum nostrum De potentijs naturalibus, & librum De tabe.

XIIII Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporũ ducere magis: ad somnos uero atq; quietem minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.

Ipse attulit causam ob quam eorũ corpora moueri præcipiat, qui assumpserunt elleborũ. Quies siquidem in eodem statu conseruat, motus uero transmutat atque alterat corpus: ut indicat nauigatio, quæ motus quidem est, turbat autem corpora adeo ut & uomitum excitet. Cum igitur talis motus sit sufficiens & solus ad uomitum corpus præparare, fit sanè rationabile, ut si uomitorio medicamento quamlibet paruo coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseam scribũt, ut sit sermo talis. Ostendit autem & nausea quæ uehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motiõe corpus perturbari. Liquet autem quòd & hic sermo eandẽ uim habet cum priore.

XV Cum uolueris magis ducere elleborum mouere corpus: cum uero sistere, somnum facito, & non moueto.

Prior quidem aphorismus, quomodo oporteat hominem qui elleborum sumpsit, ad purgationẽ præparare, nos docuit: præsens uero quomodo sistere purgationem. Non est autem absq; ratione, quòd ea quæ sistunt purgationem, sint contraria ijs quę uomitum cient. Si igitur motiones ciebãt, sistent quietes: & multo magis somnus, in quo motus animales ociantur, qui & per sensum fiũt, & præterea per musculos, in motibus quæ fiunt ex appetitu.

Carnes sanas habentibus elleborus periculosus. facit enim conuulsionem. XVI

Quod in præcedẽtibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nũc in ea sola dicit quę fit per elleborum: adeo ut duo aphorismi possint inuicẽ iungi, tali modo: Qui corpore bene se habent, difficile est medicari. Sic ergo & elleborus carnes sanas habentibus periculosus est, cõuulsiones em facit. Habet namq; elleborus istud præcipuũ, facere cõuulsionem, propter operationis uehementiam.

Si quis febrem non habens, abstineat à cibo, & cordis morsum, seu uertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit: purgatione indigere per superiora significat. XVII

Abstinentia à cibo idem significat, quod inappetentia. Cordis autem morsus, est cordis, hoc est oris uentriculi, passio. Prisci siquidem & hoc cor nominabant. Vertigo autem est quando simulres conspectæ uidentur circumuolui, & sensus uisus repente destruitur, sibiq; tenebras circũfundi opinetur. Fit autem hoc ore uẽtriculi à malis humoribus morso. Nam propter neruorum magnitudinem, qui ad ipsum à cerebro ueniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimentum patiuntur. Hi itaq; casus sunt communes humorum omniũ mordacem habentium naturam. Os autẽ sentire amaritudinem, solius bilis quæ rusa & flaua nominatur, est opus: quare recte in huiusce modi inquit Hippocrates significari q; oporteat purgari per superiora. quod explanatum, talem habebit interpretationem: Huiusmodi casus significãt medico, indigere hominem purgatiõe per superiora, hoc est per uomitiones.

Supra septum transuersum dolores, purgatione indigere per superiora significant: quicunque uero inferiora molestant, per inferiora. XVIII

Hic aphorismus quod antea in uno dolore docuit oris uentriculi, hoc ad omnes extendit dolores. nam clarum est ut quicunq; supra septum trãsuersum consistunt, purgatione indigentes consulat per superiora purgari, quicunq; infra septum transuersum, per inferiora. Addidit autem sermoni, purgatione indigentes, ne quis forte arbitretur curare Hippocratem omnes dolores simpliciter per euacuationem. Neq; enim nunc dicit hoc, sed quòd secundum humorum infestantium motiones, oportet etiam facere euacuationes; & neq; supra septum transuersum dolores per subducentia medicamenta euacuare, neq; infra cõsistentes per uomitiones.

Qui in medicamentis purgati non sitiunt: non quiescunt priusquam sitiant. XIX

Qui purgantur: nonnulli statim sitiunt, nõnulli postea. fitq; hoc propter ipsius uentriculi dispositionem, & propter datũ medicamentũ, & propter

humoris euacuati naturã. Ventriculi quidem ra- A tione, qui ex caliditate, uel siccitate, uel ambabus qualitatibus prompte ad sitiendum perducatur, si ue hoc natura insit ei qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acutum fuerit, & calidum, ac mordax: Propter humorem uero euacuatum, quando bilis amara fuerit. Hisce quidem de causis fiunt sitibundi: ex contrarijs uero longo tempore sine siti perseuerant, quando uel frigidiorem, & humidiorẽ uẽtriculum habuerit homo qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis, uel quando medicamentum omni uacat mordacitate, & tertio quando humor pituitosus aut aquosus extiterit. Verũ & in his, quando abunde fuerint euacuati, consequitur sitis. Sufficiens etenim est & ea quæ ex eua B cuatione prouenit siccitas, ipsam efficere. accedit præterea medicamenti purgantis uis, habentis aliquam etsi neq; manifestã neq; sensibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

XX Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere significatur.

Sicuti paulo antea docuit signa eorum quos oporteat purgare superius, ita nũc docet ea per quę cognosceret aliquis quando oporteat inferius purgare. Est autem communis utriusq; ratio in differentibus casibus. Nam pro †motione noxiorũ humorum, facere oportet euacuationes.

†Inclinatione

XXI Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger, sponte uenientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ, & quanto calores magis praui fuerint plures, pcius: cum medicamẽto uero melius, & quanto colores plures non praui.

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quę à priscis medicis nigræ uocantur, bilis uero nigra exquisite non sunt. Nam acre, & corrodens, & acidũ non habent: ac quod multo plus est, in terram effusæ ipsam non fermentãt: uerum sunt ut quis eius describens imaginem planè diceret: ueluti sanguinis limus, qualis & uinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere quem fæcem nominant. Hæc si diutius moretur in corpore, & neq; per ali D quem sensibilem effluxum neq; occultum excernatur, uerum transmutetur, atq; putrescat, fit bilis nigra exquisite. Antequam uero hæc generetur, splen trahit eam quæ est ueluti sanguinis fæx, hepar expurgãs: quemadmodum in commentarijs De potentijs naturalibus est demonstratum. utitur itaq; hoc melãcholico humore ad sui nutritionem splen: & quantam ipse fecerit superfluitatem, hanc rursus totam expellit ad uẽtrem unà cũ alijs superfluitatibus excernendam. Si quando igitur neq; splen bene expurgauerit: & ille qui in hepate continetur sanguis, multũ huius limosæ superfluitatis habuerit, accrescetq; debilitas uisceri, ita ut in seipso continere superfluitates non possit, tũc illæ quæ nigræ uocantur, fient deiectiones, de quibus nunc sermo habetur ab ipso. Adiecit autẽ suo sermoni, ueluti sanguis: tale quiddam ostendens. Qualis fit sanguis denigratus dũ per intestina defertur, tales sunt nigræ deiectiones. Nam extremę dementiæ fuerit existimare, sanguini, secũdum naturam se habenti, tales deiectiones assimilari. Fiẽt etenim hæ & rubræ, & nigræ. Atqui impossibile est sanguinẽ eundem, & rubrum, & nigrum esse: Plurimas uero huiuscemodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus: quæ nõ magis in ijs qui exitio proximi erãt, quàm in alijs saluandis apparebant: non tamẽ uel in principio, uel incremento morborum conspiciebantur. Tunc enim quæ euacuabantur, erant & flaua & rufa colore colliquamenta. quæ uero mox apparebant, nigra erant, ueluti sanguinis fæx, siue ipso superassato habuissent generationẽ, siue cũ aliquam extraneam putredinem assumpsissent, illis quæ in uentriculo fiunt cruditatibus proportionalem, quãdo ad uitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidem nunquam ad bonum fiunt huiuscemodi deiectiones, magnam uisceris læsionẽ ostendentes: ad morbos uero consistentes sequuntur sæpius, natura superfluitates expurgãte. Non tamen istud hoc in aphorismo adiecit Hippocrates, quãuis alibi quidẽ dixerit in uniuersum, signa iudicatoria non statim apparent: in sequenti autẽ aphorismo particulatim, dum inquit: Morbis qui buslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale est. Nunquid igitur satis uisus est sui animi manifestare sententiam, utens hoc uerbo, uenientes quod temporis spatiũ ostendit, tanquã uel per morbum totum, uel per longũ ipsius tempus tales ueniant deiectiões? Si enim aliquod unum tempus ostẽdere uoluisset: omnino uel quę post apparuissent, uel quæ uenissent, protulisset non sponte uenientes. Hoc enim uerbum uenientes non aduenisse, sed aduenire significat. Assumpto tamen medicamento quod uim habet purgandi nigra, talia deijci nihil mirũ. Sic itaq; multi deiectionum colores præter naturam, sponte quidem euacuati, multarum, atq; malarũ in corpore dispositionum sunt signa. à medicamento autem ducti uim habente plures humorum species euacuare, nihil absurdum significant.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale. XXII

Facta est à nobis & in antecedẽte aphorismo distinctio inter humorem melancholicum, & nigrã bilem, de qua nunc sermo habetur ab ipso. Et causam ob quã ab initio letales sint huiuscemodi humores, postea uero iudicatorij appareant, in illo aphorismo sufficienter percurrimus: sed & nunc repetemus, quoniam ea quę sunt ad artem maxime necessaria, sæpe tractare sit melius. Quãdo aliquis incipit morbus: si quid excernitur, nihil tũc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia casus præter naturam earum quæ sunt in corpore dispositionũ.

Quo

Quo enim in tempore à cauſis quidem morbum A
facientibus natura grauatur, adeſt autem cruditas
humorum, tunc aliquid bene euacuari eſt impoſ-
ſibile; ſiquidem oportet coctionem præire, ſubſe-
qui uero diſcretionẽ, & poſtea euacuationem, ut
bona ſit criſis, ſiue iudicium. Hæc autem nos ipſe
docuit in primo libro Epidemiarum, ita inquiẽs:
Coctiones, iudicij celeritatem ſalutiſq; ſecuritatẽ
ſignificant; cruda autem & incocta ad malos ab-
ſceſſus conuerſa, iudicationis carentiam, uel dolo
res, uel longitudinem, uel mortes, uel eorundem
malorum reditus. Quando igitur poſt morbi co-
ctionem aliquis humor uitioſus excernitur, tunc
corpus à natura expurgatur. Et propter hoc atra
bilis, & alius omnis huiuſcemodi humor, ubi ſi-
gna coctionis in morbi proceſſu apparuerint, bo-B
nam ſignificat euacuationem. Si uero aliter excer
nantur ſine ſignis coctiõis, exitialis eſt caſus. Qua
re cum in morbi principio ſemper ſint ſigna crudi
tatis, mala ſemper erit humorũ talium euacuatio.

XXIII Quibuſcunq; ex morbis acutis aut diutur-
nis, uel ex uulneribus, ſiue quouis alio modo
extenuatis, nigra bilis, ſiue uti ſanguis niger de-
ſubter exierit poſtridie moriuntur.

Sermo in hoc aphoriſmo eſt potentia talis, Si-
ue atra bilis (de qua antecedẽs docuit aphoriſm⁹)
ſiue nigra quę ſanguini aſſimilaꝛ (de quibus prior
aphoriſmus) iſs qui ad extremam extenuationem
uenerint, apparuerit, poſtridie moriuntur. Eſt eñ C
in talibus natura imbecillis adeo ut nõ poſſint cõ-
coquere neq; diſcernere neque excernere quæ ita
praua exiſtunt. Propter morbi igitur magnitudi-
nem cum contineri nequeant, effunduntur, & id-
circo ſunt difficilia. Mortẽ autem nõ in poſtremis
afferunt, ut in aliis contingit morbis propter uiriũ
imbecillitatem. Oſtẽdit tamen in hoc aphoriſmo
manifeſte, quod & in priore, cum dicebat, Deie-
ctiones nigræ qualis ſanguis: ſubaudire oporteat,
niger: ut tale ſit plenum, Deiectiones nigræ, qua-
lis ſanguis niger. Oſtendit autẽ & nos bene à ni-
gris ſuccis bilem nigram ſeparaſſe. Hæc enim ſan
guini denigrato ſimilia uidentur, differentia in eo
quòd fuſa ſunt, & non concreta, ut ille. Nigra au-
tem bilis & in eo quòd fuſa eſt abſq; concretione, D
& quia fulgentem habet nigredinem: & præterea
mordax eſt, ſicuti acetum, & terram abradit, atque
fermentat, quorum nihil nigris adeſt.

XXIIII Difficultas inteſtinorum, ſi ab atra bile ince-
perit, letalis eſt.

Ab illa quæ à quibuſdam rufa, ab aliis bilis fla-
ua nominatur, magna ex parte incipit inteſtinorũ
difficultas, abraſis prius in ſumma parte propter
humoris acrimoniam inteſtinis, poſtea uero exe-
ſis adeo ut exulcerentur. Hanc igitur inteſtinorũ
difficultatem ſæpe ſanauimus. Quæ uero ab atra
bile fit, inſanabilis eſt prorſus, cum nihil differat à
cancro ulcerato, cum igitur hic cancer in ſumma
parte conſiſtens, ſit aut cum difficultate ſanabilis,
aut omnino inſanabilis, quamuis poſſit continuo
medicinam habere inſidentem: rationabile eſt illũ
qui occupat inteſtina, non ſolum quia nullum illi
medicamentum cõtinuo adhærere poteſt, uerum
etiam quia ſemper ab alimẽti ſuperfluitatibus tan
gitur, eſſe penitus inſanabilem.

Sanguis quidem ſupra, qualiſcunq; fuerit, XXV
malus: infra autem, bonus eſt.

De nigris deiectionibus ſermo habitus ab ipſo
eſt in præce dentibus aphoriſmis: nunc uero de iis
quæ uel per os, uel per ſedem excernuntur, uerba
facit. Quare in propoſito aphoriſmo quando ipſe
dicit ſupra, ſolam quæ fit per os excretionem intel
ligemus, illa quæ fit per nares omiſſa. Hanc itaq;
ait omnino eſſe malã, qualiſcunq; fuerit is qui ex-
cernit ſanguis, hoc eſt, ſiue ſpumoſus, ſiue rubeus,
ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus, ſiue craſſus.
Melius enim eſſe inquit, ut intra exeat, non tamẽ
more diſrupti ſanguinis, ſed paulatim fluentis, ita
ut ſui exitus tarditate denigretur. Ipſum itaq; ſan-
guinem confluere oñino ad aliquod inteſtinum,
malum oportet exiſtimare. Melius autem quãdo
paucus, quàm quãdo multus ueluti diſruptus ef-
fluxerit. Quare quod legitur, bonus, nõ tanquam
proprie dictum, ſed tanquam in comparatione me
lius diceret, eſt accipiendum, quaſi ita diceret: In-
fra autem melius nigra deiici. Vere enim hoc eligi
bilius, quàm per os quocunq; modo ſanguinẽ fer
ri. Hoc ſiquidem dixerit quiſpiam, ut eam quæ ui
detur in uerbis Hippocratis repugnantiam diſſol
uat, dicentis, nunc bonum eſſe ut nigra deiiciãtur,
cum tamen paulo antea peſſimum id eſſe dixerit.
Poſſumus etiam uocabulum nigra, ſic accipere,
quemadmodũ ipſe in Epidemiis dixit, de ſangui-
ne ex uenis, quas hæmorrhoidas uocant, profluen
te, tanquam ſanante melancholicas paſſiones. Re
uera enim ſam factæ melancholiæ maximũ eſt re-
medium ſanguinis ex his uenis profluuium: quam
etiam, ſi futura ſit, prohibet. Sic itaq; nobis intelli-
gentibus, ſermo talis erit: Sanguis ſupra, qualiſ-
cũq; fuerit, malum: infra uero per hæmorrhoides,
bonum, quando nigra euacuantur: hoc eſt quan-
do hominis natura multum talem accumulauerit
ſanguinem. Aliter non eſt aſſuefaciendum ei quæ
fit per hæmorrhoidas euacuationi, ut quæ pericu
loſam habeat utranque immoderantiam, ſiue ſu-
pra modum ſanguis excernatur, ſiue ex toto ſup-
primatur.

A difficultate inteſtinorum habito, ſi ueluti XXVI
caruncułæ exeant, letale eſt.

In difficultatibus inteſtinorum, quę nuper ince
pere, quædam corpora pinguia excernuntur: poſt
hæc autem, niſi finiri anticipauerint, quædam ra-
menta inteſtinorum, ablata ipſorum ſuperficie in-
teriore, quæ membranoſa exiſtit & denſa, illi quæ
cutem exterius contegit mẽbranulę proportiona
lis. Poſt hæc autẽ aliquid ex ipſa abradit ſubſtãtia
inteſtino

intestinorum, in quo tempore non adhuc fieri difficultatem intestinorum, sed iam factam atq; completam dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnæ intestinorum excernuntur in difficultate intestinorum, ut possimus eas carnes nominare: letalem ait esse morbum, cum neque caro concrescere, neque cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

XXVII Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte: cum reficiuntur, alui ijs humectantur.

Calore natiuo debilitato ex profluuio sanguinis, neq; cibi bene concoqui, neque in sanguinem transmutari, ac quod multum plus est neq; distribui possunt per corpus: propterq; hæc omnia, alB uos fieri humidiores par est, donec processu tẽporis uires suas natura recuperauerit.

XXVIII Quibus bilioſæ deiectiones superueniente surditate, cessant: & quibus surditas, superuenientibus bilioſis deiectionibus, cessat.

Non de ea quæ ex habitu difficulter soluitur, surditate nunc illi sermo est, sed de ea quæ repente in febribus, uel aliter fit, recurrente ad cerebrum bile. Ipsa siquidem cum meatus auditorios occupauerit, efficit surditatem. Cum uero hinc ipsam natura expellente, ad excretionẽ peruenerit, soluit surditatem.

XXIX Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, C difficile iudicium sequitur.

Quicunque ad febres, & præcipue ardentes, rigores superueniunt: iudiciũ habere solent bonum atq; perfectum ubi in die iudicatoria fiunt, & cum signis coctionis: non bonũ autem neq; perfectum quando uel diei uel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd igitur cõcoqui oportea t quæ bene iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiarũ per ea uerba quæ paulo antea diximus, quorũ initiũ: Coctiões celeritatẽ iudicij, salutisq; securitatẽ significãt. Quòd autẽ neq; in omnibus diebus, & in Prognostico scripsit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, & preterea in primo Epidemiarũ. Collecta autem sunt à nobis hæc omnia opportuneq; expositа: quęcũq; quidẽ de diebus iudicatorijs ab D eo scripta sunt, in tractatu De diebus iudicatorijs inscripto: quæcunq; uero de signis coctionis, in altero de iudicijs. Dictũ autẽ & in ipsis est de eo qđ fit in die sexta iudicio: de quo nunc etiam faciens mentionẽ, ait eos qui in hoc die fiunt rigores, difficile habere iudiciũ, hoc est uel malum afferre iudicium, ac si male iudicantes dixisset, uel nõ firmiter, Imo in quibus facile foret fieri recidiuã: uel in longũ tempus extensum, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus uero quandoq; difficilibus sextæ diei iudicium fit: de quibus oĩbus integre scripsimus, in ijs quas nuper nominauimus tractationibus. Hæc igiũ in hunc modũ fieri etiã ipsa experientia testatur: ipsorũ autẽ causas longum esset in præsentia exponere. De diebus eĩm iudicantibus, tertio diximus lib. De iudicatorijs diebus: de rigore autẽ in opere ad id seorsum dedicato.

Quibuscunq; accessiones fiunt: quacũq; hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile. XXX

Supponatur quispiam prima die cœpisse febricitare hora tertia, & quieuisse quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia cœpisse, mox cessasse febrem quacũq; hora: & tertio rursus die hora tertia cœpisse, mox rursus quouis tẽpore finita febre: cœpisse iterum quarto die eadem hora tertia: & ita deinceps seruari quidem semper horã tertiã in qua accessio suum facit initiũ, non seruari autem alias in quibus finitur: hunc qui tali laboret morbo, necesse est temporibus longioribus ægrotare ijs qui non habẽt horam initij accessionis ordinatam. Hoc quidem nos ab experientia comprobatum, dictũ fuisse arbitramur. Sunt uero qui dam qui tale aiunt esse quod dicitur: Si primo die accessionem ægrotus habuerit, exẽpli gratia, hora tertia; & (si ita cõtigerit) hora duodecima febris desierit: rursus die secundo hora duodecima cœperit febricitare: morbum aiunt difficile iudicium habiturum, cum neq; rationem ullam subijciant, neq; id ab experientia comprobari, ostendere ualeãt. Non tamẽ, difficile habẽs iudiciũ, aliter possumus interpretari, q̃ difficulter solubile: ut tale sit quod ab Hippocrate dicitur, Siue quouis die, C siue tertio, siue quarto ægrotus habeat accessionẽ eadẽ hora, difficulter soluetur is morbus, siue multas, siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur (ut dixi) experientia comprobatur: eius uero causam talem esse opinandum est, causam accessionum ubi non fuerit fixa ac stabilita, non seruare eundem terminum aut circuitum: ubi uero firmata fuerit, seruare: atque ideo difficulter solubilis est causa quæ fixa ac stabilita sit: facile uero solubilis, quæ talis non est. Nam firmata, ut quispiã diceret, magnam uim demolientẽ exposcunt, quę longo tempore, & per fortiora ac plura auxilia cõparantur.

Lassitudinem habentibus in febribus: in ar XXXI ticulos, & circa maxillos potissimum abscessus fiunt.

Dictum & prius est quòd lassitudinum nõnullæ quidem in multis accidunt motibus quæ simpliciter & proprie labores nominantur: quidam uero neq; multis, neque uehementibus actũ motibus, lassitudines pati consueuerunt. Tales itaque labores, non labores simpliciter, sed spontaneos labores nominare cõsueuerunt: Amborum autem ipsorum communis est locus perpessus: hic uero est totum genus in corporibus musculosum. Qui uero ex motibus pluribus labores accidunt, ipsis adest propriũ peculiare, caliditas articulorũ: quare in his nihil mirũ ad articulos abscess⁹ decũbere: ut qui unà cũ musculis laborauerint, atq; ultra modũ

cõcaluerint. Spontaneis autem laboribus, una ſo la ratione euenit, ut fluxiones decumbant ad articulos, (ſicuti & omnibus aliis ferè morbis qui per abſceſſus iudicantur) cum latiora ipſorum ſpatia prompte ſe habeant ad ſuperfluitates ſuſcipiẽdas. Rariores igitur in illis abſceſſus ſunt, in laborioſis plures: & præcipue cum labor ſpontaneus fuerit, & ex iis maxime quibus ex multitudine labor ineſt. Erit igitur in aphoriſmo ſermonis hęc ſumma. Iis qui quomodocunq; in febribus laſſitudinẽ habent: ad articulos, & circa maxillas præcipue abſceſſus fiunt. Hoc uero cõtingit propter eam quę eſt in febribus caliditatẽ, relata multitudine ad caput, mox inde ſuſcipientibus illis qui circa maxillas adenes exiſtũt, ſicuti qui circa inguina & alas ſunt, quãdo ad illas partes multitudo peruenerit.

XXXII Quibuſcunq; reſurgentibus ex morbis, ſi quid laborauerit, hic fiunt abſceſſus.

Siquidem labor & uehementem ſignificat motum & dolorem, & læſionem ſicuti prius dictum eſt: liquet & quòd laborare, pluri uti motu ſignificabit, & aliquem habere uel dolorem, uel læſionẽ. in nonnullis igitur qui ex morbo conualeſcunt, apparet, quando humores morbum facientes nõ ſatis fuerint expurgati, ſed quaſdam reliquerint ſuperfluitates, cũ laborantẽ ſiue dolentẽ partẽ quãpiã habuerint, illuc morbum decũbere abſceſſus: cum labor quidem habeat cauſæ rationem, dolor uero ſigni. Nam in uehementioribus motibus & uires fiunt imbecilliores, & caliditas maior accenditur: dolorq; iam fluxione decumbẽte perficitur. Hoc igitur, ut diximus, eſt ſignũ abſceſſus qui fit. Caliditas autem atq; imbecillitas ad locũ affectum prouehit ſuperfluitates. Vtroq; igit̃ (ut diximus) modo accipere poſſumus uerbum laborare: totí tamen ſermoni qui nũc ab Hippocrate profertur, alterum magis cõuenit ſignificatum: ſiquidem antea de laborioſis febrib. locutus, deinceps autem rurſus, inquit: Sed & ſi quid antea laborauerit. Videtur enim prior aphoriſmus, cuius initium, Laſſitudinẽ habẽtibus in febribus, de laſſitudinib. morborũ habuiſſe ſermonem: in eo autẽ qui nũc proponitur, de iis qui fiunt in conualeſcentibus: in ſequẽte uero, de illis qui morbum antecedunt.

XXXIII Sed & ſi ante morbum aliqua parte dolue-rit, hic morbus firmatur.

Siue quis uelit connectere duobus prioribus ſermonibus illum qui nũc dicitur, ad unius aphoriſmi integritatem, ſiue ſeorſum unumquenq; ſcribere, nihil refert: nam & cõmunitas eorum oſtenſa eſt, & ſingulorum proprietas in ſermone propoſito. Dicetur autem & nunc à nobis denuo breuibus: Quando in morbo ſenſus aliquis laſſitudinis fuerit, expectare oportet ægrotanti abſceſſum aliquem ad articulos fore, præſertim iuxta maxillas: Simili modo ſi quis ex morbo conualeſcens, parte aliqua corporis laborauerit, uel ante quàm ægro A taret. Nam ut plurimũ ſolet ad talia decũbere, in illis uidelicet morbis in quibus ſperat̃ abſceſſus futurus, neq; morbus per excretionẽ antea iudicandus. Dicta ſunt autem quædam & in præcedentibus de talium morborum dignotione, ſed ſermo uniuerſus in commentarijs De Criſibus ſiue iudicijs eſt explanatus.

Si à febre habito, tumore nõ exiſtẽte in fau- XXXIIII
cibus, ſtrangulatio repente ſuperuenerit, letale.

Licet & ſimpliciter accipere initium aphoriſmi in quo ait: Si à febre habito, tanquam ita dixiſſet: Si homini febricitanti, tumore nõ exiſtente: Licet & cum maiori aliqua ſignificatione, quemadmodũ ſolet in Epidemijs ſcribere, nõ ſimpliciter quouis modo febricitantem oſtendens, cum dicit, Febris ipſum habebat, ſed de eo cui magna inſit febris, ita loquens. Contingit autẽ & ſine magna febre, ſtrangulatione repente ſuperueniente, hominem interire. Ineuitabilior autem & citior mors, adeo ut neq; † ex inopinato unq; homo ſaluetur, cum uehemens febris detinet ægrotãtem. Indiget em̃ huiuſcemodi febris (ut in ſermonibus De difficili anhelitu fuit à nobis oſtenſum) inſpiratione abundanti. reſpirant uero nedum abunde, uerum omnino parum, ſtrangulati. Neq; enim aliud eſt ſtrangulatio, niſi interitus ſubitus propter deſectum inſpirationis: qui fit ex anguſtia alicuius inſtrumẽti ex iis quę obſeruiũt reſpirationi. Nam talis anguſtia non ſine his eſt quæ in eo genere ſunt quod anhelitus carẽtia nominatur: quæ & ipſa fit uel propter imbecillitatẽ potentiæ illius quæ mouet thoracẽ, uel propter uehementẽ frigiditatẽ uitalis principij. Strãgulatio uero omino fit ex anguſtia: anguſtia autẽ, uel repleta intermedia regione quæ inter thoracẽ eſt atq; pulmonẽ, aut pulmonis cauernis, uel aliqua inflammatione totũ occupãte uiſcus, uel aſperã arteriã, uel eã partẽ quæ eſt uelut caput eius, quam nominant guttur: quæ etiã inflammatio fieri aliquando ſolet in præiacente ſpatio, quod fauces appellant. Nam & Homerus ita nominauit inquiens: Per fauces autẽ uinũ impellebatur. ſpatiũ illud laxius quod gulam & guttur præiacet, nominans fauces. Videtur autẽ & nunc Hippocrates hanc eandẽ partẽ eodem modo quo etiã Homerus, nominaſſe. Dicit igitur: Tumore non exiſtente in faucibus: tanquã poſſibile ſit ore multũ adaperto partẽ ipſam diligentius inſpicere: qđ in gutture fieri nequit. Fiet igit̃ ſermo uniuerſus huiuſmodi: Si à febre habito ſtrangulatio repente ſuperuenerit citra tumorẽ fauces occupantem, letale eſt. Priſci etenim per tumorem & inflationem idem intelligebant. Nequenos latet triplicem eſſe tumorum differentiam. Vel enim ſunt cũ dolore, quos iuniores inflammationes nominant: uel abſq; dolore & duri, quos Græci ſcirrhos uocãt: uel ſine dolore & molles, quos ijdẽ Græci proprie œdemata, id eſt inflatiões appellãt: & propterea ab antiquo uſu receſſerunt, ut qui nõ omia præter naturam incrementa ſub uocabulo inflationis complectan-

complectantur. Cum igitur fauces ſine tumore ap A paruerint, ſtrangulatio autem repente ſuperuenerit, ſolius gutturis eſt huiuſcemodi paſſio. Strãgulantur (ut dixi) & propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente autem ſtrangulari, ſoli gutturi ineſt. Morbus enim quẽ Græci peripneumoniam uocant, non repente ſtrangulat ægrotantes, uerum paulatim ab initio incrementum ſuſcipiẽs uſq; ad propriam conſiſtentiam, in qua talem caſum affert. Et ſi quod tuberculum & abſceſſus in pulmõe fit, hæc quoq; paſſio diuturna eſt: ſicuti & ſpatium inter pulmonem atq; thoracẽ pure repletum, ſæpius hominẽ ſtrangulat, abſceſſu in ipſum diſrupto, qui ſcilicet & ipſe in longo tempore fuit conſtitutus. Nam aſperæ arteriæ inflammatio difficultatem ſpirandi quidem aliquã efficere poteſt, B ſtrangulationem uero non poteſt, propter magnitudinem meatus in ipſa latioris, & tunicę tenuitatem. Impoſſibile ſiquidẽ eſt corporis adeo tenuis inflammationem, ſpatium effatu dignum replere. Reliquum igitur eſt guttur, quod ſubitã poſſit facere ſtrangulationẽ, quoniam ab ipſo anguſtatur pulmonis meatus. Muſculi quoq; eius interiores unà cum ambiẽte tunica inflammationem patientes, uiã ſpiritus ualent intercludere. Nominant autem medici quidem talem diſpoſitionẽ non per, ſ, ſynanchen, ſed per, c, cynanchẽ: quibus placet fauciũ inflammationem per, ſ, ſynanchen nominare. Nõnulli uero & paraſynanchen, & paracynanchen nominant. paraſynanchen, quando adiacentium faucibus muſculorũ inflammatio fuerit: pa- C racynanchen autem quando extra guttur. Ex iſs igitur quæ dicta ſunt, rationabile eſt talem diſpoſitionem gutturi aliquem inferre dolorem: & uidetur Hippocrates eius manifeſte meminiſſe in lib. Prædictionum, hiſce uerbis: Fauces dolentes, tenues cum quadam difficultate ſtrãgulantes, uelociter exitium afferentes. Nunc uero dolentes non dixit, ſiue quia ex iſs quæ dixerat antea, poterat ſubintelligi: ſiue quia etiam abſq; dolore aliquãdo dictam putauit in præcedente ſermone fieri poſſe ſtrangulationem. Etſi omnino poteſt eſſe ſine dolore ſtrãgulatio: ex talibus cauſis poteſt fieri: Poſſibile eſt multitudine humiditatis, pituitoſæ præſertim, madefaciente tunicam gutturis interiorẽ, fieri in ea abſq; dolore tumorem. Poſſibile eſt etiã D aperientibus ipſum muſculis craſſioribus factis, meatũ reddi anguſtiorẽ. Contingit & utrunq; cõiungi. Illudq; impoſſibile non eſt ut propter ſuperfluam ſiccitatem muſculi gutturis intrinſeci ſupra modum extenti, meatum reddãt anguſtiorẽ. Qui uero ſint hi muſculi, & quomodo claudãt guttur, oſtenſum eſt in tractatu qui De uoce inſcribitur.

XXXV Si à febre habito collum peruertitur, & uix poteſt deuorare, ſine ullo tumore, letale eſt.

Non amplius adiecit hic locum in quo inquit, Tumore non exiſtente: ſicuti in præcedenti aphoriſmo faucium meminit, inquiens: Tumore non exiſtente in faucibus. Nos uero dicemus alterum duorum uel ex communi ſubaudiẽdum eſſe in faucibus, uel in oẽibus colli locis. Cum enim in nullo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinſecus tumor, hominem uero contigerit nõ poſſe deuorare, caſus eſt exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando muſculorũ qui gulę preiacent, aliquando gulæ ipſius. Eſt enim quædam ſocietas partib. his per neruos ac ligamẽta & ad ſpinalem medullam, & ipſam ambiẽtis membranas, ac præterea oſſa uertebrarum quę his extrinſecus adiacent. Extentis itaq; ad partes inflammatas & ligamentis & neruis, trahi uertebras uel intra uel ad latus eſt neceſſarium: ſi in altera nerui propagine fieri tentionem contigerit, ad latus: ſi in ambabus, intra. Plenius autem de iſtis dicemus, librum De articulis exponẽtes, in quo ait fieri ſpinæ euerſiones tuberculis crudis intra ipſam cõſtitutis. Igitur in libro illo & gibbos fieri dixit tẽtis intra uertebrarũ partibus, nõ ſolum recuruationes, & obliquationes. In ſecundo ſiquidem libro Epidemiarum, de propoſita nunc in aphoriſmo angina uerba faciens, inquit: Erãt autem anginam patientiũ tales affectus: colli uertebræ intrò uergebant, & extra apparebat collum habere cauitatem, & hoc tactum dolebat. In hoc itaq; ſermone unam oſtendit uertebræ euerſionẽ ad intra factam: in præſenti uero aphoriſmo generaliori utens ſermone, inquit: Si collum euertatur. Verbum enim euertit omnem quæ eſt ad id quod præter naturam, euerſionem oſtendit rectitudinis uertebrarum. In ſecũdo autem libro Epidemiarum ſermoni adiecit: Et hoc tactũ dolebat. Hic uero nihil de dolore dixit: atqui neceſſarium eſt adeſſe dolorem unà cum ea quæ collum obtinet inflammatione. niſi & hic eã quæ fit propter ſiccitatem excedẽtem, tentionem, tractum, & euerſionẽ partium tãtummodo oſtendit; & propter hoc ipſum caſum inquit eſſe exitialem: cum alter qui prouenit ex inflammatione, nõ ſit omnino exitialis, qualis erat prior, cui coniũcta erat ſtrãgulatio. Neq; enim eſt æquale periculum, ſi homo ſtranguletur, & uix poſſit deuorare. Verũ ſi propter excedentẽ ſiccitatem id accidat, & collum euerti, & uix poſſe deuorare, letalis eſt caſus, & præcipue cum uehemens eſt febris: ut uerba illa Si à febre habito, etiã in hunc ſenſum accipiantur. Ob hanc autem febrem ipſam, etiam immodicam fieri par eſt in membris ſiccitatem: & duplicẽ habebit febris uehemens ad mortem rationem: & quia ut ſignũ erit quòd fiat euerſio propter ſiccitatem, & deuorandi difficultatem: & quia ipſa quoque aliquid afferet, ut una ex cauſis perducentibus ad mortem.

Sudores febricitanti ſi inceperint, boni, & XXXVI tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & undecimo, & quartodecimo, & ſeptimodecimo, & uigeſimo, & uigeſimoſeptimo, & trigeſimo quarto. Hi enim ſudores iudicãt morbos. Qui uero non ita fiunt, laborem ſignificant, & mor

bi longi-

bi longitudinem, & recidiuam.

Non ſudores tantum, ſed alui excrementa effa tu digna, & urinæ multæ, & iuxta aurem abſceſſus, uel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparent. Sermo enim in uniuerſum eſt talis, Iudicatoria ſigna, ac caſus in diebus iudicatoriis incipiant. Ac ſermo quidē ita prolatus ſuffi ciebat: uerū Hippocrates non de omnibus ipſum fecit iudicatoriis, ſed de ſudoribus tantū; & nobis memoriæ ſubiecit iudicatorios dies qui ſunt intra quadrageſimū. Morbi em̄ iſtis diuturniores, non admodum ſolent per ſudores iudicari, ſicuti neq; omnino per excretiones, ſed uel per concoctionem, uel per abſceſſus. Quòd uero nō omnis numerus dierum ſit ad iudicandū idoneus, expe B rientia manifeſte demonſtrat. & quiſpiam admiraretur illos qui aiunt nullā in illis eſſe differētiam, melius eſt enim, ex iis quæ apparēt manifeſte, eos diſcere differentiā: cauſam uero eius quod ſit, per multū ocium conſiderare: quod nos in tractatu De diebus iudicatoriis egimus, id quod ad artis refert utilitatē, in primis duobus cōmentariis tranſigētes: cauſas aūt ipſorū tētantes in tertio perquirere. Nō parua aūt eſt de diebus ſcriptis in Aphoriſmo diſcordia, cū alij alios pro arbitrio ſcribant. Nos uero illa ſecuti quæ ab ipſo Hippocrate ſcripta ſunt & in Prognoſtico, & Epidemijs, & hoc Aphoriſmorum libro, ipſorum fecimus cōnumerationem. Verba autem quibus de hiſce diebus Hippocrates ſcripſit, habes omnia in tractatu De C iudicatoriis diebus & de iudicijs collecta. Nūc uero à tertio incipit, qui anticipat quartū in breuioris temporis morbis: & poſt hunc quintū ſcripſit uno die quarto tardiorem. Sic enim ferè in omnibus exēplarib. inuenies, cū quartus dies in aphoriſmo nondum eſſet aſcriptus, quāuis hic dies ſit primus iudicatorius. Veruntamē ipſum nūc prætermiſit uel ipſe Hippocrates, uel qui primus librū tranſcripſit. Si uero oīno Hippocrates illū preterijt, hanc ob cauſam ipſum exiſtimo iſtud feciſſe, quoniā morbi plurimi peracuti, qui cum ſudore iudicantur, tertio & quinto die magis quàm quarto iudicium ſuſcipiunt. Rariores enim ſunt qui die quarto iudicantur: atq; hoc à me fuit inuen
Per experientiam, non habetur in Græco tum †per experientiā cū ob hoc ipſum ualde ad D modum inquirerem qua de cauſa dies quartus fuiſſet ab Hippocrate in aphoriſmo prætermiſſus. Hoc autem uidetur accidere quoniā morbi peracuti primam ſtatim acceſſionem uehementiſſimā habent, & reliquas illis proportionales per diem tertium. Didicimus autem quòd in uehementiori bus acceſſionibus iudicia fiūt, & quòd morbi qui in diebus imparibus acceſſionem habēt, citius iudicant: qui uero paribus, tardant. Atq; ideo ſi etiā in principio aliquis morbus incitatur, hoc magis accidit in diebus imparibus, ſi tardare debeat, ad dies pares uehementiores acceſſiones transferuntur. Hæc habeo quæ dicā de die quarto. In fine autē aphoriſmi, nōnulli trigeſimū primū diē, nōnulli

A trigeſimū quartū ſcribunt. Scimus autē hos in diērū iudicantium numero cōtineri: & fortaſſe trigeſimus quartus maiorē uim habet: nō tamē quadrageſimi meminit, fortaſſe quia hunc principiū morborum longorum exiſtimauit, qui nō admodum per ſudores iudicantur. Nam & trigeſimū primū, & trigeſimum quartum, & ante ipſos uigeſimum ſeptimum raro inuenimus per ſudores iudicare.

Frigidi ſudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinē morbi ſignificant. XXX VII

Quòd quidem ita fiat, ſæpius experientia docet. Cauſa uero huius explorāda. Nam plurimam mihi uidetur habere dubitationem, quomodo febre caliditſima hominē detinente, ſudor fiat frigidus. Quòd igitur in alijs partibus corporis ſit neceſſarium eſſe uehementē caliditatē, ex alijs uero ſudores frigidos euacuari, eſt manifeſtum. Eſſent em̄ calefacti, ſi ex partibus calidiſſimis efferrētur. Euacuant autē ex cute ſudores, quam frigidā eſſe cōtingit, cū tamē ea quæ ſunt ſub ipſa, comburantur. Nam quibuſdam humoribus putreſcentibus, oſtenſum eſt febres acutas fieri. Hi uero putreſcūt ſæpius quidem in toto corpore, ſæpius uero in uaſis ſolis. Cum uero hæc aliquando duo contigerint, humores qui ſunt in uaſis, putreſcere, & eam quæ ſolida corpora regit naturam (quæ ſecūdum Hippocratē eſt calor naturalis) uel extingui oīno, uel proximam eſſe extinctioni: quę quidem ex his euacuantur, frigida ſentiuntur: eam uero quæ ſit ex putredine caliditatem, nihil prohibet uehemētiſſimam eſſe, atq; ideo ſignū eſt exitiale, oſtendens in animalis corpore humorum multitudinē ſuperabundare, tantam habentium frigiditatem, ut neq; à calore natiuo, neq; à febrili calefiant. Tepidis ſiquidem exiſtentibus febribus cōtingit ſaluari hominem, concocta in proceſſu tēporis multitudine frigidi, atq; euicta à natura. Acuta enim febris, cauſa eſt & ſignum perniciоſiſſimum. Cauſa quidem, quia prompta eſt ad diſſoluendum corpora: ſignum autem, quoniam humorum multitudinem eſſe frigidiſſimam oſtendit, ut quæ neq; à calore febrili tranſmutetur. Febris uero quæ non eſt acuta, ſed †mitior, permittit tēpore longiori à natura multitudinem concoqui, cum non anticipet diſſoluere hominem: non eſt autem ſignum adeo pernicioſum ſicuti uehemēs febris. Contingit em̄ in tepida febre, etſi modice frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere. Mediocris μέτριος

Qua parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbum. XXX VIII

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiam æqualis fieret euacuatio. Fiunt enim ſudores uel natura humiditatem ſuperfluam euacuante, (quando & optime iudiciū fit) uel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed ſiue hoc, ſiue illo modo fiant, membrorum patientium humiditatem euacuant.

XXXIX Et qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.

Qua parte corporis insignis aut caliditas aut frigiditas fuerit, in ea morbum necessarium est esse. hæc siquidem exijt à temperie naturali, quæ sanitas est.

XL Et ubi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur, uel rursus calefiat, uel color alter ex altero fiat: longitudinē morbi significat.

Dispositiones uariæ diuturniores semper sunt, & quæ sunt uniusmodi, cum non possit natura in paruo tempore multas†conficere dispositiones.

λαπεχά-ζεσθαι

XLI Sudor multus ex somno factus absq; causa manifesta, corpus uti pluri cibo significat. si uero cibum non accipienti hoc accidat: scire oportet quòd euacuatione corpus indiget.

Nonnulli ita scribunt aphorismum: sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alij Sine aliqua alia causa. Verū hæc etiamsi nō adijcian tur, millies in mille sermonibus ab ipso prętermissa intelliguntur: quia etiamsi non dicantur, tamen subaudiuntur à nobis: ut qui semel ab ipso didicerimus & qui à causa extrinseca, non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionē. Hoc itaq; semper oportet meminisse. Quod uero in præsenti aphorismo docet: in uerbo multus adiecto, maxime consistit. Si em sudor multus non esset, posset & propter uirium imbecillitatē, & corporis raritatē accidere. Ipsius uero multitudo, altera duarum causarum fit, uel propter ciborū qui sunt recenter assumpti, immoderantiam, uel illorum qui antea. Quòd si propter recenter assumptos, prohibere oportet ne plures assumant: & si propter prius assumptos, euacuare.

XLII Sudor multus calidus uel frigidus superfluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum.

De sudoribus qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictum est prius: de ijs uero qui in toto morbi tempore apparent sine iudicatione, in hoc ostendit aphorismo: difficiliores quidem inquiens esse frigidos sudores, minus uero his malos, calidos esse. Indicant siquidem utriq; multitudinē adesse, sed alteri frigidā, qui & peiores sunt; alteri calidam, qui & minus illis sunt exitiales.

XLIII Febres quæcunq; non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ. Quocunque autē modo intermiserint, periculum abesse significatur.

Quòd Hippocrates per uerbum intermittere accessiones intelligat quæ in quietem febre uacantem desinunt, manifestum fecit in hoc aphorismo, febres illas quæ per tertiam accenduntur, si quouis modo quieuerint, inquiēs esse absq; periculo. Solæ enim illæ quæ in quietem febre uacantē desinunt ex his, periculo carēt, etiam si uehemētissimam & satis longam habuerint accessionē. Si eīn adeo breuis fuerit, ut in tertianis exquisitis, minorī duodenis horis tēpore circūscripta: non modo sine periculo talis est febris, sed etiam cito iudicatur: Si uero longior, ut si ad decem & octo horas prorogari contingat: est quidem & hæc citra periculum, sed tanto longior, quanto & eius accessio maior extiterit & tertianæ exquisitæ. Non absq; ratione autem eas quę in quietem febre uacantem desinunt, esse absq; periculo inquit: ut quę non ex inflammatiōe aliqua, neq; ex maligna humorum putredine occasionem habeant. Neutra enim harum ad quietem peruenit febre uacantem. Quocunq; autem modo intermiserint, periculum abesse significatur, hoc est, siue uehemens siue longa fuerit accessio.

Quibus febres longæ, ijs tubercula uel labores in articulis fiunt. XLIIII

Nō semper hoc, sicuti neq; quicq; aliud huiusce modi, sed magna ex parte uidelicet, contingere uidetur. Causa autē est manifesta. Nam propter multitudinē & crassitudinem uel frigiditatē, uel tenacitatē humorū efficiētium febres, in longū tēpus morbi extenduntur, cum longū exigant tēpus ad coctionē. Par igitur est & tubercula ab eis fieri, & ad articulos superfluitatem decumbere. Siue autē per labores dolores intellexerimus, siue læsionē: uterq; intellectus habet rationē aliquam. Vtrūq; enim horum ad abscessus sequitur.

Quibus tubercula, uel in articulis labores fiunt, ij pluribus utuntur cibis. XLV

De conualescentibus†docet. His enim repletis rationabile est plenitudinis casus aduenire & maxime ob uirium imbecillitatem. ἀναλαμβάνουσιν

Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili: letale est. XLVI

Non idem est si quis dixerit, si inciderit, & si incidat. Verbum enim inciderit unum significat rigoris insultum, incidat uero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet an mors, an iudicatio optima sit secutura. Potest enim & propter uirium imbecillitatē casus esse letalis: potest & iudicatio periculosa, bonū tamē habere finē. Sæpius uero fieri rigorē febre nō deficiente, & alioqui bonū non est: in uirium autē factus imbecillitate, perniciosus. Nam si aliqua euacuatio rigorē subsequatur, quæ nullā facit intermissionē: propter utrūq; hominē dissoluī uerisimile est, & quia uis imbecillis ferre nō potest rigoris agitationē, & quia ab euacuatiōe dissoluitur. Si uero solus accidat rigor, nulla euacuatione subsequēte: utroq; modo casus caret bonitate. Nā & sicuti mala causa, uim corporis tāget: & malū signū erit ultimā illius indicans imbecillitatē, quæ solita sit noxios humores in rigoribus euacuare, nunc autē id efficere nō possit.

Excrea-

XLVII Excreationes in febribus non intermittenti bus, liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ, omnes malæ. Et ſi bene exeũt, ſiue per alui excretionẽ, ſiue per urinas, bonæ. Siue uero nõ aliquid eorum quæ iuuant, per hęc loca excernitur, malũ.

Forte cõueniens fuerat doctrinæ aphoriſticæ, dici compendioſius, omnes prauas excretiones cum bene exeũt, ad bonum terminari. Hippocrates uero non ita locutus eſt, ſed primum quidem trium generum excretionum meminit, eius quæ per os fit, eius quæ per aluum inferiorem, & tertiæ quæ per urinas: deinde illius quę fit per os, magis particulatim. Non enim ſimpliciter dixit paruas excretiones bene exeuntes, bonas eſſe, ſed ſpeciatim ipſarum meminit, inquiens: Liuidæ, cruentæ, fœtidę, & bilioſæ. Vna autem communis eſt in hiſce omnibus ratio: Malæ excretiones ſunt prauarum ſigna diſpoſitionum: prodeuntęq; ſæpius eodem modo quo in ulceribus putridis, à quibus liquores ſanioſi defluunt, nihil diſpoſitioni cõferentes: nonnunquam uero ſicuti pus, ex abſceſſu diſrupto bene expurgans partem patientem. Indicia uero quòd bene excernatur, maxima quidẽ ſunt & coctio & bona tolerantia, cũ ipſis uero & morbi ſpecies, & poſt ipſam tempus anni, regio, ætas, natura ægrotantis. Quòd autẽ eſt in fine aphoriſmi, duobus modis ſcriptum inuenitur. In quibuſdam ut ſupra ſcriptum eſt, ſi uero non aliquid eorum quæ iuuant excernatur: In quibuſdam uero ſine particula non hoc modo, ſi uero aliquid eorum quæ iuuant, excernatur. Et erit ſecundum primam ſcripturam ſermo talis, ſi aliquid eorum quę non iuuant excreta, uidetur eua cuatum: nõ eſt bonum. Secundum uero ſecundam ſcripturam, ſi aliquid eorum quæ iuuant, & ſunt animali cõuenientia, excernatur: non eſt bonum. Melior autem eſt ſcriptura prior.

XLVIII In febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores frigidæ, interiores uruntur, & ſitim habeat, letale eſt.

Dignum animaduerſione eſt nunquid huiuſcemodi caſus poſſint in febre fieri intermittẽte. Ego enim neq; uidi, neq; animo capio. Videntur ſiquidem in pernicioſis tantũ accidere febribus, ut quę cauſones ab incendio nominantur, uel ſi aliter libet appellare, ualde malignis, ueluti lipyriſs. Nulla uero febris alia corpus intus urit cute refrigerata. Neq; eñ mitior cauſon, neq; tertiana: quę duæ febres præ cæteris ſunt calidiſſimæ. Videtur itaq; non diſtinctionis gratia in aphoriſmo adiecíſſe: In febribus non intermittentibus, ſed ſimilem protuliſſe ſermonem illi quo dicitur, Vertebræ autem quæ in ſpina ſunt: non quaſi in aliqua alia corporis parte ſint uertebræ, ſed ueluti ſi ita diceretur: Vertebræ, quibus hoc ineſt ut in ſpina ſint: ita & nunc ſermonem Hippocratis accipiemus: Si profundæ partes urantur, cute refrigerata, letale eſt. Fit autem hoc in nonnullis febribus nõ intermittentibus. Cauſa uero huius talis exiſtit: Quando aliqua fortis inflãmatio in corporis parte profundiori, uel eryſipelas euenerit: totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patiẽtem, atq; ideo uruntur profunda, cutis autẽ refrigeratur, ut fit in principijs acceſſionum.

XLIX In febre non intermittẽte, ſi labrum uel palpebra, uel ſupercilium, uel oculus, uel naſus peruertatur, uel non uideat, uel non audiat: iam debili exiſtente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima eſt.

Partium fiunt peruerſiones, extentis atq; cõtractis ad propria principia ijs qui ad eas nerui pertingunt, Quòd autem extẽdantur, accidit propter inflammationes, duros tumores, ſiccitates, & friguiditates immodicas. Hæc autẽ grauia ſunt quando prope neruorum originem fuerint conſtituta. Quare cum febris continua fuerit, & æger debilis, non abſq; ratione mortem eſſe uicinam eſt exiſtimandum: multo autem magis quando uel non audit aliquis, uel non uidet, propter uirtutis ſenſibilis debilitatem.

L Vbi in febre non intermittẽte difficultas ſpirandi, & delirium acciderit, letale.

Fit nonnunquam ex eadem cauſa horũ utrunque, & difficultas ſpirandi, & delirium, patiente cerebro: & tunc apparet ſpiritus (ut ipſe in Prognoſticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc eſt, magnus & rarus. Contingit & propter aliquam earum partium quæ reſpirationi obſeruiunt, paſſionẽ, ſpirandi difficultas. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atq; pulmonis paſſiones, ſpirandi faciunt difficultatem. Hæc autem omnia periculoſa ſunt, febre præſertim continua adiuncta: Nam ſemper cũ tali fieri conſueuerunt. Quare & hic uerba illa, Cum febri non intermittente, eadem uidentur ratione eſſe dicta, qua etiam in aphoriſmo antecedente.

LI In febribus, abſceſſus qui ad primas iudicationes non ſoluunt, longitudinem morbi ſignificant.

Sermo ita clarus eſt, ut forte Hippocrate non indiguerit. Liquet enim quòd eoipſo quòd ad primas iudicationes non ſoluũtur huiuſcemodi paſſiones, ſint diu duraturæ.

LII Quicunq; in febribus uel in alijs morbis ſpõte illachrymant, nihil abſurdum: qui uero non ſponte, abſurdius.

Dictum quidem & in Prognoſtico, lachrymari non eſſe bonum ſignum, quando uidelicet oculus ipſe nullum affectum habet proprium ac præcipuum, ueluti lippitudinẽ, uel in palpebris aſperitatem, uel tale aliquid. Nam debilitas quædam oſtenditur potentiæ contẽtiuæ, quando etiãſi talia

rem reſtat, illachrymant. Non recte autem ſcri- A tentio, nominatę. Omnes uero cõuulſiones ſecun
ptum fuit absurdius, comparatiue, melius enim dum ipſum fiunt uel ex repletione, uel ex euacua-
fuerat absolute absurdum dicere. Et mihi uidetur tione, partiũ uidelicet neruoſarũ. Quæcũq; igitur
hoc error culpa magis primi librarij, quàm ipſius conuulſiones ad febres ardentes ſequuntur, has
Hippocratis contigiſſe. par eſt fieri ex ſiccitate. Quæcũq; uero ſuopte ini-
tio inuadunt, ex repletione habẽt generationem.
LVII Quibus circa dẽtes in febribus quidam len- His conuulſionibus febres aduenientes, partim
tores naſcuntur, iſs fortes fiunt febres. quidem ſuperfluam diſſoluũt humiditatẽ, partim
calfaciunt frigiditatẽ: quæ duæ ſunt medicis reme
Neq; enim naſci poſſunt huiuſcemodi lẽtores diorum intentiones. Non abſq; ratione igitur in fe
ſine caloris multitudine pituitoſiorem humidita- bribus †ardentibus letales ſunt conuulſiones, non *Ardentibus, in Græcorum eſt*
tem exiccante. letales uero quæ febres antecedunt.

LVIII Quibus plurimum ſiccæ tuſſes leuiter irrita- A febre ardente habito, rigore ſubuenien- LVIII
tantes in febribus ardentibus fiunt, non mul- te, ſolutio,
tum ſiti infeſtantur.

B Siccas tuſſes illas nominant, in quibus nihil Oſtenſum enim eſt in ſermõe De rigore, ob fla-
expuitur. Fiunt autem aliquãdo ob intemperiem uam bilem, quæ per mẽbra ſentiẽtia ueloci motu
inſtrumentorum quæ obſeruiunt reſpirationi: ali defertur, fieri rigorẽ, poſt quẽ uidelicet & alui ab-
quando fauciũ aſperitate, uel aliquo tenui & pau- ſoluuntur, & ſudores & uomitus bilioſi ſuperue-
co humore deſtillante. Quicquid horum acci- niunt. Bile igitur ex qua febris ardẽs habuit ortũ,
derit, aliquo modo madeſcunt loca quæ ad aſperam expurgata, ſoluitur febris. Nam febrẽ ardentẽ fie-
pertinent arteriam, & ideo minus ſiticuloſi fiunt. ri nouimus, quando æſtiuo tẽpore uenæ exiccatæ
Nam ſi aſperitas ſola fuerit propter motum in tuſſi acutos ac bilioſos ad ſe liquores attraxerint.
factum, ex locis uicinis humor aliquis attrahitur:
ſic autem & ſi ſola fuerit intemperatura. Tertiana exquiſita, ſeptenis circuitib. quod LIX
longiſſimum eſt, iudicatur.

LV Ex inguinum tumoribus, febres omnes ma- Tertiana febris, ab ea quæ ardens nominatur,
læ, præter diarias. humore faciente nõ differt. Vtraq; enim à flaua bi
le fit. Differunt autem, quoniam febris ardens ha-
Febres diariæ omnes ab ipſo uocãtur, quęcũq; bet in uenis unà cum ſanguine flauam bilem †plu *Redundans.* πλεονάζης.
ſui ratione una die durant. Tales autẽ ſunt & quæ C rimam & ebullientem: tertiana uero eandem bilẽ
ex tumoribus inguinũ proueniũt, quando ex cauſis habet in totum corpus delatam ac motam. Exqui σαν
manifeſtis conſiſtunt. Alios uero tumores ingui- ſita igitur tertiana erit quę ſuiipſius naturã puram
nũ qui ſine cauſa manifeſta fiunt, ueriſimile eſt, ex ſincerãq; ſeruat. Seruat autem, ubi flauam bilem
uiſcerũ inflammatiõib. fieri: atq; ideo febres quę habet (ut dixi) delatam & motam, & præterea tẽ-
unà cum ipſis eueniunt, malas eſſe. pus æſtiuum, & locum tempori ſimilem, calidum
uidelicet ac ſiccum, & hominis ætatem & tempe-
LVI Febricitanti ſudor ſuperueniens febre nõ de raturam ſimilem. Statim autem in tali tertiana ac-
ficiẽte, malũ. Prorogatur enim morbus, & mul ceſſio fiet cum rigore: & ſolutio cũ ſudore, uel per
tam ſignificat humiditatem. uomitum aut aluum inferiorem flaua bile euacua
ta, uel omnibus iſtis pariter factis. Erit & huic ter-
Quòd oportuit hunc aphoriſmũ cũ altero pau- tianæ tempus acceſſionis minus multo quàm quie
lo antea dicto coniungi, in quo dicit: Sudor mul- tis. Duobus ſiquidem diebus, & totidẽ noctibus
tus, frigidus uel calidus ſemper fluens, ipſe oſten- toto eius perfecto circuitu, exquiſitam tertianam
dit. & quo pacto talem ſudorem dixerit eſſe malũ, nunq; inuenies extra duodecim horas ſuã acceſ-
& propter quam cauſam. Malus itaq; exiſtit, quia D ſionem protẽdere. Talem igitur ait Hippoc. in ſe-
cum hoc q; morbum non ſoluit, ipſum etiam pro- ptem circuitibus, quod longiſſimum ſit, iudicari.
rogari ſignificat. Cauſam uero prorogationis, mul Quod eñ in continuis una dies poteſt, hoc in in-
tam ait eſſe humiditatem: quam cum lõgiori tem- termittentibus acceſſio. Ad iſtarũ igitur cõnume
pore diſſoluat ac concoquat natura, neceſſarium rationem, earũ fiunt iudicatiões. Hoc ipſe in Pro-
eſt morbum eſſe longum. gnoſtico innuit, ubi de quartana loquitur, ita in-
quiens: Fit autem & quartanarum conſiſtentia ex
LVII Qui à conuulſione aut diſtentione neruorũ ordine tali. Eſtq; à nobis obſeruatum, tũ in quarta
tenetur, febre ſuperueniente liberatur. nis, tũ in tertianis, fieri iudicationẽ ad numerũ cir-
cuituũ, non dierũ. Statim itaq; in tertiana febre ſe
Eſt quidem & diſtentio, neruorũ cõuulſio, ſed ptima ab initio acceſſio in tertiũ & decimũ incidit
nõ uidentur in ipſa partes conuulſæ: quoniã æqua diem, & ſæpius in ipſo morbus iudicatur, nõ expe
liter ante & retro tenduntur: atq; ideo præcipuũ ciato quartodecimo. Sicuti igitur in morbis con-
illi nomen eſt datum diſtentio: ita ut omnes cõuul tinuis acutorũ quidẽ morborũ terminus eſt quar-
ſiões ſint numero tres, Græcis uocabulis: Opiſtho tus decimus, peracutorũ uero ſeptimus; ſic in in-
tonos, id eſt tẽtio ad poſteriora: Emproſthotonos, termit-
id eſt tentio ad anteriora: & Tetanos, id eſt æqualis

termittẽtibus, breuiſſimi temporis tertiana febris terminum habet circuitum ſeptimum. Rurſus autem ſicuti in peracutis, morbus poterat iudicari & in quinto, & quarto, & in tertio die: ſic & in tertiana in eiſdem circuitibus fieri ſolutionẽ cõtinget, non expectante natura ſeptimum circuitum. Hippocrates igitur tertianã aliquando cũ adiectione exquiſitam, talem nominat: aliquãdo uero ſimplici appellatione cõtentus, tertianam tãtummodo: ſicuti & nunc quoq; conſuetudo Græcorũ eſt, huiuſcemodi res omnes dupliciter nominare.

LX Quibus in febribus aures obſurduerunt: ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata ſoluit morbum.

Dictum eſt ab ipſo & antea ſurditatẽ fieri ſi bilioſa excremẽta retineãtur, & ad caput recurrant: & talem ſolui ſurditatẽ, ſi aluus turbetur. Dictum eſt & nũc ab ipſo hoc idem, & præterea de profluuio ſanguinis è naribus. Etenim & hoc ſoluit ſurditatem, eam uidelicet quæ in febribus fit abſq; ulla propria atq; præcipua inſtrumenti auditus paſſione, nihil autem mirum eſt ſi euacuatis aut tranſmutatis noxijs humoribus morbi ceſſant.

LXI Febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare.

Neſcio utrum hunc aphoriſmum Hippocrates ſcripſerit, an fuerit à quopiam aſcriptus. ſiquidem in Prognoſtico dierum iudicãtium incremẽta ac cõpoſitiones fieri in quaternis edocuit, & in hoc ipſo Aphoriſmorum libro, atq; in Epidemijs etiã, non modo die quartodecimo multos uidit iudicatos, ſed & uigeſimo, & quadrageſimo, & ſexageſimo, & octuageſimo. Iudicant autem ipſi & uigeſimaquarta, & trigeſimaquarta, & ab initio protinus quarta. Quomodo igitur ait nũc quòd niſi in diebus imparibus febris ceſſauerit, non ſit fida iudicatio? Melius eſt itaq; pro imparibus ſcribere iudicatorijs, ut quibuſdam uiſum eſt. Multa ſiquidẽ exẽplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, ſcriptum habent.

LXII Quibus in febribus morbus regius ante diẽ ſeptimum accidit, malum.

Morbus regius interdum quidem ex iudicatione prouenit reponẽte natura ad totum corpus, & præcipue ad cutẽ, flauam bilem: ut autẽ & huiuſce modi caſus, hepate ſe male habẽte. Ipſius uero affectus ex quibus morbo regius ſolet aduenire, tres ſunt, tumor durus, inflãmatio, & obſtructio. Verũ tumor durus, diutinus morbus exiſtit: inflãmatio uero & obſtructio etiã repẽte fieri poſſunt. Acregij morbi qui ante ſeptimum accidunt diem, ex aliquo iſtorum ortũ habent: nam citius non poteſt iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante ſeptimũ itaq; diem, morbum regium eſſe malum, uerum exiſtit: non tamẽ poſt ſeptimũ uacare periculo, eſt pariter uerũ: neq; hoc nunc dictum eſt. Poteſt eñ & inflammatio & obſtructio longiori tẽpore per manere: ante ſeptimum autem, iudicatorie bilem effundi eſt impoſſibile. In quibuſdam uero exemplaribus adiectum eſt aphoriſmo circa finem: niſi humores ex aluo prodeant. uolentibus ijs qui hęc adijciunt, per aluum bilem expurgari.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, LXIII quotidie febres ſoluuntur.

Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidãt, & ob id ſingulis acceſſionibus expurgetur atq; euacuetur: nõ abſq; ratione ad infebricitationem peruenit taliũ febriũ intermiſſio. Hoc igitur eſt quod nunc dictum eſt ab eo: quotidie febres ſoluũtur. ac ſi dixiſſet ægrotos quotidie ſine febre fieri. Quẽadmodum autẽ ſi quotidie rigores fiunt, quotidie etiam febres ceſſant: ſic & ſi tertio quoq; die, aut quarto. quod proculdubio etiam fieri uidemus & in tertianis, & in quartanis circuitibus, in quibus & febres ſoluuntur, & rurſus redeunt. remanet tamen quædã diſpoſitio præter naturam in corpore, à qua ſecũdum circuitum aliæ febres & ægritudines generantur.

Quibus in febribus morbus regius ſeptimo, LXIIII uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo ſuperuenerit, bonum, niſi dextra præcordia obduruerint. ſi uero non, non bonum.

Qui ante hunc ſcribitur aphoriſmus, abſq; ordine mihi uidetur fuiſſe interiectus. Melius eñ fuiſſet hunc qui nũc ſcribitur aphoriſmũ, illi fuiſſe cõiunctum, in quo ait: Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum. ut totus ſermo talis procedat: Ante ſeptimum quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: poſt ſeptimum uero, bonũ: niſi dextra præcordia obduruerint, id eſt, niſi aliquis malus affectus ex ijs quos antea diximus, uiſceri hoc eſt hepati acciderit, expurgato quippe in ipſo ſanguine, & bile translata ex eius uenis ad meatus bilem excipientes. Siue autem obſtructio fuerit in locis ad quæ transfertur, ſiue inflammatio aliqua, uel durus tumor: neceſſarium eſt omnino non expurgari ſanguinem, & unà cum ipſo bilem per totum corpus deferri, hincq; morbum regium generari.

In febribus circa uẽtriculum & fortis æſtus, LXV & cordis morſus, malum.

Quòd non ſolũ ei uiſceri quod ſua natura palpitat, cardia, hoc eſt cor, nomẽ fuit apud antiquos, ſed etiam ori uentriculi, pro confeſſo habẽ apud omnes: ſicuti etiã & cardialgian, id eſt cordis dolorẽ, huius partis dolores appellant: uerbũ autẽ cardioſſen, id eſt corde morderi, plurimi exponentiũ aphoriſmos, pro cardialgen, id eſt corde dolere acceperunt: nõnulli ipſius uiſceris motũ quendã palpitationi ſimilẽ, per cardiogmon uerbũ, id eſt cordis morſum intellexerunt. Fortis itaq; uentriculi æſtus à flaua bile in ipſius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autẽ ijs qui ita ſunt affecti, &

ūētriculi mordetur os, atq; ob id malus est casus. Si quis uero per cordis morsum crebrum & uelocem cordis motum, eum præcipue qui palpitationi similis sit intellexerit: extremū ex eo malum significatur, uim uitalē maximo incendio laborare.

LXVI In acutis febribus conuulsiones, & circa uiscera dolores fortes, malum.

Febres uehemētes, ueluti ignis neruos exiccantes, eos extendunt atq; cōuellunt, atq; hoc modo malas afferunt conuulsiones. Nonnunq; uero & uiscera ipsa in tali affectu dolorē sentiunt, propter incendij uehementiam, ac siccitatem: atq; idcirco malum esse inquit. Peior autem fuerit si fortes dolores acciderint. Scimus autē propter inflāmationem, uel erysipelas, uel fortem obstructionē, uel abscessum aliquem, in uisceribus dolores fieri, sed uerisimile non est ut de his nunc sermo habeatur ab ipso. Manifestum est enim periculum, quod in ipsis est: necessario tamen non adiungitur cōuulsioni. Cū Hippocrates in febribus dicit morbos febriles, intelligit quando febres ipsæ sunt passio, & non casus partis alicuius, quæ aliquo dictorum affectuum laboret.

LXVII In febribus, ex somnis timores, uel conuulsiones, malum.

Dictum ab ipso & antea fuit q̄ somnus lædens ægrotantē, mortalis est: qui autē non lædit, nō est mortalis. ubi & exēplum sermōis adij ciēs, inquit: Vbi deliriū somnus sedat, bonū: uti somno existente aliquo ex quo deliriū non sedatur, sed excitatur aliquando ac generatur. Verū & hic alia dixit exē pla noxæ ex somno aduenientis, timores, ac cōuulsiones. Quidam uero non timores scribunt, sed labores: Sanecq; nos sæpe uidimus in morbis exitialibus & timores & labores & conuulsiones ex somno fieri. Hoc autē uidetur contingere quādo in somnis ad cerebrū humor infestus peruenerit, tūc magis intra q̄ extra natura mota. At profecto ut à cibo ad somnū conuersi, implent caput: sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replētes, aggrauāt cerebrum. Si igitur ea multitudo magis adatræ bilis naturā uergit, timores fiunt: sin talis non fuerit, labores ac cōuulsiones. Somnicq; proculdubio semper nocerent, quatenus ad profundum & uiscera materia fluit, nisi coctiōis ratiōe plus afferrent utilitatis q̄ sit damnū quod ex motu ad interiora consequitur. Non solum autem in cerebro ipso mali humores aceruati tales afferūt casus, sed & in ipso ore uētriculi: quare & in somnis magis euaporant, cum in cocti permaneāt: sicuti coctiones utiles somnos inducunt.

LXVIII In febribus spiritus offendens, malum. conuulsionem enim significat.

Spiritum intelligendum est ipsum dicere, sicuti in Prognostico, respirationē: qui ubi offendit, hoc est in medio sui interruptus substiterit, conuulsionē significat. Etenim fit mouentibus thoracē musculis ac neruis iam cōuulsioni paratis: qua dispositione insuper aucta, & plures occupāte partes, manifesta conuulsio hominē apprehendet. Cū uero duplex sit in respiratione motus: alter quo spiritus fertur ad interiora, inspiratio dictus, alter quo ferē ad exteriora, cōtrariā is accepit appellationē, expiratio nominatus. Offendit autē spiritꝰ aliquādo quidē inspirantibus, sicuti cū ipse dicit: duplex intro reuocatio, ueluti inspiratio: Aliquando expirātibus, sicuti cū dicit: Et spiritus offēdit extra delatus. In his igitē, utriusq; partis respirationis seorsum meminit: in ꝓposito autē aphorismo de tota ipsa ꝓnūciās, inqt: Spiritus offendēs, siue in motu ad intra, siue ad extra, siue ad utraq; tale q̄d patitē.

LXIX Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre; multitudo ueniens, ex his tenuis iuuat: præcipue uero tales ueniunt quibus ab initio, uel breui sedimenta inest.

Non simpliciter urinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterū ostendens, uel crassitudinis quantitatem, uel consistentiæ inæqualitatem ac diuulsionem, ita ut plures ipsarum cōsistentiæ ueluti grumi circumscriptæ appareant. Nonnulli uero non grumosas scribunt, sed †cœnosas, sicuti Numisianus & Dionysius, per hoc uerbum fœtorem quendā simul ostendunt: quorū alij, plus aliquid q̄ alij demonstrantes: alij uero quasi crassitudinis quantitatem, nihilo plus hoc ipso docētes. Sermo uero Hippocratis totus nō uidetur de urinis esse fœtorem habentibus, sed de paucis tantū, ac crassis, ut ex oppositio manifestat inquiēs: Multitudo ueniēs, ex his tenuis iuuat. Quare si hoc solum scriberetur: Quibus urinæ crassæ paucæ: nihil sermoni deficeret. Fiūt autem & sine febribus urinæ tales, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates, Fiunt etiā cū febre: in quibus quispiā forte existimaret ad cōtraria transmutationē non esse bonam: quoniam magna ex parte in febribus, ex urinis ab initio tenuib. fit ad crassiores cōuersio, tēdente iam morbo ad solutionē. atq; ob id mihi uideē ita scriptus ab ipso fuisse maxime aphorismus, id quod raro accidit, edocente. Contingit enim aliquādo uel per initia morbi, uel nō multo post urinas factas crassiores, propter grauitatē habere sedimen. His igitē urinis sedimen bonū signū nō est, sicuti alijs quæ ab initio tenues existentes, ratiōe totius morbi coctionis sedimen capiunt. Non absq; ratione autem crassæ urinę sunt multitudine paucæ, ut quæ uix renes pertranseāt. Cum itaq; simul maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata, simul & residuū concoctū fuerit: tunc excernuntur multo prioribus tenuiores. Melius est enim ita dicere & non tenues, absolute: quēadmodū dixit Hippocrates. Quæ em̄ secundū naturā sunt, nō simpliciter tenues existunt, sicuti neq; crassæ, sed mediū tenent inter utrumq; excessum: & cū mediocritatem habeāt, crassiores quidem sunt atq; dicūtur aquosis, tenuiores uero

grumosis

grumoſis. multæ uero cum ratione excernuntur, A
quia prius fuere retentæ: quo tempore craſſæ exiſtentes, difficulter exibant.

LXX Quibus urinę † obuerſæ quales ſunt iumentorum, iis dolor capitis uel adeſt, uel aderit.

Hunc nõnulli aphoriſmum cum ſuperiori coniungunt, tanquam eius partem, ita ſcribẽtes: Quibus autem urinæ obuerſæ, hiſce dolores capitis. Et uolunt quidã uerbum obuerſæ contrarias urinas oſtẽdere iis quas antea craſſas et grumoſas nominauit, hoc eſt tenues: nõnulli uero perturbatas. Falſum autem eſt quòd urinæ tenues ſint cum dolore capitis. Vidẽtur enim dolores capitis aliquando antecedere, aliquando ſimul eſſe cum perturbatis urinis. quales autem hæ ſint, manifeſte monſtrauit inquiens: Quales ſunt iumentorum, tales uero fiunt materia craſſa ac denſa à calore agitata. Hæ ſiquidem maxime & ab extrinſeca caliditate uidentur in ſpiritum ſolui, ſicuti bitumen, pix, atque reſina. Nonnullę igitur è talibus urinis longo tempore manent peturbatæ, nõnullæ uero cito ſe dimen craſſum habent, & cito morbum ſolutũ iri ſignificant. Quæ uero non reſident, ſi uires affuerint, longum fore morbum oſtendunt: ſi imbecillitas adſit, ægri mortem prænunciant. Hæc obiter à nobis ſunt dicta, quoniã non carent utilitate. Quę uero ad ipſum attinentia aphoriſmum adhuc dicere oportet, ſunt iſta: Vrinis perturbatis, capitis dolores neceſſario † aut adſunt, aut aderunt, ut inquit Hippocrates: quoniam ſpiritus flatuoſus unà cum calore prompte fertur ad caput. Non tamẽ ſi quis dolet caput, aut doliturus eſt, huic omnino tales ſunt urinæ. Fiũt enim dolores capitis etiam ex calore ſolo, nonnunquam uero ex flaua bile, quæ uel in capite uel in uentriculo continetur, & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obſtructionẽ, uel ſpiritu flatuoſo habente in parte ipſa generationem; quorum nihil talem facit urinam ex neceſſitate.

† γενήσεται aut ἐσόμενοι, in quibuſdam additur

LXXI Quibus ſeptima iudicatur, iis nubeculam habet quarta die urina rubeam, & alia, ex ratione.

Sicuti in pluribus aliis ſeipſos imperitos artis Hippocratis oſtenderũt plurimi eorum qui hunc D
eius librum expoſuerũt: ſic & in iſto. Putant enim adiecta fuiſſe aphoriſmo cum dicit. Et alia ex ratione quæcunq; ad ſomnos attinent, uel uigilias, uel reſpirationem, uel accubitum, uel ſurrectionem, uel tale aliquid aliud eorum quæ in Prognoſtico ſcripſit: ut ſi hæc omnia bene facta uideantur, poſt ſeptimum futuram ſperemus iudicationẽ. Videntur autem ignorare maxima capita ad prænotionem facientia. Vigilant enim magna ex parte, & grauiter ſe habent, ac febriunt uehementius ægri, quanto propius iudicationem accedunt. Pluresaũt eorũ prope iudicationẽ etiam ſpirant difficulter, Non igitur ſignum quod ex urinis apparet, talibus indiget caſibus ad firmiorem futuræ iudicationis ſpem, ſed multis aliis quæ frequentius ꝙ iſtud apparent: de quibus nihil uidentur cognoſcere qui audent Hippocratis libros exponere priuſquam totam ipſius artem perdiſcant. Nam quum quarta dies ſit index, quemadmodum ipſe docuit, & qualis ſit futura ſeptima, nunciet: omne quod in ipſa dignum effatu ſignum coctionis apparuerit, futuram ſeptima die iudicationẽ oſtendit, adeo ut non ſolum rubra aliqua nubes apparens, antea non uiſa, iudicationem ſignificet, ſed & alba multo plus ipſa, adhuc autem magis & ſublimamentum album, æquale, atq; conſiſtens. Si uero uelociter admodum morbus moueatur: & coloris & ſubſtãtiæ mutatio ſunt ſufficientia ſigna futuræ iudicationis. Tenuis itaq; urina ſi mediocriter craſſa
efficiatur, & ſi alba † rufa fiat: in tali morbo iudica B ἐσόμε
tionem ſignificat. Vnius itaque ſigni nominatim Hippocrates memiṁit, urinæ uidelicet rubræ. Dignum autem exiſtimat, ut ſicuti hoc, ita & alia ex ratione intelligamus quæcunq; futuras iudicationes oſtendunt. Sunt autem hæc quæ in diebus ab ipſo uocatis indicibus & contemplabilibus, fieri cõſueuere uel in urinis, uel in excrementis aluí inferioris, uel ſputis. ſemper enim omnia talia iudicationes ſignificant, non tamen bonas ſemper. Solis enim coctionis ſignis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ iudicationes futuræ indicantur. Senſus ergo uerborum aphoriſmi talis eſt. Meminit autem nubis rubeæ tanquam ſigni perrari, Albæ enim frequentiſſimæ apparent; & ſunt ſignum coctionis manifeſtum. Rubeæ uero raro fiũt: Et niſi hoc in loco de ipſis dixiſſet Hippocrates, quòd in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem, forte nemo talem ipſis adeſſe uim expectaret: ſiquidem Hippocrates colorem rubeum ſalutarem quidem, diutinum tamen eſſe uult. Nam in Prognoſtico ita ad uerbum ſcribit: Si uero urina fuerit ſubrubea, & ſedimen ſub rubeum & lene: magis quidem hæc diutina quàm illa, ſed admodũ ſalubris. Nũquid igitur quarta die talis nubes apparẽs, futuram in ſeptima iudicationem ſignificabit, in alia autem aliqua indice non ſignificabit, diligentius eſt inquirendum: quod in ipſis operibus eſt obſeruãdum. Nam quantum ad rationes attinet, ſunt ad utrãque partem argumenta, & magis ad alteram, quòd non ſignificabit, niſi morbus ualde uehementer moueatur. Nam ſi quarto die fiat, æquale tempus priori, id quod ſequetur, aſſumens, non eſt impoſſibile ut iudicationem oſtendat. In undecimo autem apparens, non mihi admodũ uidet tribus ſolis egere diebus, ſed etiam pluribus. Veriſſimum ſiquidẽ eſt colorem talem aliquid ſuffragari ſolutiõibus. Ego quidem raro ſignum tale in aliis diebus uidi præterquam in quarto. Cui igitur in ſeptimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus. cui autem in quartodecimo, hic in uigeſimo. Apparuit etiam cuidam alteri in undecimo, qui decimo ſeptimo iudicatus eſt: rurſus cuidam alij in eodem undecimo, qui uigeſimo die fuit iudicatus.

LXXII Quibus urinæ albæ & perſpicuæ, malę, præ ſertim ſi in delirantibus appareant.

Vrinæ tales extremam cruditatem ſignificant, quare & morbos longos faciunt. quędam uerò ex ipſis, cum anticipauerint uires diſſoluere, ſunt pernicioſæ, ueluti in delirijs. Nullum etenim uidi delirantem, in quo talis urina apparuiſſet, ſaluatum. Melius ſiquidē eſt ut ſicuti totus morbus eſt biliоſus, ſic & urinę appareant biliоſæ. A quoſæ aũt urinæ (tales enim ſunt albę atq; perſpicuæ) magnam cruditatem oſtendunt, & præterea flauam bilem uniuerſam ad caput ſurſum rapi. Quibuſdā enim urinæ perſpicuæ, non tamen albæ, quæ quidem tenuem habent ſubſtātiam, colorem uero biliоſum. Quæ uero perſpicuæ ſunt & albæ ſimul, ſunt penitus aquoſæ. Si igitur ſimpliciter ſcriptū ſit præcipue in delirātibus, horum uerborum intellectus eſt manifeſtus. Sin autem fini ſermonis adijciatur, ſicuti in alijs exemplaribus uidetur adiectum, uerbum appareāt, ſenſus erit talis: A quoſæ urinæ malæ ſunt: præcipue uero tales apparent in delirantibus qui exitio proximi ſunt. Neque enim in omnibus, quemadmodum nonnulli huius libri expoſitores intellexerūt, nihil ſcientes ex ijs quę in ægrotis apparent. In quibuſdā autem exemplaribus ita ſcriptus eſt finis aphoriſmi: Præcipue uero in delirantibus tales apparent: & eſt idem intellectus qui ſecundæ ſcripturæ antea à nobis dictæ.

A Quod uero in fine aphoriſmi ſcribitur, Hæc uero in febribus, tale aliquid mihi uidetur oſtendere, A febribus moleſtari dicebant antiqui illos qui abſq; inflammatione, uel abſceſſu, uel dolore, uel eryſipelate, uel (ut ſimpliciter dixerim) abſque aliquo membro præcipue affecto, ægrotabant. Quòd ſi uel propter lateris inflāmationem, uel pulmonis, uel talis partis alterius, febrīcitarent: nō febricitantes ipſos nominabant, neq; à febribus moleſtari dicebant: ſed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs ſimilibus nominibus, ueluti hepaticos & lienoſos appellabant. Nunc itaq; mihi uidetur Hippocrates duorum alterum uelle inſinuare, uel quòd hæc quæ dixit, febribus accidūt in quibus nullum membrum affectum eſt: uel quòd & illis accidunt B morbis, non tamen ipſis aluus diſrupta ſit, uel flatus aut urinæ prodierint. Neq; enim aliquo naturę motu mēbris ſpiritum flatuoſum expellētibus, murmur in illis cōtingit fieri, ſed ueluti caſum tantummodo.

LXXIII Quibus præcordia ſuſpenſa murmurantia, lumborum dolore ſuperueniente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant, aut urinæ multitudo proueniat. hæc uero in febribus.

Præcordia ſuſpenſa, hoc eſt ad maiorem tumorem ex multis cauſis deducta unam habent, ſpiritum flatuoſum, de qua nunc diſſerit dupliciter factam: nōnunquam ex aliquo affectu difficilem habente ſolutionem partium ad aluum attinentium: nonnunquam ex aliqua recenti occaſione. Diſtinguit autem nunc Hippocrates iſta. Nam prior diſpoſitio cum murmure non fit. Extenta enim atq; inflata inſtar utris redduntur in ea præcordia. Altera cum murmure fit. Sic autem nominatur ſpiritus ſonus, cum neq; magnus, neq; multus extiterit, & cum quadam modica humiditate ad inferiora mouet. Accidit igitur tali murmure deſcendente ad lumborum loca, unà cum ipſo tumorem ex præcordijs deportari. unde partibus quę hic ſunt, ex ipſo diſtētis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad corpus diſtributo, ſolus ſpiritus flatuoſus emittitur, nonnunq; uero unà cum humore. Iā uero humor diſtributus magna ex parte per urinas excernitur. Recte ergo inquit in dictis ſignis aluum diſrumpi, niſi anticipet ſeorſum quidem humor diſtribui, ſeorſum uero ſpiritus in inteſtinis retentus per ſedem excerni. Cōtingit uero quandoq; utrunque ad corpus diſtributum & ſpiritum & humorem, cito ad ueſicam permeare.

LXXIV Quibus ſperatur abſceſſum futurum ad articulos, liberat ab abſceſſu urina multa, craſſa, & alba facta, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri. Si uero etiam ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit.

Dictum eſt à me etiam prius quòd abſceſſus fiunt ad articulos ijs qui in his laborem paſſi ſunt, et C ꝙbus quouis modo in morbo articuli laſſati ſunt, & præterea in quibuſcunq; craſſorum humorum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaque natura ualuerit per urinam expurgare corpus, æger ab abſceſſu liberatur, humorē ad articulos decubiturum, per ueſicam euacuans. Satis autem habuit laborioſarum febrium ueluti in quodā exemplo meminiſſe, quæ initium ad urinam motionis in die indice accipiunt. His enim laborioſis hoc ineſt, quòd cito abſceſſus faciant, non expectantibus, ut aliæ, tempus prolixius. His uero ipſis & iuxta aurē fieri abſceſſus conſueuere, ſicut alijs prolixioribus multitudo plus ad inferiora decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiā ſubleuauit; uel ſanguinis profluuiū patiuntur, aut parotidas, id eſt iuxta aures abſceſſus habent. Quòd D autē ſolutio hæc uelocior ſit altera per urinas, non oportet dicere: quare & ipſi adiecit Hippocrates, breui admodū ſolutio fit altera quæ fit per urinas euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo poſitum eſt: te uero oportet trāsferre ad omnes dies alios quicunq; ſunt contemplabiles & iudicatorij.

LXXV Si ſanguinē aut pus mingat: aut renum aut ueſicæ exulcerationem ſignificat.

Siue in renibus, ſiue in ueſica ulcus factum fuerit, ſiquidē in uaſe aliquo effatu digno conſtiterit, & præcipue cum aliqua exeſione: ſanguinis excretio conſequitur, ſine hoc autem puris tantūmodo:

Contingit

Contingit autem ut facto ulcere in aliquo urinæ meatuum, & pus & ſanguis per urinam exeat. Hi uero renes ac ueſicam interiacent, & oportet hos illis ſubaudire. Exulcerātur autem magna ex parte iis qui in renibus lapidem habēt, meatus urinarii, quando à lapide aliquo acuto aut admodū magno obſtructi excoriātur. Nam ex ulceribus quæ in pene fiunt, etiam ſine urina & pus & ſanguis egreditur. Exit autem ſimul cum urinis aliquando pus diſrupto abſceſſu in aliquo ſuperiori loco. Quare (arbitror) plures expoſitores alterā ſcripturam magis probarunt, in qua coniunctio. &. ſcribitur, in hunc modum: Si ſanguinē & pus minxerit, renum aut ueſicæ ulcerationem ſignificat. quaſi altero ſolo ſcilicet. pure. per loca urinæ exeunte, fieri poſſit, ut ſit ſignum non modo renum uel ueſicæ exulceratæ, ſed etiam alicuius partium ſuperiorū. Forte igitur & hi aliquid dicunt. Forte aūt & uerbum. mingat. quod aliud oſtēdit quàm minxerit, in ſeipſo continet diſtinctionem. Neq; enim idem eſt uel ita dicere, Si ſanguinem & pus mingat; uel illo modo, Si ſanguinem & pus minxerit: In uno enim uel duobus uel tribus diebus potuit minxiſſe pus diſrupto abſceſſu ad urinæ inſtrumēta. Multis autem diebus ac menſibus ubi hoc factum fuerit, renum aut ueſicæ exulceratio ſignificatur. Vtrum ipſorum magis ſit, & dolor diſtinguit qui in differētibus accidit locis, & ea quæ cum urinis excernuntur: de quibus deinceps loquetur. Iam uero & de urinariis meatibus eadem eſt ratio.

LXXVI Quibus in urina craſſa exiſtente, carunculæ paruæ, aut ueluti capilli unà exeunt, iis à renibus excernitur.

Paruæ quidem carunculæ renum ſubſtantiæ indicia ſunt: qui uero uti capilli, nullo modo renum. Neque enim fieri poteſt ut ad talem ſubſtantię formam ren diſſoluatur. nam qui hoc aiunt, renum ignorant naturam. At neque ueſica reſoluta aut exeſa, ut quibuſdam uiſum eſt, tales urinę exeunt. Sunt enim huius particulæ, foliorum ſimiles magis, ſicuti & Hippocrates paulo poſt eas ſquamas appellat. Sed rei ueritas ita ſe habet: quod nobis ſorte quadam ſæpius uidere contigit. Quidam igitur alij medici, quamuis in operibus artis multum exercitati, raro ſe aiunt uidiſſe urinas tales. Vocāt autem recentiores medici hanc paſſionem capillitium, quoniam capillis, & albis quidem magis ſimilia uideantur quæ ab urina efferuntur. Nuper quidam talia corpora tam longa mingebat, ut incredibilis longitudo uideretur. nam quidam ex ipſis ad dimidium cubitum extendebantur. Hic autem toto fere anno qui anteceſſerat, orobum & faba comederat, ſæpiſſimeq; caſeum & tenerum & ſiccum. omnibusq; aliis talia mingere contigit, qui cibis craſſioribus ueſcebantur. Tali igitur humore in renibus aliquo modo uſto, capillis ſimiles ſubſtantiæ generantur. Saneq; modus ipſe curandi, rationi quæ de cauſa habetur, atteſtatur. Nam ab extenuantibus atque incidentibus medicinis, adhibito etiam alio uictu humectāte, tales ægri curantur. Si uero tanta eſſet exulceratio renum aut ueſicæ, ut eorum ſubſtantia diſſolueretur: non modo nihil ex talibus medicinis iuuarētur, ſed etiam ſupra modum irritarentur. In his itaq;, ſicuti & in aliis, Hippocrates dignus eſt admiratione, quum ipſe eorum inuentor extiterit, quæ ne à pluribus quidem medicis ad hunc uſq; diem ex ſignis fuere cōperta. Ipſa quoq; ſermonis diligentia magnā habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neque enim ſicuti in priore aphoriſmo renum cauſatur exulcerationem, ita & nunc dixit: uerū ſimpliciter ex renibus inquit excerni: quem admodum ſi aliquo mingente lapidem, ex renibus ipſum excerni dicamus, non quòd ſit pars ſubſtantiæ eorum, ſed quoniam in ipſis ſuam habuit conſiſtentiam. Paruæ igitur carunculæ ſubſtantiæ renum ulceratorum re uera partes exiſtunt. Qui uero ueluti capilli ſunt: in renibus quidem conſiſtentiam accipiunt, ueluti & lapides: non ſunt autem partes eorum ſubſtantiæ. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſine particula. aut. legitur, Carūculę paruę ueluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ aſſimilantur capillis. Verum oportet inter uerbū. paruæ. & dictionem. ueluti. mediam interponere coniunctionem. aut tanquam Hippocrates non de una re, ſed de duabus faciat ſuo ſermone mentionem, quarum una eſt, Carnes paruæ: altera uero, Veluti capilli. In iis igitur quæ ſunt ueluti capilli, ſemper urina eſt craſſa: quum pituitoſa ſubſtantia quam uenæ aggregarunt, per renes expurgetur. In carunculis autem non eſt neceſſarium. Nunquam tamen talem uidi renum diſpoſitionem: ſed quæ ſunt ueluti carunculæ, ſæpius à me uiſæ ſunt in illis febribus, in quibus & quæ ſunt ſimilia orobis ſedimina conſpiciuntur, ſanguine craſſo in renibus, aut in hepate exuſto. Non tamen ueras carunculas unquam uidi cum urina exeuntes. Puto igitur poſſe contingere quòd craſſa urina ab ipſo dicatur quæ ſecundum naturam eſt, & mediocris. Hæc enim tenui quodammodo opponitur. Neque nos latet quòd proprie quidem ſecundum exceſſus oppoſitiones ita nominantur: per abuſionem autem, & medio & mediocri, extremorum nomina tribuūtur: cum & ad maxime craſſum, tenue: et ad maxime tenue, craſſum nominetur. Quod ſi ita accipiamus, ſermo talis erit: Quibus in urina quæ tenuis non eſt, ea quæ diximus, exeunt: renum eſt paſſio. ſi uero urina ſit tenuis, totū uenoſum patitur genus. Eundem intellectum mihi uidetur etiam in ſequēti oſtendere aphoriſmo.

Quibus in urina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt, iis ueſica ſcabie laborat. LXXVII

Quando urina tenuis fuerit: haud ſecūdum naturam uenæ ſe habent. Cum uero non tenuis extiterit, ſed mediocrem habuerit ſubſtantiā (in quo ſignificato craſſa accipere oportet hoc loco) ea quę

ſimul

ſimul cum tali urina excernuntur, circa renes aut ueſicam paſſionem oſtendũt. Cum enim ex uenis urina ueniat, in renibus coletur, in ueſica aggregetur: quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut uenas aut renes aut ueſicam male ſe habere indicabit, ſicuti & nunc furfurea ueſicam ſcabie laborare, quando uenæ nullum affectum habent. Feruntur enim et ex ipſis aliquãdo furfurea, cum earũ tunica patiũr, quemadmodũ & ueſicę; uel cũ ſanguis qui in ipſis cõtinetur, † à febre ardente peruritur. Aptior autem ad hoc eſt quicunque humor in eis craſſior exiſtit, & magis qui ueluti fæx ſanguinis eſt, quem ſolemus humorem melancholicum nominare. Sicuti enim cutis ſuperficies (quam ſuperiorem pelliculam nominant) in ſcabie, lepra, atq; lichenibus tenue quiddã remittit, (quale eſt quod ſerpentum ſenectutẽ nominamus) ſic ubi in partibus interioribus ea quæ eſt ueluti cutis, tale aliqd patitur, & caſus erit paſſioni ſimilis. Hac ratione igitur & uenæ ipſæ atq; ueſica ſcabie laborantes, furfureos cortices unà cum urinis emittẽt. Diſtinctio autem fiet ex tenuitate ac craſſitudine urinæ, ut antea diximus. Tenuis enim urina uenas; nõ tenuis autem ueſicam pati indicabit.

LXXVIII Quicunq; ſponte ſanguinem mingunt, iſs à renibus uenulam ruptam ſignificatur.

Quod dicitur, ſpõte, poteſt idem quod ſine cauſa exteriori, oſtendere: poteſt & quod ueluti repente, nullo caſu præcedente, quales apparent ueſica ulcerata. In ipſa enim uenã rumpi ex influẽtis ſanguinis abundantia, quemadmodũ in renibus, eſt impoſſibile. Neq; enim per eius uenas ſanguis per colatur, ſed ſolum tantum quantum ipſi ſufficiens eſt, pro alimento contribuitur. Præterea neque uenæ quæ in ueſica, nudæ aut † inſtabiles natura ſunt, ſicuti quæ renum uentres ſubintrant, quæ & aperiuntur, & quæ aliquando diſrumpuntur, propter humorum multitudinẽ ac craſſitudinem qui in ipſis cõtinentur. Diſruptio itaq; puri ſanguinis facit euacuationem. Ora autem aperta non ſubito plurimum ſanguinem effundunt, præſertim cum parua eſt apertio, ſed paulatim atq; tenuius percolant: unde totam urinam ſubſanguineam efficiũt. Fit autem, ut dixi, & uenis ueſicæ exeſione laborantibus, ſanguinis euacuatio, quam antecedunt ulceris ſigna in ueſica exiſtentis, hoc eſt loci & dolor, & pus, & ſæpe ipſius corporis ueſicę quædam ueluti fruſtula. Hac ratiõe igitur melius uerbum ſponte pro repente, accipere; & non pro ſine cauſa manifeſta. ſiquidem ſanguis ex renibus ſæpius & ſine cauſa excernitur manifeſta, uaſe ex multitudine rupto, ſed aliquando ob ſaltum uehementiorem, uel ex alto caſum, uel ictum.

LXXIX Quibus in urinis arenoſa ſubſiſtunt, iſs ueſica laborat calculo.

Non omnino ueſica laborat, ſed contingit & renes: quare manifeſte errat aphoriſmus, ſiue quia Hippocrates ipſe dimidiam partem ſermonis neglexerit, ſiue quia primus librarius omiſerit. Siue enim in renibus, ſiue in ueſica calculi generantur, unà cum urinis exeunt arenoſa.

Si ſanguinem mingant, aut grumos, uel ſtil- LXXX
licidium urinæ habeant, & dolor in imum incidat uentrẽ, & pectinem, & femen, circa ueſicam labor eſt.

Duobus modis finis ſcribiť aphoriſmi: in quibuſdam exemplaribus, labor eſt: in quibuſdã, morbus eſt. & ferè in hoc nihil inuicem ſcripturæ differunt. Communiter autem ambæ errant, ſi quis intelligat circa ueſicam ab Hippocrate dici quaſi ipſam ueſicã laborare dixiſſet. Nam iſ quos memorat caſus, communes ſunt omnibus quæ urinæ ſeruiunt inſtrumentis, ueſicæ, renibus, urinariis meatibus. Melius eſt itaq; hoc modo quę circa ueſicã, accipere, nõ tanquam ſola ueſica ſignificetur, ſed & partes quæ illi annectuntur. Adhuc autem magis, ut ita accipiamus, hortabitur ſequens aphoriſmus, in quo nõ quæ circa ueſicam, ægrotare dicit, ſed ipſius ueſicæ eſſe exulcerationem: quum non idem ſit, pati aliquid ipſam ueſicam ſimpliciter ſolam, enunciare, uel quæ circa ueſicam.

Si ſanguinem aut pus minxerit, aut ſquamu- LXXXI
las, & grauis odor adſit, ueſicæ exulcerationem ſignificat.

Sanguis quidem & pus mingendo prodeuntia, omnium inſtrumentorum quæ urinæ obſeruiunt, ſigna ſunt communia, odor autem grauis, hoc eſt moleſtus, & adhuc magis ſquamulæ, ſunt propria ueſicæ. In pluribus igitur exemplaribus: Si ſanguinem & pus minxerit, ſcriptum inuenitur. In quibuſdam uero: Si ſanguinem uel pus minxerit. Oſtendet autem hæc ſcriptura ſecunda coniunctionem aut eſſe diſiunctiuam, quaſi utrumlibet horum quæ dicta ſunt, ubi adſit, ulcerationem ſignificet: altera uero uult ambo aſſidere, uel ſimul inuicem, uel alternatim.

Quibus in urinaria fiſtula tubercula naſcun- LXXII
tur: iſs ſuppuratiõe facta & eruptione, ſolutio.

Ob ſermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphoriſmo ſuſpicabitur quiſpiã. Promptum enim eſt unicuique intelligere, quòd in meatu urinario qui in pene eſt, (hunc enim meatum, ſi fiſtulam urinariam nominant) ſi conſiſtant tubercula, & mox rumpantur, fieri ſolutionem. Verum ſi diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo oſtenditur. Contingit enim urinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius diſruptione ſanitas proculdubio ſequetur. Verum ex dictis quædam dubitatio ſuboritur, utrum ſolum uelit hæc quæ in hoc loco ſunt nata tubercula, rumpi: uel ſæpius quidem hoc accidere, fieri tamen poſſe ut etiam diſſoluantur: uel exemplum ſolutionum unum hoc aliquod ſcripſit, diruptionẽ: quod uerius exiſtit.

Mictio

LXXXIII Mictio noctu plurima facta, paruam significat deiectionem.

Quòd quidem neceſſarium ſit uentris humore diſtributo, minorem fieri alui deiectionem, unicuique manifeſtū. ſed cum hoc et illud appareat, quòd eo una cum cibis exeunte, aluus quidem humidior fit, atque ideo plura deiiciet, urina uero paucior excernetur. Docebit autem nos hæc ipſa ratio & alui fluentis, & ſiccæ remedia. In quibus enim ſupra modū humida aluus deprehenditur, iis potum minorem exhibebimus, ac præterea illi uiam ad ueſicam parabimus. In ꝙbus uero ſiccior, & plus dabimus potus, & diſtributionem quantum fieri poterit, prohibebimus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER QVINTVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

I ONVVLSIO ex elleboro, letalis eſt.

C Iis qui elleborum acceperunt, album dico: (hunc enim ſimpliciter elleborum nominare cōſueuerunt, non ſicuti nigrū, cum adiectione) iis inquam ſi ex purgatione cōuulſio aduenerit, caſum ait eſſe letalē. Fit enim non ab initio purgationis, quādo periculum eſt ne homo ſtranguletur: ſed quando uomentes uehementius lacerātur, propter ipſam quidem maxime quæ fit in motibus † diſtentionem laborantibus neruis, ob illam quā habent cum ore uentriculi in patiendo ſocietatem, in quo & alias uidimus, ubi fortius mordetur, fieri conuulſiones, ſicuti adoleſcenti qui æruginem euomuerat. Præſtat enim æruginem, nō æruginoſum uomitum illum nominare. Erat enim talis qualis quæ uera ærugo nominatur, florētiſſimus: uerum inter uomendum, totum corpus conuulſum eſt: et ærugine euacuata, febris ſtatim & conuulſio ceſſauit. Tale autem erat quod euomuerat, ſicuti ſi quis optimam æruginem aqua perfunderet, adeo ut ex eorum unione talis ſubſtātia exultaret, quæ defuti craſſitudinē repræſentaret. Non impoſſibile eſt igitur (ut dixi) & per compatiendi ad os uentriculi ſocietatem fieri conuulſionem ex elleboro albo, & hæc forte † conuulſio minus periculoſa. Contingit autem & propter ipſam euacuationē ſupra modum ipſis purgatis conuulſionem aduenire: ſicuti & cholerā patientibus, contractiones frequenter adueniunt, maximeq; eorum qui ſunt in ſuris muſculorū. Sed neq; illud eſt impoſſibile, propter pharmaci efficaciā ex neruis humiditates ad ſe attrahentis, atq; ideo tunc eos male afficientis fieri conuulſionem. Sed et ellebori aliquando ui ad ſui diſtributionē impulſa uehementius, contingit neruorum ſubſtantiā uiolentius exiccari. Ipſe † enim nos docuit Hippocrates, quòd fit conuulſio ex repletione & inanitione, corporum uidelicet neruoſorum, à quibus ſecundum electionem motus perficiuntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, muſculi & tendones. Sicut enim in exterioribus uidemus lora & chordas extendi, ubi uehemētius exiccentur, aut multa madeāt humiditate: ſic & in corporibus animalium, par eſt fieri non raro conuulſionem. Liquet igitur quod ex repletione conuulſio, ſanabilis eſt per euacuationem. Ea uero quę fit ex inanitione, & neruorum ſiccitate, nō facile admittit curationem. Fit autem (ut dixi) & propter compatiendi ſocietatem conuulſio: quam non debemus exiſtimare fuiſſe ab Hippocrate prętermiſſam. Eam enim quæ primum fit, cōuulſionem oſtendit, cum ait cōuulſionem ex repletione atque inanitione generari. Et quidē nouimus etiā morſus ratione fieri in ore uentriculi ſingultum, adeo ut quiſpiā & neruos itidem pati exiſtimauerit. Et uidebitur iſta conuulſio iis qui ab elleboro purgati ſunt, non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri: niſi per Iouem illam dixerit quiſpiam fieri exinanitione, cum humores mordaces uim habeāt exiccandi. Hi itaq; modi ſunt eorum qui ex elleboro conuelluntur. Sanatur autem ex ipſis & qui propter morſum, & qui propter diſtentionem ex uomitibus fit. quæ autem ex ſiccitate accidit, inſanabilis eſt. Nō abſq; ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait eſſe letale, quoniā nonnullæ eius ſpecies cum difficultate ſanantur, una autem inſanabilis eſt.

Conuulſio ex uulnere, letalis eſt. II

Sicuti in eo qui hūc antecedit aphoriſmo, mortalem dixit eſſe conuulſionem, (quod idem eſt ac ſi diceret periculoſam, atq; ad mortem ſæpius terminātem) ſic & nunc eam quæ fit ex uulnere conuulſionem, letalem dixit eſſe, non tanquam ex neceſſitate ac ſemper mortem afferentem, ſed tanq; admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphoriſmis, letalis nomine uſus eſt uti. Ex uulneribus igit fiunt conuulſiones ratione ſequentis ipſa inflammationis, ubi partes neruoſas attigerit. Et primum quidem uidentur conuelli quæ è directo ſunt partium inflammatione laborantium: deinde poſtquam et principium attigerit ipſum, paſſio ad totum extenditur corpus.

Vbi ſanguis plurimus fluxerit: ſingultus aut conuulſio ſuperueniens, malum. III

Non aliud quidem oſtendi, eſt exiſtimandum ex priori nomine letale, aliud autem nūc cum malum dicit: Conſueuit ſiquidem Hippocrates caſus illos ita nominare, quos letum ſæpe ſubſequitur. Si cui uero per magis & minus differre hæc nomina uideātur: maius periculum per uocem letale, quàm per malum, oſtēdetur. Quæ igitur fit ex plurima ſanguinis profuſione conuulſio, ex altero genere cauſarum ipſam efficientium cōſiſtit, ut antea dictum eſt.

Ex ſu-

τῶν τρήσεων συνδέσμων

μετριώτερος ἐμπαθὴς

al. autem

III Ex ſuperflua purgatione conuulſio, aut ſin- A gultus ſuperueniens, malum.

Quod aliquando ijs qui elleborum ſumpſerũt, diximus fieri: hoc nunc oſtendit in omnibus qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim qui ultra modum purgãtur, eaſdem ob cauſas quas diximus in ijs, qui elleborum aſſumpſerũt, & ijs qui hac ratione laborant, non paruum periculum imminet. ſiquidem multo peior eſt ea quæ fit ex inanitione conuulſio, altera quæ fit ex repletione. Quòd autem & ſingultus conuulſio ſit ſtomachi ſecundum Hippocratem, nos utiq; nouimus.

V Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit: con uulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut ubi ad B horam peruenerit qua ſoluuntur crapulæ, uocem recuperet.

Repletis neruis talis conuulſio fit. Solet autem facillime eos replere uinum, ut quod calidam habeat temperaturã. talis ſiquidem natura prompte omnia ſubintrat, præſertim quum non admodum craſſam ſubſtantiã habuerit. Subſtantiæ igitur copia uinum neruis affert conuulſionem. Rurſus autem qualitate ſanat eam quam fecit diſpoſitionẽ, neruos calefaciendo atq; exiccando. & ſi hoc aliquando facere nequeat, mortem ſubſequi eſt neceſſarium. Qua aũt ui diximus uinum ſanare conuulſiones, eadem uidelicet & febris ſanat. Hic uero maxime obſeruanda eſt Hippocratis conſuetudo, qui mutos nominat illos q quouis modo ob- C ſtupuerunt. Sed propriè ſtupor nominatur totius corporis inſenſibilitas atque immobilitas repentina. Hanc itaq; diſpoſitionem conſueuit Hippocrates ex uno caſuũ nominare: & fit proculdubio ne uorum principio patiẽte. Neq; enim aliter poteſt omnino cõuelli corpus, antequam id principium patiatur, uel principaliter, uel per compaſſionem, altero prius patiente membro. Liquet autem omnem noxã ex uino factam, à Græcis crapalen nominari. Sicq; nonnulli uocabulo fecere etymologiam, carenon palleſthæ, qđ ſignificat caput, concuti. Horam autem qua crapulæ ſoluũtur, tempus nominauit. Eſt autem hoc tempus non præciſum, neq; circumſcriptum omnibus una menſura. Qui- D dam enim poſtridie à crapula ſunt liberati, quidã uero ſequenti nocte, quidã uero tertio die prorſus: & fit hoc pro multitudine ac ui epoti uini, & eius qui potauit natura. Sicuti igitur neq; cibus unum habet in omnibus tempus coctionis præfinitum, ſic neq; uinum. Aut igitur oportet nos ægri naturam habere experientia cõpertam, aut poſtremum terminũ obſeruare: in quo ſi neq; febricitare, neq; loqui anticipauerit, conuulſus morietur omnino.

VI Quicunq; à diſtentione corripiũtur, in qua tuor diebus pereunt. ſi uero has effugerint, ſani fiunt.

Diſtentio morbus peracutus eſt, ut quę compoſita ſit ex illa quam Græci emproſthotonon, id eſt ad anteriora diſtentionem: & opiſthotonon, id eſt ad poſteriora diſtentionem nominãt: Atq; ita merito citius in ipſa fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore quem fert diſtentio laborem. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorũ paſſio iudicatur.

VII Quibuſcunq; morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt: quibuſcunque autem uigeſimoquinto, commoriuntur.

Proprie quidem paſſionis mutationes nominant, quando ex una parte tranſeunt ad aliam: per abuſionem autem & omnes ſolutiones ita nominantur. & mihi uidetur Hippocrates ſecundi ſignificatus uſus eſſe appellatione. Nõ modo enim ad alias partes translatis ijs qui morbum comitialem faciunt humoribus, ſoluitur paſſio, ſed etiam omnino curatis. Sunt enim hi craſſi, frigidi, & pituitoſi. Ceſſant autem & ob ætatem ad ſiccioremnaturam tranſmutatam, & ob exercitationem, & uictum exiccantem, adiunctis ad hæc idoneis medicinis. Verum Hippocrates nunc ſolum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: à qua docti, & formam uictus unà cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphoriſmorum dicit: Qui morbo comitiali laborant, ſi iuuenes fuerint, mutationibus maxime ætatis & regionum & uictus, liberantur: hoc nunc in ipſis paſſionibus declarauit, morbos comitiales qui ante pubertatem fiunt, ceſſare dicens ex ætatis cõmutatione: qui uero ultra uigeſimũ quintum annũ proceſſere, commori inquiens. Vnde liquet quòd pubertatis tempus, uſq; ad uigeſimum quintũ annum extendi arbitratur, ſumens initium poſt ſecundam ſeptimanam. Liquet autem quod neq; omnibus ſanabitur paſſio ex pubere ætate, niſi & alia recte geſſerint: neq; quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam uictus rationem adhibeãt. Verum quòd non habeant ex ætate ſanationem, ſed quãtum ad eam attinet, paſſio cõſeneſcat, liquidò oſtendit. Non tamen adhuc manifeſte dictum eſt, quamuis uideatur manifeſtum ijs qui negligentius accipiunt uerba illa. Quibus uero uigeſimoquinto anno, commoriuntur. Neq; enim ijs ſolis paſſio cõmoritur, quibus uigeſimum quintum annum agẽtibus aduenit, ſed multo magis etiam ijs qui ultra hanc ętatem progreſſi ſunt. Addẽtes igitur ſermoni Hippocratis illud quod deeſt, uerum ex omni parte ipſum faciemus: Morbi comitiales qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tempore finiunt: qui ultra pubertatem procedunt, commoriuntur. Tempus autem pubertatis eſt poſt quartumdecimum annum uſq; ad uigeſimum quintum. Eſt autem & alia ſcriptura talis: Quibuſcunque uiginti quinq; annorum fiunt, multi cõmoriuntur. ſignificante uerbo multi, idem quod plurima ex parte.

VIII Quicunq; morbo laterali laborantes, in qua tuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem uertuntur.

Eam

Eam quæ fit per ſputa euacuãtionẽ humorum facientium morbum lateralem, ſolet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: ſicuti & iſtos expuere, purgari, tã in libro De uictu acutorum, quàm in Prognoſtico nominauit. Verum nũc & tempus præfinit purgationis: in quo ſi non fiat, ad ſuppurationem ait morbum uerti lateralẽ: aut omnem quæ fit ad pus tranſmutationẽ, ita nominans, (ſicut & in Prognoſtico ſepius) aut eam quæ fit inter thoracem & pulmonem, puris effuſionem. fit enim utrunq; horum, quando morbo laterali laborantes non expurgãtur per ſputa. Verum, ſecundũ ex iſs quæ diximus, ipſe in ſequentibus eruptionem ſuppurationis nominauit.

IX Tabes fiũt maxime ætatibus à decimo octauo uſq; ad trigeſimum quintum.

In ſuperioribus aphoriſmis quando morbos ſecundum ætates enarrabat, Iuuenibus dicebat, ſanguinis ſputa, tabes. Nunc uero etiam numerũ apposuit annorum, non propterea eadem rurſus ſcribens quę antea, ſed propter paſſionum thoracis atque pulmonis cõmunionem. Propter quid igitur iuuenes his morbis præcipue corripiantur, antea diximus: de annis autem ætatum nũc determinandum, quoniam & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ætatibus à decimo octauo uſque ad trigeſimum quintum. Quod enim ætatibus numero plurali dicitur, quãdam habet ſignificationem, quòd non eandem Hippocrates ætatẽ exiſtimat eſſe medíam inter annos enumeratos. Neq; ſane una eſt, ſi diligentius cõſideremus: uerum ea quæ eſt à decimooctauo uſq; ad uigeſimum quintum annum, adoleſcentium eſt: quę autem ab hinc uſq; ad trigeſimum quintum, iuuenum.

X Quicunq; ab angina liberantur, iſs ad pulmonem uertitur, & in ſeptem diebus pereunt. ſi uero has effugerint, ſuppurantur.

De tranſmutatione nunc ipſi eſt ſermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerũq; ante ſeptimum diem occidere, ægro uidelicet ſtrangulato: ſi uero id tempus poſſit euadere, fluxiõe in pus conuerſa, ſuppurari.

XI Qui tabe moleſtantur, ſi ſputum quod exſtuſſiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.

Eas quæ ſunt in pulmone ulceroſas diſpoſitiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorem diligentius perpendi, id quod expuĩ, carbonibus iniiciendo. Sicut autem prius in ulceribus ueſicæ, odorem dixit grauẽ ſentiri, ita & nunc tabidorum ſputum grauiter olere. Si uero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem eſſe notam: quoniam & maximus alimenti defectus oſtenditur, atq; aliquando humorum corruptio.

XII Quibuſcunq; tabe laborantibus, capilli à capite defluunt: iſs alui profluuio ſuperueniente, moriuntur.

De iſs qui ex tabe iam morti uicini ſunt, nunc ſermo habetur: quos etiam male ſe habere oſtenderat in defluuio capillorum. Alui autem profluuio ſuperueniẽte, mortem appropinquare opinãdum: cum hic caſus, & mala cauſa, & malũ ſignum exiſtat. Fit enim ex uirium imbecillitate, quæ præterea ex ipſo caſu fiunt imbecilliores.

Quicunq; ſpumoſum ſanguinem expuunt, XIII iſs è pulmone eductio fit.

Et pleraq; exemplaria, et quamplurimi huius libri expoſitores norunt aphoriſmum in hæc uerba ſcriptum: Quicunq; ſanguinem ſpumoſum euomunt, iſs è pulmone eductio fit. Et quidam ipſum exponentes, aiunt uerbum id multitudinem ſignificare, ac propterea à proprio eſſe trãslatum: aperte mentientes contra id quod apparet. Sæpe enim uiſus eſt ſanguis ſpumoſus abſq; multitudine euomi. Si igit̃ ita Hippocrates re uera ſcripſit, ipſum abuſum fuiſſe uocabulo dicemus. Neq; enim ſanguis multus, ex pulmone eductionem ſignificat: paucus uero, ex alio loco. Si uero expuunt aut ex tuſſiant ſcriptum ſit: tunc proprio uſum fuiſſe uocabulo, & oſtendere ſanguinem talem carnoſam pulmonis ſubſtãtiam (quæ eſt ipſius uera ſubſtantia) affectam ulceribus eſſe. adeo ut uere quidẽ dicatur ſolius pulmonis ulcera ex ſpumoſo ſanguine indicari: non uere autem, ulcerato pulmone, ex neceſſitate ſpumoſum expui. Sæpius eñ uidimus quibuſdam ex alto cadentibus, & calcitratis, atq; in palæſtra percuſſis, ab illa maxime ictus parte in qua cuipiam ad ſolum ruẽti, alter ſuper thoracem inciderit, ſanguinem plurimum bene coloratũ expui cum tuſſi ſine ullo dolore: quem ratio dicat ex aliquo pulmonis uaſe diſrupto prodire.

A tabe habito profluuiũ alui ſuperueniens, XIIII letale.

Paulo antea dixerat, tabidis cum ſputum graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuio ſuperueniente, mortem ſubſequi. Hic uero ſimpliciter dixit eſſe letale ſuperueniens alui profluuium in tabe, nulla facta, neq; de ſputo, neque de capillis mentione, tanquam illud ſolum ſufficiat mortem ſignificare, nõ tamen ita è proximo, neq; tam cito ſecuturam, ſicuti cum defluuium capillorum aditur gitur.

Quicunque ex morbo laterali ſuppurantur, XV ſi in quadraginta diebus purgantur à die qua fit ruptio, liberantur. Si uero non, ad tabem tranſeunt.

Addens ſuo ſermoni ruptionis uocabulũ, manifeſtum fecit ſe de illis loqui in quibus lateris inflammatione in ſuppurationem conuerſa, deinde diſrupta, in ſpacio thoracis atq; pulmonis interme dio pus continetur. His enim omnibus, niſi ut plurimũ in quadraginta diebus puris euacuatio fiat

per ſpuitiones purgati: neceſſariũ eſt pulmonem A exedi, pure proceſſu temporis putreſcẽte. Morbo igitur laterali diem quartum decimum terminum poſuit purgationis, ſuppuratis autem quadrageſimum. Dictum autem eſt plenius de differentia & aliorum dierum iudicatoriorum, & horum, in eo tractatu qui inſcribitur De diebus iudicatorijs. Quare ſi quis uniuerſam illam legerit contemplationem: ea quę ab Hippocrate de diebus iudicatorijs dicuntur, promptius aſſequetur.

XVI Calidum, ubi quis ſæpius eo utatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, neruorum incõtinentiam, mentis torporem, profluuia ſanguinis, animi defectionem: hæc, ad quæ mors. B

De calidi & frigidi uſu immodico & modico dictum eſt non parũ etiã libro De uſu humidorum. Dicta ſunt autem & hoc in loco aphoriſmorũ omnia ferè capita, & primũ hoc ipſum, quòd calidum ſi quis eo ultra modum utatur, has facit paſſiones, carnium effœminationem, hoc eſt debilitatem: dictum eſt enim nomen per trãslationem, quoniam fœmina debilior eſt maſculo: cui aſtipulatur hoc quod ſubiungitur, Neruorũ incõtinentiam. Nam et hi fiunt imbecilles, eorũ ſubſtantia à calore diſſoluta. Et rurſus mentis torpor, mentis eſt imbecillitas: ita ſcilicet ſubſtantia cerebri, ſicuti etiam neruorum, diſſoluta. Eodem modo & calidi uſus immodicus facit ſanguinis profuſiones in illis utiq; corporis diſpoſitionibus quæ ad ſanguinis profu- C ſionem apta ſunt. Sequuntur autem ad ſanguinis profuſiones, defectus animi, et ad hos mors, ſicuti et ad alia prius dicta: ſed ad illa quidẽ tempore plu ri, ad hæc quidẽ magis, ad hæc uero minus: ad ſanguinis uero profuſiones, et animi defectus, ſtatim. Scriptus eſt autem finis aphoriſmi uario modo in exemplaribus: ſcripturæ uero omnes dictam ſententiam oſtendunt. Eſt autem una hæc: His mors. altera uero hæc: In quibus mors. tertia hæc: Quibus mors. alia: Hæc ad mortem.

XVII Frigidum autem cõuulſiones, diſtentiones, liuores, rigores febriles.

Immodicum ſcilicet frigidũ hæc facit, conuulſiones, diſtẽtiones, & neruorum refrigerationem. D Sicuti enim non oportet ipſorum ſubſtantiam ab immodico calore diſſoluí, ſic neq; ultra modũ conuenientem refrigerari, & in unum cogi ac cohiberi. Ac ſane quidem liuores ex refrigeratione fiunt, & rigores febres aduocãtes. Melius autem fuiſſet ita dicere: Rigores facientes & cõuulſiones, & diſtentiones, & liuores, & febres. Plenius autem de his ſeorſum diximus in libro De ſympt. cauſis.

XVIII Frigidũ, inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum uero utile.

Quęcunq; partes ſunt natura frigidiores, (ſunt autem in animalibus tales, quęcunq; ſunt penitus exãgues) citius ac magis ab immodico frigidi uſu offendũtur: ijſdem autem rationabiliter calidum conuenientius.

Quæcunque refrigerata ſunt, excalefacere o- XIX portet, exceptis ijs quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt.

Hoc quod nunc dictum eſt, haudquaquã euertit illud theorema, Contrariorum contraria eſſe remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu qui De arte curatiua inſcribitur: in quo oſtendimus aliud eſſe theorema maxime neceſſarium, illa prius curari præcipiens quæ magis urgent, hoc eſt quæ maius periculũ afferunt, ſicuti & nunc profluium ſanguinis. Ad hoc igitur prius obſiſtendum eſt: at que ita deinde quod paſſum eſt, ad bonam temperiem eſt reuocandum.

Vlceribus frigidũ quidem mordax, cutẽ ob- XX durat, dolorem iuſuppurabilẽ facit, liuorem obducit, rigores febriles, cõuulſiones, diſtẽtiones.

Si proprio utamur uocabulo, calidum mordax eſt: ſenſus autem ſimilitudine, & frigida aqua uocatur mordax: non cum in cutem ſimpliciter incidit, ſed ulceratã. Nam quod mordax futurum ſit, eius quod morderi debeat ſubſtantiã oportet peruadere, quod in cute ſecũdum naturam ſe habente, frigida aqua non poteſt efficere, quoniam denſior eſt cutis quàm pro eius ſubſtantia. In ulceratis autẽ, ut quæ rariora ſint, peruadere poteſt eorum ſubſtantiam, in profunda ſubintrans. Dictum autem eſt plenius de natura mordaciũ, in libris De potentia ſimplicium medicinarũ. Vlceratis igitur frigidum eſt mordax: integris autem non ſolũ mordax non eſt, ſed & cutem facit duriorem, eius denſando ſubſtantiã. Et quidem dolorem efficit inſuppurabilem, natiuum refrigerando calorem, qui ulcera ad ſuppurationem perducit, & ea difflari prohibet quæ dolorem efficiunt. Quæ autem ſequuntur, prius etiam dicta ſunt ab ipſo, & liuores, & rigores febriles, & conuulſiones, & diſtentiones.

Eſt autem ubi in diſtentione ſine ulceratio- XXI ne, iuuene bene carnoſo, æſtate media, frigidæ aquę multa perfuſio calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit.

Quæ raro iuuent frigidum ac calidum, poſt ea quæ ante dixit Hippocrates, deinceps proſequitur: & primum quidem de frigido inquit, ut in diſtentione (liquet autem quòd & in omni alia conuulſione) in medio æſtatis tempore, cum bene carnoſus fuerit æger, ac iuuenis, frigidæ aquæ perfuſio calorem reuocãs naturalem, paſſionem ſanet. Vnde et manifeſtum fit, quòd non ſua ui frigida aqua morbum tunc ſanat, ſed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnoſis reuocationẽ caloris facit. In alia igitur ætate nil proderit: quoniam neque reuocationem efficit, quando neque in hac ullo anni tempore, preterquam æſtate media. Nam aquæ frigidæ occurſus aut uincit natiuum calorem, aut

colligit

colligit. uincit quidem cum debilis fuerit: colligit autem cum fortis, ipſum continens ac diffluri prohibens. Excipit aũt eas quæ ſunt cum ulcere conuulſiones, ut quæ nunquam ab aqua frigida ſanari queãt, neq; ſi æger iuuenis, & natura calidus fuerit, & æſtiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (ut & ipſe antea dixit) ulceribus frigidũ mordax, dolorem inſuppurabilẽ facit. Iis igitur qui in ulceratione conuelluntur ob neruoſorum corporum inflãmationem, contrarium uehementer eſt frigidũ, ut quod neq; ulcus iuuet, neq; corporum neruoſorum diſſoluat inflammationem.

XXII Calidum ſuppuratorium, non in omni ulcere magnum ad ſecuritatẽ indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem ſedat, rigores, conuulſiones, & diſtentiones mitigat: & ex iis quæ ad caput attinent, eius ſoluit grauitatem: plurimum autem confert oſſium fracturis, ſed nudis præcipue, eorumq; maxime qui in capite ulcera habent, & quæcunq; à frigore moriuntur, uel ulcerantur, et repentibus comeſis, ſedi, pudendis, utero, ueſicæ. his calidum amicum & iudicans, frigidum inimicum & perimens.

Sicuti frigidum cõuulſiones & diſtentiones facere natura aptum, tamen ſanat aliquando, quanquam raro, diſtentionem: ſic & calidum quantum ex ſui natura ad ſuppurandum efficax, eſt aliquando prohibens ſuppurationem. ſiquidem ulcera putrida, & ſimpliciter, omnia quæ fluxiones habent, adeo non ſuppurat calidũ, ut his etiam plurimum noceat: atq; hæc ambo in unum cõiunguntur: nocere ulceribus, & minime ſuppurare: ſicuti cõtrà, prodeſſe, ac ſuppurare. Maximum etenim eſt ulceri ſignum ad ſecuritatem, & pus, & medicamen quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male poteſt aduenire ulceri pus generãti. Quæ igitur conuulſionem afferunt, nõ ſuppurantur omninò. Similiter autem & quæcunq; ulcera ſunt pũtredini obnoxia, et quæ partes circumſtantes exeſas habent, atq; hæc difficulter ad cicatricem perducuntur, uniuerſa & minime ſuppurantur. & quæcunque ex malis ulceribus proprijs nominibus inſigniuntur, ueluti quæ cancroſa, chironia, telephia, & phagedenica, id eſt carnem comedentia nominantur, omnia & ipſa non ſuppurãtur. Maximum igitur ſignum ulceri ad ſecuritatẽ, eſt pus: & hoc potes conijcere ex calidi uſu. In quibus enim non congruit, uidebis hæc à calido inſuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam mollit, & craſſatam extenuat, & dolorem ſedat, & cõuulſiones ac diſtentiones mitigat: nec ſicuti frigidum dolorem inſuppurabilem efficit, quoniam eſt à natura noſtra alienum, quæ eſt calor natiuus, quem tamen coauget ubi mediocriter adhæreſcit. Calor uero extrinſecus facit hæc omnia quæ dicta ſunt, nonnullaq; concoquendo, & ad melius alterando: quædam diſcutiendo, et curacuando noxia, ad ſanitatem perducit. quòd ſi non ex toto ſanet, ſaltem dolores mitigat. In capitis uero diſpoſitionibus & hæc eadem facit, & eas quas carebarias, id eſt capitis grauitates nominant, ſanat, concoquens atq; diſſoluens quæcunq; moleſtant. Et quidem fracturis oſſium utiliſſimum eſt, & magis nudis, hoc eſt carne exutis: adhuc autẽ magis iis quæ in capite fiunt. nam talia frigidum maxime offendit: ut quod non oſſibus tantum, ſed ipſi quoq; cerebro ſit inimicum. Iam uero & quæcunq; partes ex algore emortuæ ſunt, iis calidũ remedio eſt: ſic quæ frigidum exulcerat, ſicuti hyberno tempore calcanea, & digitos, & extrema omnia, horũ quoque remedium eſt calidum. Sanat etiam ſerpentia comeſa, quamuis ab humore biliioſo calideq; fiãt. nam propter exulcerationẽ frigidum eſt ipſis inimicum, ut quod ulcerũ mordax exiſtat. Sic & omnibus quæ ſunt in ſede diſpoſitionibus, amicũ qui dem eſt calidum, contrarium uero frigidum, quoniam neruoſa ſedes eſt, frigidũ uero neruis eſt inimicum, & quoniam per communicationem frigiditas facile ex ſede ad uentrem aſcendit, & eodem modo caliditas. Sic & utero & ueſicæ calidũ quidem, amicum & iudicans: inimicum uero & occidens, frigidum. nam & hæ pariter neruoſæ ſunt, et ſupraiacentib. partibus facile tradũt frigiditatem. Quòd autem in omnibus quæ in aphoriſmo dicuntur, cõmuniter pronunciauit his calidum eſſe amicum & iudicans, frigidum uero inimicum & occidens, liquet, etiamſi a me non dicatur.

In his frigido utendum, unde fluit ſanguis, XXIII aut fluxurus eſt, non ad ipſa, ſed circa ipſa unde influit, & quæcũq; inflammationes uel inflammina ad rubrum & ſubcruentum ſanguine recenti tendunt. nam ueteribus nigredinẽ affert. Eryſipelas etiam non ulceratũ iuuat. nam exulceratum lædit.

Eas quas facit frigidum utilitates, ac mala, hoc tranſigit aphoriſmo. Primum, in quibus ſanguis fluit aut fluxurus eſt, inquiens cõferre ipſum, non ipſis partibus manãtibus ſanguine admotum, (ulceribus enim frigidum mordax) ſed circumſtantibus, & illis præcipue unde aliquid ad ulcera profluit. Et quidem ait omnes iuuare inflammationes, quas ſic ipſe nominat inflãmina, ueluti ab aliqua ſuccẽſa flamma, propter humorum à quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia intuẽti, colore rubra & ſubcruenta, recenti ſcilicet, & non antiquo ſuffuſa ſanguine. Nam ſanguis antiquus, floridum nõ habet colorem. Quare frigido admoto liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodem modo & eryſipelas non exulceratum iuuatur à frigido, ſicuti ulcerato mordax eſt frigidum, et dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes ſemper ad ſeipſas moueant fluxiones.

XXIIII Frigida qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouent, & sanguinem, & destillationes.

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autem de niue & glacie differit, illud ostendens, quòd tanto magis hæ nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & quòd thoracis partibus sunt inimicissime, cum & tusses moueant, & uasis plerūq; disruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracē offendāt atq; pulmonem: nam has quoq; nix facit & glacies, cerebrum refrigerantes.

XXV Tumores articulorum atque dolores absq; ulcere, et podagricos quoq;, atque conuulsa, horum plurima frigida aqua large effusa leuat, & extenuat soluitq; dolorē. nam modicus torpor dolorem soluit.

Quòd quidem aqua frigida horum plurima iuuet, ostendit. Sed quænam hæc sint, dicere præter misit: tanquam ex illis quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcūq; enim inflammationes, uel inflammina ad rubrum & subcruentum recenti sanguine tendunt, à frigida ait aqua sanari, quæ influxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorē in talibus soluit, quia eius causam abscindit, refrigeratio etiā partium largior, affert torporem mediocrē, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

XXVI Aqua quæ cito calet, & cito refrigeratur, leuissima est.

Non pondere talem esse leuissimam dicendum est. Sic enim nihil magnum edoceret, præter id quòd per quendam circuitum illud inuenit quod facile erat statim inuenire. Nam si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit: promptum ipsi fuit ad proprium eorum quæ ponderantur iudicium rem deducere, eiusq; per lancem ac pōdus inquisitionem facere. Sed nunc leuiorē dixit aquam quæ uentrem non grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem uocamus, quæ cito non permeat. Liquet autem quòd non solum hoc iudicium exisiit uirtutis aquæ, sed quòd cum alia in propatulo sint, et ab omnibus nota, hoc uero alii quid habeat artificiosum: sic ad id prodendū scriptis, Hippocrates uenerit. Sed quænam sunt aliæ? Primum quidem, si neq; turbida, neq; cœnosa: deinde si, neq; in gustu, neq; in odoratu aliquam absurdam qualitatē præ se fert: tum & illud quod nūc Hippocrates dixit, si cito refrigerat & calet. nam perspicuum exisiit, talem esse bene alterabilem. Sicuti autem cibi uirtus est esse bene alterabilem, ita & aquæ: liquidē facile transmutari uolumus quic quid concoqui debeat ab instrumentis quibus est coctionis munus à natura demandatum. Quicunque uero sola potantium dispositione, optimam aquam iudicāt: certissimo quidem utuntur iudicio: uerum si hoc tantū assumpserint, nō recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudica re, antequam ad talem ueniant experientiam. XXVII

Qui noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonum.

Neq; si dandus, neque si minime dandus sit potus ijs qui noctu admodum sitiunt, quicquā ostendit, sed hoc tantum, quòd superdormire, confert. Coquitur enim per somnū, ut liquet, & subdescendit id quod efficit sitim. Non tamen illud est in obscuro, quòd ualde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione uini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibēdo succurrere: & illam quę facta est ex uino caliditatem, aqua restinguere, theorema est salubre. Si tamen modice sitierint, non omnino eis dādus est potus, sed abstinendum, siue ex defectu humidi tale quid patiantur, siue ex nimia uini potatione. contingit enim & hos ex somno iuuari.

Suffitus aromatum, muliebria ducit: sæpius uero & ad alia utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. XXVIII

Muliebria dicit, ut liquet, ea quæ ex utero mulieribus euacuātur in menstruis purgationibus, & à partu. Clarum etiam illud est, quòd & hoc in loco, illas quæ uel propter uteri inflāmationem, uel euersionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, quàm eam curantes passionē, cuius est casus suppressio menstruorum. Illas uero quæ sine hac passione parcius purgantur, ijs qui nunc ab ipso docētur suffitibus, curat. In his em uel sanguinis crassitudo causa est retentionis, uel obstructio uasorum quę pertingunt ad uterum, uel eorundem obseratio, totiusue ipsorum substantiæ densatio. Quodcunq; uero dictorum in causa fuerit, ex aromatib. suffitus sanat dispositionem: qui ui sua aperit uasorum fines obseratos, extenuatq; humorum crassitudinem, et obstructiones incidendo remouet. Multoties uero & ad alia, inquit, utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. Nam totū corpus poterat continue suffiri per uterum in omnibus frigidis atq; humidis dispositionibus, nisi timeremus illam quę fit ex suffitu, capitis grauitatem, præsertim in febribus. Quòd uero omnia ferè aromata natura apta sint facere capitis grauitatem: & experientia ostendit, & ratio docet. Quæcunq; enim satis calefaciunt, omnia capitis grauitatem causant, utpote sui natura calido superiora petente. Calida autem est sufficienter omnium aromatum natura, præcipueq; Casię, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

Grauidas purgare turgente materia à quarto mense usq; ad septimū, minus uero has. Recentiores autem et seniores uereri oportet. XXIX

Hic aphorismus dictus est antea ubi de purgatione sermo habebat. Sed & hic ubi de muliebribus agitur, in quāpluribus exemplaribus inuenitur. Quidam uero eximunt ipsum, ne bis scriptus

inueniatur

inueniatur. Noua autem expoſitione non indiget præter illam quam retro ſcripſimus.

XXX Mulierẽ utero gerẽtem capi ab aliquo morbo acuto, letale eſt.

Neq; abſq; ratione. Si enim ſit cum febre morbus, neceſſe eſt ipſum febres habere cõtinuas. Talis enim eſt morbus acutus: et in hoc duplex eſt periculum: Vnum quidem propter febrem ipſam fœtum occidentem: alterum uero quòd ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu fœtum deſtruemus. Si uero ut hunc ſeruemus, non uerebimur crebro cibum exhibere, febres cõtinuas uictu intempeſtiuo augentes, matrẽ occidemus. Sic & ſi abſq; febre aliquis alius morbus acutus fiat, ueluti morbus comitialis, morbus attonitus, quẽ Græci apoplexiã uocant, cõuulſio, diſtentio, propter magnitudinem morbi & acutiem, impoſſibile eſt laborantem euadere.

XXXI Mulier utero gerẽs, ſanguine miſſo ex uena, abortit, & magis ſi fœtus ſit maior.

Ex defectu alimenti fœtus deſtruitur, non modo miſſo ſanguine ex uena, ſed etiam ex longiori inedia. Oſtendemus autem hoc ipſum paulo poſt & per aliſos aphoriſmos. Non abſq; ratione autem & maior fœtus magis deſtruit miſſo ſanguine ex uena mulieris, quia plurimo indiget alimento.

XXXII Mulieri ſanguinem cuomenti, menſtruis erumpentibus ſolutio.

ἀνώμαλος Non abſq; ratione. Erit enim † retractio ſimul atque euacuatio ſanguinis ad ſuprora tendẽtis. Hoc quidem igitur & experientia cõprobat utiliter fierimus uero ab ipſa excitati, opera quæ bene à natura geruntur, imitabimur: & mulieres hac paſſione laborantes, miſſo ſanguine è uena, uacuabimus.

XXXIII Menſtruis deficientibus, ſanguis ex naribus fluens, bonum.

Quòd quidem ſit neceſſarium eum qui ſingulis menſibus bene euacuatur ſanguinem, quando ob aliquam diſpoſitionẽ fuerit retentus, mulierem lædere, & quòd per aliam partem euacuatus, omnem corporis tollet læſionem, unicuiq; eſt manifeſtum. Cũ uero multa ſint loca per quæ poteſt euacuari, omnibus aliis aut maius, aut minus ineſt detrimentum: ſola quæ fit per nares euacuatio innoxia eſt, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamen ſi aliqua etiã alia euacuatio ſine noxa eſt, propterea aphoriſmus eſt falſus. Neq; enim quòd ſola per nares euacuatio deficientibus menſtruis bona ſit, dixit: ſed hanc ſimpliciter laudauit, non adiuncto quòd ſola. Si quis igitur eam quæ fit per ſedem, dixerit ita affectis mulieribus utilem eſſe, non aduerſatur aphoriſmo. Videtur enim aliquando Hippocrates per unum exemplũ de ſimilibus omnibus pronunciare.

XXXIIII Mulieri in utero gerenti ſi aluus plurimum profluat, periculum eſt ne abortiat.

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit, periculum abortus eſſe, quemadmodũ & antea in miſſione ſanguinis è uena, oſtendebamus.

XXXV Mulieri quę uterinis moleſtatur, aut difficulter parit: ſuperueniens ſternutatio, bonum.

Vnum in aphoriſmo uerbum habet obſcuritatem uterinis. Nonnulli enim per id accipiunt omnes quæ utero adueniũt diſpoſitiones: nõnulli uero illas tantum in quibus paſſio contingit, quã uocant uterinam ſtrangulationem: quæ tamen nõ eſt uere ſtrãgulatio, ſed defectus anhelitus: aliſi chorea, id eſt, ſecundas intelligunt. nam & has uteros nominant. Verum hi aperte aberrant, quamuis maxime uerum dicere uideãtur: quòd ſecundæ contentæ in utero, ex ſternutatione diſrumpuntur. Alius enim de his aphoriſmus eſt ab ipſo perſcriptus. Et plurimum refert, an uterũ dixeris, an uterina. Falſum eſt etiam illud, de omnibus uteri paſſionibus dictum eſſe ab ipſo ſermonem. Neq; enim exulcerationes, neq; inflammationes, neq; eryſipelata, ſicuti neq; abſceſſus, ſternutatio iuuat. Verũ autem hoc, quòd in uterinis ſtrangulationibus ſuperueniente ſternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non ſolum quia bonum eſt ſignũ ſternutatio ſponte aduenies ijs quæ ita ſe habent mulieribus, ſed quoniam & cauſa, ut quæ ſit huius paſſionis remedium. Signum itaq; bonum exiſtit, quia naturam oſtendit quæ prius obſtupuerat, excitari ac reuiuiſcere, & propriarum meminiſſe motionum: quando aliquam eiicit ſuperfluitatẽ. Oſtenſum eſt enim in libro De cauſis accidentium, ſternutationẽ hoc modo fieri. Cauſa autem ob quam iuuat, eſt, quia uehementiore concuſſu atq; feruore, partim quidem naturã excitat, partim uero excernit quæ partibus corporis firmiter infixa adhærebant. Sic eñ & ſingultum ſanare ſolet.

XXXVI Mulieri menſes decolores, nec per idem ſem per tempus uenientes, purgationẽ indicant eſſe neceſſariam.

In multis exemplaribus ſcripturam ita ſe habentem poſſumus inuenire: Mulieri menſes tardi, nec per idem ſemper tempus ueniẽtes. Poſſunt igitur & menſes tardi, hoc eſt qui poſt conſuetũ ueniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitoſi, ob quẽ & decolores fiunt, non tamen egemus hac ſola neceſſario. nam & per extenuantem aliquãdo uictum tales diſpoſitiones ſanauimus. Scriptũ autem eſt à nobis de hoc extenuanti uictu, libro uno ſeorſum. Suffitus inſuper aromatum idem facit, et qui eandem iſti uim habent peſſi adhibiti, epotaq; medicamenta quæ incidunt, & humorum craſſitudinẽ extenuant, quale eſt quod ex calamentho fit, quo nos aſſidue utimur, quodq; ſæpius tardantes menſium purgationes excitat. Nam intentio ſanationis in ipſis eſt, cum ora uaſorũ aperire quæ pertingunt ad uterũ, tum ſanguinem extenuare. Ac ſane quidem purgatio totius corporis, ut dixi, quando craſſi euacuantur humores, tales ſanat diſpoſi-

tiones. Si uero decolores ſcriptum ſit, multo magis purgatio ſanabit ita ſe habẽtes mulieres. Neq; enim propter humorem pituitoſum tãtummodo, ſed & propter melãcholicum & bilioſum menſes fiũt decolores. Quomodo igitur dignoſcere oporteat humorem ſuperabundantẽ, ipſe in primo De mulieb̃ribus docuit: nunc autem q̃ per purgationem euacuandum ſit, idem monſtrauit. Verba aũt illa, Nec per idem ſemper tempus uenientes, huic ſcripturæ magis cõſonant, ut totus ſermo ſit talis: Si menſes decolores fiant, & nõ per idem tempus ueniant quo antea uenire cõſueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit eñ in mulieribus quæ malos humores habent, non modo decolores apparere menſtruas purgationes, ſed etiam tempus periodi nõ ſeruari: ſiquidem craſſiores fuerint humores, & difficilius fluentes iſs qui ſecũdum naturam ſe habent, morando, & longius tempus expectando: ſin autem contrarij, hoc eſt humidiores ac tenuiores, conſuetum terminum anticipando.

XXXVII Mulieri utero gerenti ſi mammæ graciles repente fiant, abortit.

Hic pariter aphoriſmus ex illorum numero eſt quos diximus defectum alimẽti fœtu ſignificare. Communes enim quędam uenæ ſunt mammis ac uteris: quæ ubi parum habuerint ſanguinis, graciles quidem mãmas reddunt, inedia uero nonnunquam fœtum perimunt, nonnunq; etiam ad excretionem excitant, illam ob cauſam quam ipſe in libro De natura fœtus, per hæc uerba explicat: Alimentum atq; auctio à matre ueniens, nõ amplius eſt infanti ſufficiens, quando decem menſes præterierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit eñ à ſanguine ad ſe id quod eſt dulciſſimũ: & ſimul etiã lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molẽ corporis habet, plus cibi requirens q̃ illud quod adeſt: calcitrat, & mẽbranas diſrumpit. Liquet igitur q̃ et ante decem menſes fœtus eſt indigens alimento, & calcitrans, ac membranas diſrumpens, initiũ partus matri affert.

XXX Mulieri utero gerenti ſi altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit: & ſi quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: ſi uero ſiniſtra, fœminam.

Quod ſuprà ſcriptus aphoriſmus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iſte dicit. propter illam uero quam diximus de uenis cõmunibus cauſam: is qui e directo eſt mammæ factæ graciliores fœtus abortum patitur. Quòd aũt exiſtentibus geminis, altero mare, altero fœmina, ſi dextra quidem mãma gracilis fiat, ſolus mas: ſi uero ſiniſtra, fœmina ſola corrũpatur: ex illa ipſius pendet opinione, qua mares quidem in dextris, fœminas uero ſiniſtris magis concipi opinatur.

XXXIX Si mulier quæ neq; grauida eſt, neq; peperit, lac habet: huic menſtrua defecerunt.

Ratio quidẽ longior exiſtit; & oportet illũ qui eam exquiſite aſſequi debeat, exercitatũ eſſe in libris De potẽtijs naturalibus. Tantũ tamen de his nunc à nobis dicetur, quãtum breuiſſime dictum poſſit ad præſentia cõferre. Hoc quidẽ commune eſt omnibus animalis partibus quæ aptæ ſunt humores aliquos utiles generare, aut ad uſum aliarũ partium, aut ad generis propagationẽ, aut ad conceptus nutritionẽ, eſſe humorem illum quandã ueluti ſuperfluitatẽ alimenti partis ipſum generãtis. Non enim quia norit ad quid utilis erit humor animali, ipſius facit pars generationẽ, niſi debeat talẽ habere intellectũ, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitrãtur oportere, ſed animalis quidem opifex illum habet intellectũ, ipſa autem pars (ut oſtẽſum eſt) potentijs regitur naturalibus, cũ alijs quibuſdã, tum alteratiua, per quã aſſimilat alimentum ſibiipſi. Quantũ igitur alimenti ab ipſa alterati fuerit nutrito corpori exquiſite aſſimilatũ, illi apponiẽ parti, ac nutrit eam. & hoc eſt quod ipſe ait: Alimentũ eſt, quod alit, & quod eſt ueluti alimentum, & quod debet alere: ſuperfluũ uero quod ſupereſt. ſimilis autẽ naturæ partis humor exiſtit, in oſſibus quidem id quod in cauernis eorum continetur, in hepate uero, ſanguis. Ex hoc genere eſt & ſpumeus humor qui in carne pulmonis cõtinetur, & qui in articulorũ cõpagibus glutinoſus humor, & id quod in teſtibus, & aſſidentibus uocatum ſemen, & qui in lingua, cui nomẽ ſaliua. Sunt autem & quidam in mammis adenes, uim habentes id quod ad eos influat, † alterandi. Cum ergo hi ſint exangues & albi, proprium efficiunt humorem, talem qualis eſt lac, eiuſq; maiorem copiam, quo plus alimenti defertur ad ipſos. Plus uero defertur octauo & nono menſe conceptionis, quãdo abundanter oppletæ ſunt cõmunes uenę mammarum & uteri, ſicuti in animaliũ prægnantium diſſectionibus manifeſte conſpicitur. Fit autem & tale quandoq;, licet raro, cum mulier grauida non eſt, quãdo ad ſimilem peruenerint uenæ repletionem ex menſtruorũ retentione: cuius nunc diſpoſitionis Hippocrates meminit.

aſſimilatiũ ὁμοιουῦ

XL Quibuſcunq; mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.

Quòd quidem ſanguis ad mammas feratur, deinde ab adenibus qui ibi ſunt, in lac tranſmuretur, in præcedenti ſcriptũ eſt aphoriſmo. Nunc autem quando intranſmutabilis manſerit hic qui ad eos ſanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates ſignificari. Ego quidem nondum hoc acciditſſe uidi: & ſiquando eueniat, ex iſs eſt quæ raro eueniũt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, ſcribit. & ſi uerũ ſit, talem ipſius oportet cauſam exiſtimare. Adenum natura, illorũ præſertim qui in mammis ſunt, exanguis proculdubio eſt, & frigida: omne enim exangue frigidũ. Atq; ideo ſanguinem qui defertur ad ipſos, ad frigidius cõmutat. Quanto enim adenes hi ſunt hepatis carne frigidiores, tãto lac ſanguine. Cũ igiẽ plurimus aliquando ſanguis & ferũs per totũ labiẽ corpus, & caput p̃cipue petit: in furorẽ

uertũtur

uertuntur, quoniam ſanguis talis occupat caput. Qui uero ad mammas defertur: ad cõtrariam naturam alterari non poterit ita ut lac fiat, tũ propter feruorem, tum propter exuperãtiam.

XLI Si uelis noſcere an cõceperit mulier: cum dormitura eſt, ei aquam mulſam potandam da: & ſi alui tormina patietur, concepit: ſi minus, non concepit.

Tormina fiunt quidem propter mordacitatẽ, fiunt etiam propter ſpiritũ flatuoſum, qui facilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc eſt arbitrandum in mulieribus quæ conceperunt, propter eam quæ ſit ex utero anguſtationẽ. Dat autẽ aquam mulſam mulieri dormituræ, crudam uidelicet: quoniam qualitas flatuoſa (ſi noſcere uolumus) eſt neceſſaria: uolẽs & quieſcere ſimul, & plenam eſſe cibis mulierem: hæc enim ambo conferent ad torminum generationem.

XLII Mulier ſi marem concepit, bene colorata eſt: ſi uero fœminam, male colorata.

Vt ad ſeipſam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictum eſt ab Hippocrate indicium quod ex bono colore ac malo ſumitur. Nam quæ fœminã concepit, minus ſeipſa colorata apparet: quoniam frigidior eſt fœmina mare. Nunc̃ uero talem concepiſſet, niſi & uiri ſemen & uterus mulieris frigidior eo tempore fuiſſet in quo cõcepit. Quare quod dicitur, ex eorũ numero eſt quæ ſæpius euenĩũt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem poſt tempus cõceptionis, ut bene colorata fiat. Liquet autẽ ꝙ & alia ſigna ſunt quæ ſignificent marẽ eſſe conceptũ: ſicuti ipſius conceptus plurimæ ac ualidæ motiones: quæ tamẽ neq; ipſæ, ſigna perpetua ſunt. Contingit enim aliquando, licet ſit rarũ, ꝙ cõcepta fœmina ſit mare robuſtior, & multis ac ualidis motibus moueatur: contingit etiam ut aliquãdo mas ſit debilior fœmina, ac pauciorib⁹ debilioribuſq; motibus cieatur.

XLIII Si mulieris grauidæ in utero ſit eryſipelas, letale.

An ſolum eryſipelas in utero mulieris grauidæ conſtitutum, putat eſſe letale, an illam etiam quæ proprio nomine dicit̃ inflãmationẽ? Quòd eñ facto in utero eryſipelate, fœtus moriatur ex neceſſitate, manifeſtũ eſt. quandoquidẽ & febres acutæ aliquãdo ſine inflammatione ipſum interficiunt. An uero utero inflammationẽ patiente, poſſit aliquando fœtus uiuere: dignum eſt inquiſitione.

XLIIII Quęcunq; pręter naturã tenues exiſtentes, utero gerũt, abortiũt prius c̃ craſſeſcant.

Secundum tres modos intellexerunt expoſitores libri huius, præſentis aphoriſmi ſententiã. Quidam enim omnino arbitrantur ipſas abortire: quidam uero ſi nõ craſſeſcãt & reficiãtur, ſed maneãt abſq; refectione, ac tenues: quidã uero cũ reficiuntur, tũc maxime eas exiſtimant abortire, quod minus uidetur, q̃ prius dicta, ueriſimile. Verũtamen ita expoſuit Numeſianus, dictũ inquiẽs eſſe aphoriſmũ in ijs quæ præter naturã extenuatæ ſunt, & prius refici deinde cõcipere debent, quas nõ poſſe refici ait abſq; ꝙ ſanguis ad cõceptus alimentũ deputatus, ad eius quæ concepit nutritionẽ aſſumatur: quare nõ abſq; ratione fœtus ſufficienti indigens alimento, corrumpitur. Sed & uerba illa- Præter naturã tenues quidam ita acceperunt, ſicuti Numeſianus, ut præter ſuiipſius naturã grauida mulier ſit extenuata. Quidam uero magnũ exceſſum dicunt ſignificari, uolente Hippocrate nobis inſinuare, nõ quòd mediocriter extenuatæ, id ex neceſſitate patiantur, ſed quæ ualde ſunt extenuatæ. Vtraq; autem expoſitio non caret ratione.

XLV Quæcunq; mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo aut tertio mẽſe ſine occaſione manifeſta, ijs acetabula uteri plena mucoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed diſrumpuntur.

Sine manifeſta occaſione ait, febre uehemente, uel alui fluxu, uel profluuio ſanguinis, uel eryſipelate in ipſo utero cõſtituto, uel ſaltu grauidę mulieris uehementiore, uel clamore, uel triſtitia, uel ira, uel timore, uel uictu parciore, uel alio tali aliquo actu ſeu paſſione. Eſt eñ ueriſimile, in his eſſe plena mucore ora uaſorũ uenientiũ ad uterũ, ex quibus ſecundæ pendent: quę ora, acetabula nomina uit: non (ſicuti quidã arbitrãtur) adnatas ipſis carnes adenoſas. Nam ut ipſe inquit in primo lib. De paſſionib. muliebribus, ſi acetabula plena fuerint pituita, mẽſtrua fiunt pauciora, & Praxagoras in primo De naturalibus: Acetabula inquit ſunt ora uenarũ & arteriarũ, quæ feruntur ad uterum.

XLVI Quæcunq; præter naturam craſſæ, non concipiunt utero: ijs omentum os uteri comprimit, & prius quàm extenuentur, non concipiunt.

Verba præter naturam, dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam enim exceſſum ſignificari arbitrantur: quidam præter ipſius mulieris grauidæ naturam. Verior eſt autem prior acceptio: nam ab omenti pinguedine comprimitur atq; anguſtatur uteri os ijs quæ ſupra modum craſſę ſunt. appellat autem nũc os, illud quod intus eſt, ubi uterus quidem deſinit, collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur. Nam altera colli extremitas quæ mulieris pudendis cõiungitur, non uteri, ſed ipſius colli os haud ſine ratione uocaretur.

XLVII Si uterus in coxam uergens ſuppuratur, neceſſe eſt linamentum fieri.

Quam neceſſarium eſt fieri per linea fila curationem, linamẽtum nominauit. Quòd autem uterus ſuppuratus, & præſertim ad exteriora, (nam hoc nunc uidetur dicere) curatione tali ex neceſſitate indigebit, non eſt obſcurum.

XLVIII Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ uero in ſiniſtris magis.

Quòd propter temperaturã quæ ſtatim ab initio calidior exiſtit, fœtus maſculus generatur, in commentarijs De ſemine, eſt demonſtratum. Calidior uero temperatura fœtibus aduenit non minime ob locum qui eſt dextra uteri pars: hæc autẽ calidior exiſtit, propter hepatis uicinitatem. Conferet autem aliquid ad cõceptus caliditatẽ & muliebre ſemen profuſum quidem ex proprijs teſticulis per utrunq; corniculum, partim in dextrũ uteri ſinum, partim in ſiniſtrum, diſſimile tamen: ut & hoc ipſum oſtendimus, ſiquidem ſeroſior eſt atq; frigidior genitura quæ in ſiniſtro teſticulo continetur: & iuxta hoc conceptus in læua parte uteri ſtatim initio conſtitutus, nõ abſq; ratione eſſet frigidior. Dictum autem eſt de omnibus talibus ſufficienter in quinto libro Sectionum Hippocratis.

XLIX Vt ſecundæ procidant, ſternutatorijs impoſito, & nares apprehendito, & os.

Non cum accentu circumflexo ultimam ſyllabam uerbi ὑστερῷ, legere oportet, ut ſignificet uterũ, ſed cum graui, ut ſecundæ intelligantur. Neque enim uult uteros ipſos excidere, tẽtione facta cum medicinis ſternutare facientibus, ſed ea quæ χώρια uocantur atq; ſecundæ.

L Mulieri ſi uelis menſtrua cohibere, cucurbitulam quammaximam ad mammas appone.

Sicuti menſtruorum quæ aut nullo modo, aut parce fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum quæ ultra modum euacuãtur docet, iubens nos cucurbitulam quammaximam ad mammas apponere. Melius eſt autem non mãmis ipſis cucurbitulam adigere, ſed inferius ſub ipſis eã affigere, potiſſimũ, ubi ſunt uenæ quæ ad ipſas deſubter ueniunt. ſanecq; nonnulli his uerbis aphoriſmum ſcribũt, Cucurbitulã quãmaximã ſub mãmis pone. Vult autẽ quamaximã eſſe cucurbitulã, ut fortiorẽ faciat ex utero ad ſuperiora attractionẽ, per cõmunes id uenas artificioſe molitus.

LI Quæ utero gerunt, ijs uteri os cõprimitur.

Maximũ hoc eſt mulieris quæ cõcepit indiciũ, ſi obſtetrix potuerit immiſſo digito os uteri tangere. Statim enim cũ ſemẽ intra ſeipſas acceperint, totum ſui interius ſpatium contrahunt, & os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationem os uteri comprimi. Diſtinguitur q; ab eo qui in grauidis, ex duritie uteri.

LII Mulieri utero gerenti ſi lac multum è mãmis effluat, fœtum imbecillem ſignificat. ſi uero mãmæ ſolidæ fuerint, fœtũ ſignificant ſaniorem.

Illo uidelicet tẽpore fluit lac quibus uiſum fuerit fluere, quando natura fert ut in grauidis generetur. Neque enim in primis generatur menſibus. Quòd autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum uero colligitur oppletis uenis cõmunibus quæ à mãmis pertingũt ad uteros. Sed adhuc magis implentur quando minimum conceptus abſumit. Hoc uero ipſum fit ob eiuſdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur quòd neq; mãmas tenues oportet apparere, ſicuti in muliere nõ grauida: (hoc enim ſignum defectum ſanguinis oſtendit, & hac ratione fœtus in ipſis corrumpitur) neque ideo plenas ut lac effluat, ſed tantum ſubleuari, ut ſolidæ tangentibus uideantur. Media eſt enim hæc conſiſtentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & molles ac laxas propter defectum ſanguinis. Quare merito laudat hoc ſignum Hippocrates, ut quod indicio ſit neq; fœtum eſſe imbecillem, neq; deficere ipſi alimentum.

LIII Quæ corruptæ ſunt fœtus, ijs mammæ extenuantur. Si uero rurſus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua inſtabit, & non corrumpent.

Prius dixerat: Mulieri utero gerenti ſi mãmæ repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et ſi altera mãma extenuetur geminos habẽti, alterius fœtus abortum ſecuturum. Nunc uero ordinẽ cõſecutionis commutauit, & non à ſignis, ſed à mulieribus fœtum corrumpẽtibus fecit initium, ipſis præcedere inquiens mãmas tenues. Non eſt autẽ omnino idem ſi dicatur, ad mammas tenues ſequi corruptionem, & futuræ corruptioni mammas tenues præcedere. Qui enim ait ad mammarum extenuationem ſequi corruptionem: hic iſtud ſolum oſtendit eſſe ſignum futuræ corruptionis. Qui uero dicit, ijs quæ debent corrumpere fœtus, mammas extenuari: hoc ſolum uidetur oſtendere ſignũ præcedere fœtus corruptionem. Quare diligẽtius inquirendum eſt, & obſeruandum in ijs quę apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter fœtum corrumpant nec ne, ſed ſemper præcedat mammarum extenuatio: an ſaltãtibus, uel magnopere uociferantibus, uel ira excandeſcentibus, uel nimio repente pauore correptis, contingit quidẽ interdũ mãmarũ non præcedere extenuationẽ. Contingit autẽ & in quibuſdam ut propter magnitudinẽ febris, aut factum in utero eryſipelas, uel mucorem acetabulorũ, aut aliquid aliud tale, fœtus corrũpatur abſq; mammarũ extenuatiõe. Cæterũ uidetur Hippocrates exiſtimare hanc ſemper præcedere: & mihi ſæpius obſeruanti, uiſæ ſunt in ſupradictis occaſionibus ante corruptionẽ mãmę fuiſſe extenuatæ. Nunquid igitur quando citra aliquam huiuſcemodi cauſam mammæ extenuantur, defectũ ſanguinis eſſe in cauſa exiſtimare debemus: qui in uenis eſt utero mãmiſq; cõmunib⁹: unde propter inediã fœtus corrũpitur: In alijs uero cauſis in quibus aut propter paſſionẽ, interit, aut diſtrũpitur fœtus, cũ ipſum mẽbranę cõtinentes diuelluntur, natura os uteri adaperiẽte, et dolores excitãte, ob has ipſas cauſas ſanguinẽ ad genitales deferri partes.

Hæc

Hæc enim eſt quædam ratio cõmunis, in quibus A natura aliquid uiolenter excernit, ut eo ſanguis ac ſpiritus tendat: quibus duobus ueluti inſtrumẽtis natura utens, ea quæ infeſtant, per uim expellit. Atq; hac ratione dolentibus partibus inflãmationes aduenĩũt, natura excernere atq; expellere cauſam doloris properante: ut uero hoc faciat, ſanguine ac ſpiritu locum implẽte. Hæc itaq; à me dicta ſint in primam partẽ aphoriſmi. Secũda uero quæ ſequitur (in qua contrariæ mammarum memĩnit diſpoſitionis) talis eſt: Si uero rurſus mammæ duræ fiant. Cum uero dictio rurſus, duo ſignificet in huiuſcemodi locutiõibus, alterum quidẽ quod antedictæ conſungitur diſpoſitioni: alterum uero quod per alia uerba dici conſueuit uice uerſa: mihi uerius, & magis Hippocratis ſententiæ cohæ- B rere uidetur ſecundum ſignificatum: ut quod in toto dicitur aphoriſmo, ſit tale: Mammæ quidem tenues omnino præcedunt fœtuum corruptionem: & non poſſunt iſti corrumpi ſine earum extenuatione præcedente. Duræ uero, corruptionem quidem non ſignificant, ſed dolor quidem dictarum partium ad ipſas conſequitur: ut ſicuti mammę tenues, defectus ſanguinis ſignificationẽ habent: ſic duræ multitudinis: differentes uidelicet ab illis quas paulo ante dixerat ſolidas: in quibus rurſus reponente natura ad quaſdam partes materiã inutilem, illæ dolent, ſed fœtus nullam habet offenſionem. Quæſtio autẽ occurrit hoc loco, ob quam cauſam ad corpus uteri natura nunquam materiã reponit inutilem, & non facit inflammationẽ: uel C cur inflammato utero, fœtus non corrũpitur. An quod ab Hippocrate dicitur, aliud eſt? Neque enim quòd nũquam ad mammas duras corruptio fœtuum ſequatur, putandum eſt fuiſſe ab Hippocrate dictum, ſed quòd nõ ſemper (quẽadmodum in tenuibus) uerum ſi ad alterum locũ natura reponat ſuperfluitates, (quod ex dolore cognoſcimus) corruptio non ſequitur. Et fiet rurſus, ſi ita intelligamus, ſermo talis: In mulieribus quæ fœtũ corrupturæ ſunt, ſemper mammæ extenuatæ præcedunt: duræ autem ac plenæ, non ſemper. Omnino enim in his ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. Si uero ad uteros ipſam expellat, fient & tũc omino tenues. Nam ſecundũ Hippocratis (ut apparet) ſententiam, etiam ſi propter D aliud quicquam, & non ob defectũ alimenti abortus fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas, ob cauſam antedictam. quare etiamſi ob acetabulorũ humiditatem conceptus effluet, tunc etiam ipſum natura expellente ad excretionẽ, motio ſanguinis erit ad uteros, & hac ratione mammæ fient graciles magis quàm prius erant.

LIIII Quibus os uteri durum eſt, ijs uteri os comprimi eſt neceſſarium.

Dictum eſt & antea q̃ os uteri comprimi, commune eſt ſignum & tumoris alicuius in eo præter naturam exiſtentis, & conceptionis in muliere, & quòd oportet id ex duritie diſtinguere. Grauidis enim molle eſt, & ſecundum naturã: Durũ autem in quibus eſt tumor præter naturam, ſiue ſit inflammatio, ſiue tumor durus. Melius itaq; fuerat hunc aphoriſmũ poſt illũ ſcribere in quo dicebat: quæcunq; utero gerunt, ijs os uteri compreſſum eſt.

Quæcunq; utero gerentes à febribus corri- LV piuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt, & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur.

Accidit quibuſdam grauidis in quibus uitioſi humores priuſ q̃ conceperint, ſunt aceruati, non nunq̃ à febribus adeo uehemẽtibus corripi, ut ex neceſſitate abortiant: nonnunq̃ uero à mediocribus quidem, ſed cum non purgentur ſufficienter, aliquid ſupereſt reliquiarum humorum in corpore uitioſorum, ex quibus febres erant conſtitutæ, utpote nõ potentibus medicis mulieri grauidæ ali quod ualidum auxiliũ adhibere, aut exquiſita uictus ratione in ipſis uti. Ob hanc igitur cauſam febris in ipſis frequenter reuertitur, & magna tẽporis parte grauiter ſe habẽt. Non ſine ratione igitur fœtus aliquãdo nequit obſiſtere, ſed ex febre & uitio humorum corrumpitur: nõnunquã uero perdurat quidem uſq; ad tempus partus, ſed cum & ipſe ualetudinarius ſit, ut qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, nõ ſine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum uigore eſt opus, & grauidæ mulieris, & infantis.

In fluxu muliebri ſi conuulſio & animi defec- LVI tus aduenerit, malum.

Non ſtatim, incipiente fluxu hæc fiunt, ſicuti nec aliorum ullum, quęcunq; in ſequenti ſermone quibuſdam alijs ait aduenire, ſed cũ uel uehementior fuerit, uel diu perdurauerit. Defectus quidem animi, communis omnis immodicæ euacuationis eſt caſus: conuulſio uero etſi nõ cõmunis exiſtat, ad plures tamen ex ipſis conſequitur, & magis, ſi pars quæ patitur, neruoſa fuerit.

Si menſtrua plura fiant, accidũt morbi: & ſi LVII non fiant, ex utero morbi contingunt.

Quibuſdam medicis uiſum eſt ex multitudine quidẽ plurimos fieri morbos, ex defectu autẽ nullum, Verũ Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non ſolũ in mulieribus, ſed etiã in uiris. Siquidẽ ad defectus conſequitur aliquando ſiccitas, aliquãdo frigiditas, aliquando utrunq;. Oſtẽſum autem eſt q̃ intemperaturæ quæcunq; tantam habent magnitudinẽ, ut poſſint iam lædere operationẽ, ſunt ex morborũ genere. Verũ quantum ad hoc, neq; falſum, neq; obſcurũ eſt quicquã ab Hippocrate dictum. Quatenus autem, in pluribus quidẽ menſtruis ſimpliciter dixit fieri morbos, neq; ex utero adiecit, in defectu autẽ eorũ iſtud adiunxit, dignũ eſt inquiſitione, nun quid in utriſq; affectibus dictis, cõmuniter, ex utero ſubin-

ro, ſubintulerit, an tantũ hoc propriũ ſit defectus A menſtruorum. Hoc autem ſcire exquiſite, eſt impoſſibile, niſi oẽs nouerimus cauſas ob quas uel plura quàm opus ſit, uel pauciora ueniant menſtrua. Poſſibile eſt igitur immodicas fieri mẽſtruorum euacuationes, ſi ora uaſorum quæ pertingũt ad uterum, ultra modum aperiantur, & ſi ſanguis uel calidior, uel tenuior fiat, & ſi totũ corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur ſanguine, quem licet modum naturæ cõuenientem ſua multitudine non excedat, expellit ad uenas quę in utero ſunt, ut fluxionibus accidit ex una parte ad aliam. Eadẽ uero menſtrua poſſunt fieri pauciora, uel quia uenæ ferentes ad uterum menſtruam purgationem, comprimũtur, uel obſtruuntur ob craſſitiem ſanguinis, ſiue frigiditatem & robur ipſorum quę in utero ſunt uaſorum, adeo ut quod influit, non admittant. Quodcunque autem horum fuerit, neceſſe eſt proceſſu temporis & ipſum uterũ pati aliquam aut ſimilem inflammationi diſpoſitionem, aut eryſipelati, aut duro tumori, aut cancro, quibus denuo totum cõpatitur corpus: In immodicis uero euacuatiõibus nulla talis accidit uteris paſſio, adeo ut per compatiẽdi rationem totũ corpus unà laboret, quare fit uerisimilius in ſola retentione menſtruorum dixiſſe Hippocratem morbos contingere ex utero.

LVIII Recto inteſtino aut utero inflammationem patiente, urinæ ſtillicidium accidit, & renibus purulentis urinæ aduenit ſtillicidium. hepati autem inflammationẽ patiẽti ſingultus aduenit. C

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc paſſio urinæ ſtillicidium nominatur. & fit aliquando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in ueſica, nonnunquam uero ex acritudine urinę. imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquẽ tumorem præter naturam. acritudo autẽ uel propter renum paſſionem, uel quia talis ad ipſos uenit ex uenis ſuperfluitas ſeroſa percolata. Recte itaq; Hippocrates inquit urinæ ſtillicidium recto inteſtino, & utero inflammationem patiente, & renibus ſuppuratis aduenire. In recto quidem inteſtino & utero, per compatiendi rationẽ ueſica patiente: in renibus autem purulentis, pure per ueſicam euacuato. Hoc igitur ſui acritudine mordens D ueſicam, excitat ad excretionẽ. In uteri autem uel recti inteſtini inflammatiõe, uicinitatis ratione pati ueſicam eſt neceſſarium, ut quæ & intemperaturam participet & inflammationẽ, & præterea prematur atq; anguſtetur à tumoribus præter naturã qui in illis exiſtunt. Dictum autem eſt à me etiam prius quòd nõ ſimpliciter alterius paſſio alteri aduenire apta eſt, niſi cum magnitudinẽ habet effatu dignam. Sic igitur & hepate inflammationem patiente ſingultus accidit propter neruorum communicationem, non quidem ſemper, ſed quando ad maximam attollitur inflammationem.

LIX Si mulier non concipit, ſcire autem uelis ſi conceptura ſit, pannis circumtectam deſubter ſuffias: & ſi odor uideatur per corpus ire ad nares & os, ſcito quòd ipſa nõ ex ſeipſa ſterilis eſt.

Verbum ſuffias materiam indicat quæ naturã habet ut ſuffiri poſſit, thus uidelicet, & myrrham, & ſtyracem, & quæcunq; alia talia quæ calidam habent temperaturam, & ſunt ſatis odorata. Vult enim in totũ corpus ferri uim quæ ab ipſis manat, ut cum & os & nares attigerit, à muliere manifeſte ſentiatur. In iſs igitur ſolis totum non peruadet corpus qualitas ſuffitorum, quibus durum eſt ac denſum uteri corpus. cum uero ſit tale, non eſt aptum ad conceptionem: ſicuti & paulo poſt ipſe inquiet: Quæcunq; frigidos habent uteros & denſos, non concipiunt. Quod autem in fine aphoriſmi ſcribitur, Scito quòd ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt, indicat eius rei neceſſitatem. Sæpius enim ut permaneat genus alicuius ſacerdotis, uel regis, ſtudent ciuitates ut prolem habeant mares ſeu fœminas in quibus uel ſolis genus conſiſtat. atq; ita ubi mulieres non concipiunt, quæritur utrius cauſa hoc accidat, ut facto diuortio mulieres concipiãt. & hanc Plato in Theęteto innuit eſſe bonarũ pronubarum artem. Totus autem ſermo dicetur paulo poſt, quãdo oẽs expoſuerimus qui ad ipſum pertinent aphoriſmos.

Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum. LX

Et uerbũ purgationes numero plurali dictum, & ipſi uerbum eant adiunctum, oſtendunt nõ eſſe paucum illum qui excernitur ſanguis, neque ſemel, ſed ſæpius, & multum. Qui enim ſemel aut bis paucus excernitur, in multis apparet abſque hoc quòd fœtus patiatur. Cum uero nihil deficit multitudini purgationis menſtruorum, & ſeruat deinceps terminum circuituum per menſes, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum. ſiquidem ille qui fortis eſt, ad ſui alimentum utitur ſanguine qui ex toto corpore ad uteros fertur. Excretio uero quæ in grauidis fit, uidetur ex uenis quæ in collo ſunt, apparere. Nam ab interioribus quę ſunt in cauita te uteri, ſecundæ pendent, quare nihil per illas poteſt in muliebrem ſinum excerni.

Si mulieri ceſſent purgationes, neq; febris, neq; rigor ſuperueniat, & faſtidia incidant: iudica ipſam in utero habere. LXI

In his quæ recte purgantur mulieribus, & quibus repente ſine cauſa manifeſta ſupprimũtur purgationes, ſermonẽ fecit Hippocrates, docens nos ea quæ plurimæ mulieres ipſa experientia didicerunt. Cum enim faſtidium patiuntur mẽſtruis ſuppreſſis, tunc ſe cõcepiſſe cõijciunt. Fit autem faſtidiũ eadem qua pica, ratione, læſo ore uentriculi in mulieribus grauidis. Interdum autem cõtingit & propter uitioſos humores totũ corpus occupãtes,

tale ali-

tale aliquid accidere: uerum hoc cũ horrore & febre patiuntur, & his diſtinguuntur à grauidis.

LXII Quæcunq; frigidos & ſpiſſos uteros habẽt, non concipiunt. Et quæcũq; præhumidos uteros habent, non concipiunt. extinguitur enim in eis genitura: Et quæcũq; ſiccos magis & aduerentes. nam ex defectu alimẽti corrumpitur ſemen. Quęcunq; uero ex utriſq; mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ ſunt.

Si mihi liceret omnibus aphoriſmis ordinẽ congruentem apponere, non eſſem ueritus paulo antea dictum aphoriſmum in hũc locum transferre: ut finito ſermõe De purgatiõibus, ille qui de ipſis eſſet uteris, deinceps ſcriberetur, docẽte ipſo quotmodis mulieres ſteriles fiãt. Primus igitur in ipſis erit aphoriſmus in quo dixit: ſi mulier non concipit, ſcire autem uelis ſi conceptura ſit, pannis circumtectam deſubter ſuffias. Secundus autem iſte qui nunc eſt nobis propoſitus, cuius ſumma eſt, quòd bene temperati uteri ad conceptionem ſunt idonei: male autem temperati, ſi parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt: ſin nimium, mulieres ſteriles reddunt. ita ut ſimul etiam detur intelligi, unde uiri ſint ſteriles. ſed hoc multos latet. Qui uero ea quę dicta ſunt, diligẽtius conſiderat: primũ quidem ſciet quam ob cauſam & quidam uiri omnino ſteriles ſunt. Secundo loco, poſt hoc de uiris quidem ac mulieribus bonã habentibus temperaturam q̃ ſemper generabũt, etiam ſi cum malam habentibus coeant. De habentibus autem malam temperaturam, quòd cum ſolis iſs qui contrariam habent, coeuntes, gignẽt. Prius autem dicetur de mulieribus ſterilibus, quarum uterus ſtatim ab initio eſt male temperatus exuperante ſcilicet uel una duarum qualitatum, uel duabus: quẽadmodum in cõmentarijs De temperaturis determinauimus, oſtendentes octo eſſe numero omnes intemperaturas: ſimplices quidem quatuor, quarũ nũc & Hippocrates meminit, compoſitas autem alias quatuor his ſimplicibus inuicẽ complicatis. Vbi igit̃ immodica frigiditas adeo exuperat, ut uterus ſpiſſior efficiatur, anguſta quidẽ ſunt ſupra modum ora uaſorũ quæ ad ipſum pertingunt, mulieres uero ſteriles redduntur, cũ ſecundæ nõ poſſint uaſorũ orificijs adnaſci: neq; ſi hoc fiat aliquãdo, poſſit bene nutriri cõceptus. uel em̃ nullo modo fiunt in hiſce mulieribꝫ. purgatiões, uel oñino pauce, & hę ipſæ uitioſę, ſolo tenuiore atq; a quoſiore ſanguine perlabente. Sed & hæc quoq; ora facile obſtruũtur cum propter natiuam anguſtiã, tum quia magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant †pituitoſum. ſiquidem & corpus totũ ut plurimum eſt uteris ſimile. Contingit autem & maris ſemen in talibus uteris refrigerari, niſi ſit natura calidiſſimum. De prima itaq; frigida temperatura Hippocrates fecit mentionẽ, inquiens: Quæcunq; frigidos & ſpiſſos uteros habent: Non per Iouem uolens ſimul coniungere in ipſis cum frigi- A ditate denſitatem, ueluti ſi ſiccitatem, aut humiditatem addidiſſet. Harum enim neutra ſemper conſequitur frigiditatẽ: & propterea ipſi modo una, modo altera adiungitur. Denſitas uero ex neceſſitate ualde frigidos uteros comitatur, ob quam nõ poſſunt concipere, ut diximus. Quare ita ſermonẽ totum huius aphoriſmi accipiemus. Quęcunq; frigidos uteros habent, non concipient, propter ſubſtantiæ ipſorum ſpiſſitudinem. Cur uero ſpiſſitudo aduerſetur conceptioni, dicere prætermiſit, ut nobis potentibus intelligere. Et quæcunq; uteros nimis humidos habent, non concipiunt. extinguitur enim genitura, quemadmodum in terra paluſtri cerealia ſemina. Et quæcunq; ſiccos ſiue aduerentes habent uteros, propter defectum alimenti B non concipiunt. Nam in ſiccis uteris tale quiddã accidit, quale ubi, aut arenæ, aut argilloſæ terræ, aut petroſæ mandantur ſemina. In habentibus autem immodicam caliditatem, quale ubi ualde calidæ terræ ſemina committuntur, quemadmodum in æſtibus ſub Cane contingit. Sic itaq; quatuor qualitatum Hippocrates meminit, ſingularũ ſeorſum facultatem exponens: ut ſi quando inuicẽ miſceãtur, manifeſta ſit earũ commiſtio. Poſt hęc autem inquit: Quæcunq; uero ex utriſq; modice tẽperatæ ſunt, fœcunditatem habent. Ex quibus autẽ utriſq;: nõ profecto ex qualitatibus, (ſunt enim quatuor) ſed quæ ſunt ſecũdum ipſas oppoſitionibus. Sicuti enim dictum eſt in libro De temperaturis, una quidem eſt bona tẽperatura, miſtis modice inuicẽ calido ac frigido, altera uero humido C ac ſicco. & fieri poteſt ut ſit aliquis uterus ſecundum unam quidem oppoſitionem bene temperatus, ſecundum alterã uero male. Sed ne mulier cõcipiat, poteſt uel altera efficere intẽperatura. Mulierem uero eſſe fœcundam, ſine ambabus bonis temperaturis eſt impoſſibile. Hippocrates itaque ſicuti totum ſermonem anteriorem de mulieribus ſcripſit, ſic & nuper dictum de iſs quas habẽt uteri temperaturis conſcripſit, nec tamen addidit de uiris ſermonem, uel quia promptum nobis ſit ex iſs quæ dicta ſunt, eaſdem intemperaturas ad ſemẽ trãsferre, uel quia diſtulit in poſterũ, ſed poſtea oblitus eſt. Quidã tamen alterũ deinceps aphoriſmũ de maribꝰ aſcripſere, cuius initiũ eſt. Similiter D & in maribus. Sed probatiſſimi aphoriſmorũ expoſitores aiunt ipſum ab Hippocratis mẽte & elocutionis modo manifeſte deficere. Ac proculdubio ad proportionẽ illorũ quę de mulieribus Hippoc. ſcripſit, licet nobis ad uiros tranſeuntibus dicere, q̃ uel propter temperaturæ frigiditatẽ nõ bene ſemen concoquitur: atq; ideo ſi mediocris ſit intẽperatura in ipſo, indiget utero calido ſufficiẽter. Si uero immodica ſit, eſt omnino ſterile, uel ꝓpter humiditatẽ rurſus nõ cõcoquit̃: & hoc etiam indiget, ſi modica ſit intẽperatura, utero calidiori ac ſicciori: ſin immodica, ſterile eſt. Eodem modo & propter excedẽtẽ calorẽ ſemẽ ſit toſto ſimile. Ob ſiccitatẽ uero, ubi primũ excidit, neq; extendi poteſt: quod maxime eſt neceſſariũ ſi mulier debeat

φλεγματικωτερον

concipere. Oſtenſum eſt enim in ſermone de ſemine, niſi per uteri cauitatē parte plurima ſemen extendatur, mulierem non concipere. His igitur uelut quibuſdam elementis à nobis aſtructis, deinceps dicamus id qđ paulo ante dicere diſtulimus, quod etiam in Platone in Thæeteto proponitur. Inquit enim & hoc eſſe maximum opus obſtetricum, ſcire coniungere inuicē corpora apta ad cōceptionem, (quod nunc in ſermone dictum eſt) & ſimul poſſe diſcernere qui uiri ſint infœcundi, & quæ mulieres ſteriles. Nam immodice intemperaturæ, horum ſunt cauſæ. modice uero ſi ſint, & cōtrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres, ſi uero ſimilibus, non cōcipient. Neq; enim fieri poteſt ut frigidum ſemen in utero frigidiore ſit ferti- B le quemadmodum in ſicciore: idem & de duobus alijs ſentiendum, ſed indiget ſemen quidem frigidius, utero tanto calidiore, quanto deficit ab optima temperatura: & humidius ſicciore: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum uteri intemperaturarum eſt quam paulo ante dixit Hippocrates in ſuffitu qui per aromata fit. Frigiditas enim ſpiſſitudinis ratione nō permittit uſq; ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & ſiccitas. Humiditas uero ſicuti ab ipſo dicta eſt extinguere genituram, ſic & aromatum qualitatem. Reliqua eſt uehemēs caliditas quæ qua uincit ratione aromatum facultatem, alterat atq; corrumpit: ac propterea non permittit ipſam ſeruantem ſuæ naturæ ſyncritatem, ad os & nares ferri. De hiſce etiam naturis ſuffitus C aromatum ſufficientem cognitionē præſtabit: qui ſi eam præſtare non ſufficiet, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inueſtiganda, hoc ipſum primū cognoſcētibus, quòd rara admodū eſt huiuſcemodi tēperatura in mulieribus. ſiquidē fœmina eſt mare frigidior. Vnde ob hoc ea quā facit Hippocrates ex aromatū ſuffitu dignotio, in ſterilib. mulieribus utiliſſima eſt, uel quia omnis immodica intemperatura iſti ſubijcitur, uel quia rariſſime una ipſam ſubterfugit in mulierib. illis quæ tenues apparent, nigræ, & hirtæ: ita ut ex his ſignis percipiatur earum immodica intemperatura ſine ſuffitu aromatum.

LXIII Similiter autē & in maribus. Aut enim pro- D pter corporis raritatem ſpiritus extra fertur, ut ſemē non tranſmittatur ad os, uel propter ſpiſſitudinem humor non exit foras, uel propter frigiditatem non concaleſcit, ita ut ad hunc colligatur locum: uel propter caliditatem hoc idē accidit.

Qui hunc interpoſuit aphoriſmū, neq; proprias uoces intellexit. Nam cum profiteretur eundem in uiris ſermonem ſe facturum ſicut Hippocrates in mulieribus ſcripſerat, nō adimpleuit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis feciſſet mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus, ut nos fecimus, in medium adducere: uerum non ſic iſte, ſed primum quidem corporis raritatem ſtatim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermiſſa. deinde nec eius ſermo ſi ipſe ſeorſum diligentius examinetur, uerus deprehendetur. Conſpiciūtur ſiquidem uiri non pauci qui licet corpus rarū habeant, ſemen tamen habent fœcundiſſimum. neq; id mirum. Raritas ſiquidem corporis in calidioribus atq; humidioribus prouenit tēperaturis, quę potiſſimū plurimo ſemine & fœcundiſſimo abundant. Nam & materiam habent ex qua ſemen generatur copioſum, & uim à qua cōcoquitur. Eiaculatur autem ſemen uaſorum ſeminalium intentione cōpreſſum, nō ſpiritus occurſu propulſum. ſiquidem in ſemine ſubſtantia ſpiritualis cum humore miſcetur, quæ & ipſa indiget exprimētibus, ſicut & humiditas rantū ſiccitatē ex cedens, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius ſpatium fertur. Hæc igitur ſunt ab eo ignorata qui aphoriſmum adiecit, & præterea cum ait humorē propter ſpiſſitudinem non exire foras. Si enim alium humorem à ſemine dicit, ſermo delirus eſt. Si uero ait ſemē propter corporis totius ſpiſſitudinem non exire foras, ignorat omnino quæ ſit ſtructura inſtrumentorum quę ſeminaria uocantur. melius enim fuerat ipſorū cauſari anguſtiā. Sed & quod deinceps eſt dictum, uſq; ad aliquid uerum, nō habet id quod ſequitur, intelligibile. Nam quòd propter tēperaturæ frigiditatem ſemen non concaleſcat, ac propterea ſit infœcundum, uerum exiſtit: quòd autem colligi nequeat ad locū hunc, ſuperfluo adiectū eſt, præter id quod neq; locus ab ipſo explicatur, ſed à nobis intelligendus relinquitur: & tamen id uerbum, hunc, ad ea quæ prius dicta ſunt, habet relationem. Sed hæc quidē parua ſunt: Qui uero circa finem error, eſt magnus, cum dicat propter ipſius caliditatem hoc idem euenire. nam manifeſte ad illud quod antea dictū eſt, ſermo iſte refertur. Dictum autē antea fuit quòd propter frigiditatem non adeo concaleſcat ut ad hūc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non cōcaleſcere, neq; colligi in uaſis ſeminarijs ſemen. Hoc autem eſt aperte abſurdum. Nam torreri aut aſſari, aut tale aliqd ſemen pati propter calorem, rationem habet: non cōcaleſcere autem, D eſt omnino perabſurdum.

Lac dare caput dolentibus, malum: malū ue- LXIIII ro & febricitantibus, & quibus præcordia ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis: malum autem & quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt. Conuenit autem & tabidis dare qui nō ualde multum febricitant, & in febribus longis, & paruis, ſi nullum ex ſupra dictis ſignis aſſuerit, & præter rationem conſumptis.

Quòd lac facile alteretur, & quòd duplicem habeat alterationem; quādo pluri quidem † adhæret ſimilis calori

calori, ſtatim euaporans: quando autem pauco, ci A
to aceſcẽs: tibi licet perdiſcere, partim ſtatim cum
ex mãmis excidit, ad ignem elixãti: partim ipſum
facere per ſeipſum permittenti. Nam & elixatum
in uaporem abit, & ſibi dimiſſum omnino aceſcit
cito, uel tarde. Sic autẽ & in ſanis, ſi non bene con
coquatur, in quibuſdam aceſcit, in quibuſdam au-
tem euaporat in uẽtriculo quidem frigidiore pror
ſus aceſcit, in calidiore uero euaporat. Lac uero
bene concoctũ, nutrit, & bonos facit humores: &
dum concoquitur, pariter attollit præcordia, acca
put petit. Hos effectus & paſſiones in ſanis etiã ui
debis. Verũ quæ ægrotis accidunt, percurrit Hip-
ἐκάστων pocrates: quæ ſemper quidem experiri uolenti-
bus manifeſtantur: & poſſunt etiã ante experien-
tiam cognoſci. Vbi enim in iſs qui integra ſanita- B
te fruuntur, uidemus lac capiti dolorem afferre, &
præcordia inflare: non eſt admirabile, colligere q
iſs qui iam caput dolent, uel ſuſpenſa habent præ-
cordia ſit inimiciſſimum. Recte autẽ dixit præcor
dia ſuſpenſa, licet dicere poterit inflara & flatuo-
ſa. Neq; enim hæc ſola poteſt lac offendere, ſed &
alia omnia quæ ſunt quouis modo ſuſpenſa, pro-
pter aliquam talem qualis eſt inflammatio, uel ery
ſipelas, uel tumor prædurus uel laxus, paſſionem.
Adhuc autem magis ſi abſceſſus nondũ ſit in præ
cordijs diſruptus, eſt enim his etiã lac inutile. Hęc
itaq; omnia uno uerbo ſignificat Hippocrates, in-
quiens: præcordia ſuſpenſa. Nocere autem ait &
murmurantibus lac, quæ alia ſunt ab inflatis & di
ſtentis. flatuoſa ſiquidẽ ac uentoſa & hęc ſunt. Ma C
ior itaq; offenſio diſtentis præcordijs obuenit, mi-
nor uero murmurantib. ſed tamẽ his quoq; lac eſt
inutile. Aceſcit enim in ipſis. Serũ tamẽ lactis ſale
& melle cõdientes, plurimis talibus exhibuimus,
iuuantur enim citata ipſis aluo. Sitientibus quoq;
malum inquit lac eſſe. euaporat enim in ipſis, ſiue
natura ſiticuloſi ſint, ſiue ex aliqua occaſione ſitis
aduenerit. Et bilioſa deijciẽtibus, in quibus etiam
dicerem ipſe lac euaporare: nõ minus q̃ in iſs qui
talia euomunt. Nam in uniuerſum didicimus q̃
celerrime ab omnib. cauſis calidis lac in uaporem
commutari. Rationabiliter itaq; & iſs qui acute fe
bricitant, nocet. mihiq; uidet̃ ſermo melius in hũc
modum ſe habere, Malum autem & quibus bilio- D
ſæ deiectiones, & acutis febribus. Neq; enim am-
bobus ſimul iunctis tãtummodo noxium eſt lac,
ſed ſeorſum in utroq;. His igitur paſſionibus lac
plurimũ aduerſatur. Vtile autẽ eſt iis quæ ſequun
tur, de quibus eſt ab Hippocrate ſcriptum in hũc
modum, Conuenit autem tabidis non ualde febri
citantibus dare. Nam primum de tabidis facit mẽ
tionẽ. Intelligendũ eſt autẽ ipſum ita nominare il-
los qui tabem ex ulcere pulmonis patiũtur. Nam
alios qui alia ex cauſa ſunt extenuati ipſe deinceps
nominat in uerbis illis quorum initium eſt, Et in
febribus paruis. Commune autem in oĩbus qui
lacte indigent, quòd cibus bonum generans ſuc-
cum, & qui cito per uenas diſtribuatur, illis eſt ne-
ceſſarius. Neq; mirandum eſt ſi lac dicimus bonũ
ſuccum generare, etiam ſi aliquid habeat flatuo-
ſum. Nam in uniuerſum, bonum ſuccum genera-
re dicimus quęcunq; poſt coctionem ad bonũ hu
morem tranimutantur, hoc eſt, ad ſanguinem. hic
enim humor eſt nobis amicus. Cur autem cum di
xiſſet. Cõuenit autem tabidis adiecit. Non ualde
multum febricitantibus. mihi uidetur dignum in-
ueſtigatione non parua. nam ſufficiebat etiam ſine
ualde dicere. Nunquid igitur & multũ febricitan-
tibus lac exhibet: ſolis autem iis qui ualde multũ
febricitant, haud quaquam exhibẽs: an ab aliquo
adiectum fuit uerbum ualde, ſicut & pleraq; alia.
Hæc itaq; quiſpiam per ocium inquirat. Sciat au-
tem hoc nunc à nobis diſcens, multum febricitan
tibus lac dandum non eſſe. Miror autem quomo-
do in illis in quibus lac dari iubet, aſcripſit. Si nul-
lum ex ſupradictis ſignis affuerit. cum ſit à breui-
tate aphoriſtica alienum. id enim erat ex iis quæ
prius dixerat, cognitum, etiam hoc nõ adiecto q
dandum eſt tabidis, & præter rationẽ extenuatis
lac, niſi caput doleat, aut præcordia intumuerint,
aut bilioſæ ſint deiectiones, aut tale aliquid aliud
ipſis adſit. An nõ ſimpliciter, neq; ſemper ſeruare
breuitatẽ uidetur Hippocrates, ſed in quibus ma
gnum aliquod periculum imminet ſi negligẽtius
quod ab ipſo docetur, accipiatur, in his bis terũe
repetere eadem non ueretur.

Quibus tumores in ulceribus apparent, non LXV.
conuelluntur maxime, neq; inſaniunt: uerum
his euaneſcentibus, derepẽte quibuſdam à ter-
go conuulſiones & diſtentiones fiunt, quibuſ-
dam ante inſania, uel dolor lateris acutus, uel
ſuppuratio, uel difficultas inteſtinorũ, ſi tumo-
res ſunt rubicundi.

Omnes præter naturam tumores Hippocrates
œdemata, id eſt inflationes nominat, ſub quibus
uidelicet etiam tumentes inflãmationes continen
tur, Quamuis hoc ipſum nomen inflammationis
antiqui omnes magis inflammationibus quæ ſine
ullo ſunt tumore, adaptabãt. Quod igitur dicitur,
tale eſt: Quibus tumores ulceribus aduenĩunt, nõ
admodum conuelluntur, neq; inſaniunt. Hoc au-
tem indicio eſt quòd nonnulli quidem in ipſis cõ
uelluntur & inſaniũt, ſed raro hoc patiuntur, quã-
do uidelicet magnitudinem effatu dignam uel ma
lignitatẽ aliquã aſſumpſerint. Si uero tumores de
repente euaneſcant, cõuulſiones ac diſtentiones,
quando in partibus retro, hoc eſt in dorſo ulcera
fuerint. Quæ uero deinceps dicũtur, ſi in partibus
anterioribus fuerint, conſequi dicit. Poſteriora ſi-
quidem neruoſa ſunt, anteriora autem uenoſa atq;
arterioſa. Quando igitur ab ulceratis partibus hu
mor qui fecit tumorem, ad aliquam partem prin-
cipalem ſe contulit: in partibus quidem retro ner-
uoſis conuulſiones fient ac diſtentiones: (nam hę
ſunt neruorum paſſiones) in anterioribus uero in-
ſania, ſi feratur ad caput: lateris autem dolor, ſi ad
thoracem humor conuertatur. Sæpius uero & hi-

ſuppurantur,ſi humor non diſſoluatur. Difficul- A tatem uero inteſtinorũ fore inquit, ſi tumores rubri fuerint & repente diſcedant: illam dico inteſtinorum difficultatẽ,quam ſanguineam nominant, quæ eſt ſanguinis euacuatio per inteſtinum abſq; exulceratione. Quòd igitur ſi uel in dorſo, uel in partibus anterioribus illi oppoſitis contigerit aliquando tumores derepente euaneſcere,in tales ægri incidunt paſſiones, nos uidimus, nõ tamẽ ipſe nobis Hippocrates manifeſtauit ſi de his partibus ſolis loquatur,an ſimpliciter de oĩbus,ita ut crura etiam & brachia hoc ſermone comprehendantur.In tibijs itaq; nõ ſunt in partibus anterioribus muſculi in chordas ualidas deſinentes.In coxa uero in partibus genu anterioríb. magnã uidemus B chordam:in qua per compatiendi rationem,ratio nabile eſt magis fieri conuulſionem, quàm in aliquo muſculorum qui ſunt in partibus coxæ poſterioribus.Sunt enim omnes carnoſæ. Quare uerũ non uideretur id quod uniuerſaliter ab Hippocrate dicitur,quòd ex partibus tantum poſterioribus accidunt conuulſiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri, non in cruribus modo, ſed etiam in brachijs,forte quoniam hæ partes omnes è directo ſunt dorſalis medullæ.Naſcuntur autẽ ab hac & membrorum extremorũ, & dorſalium muſculorum nerui.

LXVI Si in uulneribus fortibus & prauis tumor non appareat,ingens malum.

Poteſt & ultimo aphoriſmi uerbo malum ad- C iungi ingens:poteſt & priori parti coniungi. Fiet enim ſermo talis: Vulneribus prauis exiſtẽtibus, ſi tumor non appareat,ingens eſt malum. Vel talis, Vulneribus prauis exiſtẽtibus, ſi tumor ingẽs nõ appareat, malum. Contingit autẽ & uerbũ ingens communiter dici,ac ſi ita dixiſſet:Si uulneribus prauis exiſtentibus, tumor ingens non appareat,ingens eſt malum. Melior uero extribus ſermonibus meo quidem iudicio hic eſt: Si uulneribus prauis exiſtentibus,tumor non appareat, malum eſt ingens. Dictum autem eſt & antea quòd tumor generaliter dicitur de omnibus tumoribus præter naturam.Vulnera autem praua dici exiſtimandum eſt quæ ſunt in capitibus aut finibus muſculorum,& maxime neruoſorum.Nam in capiti D bus muſculorum,muſculis nerui adnaſcuntur, ex finibus autem chordæ oriuntur. Sicuti igitur paulo prius damnabat omnes derepẽte euaneſcẽtes, ita nunc illos qui neq; omnino aduenium uulneribus prauis.Nam & in his ſuſpicandum ne humores ad uulnera defluẽtes, ad partes principaliores tranſmeent.Hoc in illis præſertim fieri uulneribus eſt exiſtimandum,in quibus adeſt quidem dolor, & propter ipſum omnino aliquid influit,ſed à medicis reprimit ualde infrigidantibus aut aſtringentibus medicamẽtis: nam ſi dolor abſit, neq; fluxio mouetur. Maxime autem dolores patiũtur partes neruoſæ, quæ medicinas calefacientes atq; exiccantes deſiderant.

Molles boni,crudi uero mali. LXVII

Hic ſermo pars eſt antecedentis,docente Hippocrate omnes tumores quicunq; molles ſunt, bonos eſſe: contrarios uero prauos. Proprie igitur molli opponitur durum atq; renitens: Hippocrates uero crudum ipſum nominauit.Neq; enim fieri poteſt ut ſit tumor renitens bene concoquente mẽbri natura humores ad ipſum confluentes.

Dolenti partem capitis poſteriorem, in fron LXV te recta uena inciſa prodeſt.

Nõ ſolum ſtudet Hippocrates ubi ſit opus euacuare,ſed cum auerſione. Auerſio autem ad contraria fit, ſecundum longitudinem quidem ſupra & infra, ſecundum latitudinem uero hinc & inde, hoc eſt à dextris & à ſiniſtris, ſecundum altitudinem uero ante & retro.In doloríb itaq; partis capitis poſterioris,cũ auerſione nũc euacuatio ex fronte fiet: ſicuti anterioris ex occipite.Sic itaq; diutur næ oculorũ fluxiones ſæpius ſanatæ ſunt, ex partibus ſecundum occiput ſanguine miſſo,unà cum cucurbitulæ uſu.

Rigores incipiunt mulieribus quidẽ ex lum LXIX bis magis, & per dorſum ad caput, ſed & uiris parte corporis poſteriore magis quàm anterio re,ueluti femorum,cubiti.Sed & cutis rara:indicio autem eſt pilus.

Rigores omnes incipiunt quidem cum ſenſibili frigore:paratiores autem nõ ſolum ad ſuſcipiendam,ſed etiam ſentiendam frigiditatem,ſunt dorſi partes:quare nõ abſq; ratione hinc rigores inchoant:& hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmina eſt natura frigidior atq; imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens,ad principium neruorum, ſcilicet caput, celerrime facta per ſpinalẽ medullam compaſſione, quoniam & ipſa, natura frigida eſt, ſicut & cerebrum, & propter ſubſtantiæ mollitiem ut cerebrum alterationem facile ſuſcipit. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoant, quoniam calidiorem habent quàm partes poſteriores temperaturam. huiusq; argumentum ſumit ex cutis raritate:rurſusq; raritatis ex pilorum multitudine.Dictum eſt autem à me de generatione pilorum ſufficiẽter in commẽtarijs De temperaturis.

A quartanis capti, non admodum à conuul LXX ſionibus capiuntur. Si uero prius capiantur,& quartana ſuperuenerit,liberantur.

Quæ quidem fit ex euacuatione cõuulſio, acutiſſima eſt & perniciоſiſſima:quæ uero ex repletione partiũ neruoſarum, qualis in morbo comitiali, neq; acutiſſima, neq; ſimiliter periculoſa.Meminit autem Hippocrates nunc non de tali cõuulſione. nam uerba capti & capiũtur longitudinem temporis oſtendunt.Hanc itaq; conuulſionem quartana non ſolum prohibet fieri, uerum ſi præfuerit, ſoluit.

ſoluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitoſis qui partibus neruoſis inſerti ſunt. Cũ uero horum humorũ duplex ſanatio ſit, excretio ſcilicet & coctio, ambas habet quartana, excretionem quidem ex rigore, (hæc em̃ ſola agitatio ſufficiens eſt craſſum excernere humorem) coctionem uero, caloris febrilis ratione, qui rigorem conſequitur.

LXXI Quibus cutes circuntenduntur aridæ & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur: quibus uero laxæ & raræ, cum ſudore moriuntur.

Morituri qui quidem ſqualidas, duras & ſiccas habent cutes & extentas, ſine ſudore moriuntur: qui autem contrario modo, laxas uidelicet & molles & raras, cum ſudore moriuntur. prioribus ſiquidem humiditas uel omnino deeſt, uel cuti: aliſs uero & cuti ineſt.

LXXII Qui regio morbo laborant, nõ multum uentoſi ſunt.

Ventoſos ab ipſo nũc dici eſt exiſtimandum illos qui in uentre colligunt multitudinem uẽti flatuoſi, qui uel per ructus uel flatus excernitur, uel remanet, & extendit quæ ibi ſunt. Fit autem hoc nõnunq̃ quidem ob debilitatem, & partiũ ad uentrem attinentium imbecillitatem, nonnunq̃ uero ex pituitoſo & frigido humore. Hi itaq; qui propter pituitoſum humorem uentoſi ſunt, contrarij ſunt laborãtibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi nunq̃ ob humoris exuperantis naturã uentoſi fiunt. Contingit autẽ ipſos ob partium imbecillitatem fieri aliquando uentoſos. Quare ſermoni adiecit, Non admodũ continuitatẽ quidem negationi adimens, oſtendens autẽ maiori ex parte quod dixerat, fieri. Neq; enim admodum inuenire contingit regio morbo laborãtes, habere partium ad uentrem attinentium imbecillitatem.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SEXTVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

I IN LONGIS leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus fiat qui I prius nõ erat, ſignum bonum.

LEVITAS inteſtinorũ eſt uelox exitus eorum quæ comedũtur atq; bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Si quis uero uellet breuiorem afferre definitionem, diceret eſſe priuationem coctionis, cũ neq; quoad cõſiſtentiam, neq; quoad colorem, uel odorem, ullamũe omnino qualitatẽ, in uẽtriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomen hæc paſſio ſortita eſt, exiſtimantibus illis qui prius talem ei indiderunt appellationẽ, fieri ipſam propter intrinſecæ ſuperficiei inteſtinorum leuitatẽ, ob quã cibos qui continentur in eis, non amplius apprehẽdunt, quos cũ ſuã ſeruarẽt ſibi à natura inditam aſperitatem, retinebãt. In pluribus ita aliſs, qui primi nomina rebus impoſuere quamuis ſint collaudandi: non tamen eas in leuitate inteſtinorũ accepto, cum ignorauerint quòd ipſius uentriculi proprium eſt cibos amplectẽti, ac ſe circũſtringendo, certo tempore detinere, & rurſus ad inferiora dimittere. Et ſicut in ueſica fit urinæ ſtillicidium, non expectante ut illa colligatur, ſed ſtatim tanq̃ mordentem aut aggrauantem expellente: ſic & in uentriculo ueloces exitus. hæ enim ſunt cõmunes omnium excretionum cauſæ, quas ſi illi ſciuiſſent, qui primi hãc paſſionem leuitatem inteſtinorum nominarunt, talem de ea opinionem abieciſſent, & uice eius, totius uẽtriculi atq; inteſtinorum imbecillitatem in cauſa poſuiſſent, ob quam hæ partes corporis grauatæ à cibis aſſumptis, ipſos cõfeſtim excernunt. Fieri uero poteſt etiam aliquãdo ut à quorundam humorum mordacitate in ſuperficie exulceratis fiat hæc paſſio, etſi ipſa uis non multum patiatur: nam & tunc erit neceſſarium, ut permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorẽ ſentiãt, atq; ideo deorſum illos propellant, & à ſeipſis q̃ citiſſime emittant: quo in omnibus partibus facto, uelocitas exitus ſubſequetur, & nullũ fiet initium coctionis. Verum tali inteſtinorum leuitati cuiuſdam morſus inerit ſenſus. In illa uero quæ accidit propter uentriculi atq; inteſtinorum imbecillitatem, abſq; ullo doloris ſenſu fient deiectiones. Adeſt autem & hęc haud parua utriq; differentia. Quæ enim abraſa fit, humorum acritudine in uentriculi atq; inteſtinorũ ſuperficie, ceſſante humorũ malignitate, ſtatim ſanatẽ, cibis ac potibus qui uim denſandi habent. Quòd ſi longiori tempore perſeueret, in alterã paſſionẽ quæ dyſenteria, id eſt diſſicultas inteſtinorũ nominatur, tranſmutatur. Quæ autem potentiæ retentiuæ ſequitur imbecillitatẽ, omnino quidem fit ex intemperatura, ſed uel ipſorum corporum quæ iam habitum quendam nõ facile ſolui contraxerunt, eſt diſpoſitio, uel propter humorem aliquem qui in uentriculo atq; inteſtinis cõtinetur, euenit: ex quibus humoribus unus eſt pituita, Vnde & acidos ructus, qui tali paſſione laborant, habent, quos Græci oxyregmias nominant, qui ſine aliqua pituita quandoq; in uentriculo frigidiore fiunt: & in quibuſdam leuitatibus inteſtinorum quæ ex frigiditate ortũ habent, unà fiunt, ſed progreſſu temporis ceſſant. Nam ab initio paruo quodam tempore cibi in uentriculo retinentur, procedẽte autem atq; aucta paſſione, neq; hoc tempore retinẽtur. In quibus igitur paruo remanẽt tempore, fit quoddam ueluti initiũ coctionis, & propter hoc non ſortitur effectum. Nos uero didicimus imperfectas coctiones ex frigiditate prouenientes, ructus acidos facere. In quibus autẽ cibi nullum habent coctionis initium: neq; ulla ab initio fit in qualitate mutatio: quare neq; ructus acidi, niſi pituita præſertim acida in uẽtriculo abundet, propterea Hippocrates non ſimpliciter dixit

bonum esse signum acidos ructus in leuitatibus intestinorum, sed primum quidem in longis adiecit, quasi cum incipientibus, ut dictum est, sæpius unà eueniant: deinde ubi prius nõ fuerint, inquit. Quæcunq; enim à pituita uentriculum refrigerante fiunt leuitates intestinorũ, semper cũ ipsis sunt acidi ructus, ut casus quidam. Illis igitur quæ neque incipiunt, neq; ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. quòd si aliquando fiant, significat tantũ iam tempus cibũ in uẽtriculo retineri, quòd principium mutationis accipiunt, & naturam suorum operum reminiscí. Hactenus mihi uideor expositoris officium satis impleuisse. Síquis autem eorũ quæ dicta sunt, uult capita omnia scientia comprehẽdere: in tractatu qui De potentijs naturalibus inscriptus est, non paucas habet de uentriculi uitiorum demõstrationes: in causis autem accidẽtium, de omnibus quæ uelociter excernũtur. Quoniam uero Erasistratus in secundo De uentriculo mẽtitus est de medicis se ætate superioribus, turbauitq; & confudit intestinorũ leuitatis notionem: melius mihi uisum est hæc etiã superaddere, ac primum ipsius Erasistrati uerba subscribere, quæ ita se habent: De ea quæ leuitas intestinorum nominatur, dicẽdum: quã priores medici in tres partes diuiserunt, in difficultatem intestinorum, in leuitatẽ intestinorũ, & tentionem. quídam tamẽ, in ijs quæ excernuntur, differẽtias considerantes passionis, atq; dicentes, quãdo sanguinolenta atq; mucosa exeũt quæ à uentriculo fuere concocta, tunc difficultatẽ intestinorũ nominabãt: síuero exeuntia cruda, mista autem sanguinolentis atq; mucosis, leuitatem intestinorum uocabant: cum uero biliosa mista cũ sanguinolentis atq; mucosis excernuntur, tentionem passionem appellabant. Hæc igitur Erasistratus inquit, nescio qua ductus opinione, adijciens crudis excremẽtis mucosa ac sanguinolenta. Hoc enim nullus apposuit, neq; eorũ qui eius ætate claruerũt medici, ueluti Philotimus, Herophilus, & Eudemus, neq; eorum qui post ipsum fuerũt usq; ad iuniores istos Archigenis sectatores, neq; quos ipse citat priores medici, hoc est ipso Erasistrato seniores. Diocles síquidem in libro De curatiõe & causa passionis, scribit in hunc modum: Tertia sit magna ex parte ex difficultate intestinorum. uocatur autem leuitas intestinorum, ad quam sequitur deiectio humida ac spumosa, & cruda, & multa, & cita post cibum assumptũ, ac potum. Praxagoras autem in secundo De assidentibus, inquit: Intestinorum leuitate laborantibus, quoniam lubricũ est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est cito ciborũ fieri deiectiones. Post hæc deinceps quòd necessarium sit cito exeuntia, esse omnino cruda, Praxagoras scribit, maximã quidẽ passionis proprietatẽ in cita ponens deiectione: quòd uero cibi omnino incocti permaneant, hoc unum faciẽs ex ijs quæ necessario consequuntur. Neq; enim quia omnino incocti permanẽt cibi, ideo cito deijciũtur: sed quia cito deijciũtur, idcirco nullam habẽt coctionẽ: atq; ideo nos, & alij cõplures medici, citam ciborum nullam habentium coctionem deiectionem dicimus esse leuitatem intestinorum. Ad hunc modum & alij antiqui medici de ipsa sentire uidẽtur. Nam in libro De passionibus Hippocratis, siue eius sit is liber, siue Polybi eius discipuli, hæc de leuitate intestinorum scripta inueniuntur: Cibi deijciuntur imputridi, humidi, absq; dolore, corpus autem extenuatur. Liquet uero fuisse morem antiquũ uiris istis, uocare imputida quę nos incocta nominamus. In libro autem De uictu salubri, qui & ipse Hippocrati ascribitur, (licet qui adulterinum censent, nõnulli ad Aristonẽ, nõnulli ad Philistionẽ, quidam ad Pherecydem referãt) scribuntur hæc uerba: Patiuntur nonnulli talia, cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbũ, ueluti leuitatem intestinorũ, neq; aliquẽ ipsis affert dolorẽ. Hi quidem omnes Erasistrato seniores. Sed ut diximus, mille alij qui omnes Erasistrati ætate & postea uiguerunt, in eandem sententiam de intestinorum leuitate scripserũt. Quare nescio qua causa ductus de priscis hominibus mentiatur, illos inquiens arbitrari in leuitatibus intestinorum sanguinolenta atq; mucosa cibis incoctis commiscerí.

A B C D

Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruũtur: quibus uero contraria, salubrius degunt. II

In sicciorib̃us secũdum naturam temperaturis nulla omnino superfluitas manifesta neq; sensibilis per nares effluit ex cerebro, sicuti neq; per cutẽ sudor: sed illa quæ à medicis diffiatio occulta nominatur, superflua extenuata in modum uaporis euacuat. Humidioríb. uero naturis sensibiles fiũt superfluitates, præsertim cerebri, quoniam est natura frigidius. eisdemq; genituram, hoc est semen ipsum, ait esse humidiorem: sicut in sicciorib̃us aquosa humiditate cõsumpta, crassius ac siccius est semen. Eos igitur qui sunt humidiores, siue cerebro tantum, siue corpore uniuerso, non contingit salubrem uitam omnis expertem noxæ traducere, uerum cõtinuo destillationibus ex parua occasione capiuntur. & si superfluitas eis ad inferiora per palatum descendat, partes subiectę offenduntur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, uẽtriculus. Tusses itaq; in ipsis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditatesq;, & uentris profluuia, est necessarium, nonnunquam uero & difficultates intestinorum, quãdo quod destillat † salsum quodam modo fuerit. Dixit autẽ & ipse de his in libro De aquis, aere, & locis, sicuti & in libris De morbis ac passionibus, ἁλμυρόν ἕψω

In longis difficultatibus intestinorũ, inediæ ex fastidio, malum, & cum febre peius. III

Difficultates intestinorũ † fiunt quidem ex humoribus acribus, sunt autem intestinorum exulcerationes primum quidem summa parte abrasorũ, progressu autẽ tẽporis & profundiora, habẽtium ulcera ἀπὸ πολλῶν

ulcera & ut plurimū putrilagini obnoxia: quo ma
xime tempore etiam uentriculus ipſis cōpatiens,
ad cōcoquendum ineptus redditur: qua offenſio-
ne magis ac magis ad ſuperiora perueniente, cum
& os uētriculi afficitur, cibū faſtidiunt, hoc eſt nō
appetūt. Sunt etiam & qui ab initio nonnunq; ci-
bum faſtidiant propter malos humores fluētes ab
hepate, a quibus diximus abradi inteſtina, præſer-
tim cum hi amaræ bilis naturam habuerint. Nam
pars eorum ſuperfluitans, ad os uētriculi effertur.
In longis uero difficultatibus inteſtinorum cū hic
caſus euenerit mortem quādam ipſi iam aduenis-
ſe uentriculo cōpatiendi ratione ſignificat, ob quā
omnino interijt appetētia, opus ad uitam neceſſa-
rium. Si uero unà cū inappetentia febris adueniat
difficultati inteſtinorum, duorū alterū eſt, uel pu- B
tredo aliqua circa ulcera, uel digna effatu inflāma
tio: atq; ita, ut dictum eſt, toto iam patiente uentri-
culo, ægri ſe habent exitialiter.

IIII Vlcera circumglabra, praua ſunt.

Quando uel pilos uideris defluentes à circum-
iacentibus ulceri locis, uel cutē ſquamulas e ſum-
ma parte dimittere: ſcito iſs qui ita ſe habent, pra-
uos humores ad partē cōfluere, qui ulcus erodūt.
Neq; em ſi radices quidē pilorū poſſunt corrūpe
re, loca ulcerata ad cicatricē peruenire ſinent.

V Dolores qui ſunt in lateribus & pectoribus atque aliis partibus, an multum differant, per-
diſcendum. C

Perdiſcere oportet non modo locum dolentē,
qualiſnam ſit, ſed & magnitudinem doloris in eo,
quanta ſit. Hoc autem confert & ad loci patientis
dignotionem, & ad præcognitionē, eorū quæ cir-
ca ægrū futura ſunt, & præterea ad curationis in-
uentionem. Si ergo in lateribus magnus fuerit do
lor, primū hic eſſe nō poteſt quin patiatur mēbra-
na quæ ſubcingens nominatur: ſecūdo autem nō
eſt abſq; periculo: deinde & maiori indiget cura-
tione: ſiquidem ad clauiculam dolor pertingat, ue
næ ſectione: ſi uero ad præcordia, purgatiōe: quē-
admodum ipſe in libro De uictu acutorum edo-
cuit: ſin autem mediocris fuerit dolor, & præterea
non pungat, ut qui in membrana ſubcingente eſt,
neq; ad clauiculam aut præcordia pertingat, con- D
tingit ipſum carnoſis coſtarum partibus patienti-
bus fieri, atq; ideo neq; eſſe periculoſum, neq; ma-
gno auxilio indigere. Sic & in ſingulis aliis parti-
bus doloris magnitudo eſt conſideranda: uelut ſi
renum pars carnoſa patiatur inflammationem, do
lor eſt grauis: quēadmodum & ipſe inquit in Epi
demijs, ita illū nominans, qui ueluti cuiuſdam pō-
deris loco incūbentiū inuehit ſenſum. Aliis uero
partibus quæ ſunt in rene, patientibus: dolor ſenti
tur acutus. Dico autē alias partes tunicā hūc obte
gentē, & uentrē eius interiorē, & eas quæ ad hūc
terminātur arterias ac uenas: ac præterea ortus ua
ſorum urinariorū. Sic præterea ſe habet res etiam
in hepate. Nam eius parte carnoſa inflammatio-
nem patiente, grauis fit dolor: tunica uero circum
ducta, uel uaſis, acutus: & ipſius doloris acuti quā-
titas maior aut minor, cauſæ facientis affert indi-
cium. humor ſiquidem biliоſus & acutus dolorē
auget, ſicut & ſpiritus flatuoſus non habens exi-
tum: exoluit autem pituitoſus. Nō ſolum autem
magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris
indiciū, ſed etiā quantitatis. Augetur enim cuiusli
bet cauſę efficientis opus, eius aucta ſubſtantia. Si
igitur uniuſcuiuſq; doloris uolens à nobis magni
tudinem cōſiderari, hunc aphoriſmū ſcripſit Hip-
pocrates: ſufficienter ipſius uſum expoſuimus. Si
uero non ſolum quoad magnitudinem, dolorum
differentiam dicit fore cōſiderandam, ſed genera-
lius adhuc quiddam, ac ueluti uniuerſalius oſten-
dit, cōſulens nobis omnes effatu dignas dolorum
differētias inſpicere: maiorē adhuc ex eo fructum
utilitatis percipiemus. Fietq; huiuſcemodi ſermo:
Non ſimpliciter partium dolorē cōſiderare opor-
tet: neq; arbitrandū eandem eſſe in omnibus diſpo
ſitionē: ueluti ſi prius quidem Dion, poſtea uero
Theon coſtam doluerit: non eodem modo utrūq;
ſe habere exiſtimandū, ſed diſcere oportet nūquid
multū inuicem in dolore differāt, an quodāmodo
ſimiles exiſtant. Fit autem hoc ex duobus perſpi-
cuum, & ex doloris ſpecie, & ex uehementia. Ex
ſpecie, ſi pungenti ſimilis uel tendenti, uel torpo-
rem inducenti, uel grauāti, uel ſtimulanti, uel exe
denti, uel feriēti, uel continuus, uel cum intermiſ-
ſione, uel æqualis, uel inæqualis. Ex uehementia,
quis ſit maior aut minor, aduertendum: quæ pau-
lo antea quoad magnitudinem differentia in dolo
ribus dicebatur. Conſueuere ſiquidem medici uer
bo abutentes, omne uehemētius, maius nomina-
re, quamuis non ad quantitatem ſed ad qualitatē
id pertineat. febrem enim quæ ſuam habet in cali-
ditate ſubſtantiā, magnā uel paruam uel mediocrē
omnes nominare non deſinunt. Quare non eſt mi
randum ſi & dolorē uehementiorem, maiorem ap
pellant. immo uero non eſt admiratione dignum
ſi quæ ab inuicem ſpecie diſtant, magnū aiunt ha-
bere diſcrimen: ueluti dolorem qui ponderis cu-
iuſdam ſimilitudinem gerit, ab eo qui uidetur feri
re, uel aliqđ aliud pati ex iſs quæ antea diximus.

Renum & ueſicæ uitia in ſenioribus difficul- VI
ter ſanantur.

In ſenibus uix (inquit) ſanantur, hoc eſt multo
negocio ac tempore longo quæ in renibus ac ueſi
ca ſunt uitia, quoniam earum opus indefinens eſt,
quiete autē opus eſt ſi quid ſanari debeat: & quia
per ipſas euacuaſ ſuperfluitas acris, aptā irritare,
ſiue ulcus, ſiue inflammatio, ſiue aliqua alia paſſio
in ipſis conſtiterit. Multo autem difficilius ſanan-
tur in ſenibus ueſicæ paſſiones: quoniam & oīes
aliį morbi, præcipueq; longi. Tales autem & ipſe
ſuperius dixit commori omnes.

Dolores uentris ſublimes, leuiores: qui uero VII
non ſublimes, fortiores.

Sublimes nunc intelligẽdi ſunt, non ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem. Interſtringuntur autem hi in locis ad uentrem attinentibus, interiore abdominis membrana, adeo ut quicunq; ſupra hanc ſiunt, ſublimes uocentur: qui uero infra, hoc eſt in ipſis inteſtinis atq; uentriculo, non ſublimes dicantur. Liquet autem quòd tales recte dixit eſſe fortiores.

VIII Aqua inter cutem laborãtibus, ulcera in corpore facta difficulter ſanantur.

Docuit ipſe in libro De ulceribus, non prius ad cicatricem perduci ulcera, quàm ſufficienter exiccentur: hoc autem non facile fieri in iis quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

IX Latæ puſtulæ non admodum pruriunt.

Sicuti tubercula omnia duplicem habent differentiam, quoniam quædam tendunt in acumẽ, & altum petunt: quędam ad maiorẽ extenduntur locum, non tamẽ in altum attolluntur: ſic & puſtulæ nonnullæ ſublimes, nõnullæ latæ fiunt. Sublimiores autem puſtulæ atq; tubercula à calidiore humore generantur, humiliores autẽ à frigidiore. Quare ob duplicẽ cauſam latæ puſtulæ nõ admodũ pruriunt. Diffluntur enim in latitudinem extẽta, & facientem ipſas humorem minus acrem habent.

X Caput dolenti, & circũdolenti, pus uel aqua uel ſanguis effluens per nares aut os aut aures, morbum ſoluit.

Plura & alia ſic oſtenſus eſt Hippocrates dicere: in quibus niſi quis animum aduerterit, uidebitur quod ab ipſo dicitur, ſolum ad curationẽ paſſionis proficere, aliud uero nihil. Verum ipſe non hoc tantũ dicit, ſed ſimpliciter quòd pus uel aqua effluens per nares uel aures, morbũ ſoluit. Quòd ſi utiq; conuertens dixiſſet, quẽadmodũ ego nũc, ſermo foret irreprehenſibilis. Quãdo uel propter inflammationem, uel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorum fieri dolorem cõtigerit, tunc inflammatione ſuppurata, aut humore excreto, ſolutio fit morbi. Si uero propter ſpiritum flatuoſum, aut ſanguinis multitudinẽ, aut biſem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia ſanabitur.

XI Atra bile uexatis, & renum paſſionibus: hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.

Non ſolum ratione euacuationis hæmorrhoides ſanant huiuſcemodi paſſiones, ſed & ipſa qualitate humoris euacuati. Hę etenim ſanguinẽ craſſum cõſueuerunt euacuare, humore plenũ melancholico talem habentẽ in ſanguine cõſiſtentiam, qualis eſt in urinis fæx: quare nihil mirũ ſi atræ bili & renũ paſſioníb. cõferũt hęmorrhoides, ut quę humorẽ ſeci ſimilem euacuare natura aptæ ſint.

τῶν ἐπιγ ἰνομένων παθῶν.

XII A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi una non ſeruatur, periculum eſt aquam inter cutem uel tabem aduenire.

Hęmorrhoidas fieri impoſſibile abſq; hoc quòd propter multitudinem & craſſitiem ſanguinis orã quarundam uenarum aperiantur, hepate ad ipſas reponente fæculentum ſanguinem & melancholicũ. Si quis igitur ei hoc intercludat iter, ſimul ritiem in hepate facit, ſimul multitudine grauans ac craſſitie, calorem in ipſo natiuũ extinguit, cum tale quid accidat, quale in flammis exterioribus, in quibus multa ligna ſuperingeſta ſuffocant ignẽ atq; extinguunt. Si igitur à natiuo calore generatur ſanguis, perſpicuũ eſt quòd ipſo extincto non generabitur amplius. Aqua uero inter cutẽ fit cũ ſanguinis generatio fruſtratur. Quòd ſi aliquãdo poſſit hepar propellere multitudinẽ ad uenas pulmonis, hic uaſe aliquo rupto tabidi fiunt. Non fruſtra igit conſulit unã ſaltẽ ſeruare hæmorrhoidẽ, ut per hanc euacuetur fæculenta ac uitioſa materia hepatis, præſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales uenas excerni.

XIII A ſingultu habitum ſternutatio ſuperueniens liberat.

Autor eſt ipſe, ſicuti conuulſionẽ, ita & ſingultum, uel ex inanitione, uel plenitudine fieri. Quando igitur à plenitudine fit (magna autem ex parte ita fit) uiolento opus eſt motu, ut ueluti concuſſæ ipſum efficientes humiditates difflentur atq; euacuentur, hoc autem facit ſternutatio. Eos uero qui ex inanitione fiunt (qui ſunt rariores) non ſanat ſternutatio. Quòd uero ex plenitudine ſingultus iugiter fiat, indicant pueri crebro ſingultientes cũ ſunt repleti. Rigor autem & frigiditas omnis, qui omnia neruoſa corpora efficiunt ad difflandũ diffícilia, ſunt cauſa ut hæc repleantur, atque ideo in ipſis ſingultiunt.

XIIII Ab aqua inter cutem habito, ſi aqua è uenis in uentrem defluxerit, ſoluitur morbus.

Et hoc exemplum eſt earum quæ ſponte fiunt & utiliter euacuationum. Spontaneum autem dicimus nõ quod ſine cauſa fit, ſed quod noſtra cauſa non fit. Quando enim data à nobis medicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: non amplius hanc ſpontaneam nominamus.

XV A longo alui profluuio habito, ſpontaneus uomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.

Et hoc pariter exemplum eſt eorum quæ recte fiunt à natura, quod medicũ imitari oportet. Vtilitas uero prouenit retractionis ratione.

XVI A morbo laterali uel pulmonia habito, alui profluuium aduenies malum.

Cum partes aliquæ patiuntur, non ſimpliciter aliæ compati ſunt natura aptæ, ſed cum forti paſſione detinentur. Secundum hoc igitur, & hepate fortiter patiente, ſingultus ſuperuenit, cõpatiente

ſtomacho

stomacho: tussis autem, & difficilis anhelitus, com patientibus ijs quæ respirationi obseruiunt instrumentis. Sic & his ipsis pessime affectis hepar compatitur. & hoc ipsum manifeste ostendit Hippocrates, cum non simpliciter dixerit, In morbo laterali uel pulmonia aluum turbatã esse malum signum, sed adiecerit habito ac si dixisset detento atq; uexato homini à talibus passionibus profluuium alui superueniens, malum esse signum, quoniam ita se habentibus id solet aduenire, cum nõ bene possit amplius hepar ad se trahere alimentũ, neq; conuertere in sanguinem, & quãdoq; uentriculus alimentum corrumpat. In mediocri aũt morbo laterali atq; pulmonia profluuium alui superueniens potest interdum prodesse, ratione euacuationis, et magis cum signa coctionis apparuerint inesse passionibus, neq; adest timor, sed morbus est citra periculum. Communiter autem & in his, & in omnibus alijs quæcũq; eodem modo dicuntur, illud meminisse oportet, † quòd nullus alius extemporaneus & manifestus casus superuenerit, ueluti & nunc ut alui profluuium non ex cibo aut potu aliquo, sed morbi ratione contingat. Nam si alia ex causa, & non ui morbi fiat, non potest eius morem significare: siquidem oportet secundum aliquod signum ei quod ab ipso ostenditur, connecti.

† δεῖ μνησθῆναι ἔπαπροόντως καὶ φανεροῦ τοῦ πρόσθεν ἀτυχήματος γεγενῆσθαι καὶ συμπάσχειν καὶ ἀκολουθεῖν

XVII Lippientem alui profluuio corripi, bonum.

Non ut signum, hoc lippientibus bonum ab eo dictum est, sed ut causa, quia humorum abundantia simul euacuatur, atque ad inferiora retrahitur. Est autem & hoc apud ipsum exemplũ unum eorum quæ sponte & utiliter euacuãtur, quod medicum imitari oportet, & proculdubio sic etiam omnes faciũt, in lippitudinibus aluum & clysteribus & purgationibus subducentes.

XVIII Vesica dissilla, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore, letale est.

Hoc uerbum letale Hippocrates sæpe in alijs libris, & in hoc etiam protulit de ijs qui ex necessitate sunt morituri, sæpe etiã de ijs qui magna ex parte. Quare nunc quoq; manifestũ non est, nunquid omnino secuturam mortem dissilis his partibus, uelit ostendere, an in quibusdam raro hominẽ seruari contingat. Quòd igitur cor uulneratum mortem afferat necessario, unum ex ijs est quæ in confesso habentur: non tamen in alijs æque recipitur, uulnus quodcunq; mortẽ afferre ineuitabilem, sed illud quod magnum est, atq; profundum: quod rationabile est à uerbo dissilla significari: ut tota uesicæ tunica diuisa usq; ad interius spatiũ intelligatur: atq; in singulis alijs eodem modo. Siquidem in uesica, confessum est, tale uulnus non coalescere, sicut & in parte septi neruosa, & in tenuibus intestinis: in uentriculo autem dubitatur. nam quosdam in eo uulneratos dicunt aliquando, sed raro, fuisse sanatos. Hepatis autem non solum profundum uulnus in fibris eius factum, sed etiam fibram abscissam aiunt fuisse sanatã. Neq; nos latet quòd in libro De uulneribus exitialibus, quędam ex his eius libri autor conatur sanare. Quòd uero partes ipsæ diuisæ agglutinari nõ possint, in corde quidẽ ac septo transuersõ ex iugi eorum motu cõtingit: in uesica autẽ, quia neruosa est ac tenuis & exanguis: nam eius collũ uidemus quotidie sanari cũ lapis extrahitur, quoniam carnosum est. Hepar uero uulnera habet plurimo manantia sanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita sunt uulnerati, q̃ uulnera agglutinari possint: hoc autem ita uult intelligi ut etiam uena sit dissecta. Ob hoc ipsum igitur, nec qui uulnera in summa eius parte consistentia aiunt sanari, nec qui fibras hepatis abstulisse, uerum uidentur dicere. Cerebrũ autem uulneratum sæpe sanatum uidimus, semelq; in Smyrna Ioniæ, uiuente adhuc præceptore Pelope: e uulnere effatu digno. Hoc itaq; rarissimum est. Verum autem est quòd magna uulnera quæ consueuit Hippocrates nominare dissiliones, afferunt mortem, fatenturq; omnes uulnera cerebri quæ usque ad aliquem eius uentriculum penetrãt, afferre mortem. Tenuium autem intestinorum natura, et uentriculi magis, non parum participant carnosæ substantiæ: & ideo in summa parte uulnerata sæpius agglutinantur: Tota autem dissilla usq; ad eorum cauitatem, rarissime. Hoc autem nõ tam propter eorum substantiã mihi uidetur accidere, quàm quod non possumus æque intrinsecus sicut extrinsecus medicamentum uulneribus imponere. Quapropter is qui librum De uulneribus pernicioſis conscripsit, siue Hippocrates fuerit, siue quis alius, sanare uentriculum per potiones conatur.

XIX Cũ dississum fuerit os, aut cartilago, uel neruus, aut genæ particula tenuis, uel præputium, neq; augetur, neq; coalescit.

Augeri uocat talem aliquam generari substantiam qualis est abscissa, sicut in cauis ulceribus uidetur caro germinare: coalescere autem quãdo dissili corporis labra agglutinantur. Quòd igitur neq; cartilago, neq; os generentur, est in confesso. An uero agglutinentur, nonnulli dubitant, Inquiunt enim perspicue uideri ossa perfracta agglutinari. Sed aberrant, & doceri possunt in brutis quorum pars aliqua fracta cõtraxit callum. Hęc enim, seu uiua, seu mortua, si quis uelit inspicere diffecãdo, uidebit manifeste à callo ueluti uinculo quodam circumducto partes ossium dississas esse constrictas: quas si abraserint, fracturæ profundum uidebunt non agglutinatum. Sic igitur de ijs quæ diximus, ambigunt, nonnulli augeri dicentes, non tamen coalescere: quidam uero etiam coalescere, sed raro. augeri igitur illa desiderant, quæ per exesum sunt ulcerata. & nullum uidi taliter affectum cui non increuerit caro. Agglutinari autẽ illa quæ diuisa sunt, & nõ dissilla. Hęc enim inuicem differunt, cum dissilla diuisionẽ habeant usq; ad finem peruenientem: quæ nũc Hippocrates inquit non coalescere, non ob id tantum quòd neruosa sunt

atq; tenuia, sed quoniam etiam, eo quòd talem ha A
bent naturam, labra uulneris non sunt parum à se
inuicem distantia.

XX Si in uentrem sanguis præter naturam effun
ditur, necesse est suppurari.

Quidam sine articulo uentrem scribunt, uolen
tes omnem significari cauitatem, quibus astipula
tur, quod præter naturam adijcitur: per quam ad
iectionem tale quiddam ostendit Hippocrates, Si
unquam sanguis à propria cauitate in aliam quan
cunq; cauitatẽ peruenerit: ut sanguis permaneat,
est omnino impossibile. Sic igitur & in inflamma
tionibus, & illis quas Græci ecchymoses nomi
nant, fieri uidetur. In inflammationibus quidem, B
per minimas partes disperso sanguine ad eas quæ
sunt in musculis cauitates, quas sola ratione con
templamur: in ecchymosibus autem in spatia effu
so quæ uasis circumiacent. Suppurari autem non
est recte dictum, cum nomen sit unius mutationis
in sanguine factæ. quare nonnulli ipsum ad genẽra
lius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso di
centes significari. Sic enim fieri uidemus, non per
manere sanguinẽ, cum à suo loco exciderit, sed ali
als, nigrescere quando suppurari, aliquãdo † liuescere, aliquãdo
μελανεδσι in grumos uerti, præsertim quando in magnam ca
uitatem exciderit præter naturam.

XXI In insaniẽtibus si uarices uel hæmorrhoides
superuenerint, insaniæ solutio.

Hic insaniam illam quæ proprie melãcholia di
citur, uocat, non illum qui fit ex bile furorem. sunt
autem uarices uenæ latiores in coxis & cruribus:
αἱματῶδ quæ ex crasso & melancholico † humore contin
gunt, adeo ut pellente natura ad partes ignobilio
res eos qui insaniam efficiunt humores, præsertim
cum melãcholici fuerint ac crassi, dictarum passio
num generatio sequatur, & insaniæ solutio.

XXII Quæcunq; rupta ex dorso ad cubitum de
scendunt, uenæ sectio soluit.

Melius quidã scribunt: Quicunq; dolores, nam
ruptum ipsum descendere, unum est impossibiliũ:
siquidẽ diuulsa ac rupta musculi parte carnosa, fit
ruptum. Videtur itaq; nonnunq; manifeste admo D
dum collectus in loco ruptionis sanguis: & discus
sione sanatur. Reliqui uero qui sunt in dorso dolo
res, ex defluente humore generãtur, interdũ solo,
sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui asso
ciato: quẽ excipere oportet atq; euacuare p uenę in
cubito existẽtis sectionẽ, quãdo huc apparet fluẽs.
Est eñ eius præceptũ, secũdum q; humores repũt,
facere euacuationes. Idemq; significãt uerba hæc:
Eò ducendũ est quò repũt, per loca opportuna. Si
aũt deruptis sermo est scriptus ab eo: eos qui fiunt
cõpatiẽdi ratione dolores, intelligendũ est dici ab
ipso descendere ad cubitos, nõ ipsam carnosæ par
tis diuisionem. Nam fieri potest ut & talibus uenę
sectio utilis sit, communi euacuationis ratione.

Si timor atq; mœstitia longo tempore per XXIII
seuerent, ex eo atra bilis significatur.

Si quis non ex causa manifesta metuat, aut mœ
stus sit, atræ bilis casus manifesti sunt, † etiã si non et magis du
diu præcesserint. Quòd si propter causam manife diuturnus, ut
stam incipientes, diu postea perseuerent, non te la μαίνωνται
teant insaniã significare. Nam & plures uisi sunt χολικῶν
furore corripi, qui ab excandescentia, uel ira, uel κατὰ
mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore
tempore illo prompte se habente ad incidendum
in tales passiones.

Si quod intestinorum graciliũ discindatur, XXIII
non coalescit.

Hoc & in aphorismo paulo antea dicto mõstra
uit, cuius initium, Vesica discissa, uel cerebro. Ne
scio igitur quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus.
Idem autem uidimus, & in pluribus alijs aphoris
mis: quos melius fuerit eximere.

Erysipelas ab exterioribus uerti ad interio XXV
ra, non est bonum: ab interioribus autem ad
exteriora, bonum.

Non solũ erysipelas, sed aliud quodcunq; quod
ex profundis & principalioribus partibus trãsfer
tur ad cutem, bonum esse signum ac causam debe
mus existimare. Contrà uero si ad interiora & pro
funda transmutetur, malum. Sed & alia multa ui
detur dixisse Hippocrates quædam ueluti exem
C pla sermonum uniuersalium, à quibus eius quod
solet euenire, experientiam possumus habere ma
nifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, XXVI
delirio soluuntur.

Vtrũ Hippocrates tales sermones scripserit, ut
exẽpla magis generaliũ atq; uniuersaliũ sermonũ,
an alij interposuerint, cęteris inquirẽdũ relinquen
tes, illud tantũ in ipsis obseruabimus, quod & an
tea dictũ est, & nunc in febre ardente diceẽ. Quæ
enim hanc febrem efficiũt causæ in uenoso genere
existentes: quãdo ad neruos transferunt, primum
tremores faciũt: cõpatiente uero principio, etiam
deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic
& in omni alia febre potest fieri, & oñino ex arte
rijs & uenis ad neruos transfluxus humorũ noxio
rum, sicuti rursus ex neruis ad has. Impropriẽ igi
tur dictũ est febrem ardentẽ à tremore solui. Hæc
enim solet Hippocrates dicere quibusdã superue
nientia, eorum soluere consistentiã, quæcũq; pror
sus hominem liberant, non quæ alteram generant
passionẽ quę nihilo minus q; prima sit periculosa.

Quicunq; suppurati, aut aquam inter cutem XXVII
patientes uruntur aut secantur: si pus aut aqua
uniuersim effluxerit, omnes moriũ ntur.

Suppuratos præcipue consueuit nominare qui
pus habẽt in spatio inter thoracẽ atq; pulmonem:
quos

quos quomodo urere oporteat, dixit in libro De A
paſſionibus: cuius initium, Pulmonis arteria. Qui
dam hunc librum inſcribunt de ſuppuratis. Vitio
ne igitur indigent qui plurimum habent pus, adeo
ut deſperent per ſpuitiones poſſe expurgari. Hos
uero ipſos & difficultas anhelitus uehementer in-
feſtat ex loci anguſtia: quæ etiam nos cogit ut eos
uramus. In ijs autem qui aquâ inter cutẽ patiun
tur, illæ quæ à Græcis paracenteſes, id eſt puncti
nes nominantur, magis quàm uſtiones medicis ſunt
cõſuetæ. Verum quod cõmune eſt uſtioni ac pun
ctioni, nunc ſane Hippocrates cõſulit caueri, hoc
eſt multam ac ſubitam euacuationem. ſic enim ui-
detur cõtingere, uti ait. ſcriptum eſt etiam ab Era
ſiſtrato exquiſitius de ijs qui aqua inter cutem la-
borant, in pluribuſq; compertum dicit experiẽtia, B
multam ac ſubitam euacuationem febres & mor-
tem afferre. Videmus autem & in alijs partibus æ-
que atq; in thorace, quãdo aliquis magnus tumor
ſuppuratur, periculoſum eſſe ſubito multum eua-
cuare, cum eueſtigio deficiat anima, uiresq; conci
dant, nec poſtea debilitas iſta facile remedium ha-
beat. Videtur itaq; in his propter magnam uulne-
ris diſtantiam, & puris acrimoniam, ora quorun-
dam uaſorum arterioſorum adaperiri, quæ prius
ueluti quoddam operculum pus cõtinebant: quo
uniuerſim euacuato, multi cum eo ſpiritus exeunt
atq; excernuntur: unde periclitantur. In aqua ue-
ro inter cutem nõ modo ob hanc cauſam ea labo-
rantes offenduntur, ſed & durities uiſceris, ut quæ C
non amplius ſuſtentatur ab aquoſa ſubſtantia, &
ſeptum trãſuerſum deorſum trahit, & uiſcera quę
ſunt in thorace.

XXVIII Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

Eunuchos ſectio teſticulorũ ſimiles efficit fœ-
minis. Sicuti ergo in eis caluities nõ accidit, ſic ne
que in eunuchis, † propter temperaturæ humidi-
tatem. Nam eunuchos podagra nõ laborare, Hip
pocratis quidem tempore uerum extitit: nunc ue-
ro non amplius, propter immodicum ocium, & ui
ctum intemperantem. Res autem tota ita ſe habet.
Neceſſe eſt pedes natura eſſe imbecilliores, ſi quis
podagra corripi debeat: ſicut & cerebrum, ſi mor
bum comitialem paſſurus ſit. non tamen eſt omni D
no neceſſarium alterutrum pati, ſi nihil in uita deli
querit. Diſces autem aperte quòd imbecillitas par
tis non ſit ſufficiens ad generandam paſſionem ex
intermedio tempore acceſſionum: in quo prorſus
non infeſtantur, quamuis natiue imbecillitas con
tinua ſit. Clarum eſt autem hoc, & in podagricis
manifeſtiſſime apparens, quòd influẽte aliquo ad
pedes humore ſuperfluo, paſſio generatur. Si num
quã igitur hic humor influeret, liquet quòd neq;
unquã accideret paſſio. Non influet autem ſi ſem
per uacãs ſuperfluitatibus corpus extiterit. Erit au
tem ua cans ſuperfluitatibus, ſi mediocri utatur e-
xercitio, & homo bene cibum cõcoxerit: unde &
deſidiæ & crapulæ eis nocent. Nocent etiam mul-
ta & potẽtia uina bibere, præcipue cum aliquis ea
ieiunus porauerit. Hæc enim neruoſam ſubſtantiã
promptiſſime offendũt, ſicut & coitus. Aetate igi-
tur Hippocratis pauci podagra laborabant, pro-
pter uitæ moderantiam: noſtris uero temporibus
uſqueadeo auctis edulijs ut nihil eis addi poſſe ui-
deatur, infinita eſt podagrarum multitudo, quum
nonnulli ſint qui ne exerceantur quidem, ſed cru-
ditatibus atq; ebrietatibus incumbant, & ante ci-
bum bibant uina potentia, ac uenereis urantur im
moderate: nonnulli uero & ſi non in his omnibus,
in uno ſaltem aut duobus delinquãt. Atqui pecca
tum magnum cum fuerit ſæpe in uno eorum quæ
diximus, deliquiſſe ſat eſt. Ob hanc igitur cauſam
etiam eunuchi podagra corripiũtur, quamuis nul-
lum habeant uſum uenereorum. Talis enim eſt eo
rum deſidia, ingluuies, ebrietas, ut etiam ſine uene
reis podagra corripi poſſint. Hæc eadem & de ar-
ticulari morbo dicta exiſtimes. omnes ſiquidem
qui eo laborant, magna ex parte prius podagrici
fiunt. Accedit ad has cauſas ob quas plerique inci
dunt in podagras, quòd multi & patres & auos ha
buere podagricos, in quibus ſemen erat uitiatum,
atque ideo filijs uehemẽtiorem fecerunt partium
imbecillitatem.

Mulier podagra non laborat, niſi menſtrua XXIX
defecerint.

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacua
tionis. Oſtenſum eſt enim in præcedente ſermo-
ne, quòd niſi humores ſuperabundauerint, ex ſo-
la partium imbecillitate non poteſt podagra fieri.
Verum rurſus & hic, prius quidem erat uerum, u-
bi non omnino menſtrua defeciſſent, quia parua
erant delicta quæ ætate ſuperiore mulieres admit
tebant: nunc uero ob eorum magnitudinem, quæ
dam podagra laborant antequam menſtrua defi-
ciant, cum nonnullis pauca exeant, nonnullis au-
tem uel mediocria.

Puer podagra non laborat ante uſum ue- XXX
nereorum.

Quòd magnam uim habeat ad podagræ gene-
rationem uſus uenereorũ, liquet etiam in pueris,
quemadmodum paulo antea & de eunuchis dice-
bam. Eunuchos itaq; uidimus quoſdam podagra
laborantes, pueros autem non uidimus. Verum ſi
quis tali eſt paſſione correptus: unà cum hoc quòd
& genuũ articuli & manuũ intumuerunt, in quen
dam articularis morbi modum repente incidit ob
plenitudinem, ex multis cruditatibus aceruatam.

Dolores oculorum, meri potio, aut balneũ, XXXI
aut fomẽtum, aut uenæ ſectio, aut medicamen-
tum epotum ſoluit.

Singula horum quæ dixit, magis experiẽtia, q̃
ratione aliqua uidetur mihi Hippocrates cogno-
uiſſe. Nil enim mirum ſi homo dolens cum iſſet ad
balneum, dolore fuit liberatus: uel ſi nõ permiſſus
bibere uinũ, deinde nullã ex hoc ſentiens utilitatẽ,
motus eſt ad bibẽdum, alioqui multum appetens
uini

uini, & poſthac melius ſe habuit. Sicut igit & plu-
ra alia quę medici hoc modo inſpexere, ſunt ab eis
ſcripta abſq; aliqua determinatione: ita & hæc mi
hi collecta uidentur ab Hippocrate, neq; ut ratio-
nali dicẽte, diſpoſitiones, neq; ut Empirico cõcur
ſus. Cæterum utilitas quæ nobis poteſt aduenire
ex ſermonibus hoc modo ſcriptis, eſt inquirere di
ſpoſitiones in quibus meri potio, & balneũ, & ſin-
gulorum eorum quæ ſeriatim dicta ſunt, utile ſit:
quod & mihi contingit. Nam & ſi prorſus eſſe ali-
quos credebam oculis dolentes, quorum nõnulli
meri potionibus, nõnulli balneis iuuentur, fidem
Hippocrati adhibens (neq; eñ ſcripſiſſet, ſi non ui
diſſet) non tamen ab aliquo præceptorũ tale auxi
lium ægris adhibitũ fuiſſe cõſpexerã: Itaq; primo
cum oẽs quęſiiſſem diſpoſitiões in quibus neceſſa
rium eſt non in oculo tantum, ſed & in alijs parti-
bus fieri dolores: deindeq; mihi ipſe perſuaſiſſem
eas adinueniſſe, poſtremo conſideraui earum indi
cia diſpoſitionũ: & poſtquam his etiam fidem ad-
hibui, auſus ſum remedia afferre dolẽtibus: ac pri-
mum quidem adoleſcẽtem balneaui, cui medicus
non abſq; ratione in die ſecundo ab initio uenam
ſecuerat, & deinceps curauerat medicinis quas ex
perientia cognouerat, cum inflammatio ſola obſi-
deret oculos. Dolebat autem uehementiſſime per
quoſdam inſultus, in quibus aiebat ipſe ſentire ſe
acutos humores, qui uniuerſim fluebant ad ocu-
los, quibus excretis licet uehementia doloris ſeda
retur, non tamen dolor omnino ceſſabat. & hoc il
li per totam quintam accidit diem, maius ſemper
habens incrementũ. Cum igitur dolorem nõ poſ-
ſet tolerare, me & quẽdam alterum ex ocularibus
medicis aduocauit tunc in urbe Roma probatiſſi
mum. Illi itaq; uidebatur utendũ eſſe collyrio quo
dam ex eis quę emplaſtica nominant & anodyna,
id eſt dolorem ſedantia: cuiuſmodi ſunt quæ ex ce
ruſſa lota, amylo, et †papauere cõponuntur. Nam
ſic maxime ſperabat poſſe reprimi per emplaſtica
id quod influebat, et ſimul ſenſum per† infrigidan
tia torpeſcere. Ego uero ab initio ſuſpecta habui ta
lia medicamenta. Neque enim uehementes repri-
munt fluxiones, ſed excerni prohibent: atq; ideo ſi
humores fluentes acres extiterint, corneam erodi
contingit: ſi uero multi, extendi ac uehementer ir-
ritari, ac ſi rumperetur: ex quibus niſi medicamen
tum fuerit magnopere ſtupefaciens, dolores impa
tibiles excitantur. Si uero fuerit adeo uehementer
ſtupefaciens, ut ex eo oculi maximam inflamma-
tionem non ſentiant, neceſſarium eſt, ſimul uim ui
ſoriam adeo lædi, ut ceſſante inflãmatione, uel de-
biliter uel nihil omnino uideant: ſimul quandam
præduram diſpoſitionem, & quæ difficulter ſana-
ri poſſit, in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur
iſta nouiſſem, atq; animaduerterem humorem in-
fluentem non paucum, ualdeq; & acrem & cali-
dum: primum fomento utendum cenſui, experien
tiæ gratia, tanquam ex ea certius cogniturus qua-
liſnam foret diſpoſitio. Solet enim in his fomen-
tum parumper quidem dolorem mollire, ſed alte-

al. λωᾶσθ

al. ὀξ̃ει τ̃νας κωπικῶ

ram fluxionem aduocare. Qua enim ratione po-
teſt id quod in oculis continetur, diſcutere: eadem
ratione alteram quoque ex uicinis locis attrahere
ualet. Verum quamprimum et aquam calidam &
ſpongiam afferri iuſſi, æger ipſe ſe dixit expertum
eſſe ſæpius tota die id remedium, ac primum dolo
rem imminuere, ſed paulo poſt maiorem adduce-
re. Quæ ego cum audiſſem, medicũ ocularem ex-
pectare iuſſi, ipſi promittens me etiam abſq; frigi-
do medicamẽto ægrum à dolore liberaturũ. Cum
autem ſolo balneo uſus eſſem, ita dolorem ſedaui,
ut tota nocte dormiret æger, nec ſemel aliquem eo
rum qui iuxta dormiebant, aduocaret. Ab hinc in
reliquis in quibus per ſigna cognoui influere qui-
dem humores acres ad oculos, non tamen corpus
eſſe plenũ: balnei uſu dolorem ſanaui. Adoleſcens
item alius fuit qui quòd uicinus urbi nõ erat, ocu-
lorum inflammationem pluribus iam diebus rui
paſſus fuerat, hunc quia in eodem ſtatu perſeuera
bat, in urbem profectum intuitus habere oculos,
ſqualidos quidem, ſed ualde tumidas ac plenas san
guine eas quæ in ipſis uenas erant: iuſſi ut quum
ſe lauaſſet, potu uteretur meraciore, et ita ſe ſopori
traderet. quod & factum eſt. ſomnus enim profun
dus ipſum inuaſit, & mane ſine dolore ſurrexit: mi
hiq; fiduciam præbuit ut in quibus ſanguinis co-
pia craſſioris in oculorum uenulis contineretur, ſi
ne plethorica totius corporis diſpoſitione, uterer
uini potione, ut quæ diffundere ſanguinem atq; di
mouere poſſit, ſuiq; motus uehementia obſtructio
nes aperire. Cæterum hæc quidem remedia dolo-
ris oculorum potentia ſunt. Securiſſimum autem
eſt fomentum, & omnino aliquam afferens utilita
tem, uel tanquam ſignum ad dignotionem, uel tan
quam cauſa ſanitatis oculorum. Nam cum nihil o-
mnino influit in oculos, fomẽtum diſſoluens eam
quæ in ipſis continetur ſuperfluitatem, oculis ſani
tatem reſtituit. Cũ uero adhuc influit: primo qui-
dem cum adhibetur, ſuo calore aliquod affert uel
mediocre leuamen. Quòd ſi paulo poſt dolorem
auget, tunc fit ſignum dignoſcitiuum, ex quo nos
diſpoſitionem comprehendentes, ad totius corpo
ris euacuationem peruenimus: ipſo quidem ſan-
guine redundante, per uenæ ſectionem: malitia ue
ro humorum infeſtante, per purgationem. neq; e-
nim difficile eſt admodum ab humorũ malitia ſan-
guinis copiam diſtinguere.

Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur. XXXII

Sicuti pſellizeſthæ, id eſt balbutire, prolationis
uitium eſt, non uocis: ſic & traulizein, eiuſdẽ ſigni-
ficationis uerbum, non potente lingua exquiſite
eas dearticulare uoces quæ per t & r proferũtur,
qualis eſt hæc ipſa traulus, & ſimiles hę, trepidus,
tremit, tradit, trochum, triſtis, & quæcunq; aliæ ta
les. Hæ ſiquidem omnes exigunt linguam ſe am-
pliantem ac prioribus dentibus innitentem. Cum
igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male
innititur, & ſonum t & r dearticulare nequit, at-
que ita ad t & l, pronunciandum labitur. Hoc

autem

autem ei cõtingere poteſt quia quoquo modo ſit A breuior quàm ipſi conueniat:quod tamen rariſſimum exiſtit.& quia molliorem atq; humidiorem habet temperaturam, quam ob cauſam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipſis in loquendo contingat, quale etiam in ambulãdo euenit.nam et ambulare nonnulli quidẽ prorſus non poſſunt, nonnulli uero non ſufficienter,cum cruribus nequeãt propter mollitiem firmiter inniti. Quibuſdam etiam ætate integra, inter loquendum fatigatis,balbutire cõtingit: ſicut & illis qui plurimum tibia cecinerint, & quibus uires ex morbo plurimum ſunt debilitatæ, & quibus demũ lingua eſt uehementer exiccata. Verum ſiccitas tanta nulli ineſſe poteſt qui habitum ſeruet naturalem:atque ideo ſolius humiditatis immodicæ in iis qui natura balbutiunt,id linguæ detrimentum caſus eſt, cum eius muſculi nequeant firmiter ſtabiliri:atq; hoc ipſis poteſt accidere uel propter ſuã, uel propter neruorũ imbecillitatẽ, quos uidelicet à cere broſuſcipit.Quare et ebrii aliquãdo balbutiũt,partim quia multa humiditate perfunditur cerebrũ, partim quia etiam ab ipſius multitudine prægratur. Continget igitur iis qui ſunt balbi natura, ut uel cerebrum humidum habeant, uel linguam, uel utrumq;.Et à cerebro quidem talem temperaturam ſortito,defluere multas par eſt humidas ſuperfluitates,easq; inde fluentes in uentrem ſuſcipi:lõgiſq; ideo profluuiis hominem capi.Lingua uero admodũ humida ex natura exiſtente,& uentriculum talem eſſe par eſt,ut qui alteram ſui tuni C cam communem habeat ad linguam. imbecillis autem ex humiditate uentriculi propria paſſio eſt diuturnum profluuium.

XXX III Qui acidum eructant, non ualde morbo laterali corripiuntur.

Acidum eructãtes, hoc eſt acidum ructum habentes, raro inquit capi à morbo laterali. Nam quod dicitur non ualde, idem oſtẽdit quod raro, non nullo modo,ut quidam libri huius expoſitores ſcripſerunt. Dictum autem à nobis eſt,ubi de morbo laterali ſermonem habuimus,quòd laterium morborum hic quidem qui unà cum flauis ac ruſis fit ſputis,ex bilioſis humoribus ortum habet:hic uero qui cum ſpumeis,ex pituitoſis: ſicut D qui cum nigris, ex melancholicis: qui uero cum rubeis,ex ſanguine. Eſt enim lateralis morbus inflammatio membranæ quæ ſubcingens nominatur. Cum uero unaquæq; inflammatio ex alicuius humoris ſuperabundantia gignatur,pro eius natura & ſputi ſpecies morbo laterali laborantibus aduenit, & ſpes ſalutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo ſunt natura aptæ humores ſuſcipere. denſa ſiquidem eſt membranarum ſubſtãtia,pulmo uero rarus admodum ac laxus:quare huic quidem promptum eſt pituitoſos omnes ſuſcipere humores,membranæ autẽ ſubcingenti plus bilioſos.Ob hanc igitur cauſam quibus pituita natura ſuperabundat, raro à morbo laterali corripiuntur, præſertim ſi ſalſedinem atque acrimoniam aliquam ſibi adiunxerit. Talis enim inteſtina mordens,irritat ad deiectionem:in qua contingit non ſolũ pituitam, ſed plures alias etiam ſuperfluitates excerni.Dicebat uero ipſe in libro De aere aqua & locis, eos qui habent uentrem natura humidũ,morbo laterali atq; aliis morborum generibus minime corripi.

Quicunq; calui ſunt,iis magnæ uarices non fiunt:quibus uero caluis uarices magnæ ſuperueniunt,ĩ rurſus capillati fiunt. XXX IIII

Quando in uiri ſapiẽtis libro aliquis ſermo inuenitur manifeſtum habens mẽdacium, non ſine ratione legentes dubitare contingit,& primo qui dem ſibiipſis diffidere,quaſi neq; illa quę ſunt manifeſta noſcentibus,deinde ſuſpicari ne falſo fuerit interiectum. Quis enim neſciat caluitium eſſe paſſionem inſanabilem? Sed neq; illud uerum eſt magnas uarices caluis nunquam aduenire: ſicuti nec uaricibus aduenientibus, caluitiem ceſſare, niſi forte(ut nonnulli inquiunt) uocatum à medicis capillorum defluuium,caluitium nominet. Illud enim à uitioſis humoribus generaſ ſicuti quæ ophiaſin & alopecian nominant:atque ideo cum iſdem humores ad crura decumbunt,poſſunt uarices facere, & capillos reſtituere. Si enim prius contigerat ut capilli à uitioſis humoribus corruptis eorum radicibus,corrumperentur:ueriſimile eſt ut eiſdem humoribus alio tranſpoſitis, ad primam naturam poſtmodum redeant.

Aqua inter cutem laborantibus,tuſſis ſuperueniens,malum. XXXV

Superuenire paſſionibus alias paſſiones & caſus,priſci medici dicere cõſueuerũt,quęcũq; ipſius paſſionis adauctæ ratione cõtingere ſolent. Talis enim eſt Praxagoręliber De ſupueniẽtibus inſcriptus. Sic & nũc de tuſſi dictũ eſt. Neq; enim cum ex alia fit occaſione in homine aquã inter cutẽ patiente tuſſis ſignum eſt exitiale,ſed quando ipſius morbi ratione. Cũ enim in hydrope aquoſa humiditas tantum adaucta fuerit,ut iam aſperas occupet arterias,ſi tuſſis ſuperueniat,tunc periculũ imminet ne homo haud ita multo poſt ſtranguletur.

Difficultatem urinæ,uena ſecta iuuat:ſecare uero interiores. XXXVI

Neque hic ſermo uerus eſt,niſi &/coniunctionem aſſumpſerit,ita ut aphoriſmus talis fiat:Difficultatem urinæ & uenæ ſectio ſoluit.Re uera enim & uenæ ſectio ſoluit difficultatẽ urinæ,illam uidelicet quæ propter inflammationem & multitudinem fit.Quod aũt ſequitur,Secare uero interiores:ſi de uenis manuũ dicitur,neq; uerũ eſt neque conſentaneũ Hippocrati. Videmus ſiquidẽ ipſum in omnibus libris ſuis,in partibus quæ ſupra hepar ſunt, è manibus ſanguinem mittere:in inferioribus autem uenas quæ in poplite uel talo ſunt,ſecari iubet.Si quis uero de his ipſum dixiſſe arbitretur, Secare autem interiores: hoc dictum paruam

paruam uim habet. Ab una enim ambæ naſcũtur, quæ in poplite trifariam diuiditur, quoniã & una uena ad hoc peruenit membrum, nõ ſicuti ad manum duæ. Melius itaq; fuerit & hũc aphoriſmum unum ex adiectis opinari.

XXXVII Ab angina habito ſi tumor fiat in collo, bonum. foras enim morbus deducitur.

Sermo uerus eſt, & cauſa in promptu. ſiquidem ex intimioribus & principaliorib. partibus paſſiones confert ad cutem transferri.

XXXVIII Cancros occultos omnes melius eſt non curare. Curati enim cito pereunt: non curati uero longius tempus perdurant.

B Occultos cancros dixit uel eos qui ſunt ſine ulceratione, uel abſcõditos, hoc eſt non apparentes: quod rurſus idem ſignificat ac ſi diceretur, qui in profundo corporis ſunt. Sed & curare, duplex eſt. Vnum quidẽ omnia agere ut particula patiens ad ſanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam quæ paſſioni cõgruat, hoc eſt ipſam mollire, ac mitiorẽ facere, tum præcipue cum adeſt exulceratio. Tunc enim eſt neceſſarium ut, ſi non aliud agamus, ſaltem ſaniem abluamus, humido aliquo utentes, nõ quocunq;, ſed uel per experientiam, uel per indicationem inuento, quod neque putrefacere, neq; irritare partem patientem ſit aptum. Ab hac igitur curatione neq; abſiſtere conueniteneq; illi qui ſunt ſine ulceratione cãcri, indigent ea. Aliam uero quæ fit per ſectionẽ uel uſtionem, (quæ ſola ſunt remedia cancrorum) conſulit ut in cancris occultis non adhibeamus. Quòd igitur illi qui ſunt in partibus penitioribus, talia remedia non deſiderant, etiam experientia docet. Equidem ſcio omnes qui huiuſmodi cãcros curare tentarũt, magis illos irritaſſe, & breui homines interemiſſe. Nam et qui cancrum in palato conſtitutũ, & in ſede, & in ſinu occulto muliebri, uel uſſerũt uel ſecuerunt, non potuerunt ulcera ad cicatricem perducere, & homines in curatiõe afflictos ac maceratos, uſq; ad mortem detulerunt: qui ſi nullam curationem adhibuiſſent, longiori tempore uitam cum minori moleſtia tranſegiſſent. Tales igitur cancros nullo modo curare tentemus: ex eis uero qui D in ſumma parte corporis hærent, illos tantummodo, quos poſſumus una cũ radicibus ipſis, ut quiſpiam dixerit, reſecare. Neq; enim malum eſt per ſimilitudinem radices cãcri, nominare eas quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico uenas, & uſq; ad loca circumſtantia diſtenduntur. Multi enim magnæ autoritatis medici, neq; hos manus opera curari permittunt, ſed illos tantum qui exulcerati, ſimul laborantes moleſtant, adeo ut ipſi ultro manu curari deſiderent, ſimul ſunt in talibus partibus ſiti, quas poſſumus una cũ radicibus reſecare & exurere. Quidam uero neq; hos amoliri permittunt, ſed omnino abſiſtendum conſulunt à remediis potentibus in omni cancro. Quòd autem Hippocra- A tes nunquam cõſuluiſſet curare potenter cancros in partibus corporis penitioribus cõditos, ex ipſa paſſionis natura licet coniectari: An uero & eos qui in ſumma parte corporis hærent abſq; ulcere, incertum eſt, quantum ex uerbis aphoriſmi conſici poteſt. Ipſum uero ſcripſerunt Artemidori & Dioſcoridis ſectatores, uſque ad ea uerba, melius eſt non curare.

Conuulſio fit uel ex repletione, uel inanitione: ita uero & ſingultus. XXXIX

Cõuulſio (ut & ipſum indicat nomen) conuulſis fit ad propria capita muſculis, ut autem clarius diceretur, retractis, ſicut etiam eſt motus eorum ſecundum naturam: uerum hic quidem non fit ſine animalis appetitu. Conuulſio autem, paſſio eſt inuoluntaria, ad ſimilem uenientibus neruoſis partibus diſpoſitionem, quam etiam in motibus factis ſecundum appetitum aſſumebant. Nam ex repletione ita nerui intenduntur ut chordę in ualde humidis ambientis nos aeris conſtitutionibus atq; ideo propter hanc cauſam ſæpe etiam rumpuntur. idem uero & in ſiccioribus conſtitutionibus accidit. nam in ſeſe colligunt ac conuellunt omnia neruoſa corpora uiolẽtius exiccata: ueluti lora ſi paulo magis ab igne calefiant, quibus ſimilia patiuntur, & quæ ſolis feruor exſiccauit. Conuulſio igitur non abſq; ratione à contrarijs fit cauſis. Singultus uero concedatur conuulſio ſtomachi nominari, quãdo aliud fuerit ſermonis propoſitum. Quando uero hoc ſolum ſtuduerimus, ut ſingultus ſubſtantiam cognoſcamus: melius fortaſſis fuerit non conuulſionem ipſum nominare, ſed quendam motum eiuſdem quidem generis quo uomitus, intentiorem tamen illo, & uehemẽtiorem. Nam ſtomachus appetens eorum aliquid quæ in ipſo cõtinentur, expellere, ad duos mouetur caſus, uehemẽtiorem quidẽ in ſingultibus, mediocriorẽ uero in uomitibus. ſiquidem in uomitibus appetit ea tantum quæ in uentriculi ſpatio latiori cõtinentur, expellere: ſingultibus autem ea quæ ſunt in ipſo uentriculi ore penitiora. Per ſtomachum nunc à me intellexeris non ſolum eum qui ita proprie nominatur, ſed & uẽtriculi os. Quæ enim in hoc continentur, ipſo appetente uentriculo expellere, ſingultus fit. Quòd uero eorum quæ difficulter excernunt, & quæ ueluti abſorpſerit uẽtriculi os, fiat per ſingultus excretio, diſcere licet ex ijs quæ quotidie eueniunt, omnibus fere, plus minus. Si quis enim acutum aliquid, ueluti piper per ſe ſolum deglutierit, uel cum melle, uel aliquo alio, et poſtea uinum biberit aqua calida temperatum, ſtatim ſingultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius uero acutie uentriculum moleſtante: unde conatur motu uiolentiore rem infeſtantem expellere. demonſtratum autem eſt à nobis in libro De cauſis caſuum, & tuſſim, & ſternutationem, & rigorem ex talibus motibus oriri.

Quibus dolor circa præcordia fit abſque in- XL
flammatione

flammatione,ijs febris ſuperueniens morbum ſoluit.

Sequitur quidem & ad morſus dolor: ſed conſueti ſunt morſus nomine, non doloris, tales caſus appellare. Fit autem dolor propter quandam ſimilem inflammationi diſpoſitionem. Sic autem nominata eſt, quoniam & eryſipelata dolor cõſequitur. Quando igitur nõ ob talem diſpoſitionem dolor præcordia occupauerit, & morſus ſenſus abfuerit, relinquitur ut dolor fiat, uel propter obſtructionem, uel propter ſpiritũ flatuoſum, uel ob aliquam intemperiem inæqualem, quæ omnia febrilis calor aptus eſt natura ſanare: hæc quidem incidens, extenuans, atq; diſſoluens, hæc uero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

XLI Quibuſcũq; ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, ijs ob craſſitudinem puris aut loci non innoteſcit.

Duplex eſt huius loci ſcriptura, & duplex expoſitio, & utraq; non caret ratione. Nam & propter puris craſſitudinem, & propter loci ſæpius occultatur puris in aliquo loco cõprehenſi notícia. Recte ergo nõnulli ſcripſerũt: His propter loci craſſitudinem. nonnulli uero: His propter puris craſſitudinem non innoteſcit.

XLII Morbo regio laborantibus ſi fiat hepar durum, malum.

Morbum regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione, tunc enim duritiẽs oſtendit uel tumorem prædurum, uel inflammationem in hepate exiſtere, quemadmodũ & ſine hac contingit aliquando, propter eius obſtructionem, morbum regium aduenire: cõtingit & ipſa natura per modum criſeos humorem exuperantem in uenis contentum, ad cutem expellente.

XLIII Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur, ijs ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem, aut leuitas inteſtinorum aduenit, & moriuntur.

Oportuit hũc aphoriſmum illi præponi in quo dicit: Lienoſis difficultas inteſtinorũ ſuperueniẽs, bonum. Sed ille quidem inter ſequentes ſcribitur quatuor tantum interiectis, nobis autem neceſſarium eſt nunc huius expoſitionem aggredi. Quicunque enim lienoſi ſunt, hoc eſt qui durum iam diu habent lienem, ijs ſuperueniens difficultas inteſtinorum, ſoluit diſpoſitionem, quãdo ſcilicet ratione tranſpoſitionis atq; euacuationis humorum craſſorũ ac melancholicorũ lieni inſertorum euenerit. Sed quoniam ſæpius huiuſcemodi euacuationes ultra modum extenduntur, & noxię ſunt laborantibus: cõuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas inteſtinorum, oſtendit, quæ talibus aduenit diſpoſitionibus. Læſis ſiquidem inteſtinis à trãſitu uitioſorum humorum, & uis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur. ob hanc igitur cauſam, & aqua inter cutem, et leuitas inteſtinorum, ſuperueniunt: leuitas quidem inteſtinorum, ex ſola inteſtinorum læſione: aqua uero inter cutẽ, propter hepatis compaſſionem, atq; lienis, & omnis uenoſi generis.

Quibus ex ſtillicidio urinæ, ileos ſuperuene XLIIII rit: in ſeptem diebus pereunt, niſi febre ſuperueniente, ſatis urina fluxerit.

In ileo nihil exit inferius, neq; ſi quis acerrimo utatur clyſtere. Vomitus autem ſtercoris aduenit ijs qui exitialiter ſe habent. Quòd igitur intercluſa inferiori uia exitus, hæc paſſio fiat, quodq; in tenuibus inteſtinis, non autem in craſſis, omnes ferè fatentur. Cæterum quòd propter inflammationem & propter obſtructionum ſtercoris † ſicci; uel humorem craſſorum atq; tenacium, dictum eſt à pluribus. Mihi uero uidetur inflammationem, uel durum tumorem, uel abſceſſum, tantam facere poſſe loci anguſtationẽ, ut nihil poſſit ad inferiora tranſmitti. Quòd autem humores craſſi atq; tenaces in cauſa ſint, non admodum mihi uidetur probabile. Verum & hoc (ſi libeat) ponito, & ſi quid aliud dicatur præter hoc. Verum id quod eſt ab omnibus ferè receptum qui aphoriſmos expoſuerunt, incredibile mihi admodum uidetur. Aiunt enim quòd quando ueſica inflammatur, anguſtia loci ex compreſſione in inteſtinis facta paſſionem affert, quæ ileos nominat. Ego uero multos qui mingere non poterant me puto in tota uita mea uidiſſe, nonnullos tantũ periclitatos, non paucos etiã mortuos, quibus tunc manifeſte omnibus ſecundum propriam circunſcriptionem plena ueſica apparebat, adeo ut ſupra modum eſſet extenta: dolorq; ut par eſt, inde acreſceret: & tamen nullus eorum factus eſt ileoſus. Quomodo igitur quiſpiam unquã perſuaderetur, ob ueſicæ inflammationem anguſtiore facto inteſtino, ileon aliquãdo prouenire? Non magis ſanè quàm ex tumore uteri in muliere grauida. ſiquidem uſque ad præcordia prægnantium tumor extenditur, & magis comprimere poteſt atq; anguſtare inteſtina tenuia: ueſica uero ſi in tumorem attollatur, ſolum poteſt rectum comprimere inteſtinum. Quidam uero etiam dicunt abſurdius quòd febris ſuperueniens conferat ileo. Nam febris quidem in inflammatione ueſicæ non abſq; ratione fieret, quin quanto illa maior ac grauior, tantum augeri febrem contingeret, cum caſus ſit inflãmationis. Ileos uero (ut ipſi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & unam tantum ſpem habet ſolutionis, inflammationis ceſſationem, cum qua etiam febrem ſedari eſt neceſſarium. Bonũ igitur ſignum ſolutionis earum quæ ſunt in ileo paſſionum, eſt febris, uel remiſſa, uel ſoluta. ſuperueniens autem febris, uel aucta, neq; bonum ſignum eſt, neque cauſa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidẽ ſola, aliquando uero cum humoribus crudis, pituitoſis uel flatuoſis ſpiritibus. Me

als. duri σκληρᾶς

lius eſt ita, ſi fateamur nos ignorare quæ in hoc aphoriſmo Hippocrates dixerit, neq; enim ratio, eorum indicat ueritatem, neq; experientia docet. Tertiũ autem nihil habemus ad fidem faciendam. Quòd ſi unquã talis ægrotus uiſus eſt, aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neque enim an legitimus ſit hic aphoriſmus, dicere poſſum) multitudinem humorum crudorum unà cum multa frigiditate, melius eſt talium in ileo caſuũ qui dicti ſunt, cauſam arbitrari. Sic enim tantummodo febris eſſet medicina huiuſce diſpoſitionis, & retentarum urinarum euacuatio. nam re uera cõſueuerunt urinæ craſſæ, & plurimæ, repente ſimul illis concoctis euacuari.

A puris generatio conſequitur, à quo quidem tota ſuperficies erodítur, caro uero exulceratẽ. Quænam igitur eſt talium ſanatio ulcerum? Non profecto alia quàm ab ipſo ſcripta in libro De ulceribus, & à nobis in tertio De arte curatiua demonſtrata. ſiquidem ulcera omnia exſiccari oportet, præcipue uero in quibus patitur os. Terminus autem ſiccitatis eſt, ut abſcedat pars oſſis quæ uitiata eſt. Quare non abſque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abſceſſus amplitudinem.

Qui gibbi ex aſthmate aut tuſſi fiunt, ante pubertatem moriuntur. XLVI

XLV Vlcera quæcunq; annua ſunt, aut etiam diuturniora, os abſcedere eſt neceſſarium & cicatrices cauas fieri.

B Gibbos ſolet Hippocrates nominare quos nũc omnes homines conuexos appellant. Nam & ueteres eis eſt ſpina in partem poſteriorẽ cõuexa. Conuexo igitur opponitur cauũ, gibbo recuruũ. Sed hæc quidem de ſola ſpina Græci dicũt, illa uero de omnibus. Quomodo uero gibbi fiant, ipſe narrauit in libro De articulis, ſicuti et de recuruis diſtortis, atq; concauis. Hæ enim ſunt propriæ atq; præcipuæ ſpinæ paſſiones: oportet autem illum qui uult iſtarum paſſionum habere noticiam, ijs quæ in eo libro ſcribuntur, plenius incũbere. Nunc uero à nobis ea dicẽtur quæ ad propoſitum aphoriſmum uidentur utilia. Gibba fit ſpina aliquando propter ictum, aut caſum: gibba etiam fit propter quę dam tubercula dura quæ in parte anteriore conſiſtunt: à quibus ſi quando una uertebra trahitur ad C anteriora, recurua fit eo loco ſpina. ita & ſi plures fuerint ſe ordine conſequentes. quando uero non fuerint continuæ hæ quæ tendũtur uertebræ, gibboſitas fit tantũ partibus retro tendentibus, quantum uertebræ extentæ ſunt ad interiora reflexæ. nam hoc fieri uidetur in omnibus duris mediocriter tentis, ueluti calamis, uiminibus, uirgis, & omnibus alijs huiuſcemodi. dictum eſt de his plenius in expoſitionib. libri De articulis. Nunc uero eos q gibbi facti ſunt ex aſthmate & tuſſi, ante pubertatem cito inquit interire. Neq; eñ uult in his thorax, ut ipſe dixit, unà cum alijs augeri, atq; ideo magna anguſtia premũtur ea quæ reſpirationi ob ſeruiunt inſtrumẽta. Omnibus ſiquidem eſt commune, qui ſponte gibbi facti ſunt, hoc eſt quibus ſine D ictu uel caſu ſpina paſſa eſt propter dura tubercula & concoqui difficilia, tales fieri. Sed cum multa ſit in tuberculis quò ad tumorem, duritiem, & locum in quo conſiſtunt, differentia: quæ dura ſimul ac magna ſunt, ſtatim difficilem faciũt hominibus reſpirationem: quę uero ex ſuo humore aliquid ad aſperam mittunt arteriam, remittunt tuſſiculoſos. Verum quæ talia ſunt ut mittãt ex ſuo humore aliquid, non ſunt dura exquiſite, atque ideo neceſſarium eſt eis ſuppurari aliquando, & hominem occidere. Quæ uero nihil mittunt, ex craſſis humoribus ortum habent, atque ob id dura ſunt, & incocta, & longo permanent tempore antequam ſuppurentur, atq; ideo non perimunt hominem. Quę uero unà cum tuſſi ortum habuere, properant ad

ſuppura-

ſuppurationẽ, atq; ideo ſunt exitialia. Sic & quæcunque cum difficili anhelitu fiunt, ſunt ijs qui adhuc augentẽ, pernicioſa. uel enim hæc magna ſunt, uel in loco thoracis ad uitam opportuno. Cum igitur pulmo unà cum corde in talibus augeatur, locusq; continens minor efficiatur, coſtæ uero non augeantur, & ſe flectendo, propter gibboſitatem thoracem faciãt anguſtiorem: neceſſarium eſt tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, ut homo corrumpatur. Nam ſi nondum gibboſitate ſuperueniente, propter ſolos tumores extra naturam difficilem habebãt anhelitum, quid debemus expectare cum tubercula ſunt proceſſu temporis adaucta, thorax autem factus anguſtior? Quòd autem, cum multæ ſint ſpirãdi difficultates, ſolam illam Hippocrates aſthma cõſueuerit nominare, in qua contingit ualde crebrum anhelitum fieri, clarum admodum exiſtit. Appellãtq; nunc homines eo nomine, illam quæ fit in curſibus & uehementioribus exercitijs reſpirationem: Hippocrate autem poſteriores, & paſſionem aliquã pectoris diuturnam, nonnulli ſimpliciter aſthma nominant, nonnulli orthopniam, quando abſq; febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

XLVII Quibuſcunq; uenæ ſectio, uel purgatio cum medicamento cõuenit, hos uere purgare, uel uenam incidere oportet.

Liquet quòd de ijs qui adhuc ſani, ſed ægri futuri ſunt, niſi euacuentur, nunc ſermo habetur Hippocrati. Hos ẽ oportet ut anticipemus euacuare uere aduenĩente, uel per uenæ ſectionem, ſi plenitudinis † paſſionibus ſubijciuntur: uel per purgationem, ſi eis quæ ex corruptione proueniunt. Nos itaq; plurimos ita ſeruauimus annos, qui longo ante tempore ſingulis annis morbis capiebantur. atque podagram, & morbum articularem adhuc incipientem, & nondum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & ſanguinis ſpuitionem, morbum comitialẽ, apoplexiam, melãcholiam, & alias huiuſcemodi diuturnas paſſiones in multis hominibus per dictam euacuationem ſuſtulimus. Venæ itaq; ſectio, commune auxilium eſt earum quæ ex plenitudine fiunt diſpoſitionum: purgatio uero quamuis ſi ſecundum genus inaudias, unum quoddam auxiliũ exiſtat, non tamen ſecundũ ſpeciem. Nonnullis ſiquidem confert humores pituitoſos euacuare, nonnullis uero amaram bilem, nõnullis atram, nonnullis ſeroſam ſuperfluitatem, ſecundũ naturam earum quæ conſueuerunt ſuperuenire paſſionum. Velut quidam ſingulis annis incidit in melancholiam niſi purgetur: & eſt res mira quomodo morbo iam inchoante, ſtatim homo præſentit primam eius generationem: & me aduocato purgatis humoribus atris, ceſſet protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniunt, quòd & ſuperfluitates expelluntur, & quòd ex acritudine eorum quæ excernuntur, parumper aperitur os uenæ quam uocant hæmorrhoida, per quam excernitur pars aliqua ſanguinis uitioſi cõſueti euacuari: quo retento ſuperuenit melancholia. Purgo igitur ipſum, non uere tantum, ſed etiam autumno: & ſicuti dixi, ſi ex cõtemptu aliquando purgationem omiſerit, & morbum nõ anticipauerit, caſus perſentit paſſionis. Sic & mulierem quandam, ſingulis annis uere inchoante ſimiliter euacuãs, cum aliquando tumorem cancroſum in mamilla pateretur, forti atq; frequenti medicamento purgante atram bilem, ad ſanitatẽ perduxi. Et ſiquando purgatio omitteretur, dolorem profundum ſentiebat: & me aduocato, ſtatim uolebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per uenæ ſectionem & purgationem ſanaui: & ſingulis annis rurſus huic ſufficit una purgatio: & ea omiſſa, ſtatim paſſio innoteſcit. Morbi itaque huiuſcemodi, atri humoris exigunt purgationem: comitialis autem, & apoplexia, & anhelatio, pituitoſi: articulares autem ſi cum multa fuerint caliditate, amaram bilem uolunt euacuari: ſi uero cum frigidis tumoribus, pituitã. Quidam alius tempore æſtiuo ſemper febribus tertianis corripiebaẽ: ſed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa finem ueris anticipauit. Sic enim melius eſt tales euacuare, ſicuti illos qui morbo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & aliis paſſionibus quæ ex craſſis humoribus generanẽ, præſtat circa ueris initia euacuare: de quibus omnibus ſeorſum à nobis ſcriptum eſt in illo tractatu qui inſcribitur, De ijs qui uerno tempore egent euacuatione. Eſt autem iſte tractatus pars totius ſalubris tractationis.

Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperue- XLVIII niens, bonum.

Paulo antea hunc aphoriſmum expoſui, cum ſermo habebatur de aphoriſmo in hunc modũ ſcripto: Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorũ capiuntur, ijs longa facta inteſtinorum difficultate, aqua inter cutem ſuperuenit, uel leuitas inteſtinorum, & moriuntur. quare iſti nunc propoſito nulla eſt expoſitio neceſſaria.

Quibuſcunque morbi podagrici fiunt, ij ſe- XLIX data in quadraginta diebus inflammatione, ſoluiunt.

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbẽte. hanc autem fluxionem ſuſcipiunt primum quidem loca articulationum, deinceps circumſtãtia omnia uſq; ad cutem. Quia uero impleri dicimus articulationes, liquet etiam eſſe neceſſariũ ea quæ ipſis circumiacent ligamenta extendi. Neruos enim & tendones nõ eſt rationabile in ipſis inflammari, ſed ſolum dolere quia ſimul cum articulationibus extenduntur, argumento, quoniam uiſus eſt numq; podagricus pati conuulſionem, quæ frequenter ſolet in neruorum ac-

tendonum inflammationibus aduenire. uerum in tentio ſanationis in eis, communis eſt omnibus in flammatione laborantibus. Nam diſcutiatur oportet id quod ad pedes fluxerit, ſiquidē tenuiorem habuerit ſubſtantiam, tempore breuiore: ſi uero craſſam uel tenacem, lōgiore; longius adhuc multo tempus requiret ſi ſimul craſſum atque tenax illud quod defluxit, exiſtit: ultra tamen ſpatium dierum quadraginta nō prorogabitur curatio inflammationis, ſi & medicus in ſuo opere non aberrauerit, & æger illi in oīnibus obedierit. Quæ uero carnoſas partes occupat inflāmatio, morborum acutorum ſubijcitur termino, diebus ſcilicet quatuordecim: quoniam carnis ſubſtātia mollior eſt acrior ligamentis: unde & tardius inflāmari incipit natura ligamentorum, tendonum atq; neruorum, exictu, & longiori tempore ad conſiſtentiā inflammationis perueniunt, ac tardius ſanantur. Qua enim ratione uix aliquid in ſe humoris excerni ſuſcipiunt, cum durę ſint ac denſæ huiuſcemodi partes, hac ipſa ratione cū difficultate dimittunt. Qua propter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ ſolutionis non diem quartum decimum, ſed quadrageſimū poſuit: quia qui in articulationibus humores inſunt, per ligamenta ipſas amplexantia oportet per modum uaporis euacuari, item qui in ipſa ligamenta inciderūt. Meminit autem et in Prognoſtico quadrageſimi diei, ut in quo iudicantur quæcunq; non ſunt diuturna exquiſite, & acutorum terminum excident. Dictum autē eſt plenius de talibus in tractatione diērum iudicatoriorum.

L Quibuſcunq; præciditur cerebrum: iſs neceſſe febrem, & bilis uomitum ſuperuenire.

Præciſo cerebro febris aduenit ea ratione communi qua quolibet membro principali patiente inflammationē, ſubſequitur febris. Bilis uero uomitus fit cōpatiente uentriculo propter eius cum cerebro cōmunicationem, ore præſertim ipſius, ad quod terminatur ex cerebro effatu digna quędam neruorum cōiugatio. Conſueuit quidem & aliter in magnis doloribus atq; mœroribus fortibus ad uentriculum fluere bilioſa ſuperfluitas: & multo magis quum ipſe male affectus fuerit. Ad ea enim quæ talia ſunt, feruntur partium proximarū ſuperfluitates, præſertim quæ tenuem habent ſubſtantiam, qualis eſt ipſe bilioſus humor, atque cum eo quæcunq; ſeroſa ſuperfluitas, quę ſæpius in uomitibus bili commiſcetur. ſiquidem raro admodum accidit ut bilis exquiſita euomatur, cui ſeroſam ſuperfluitatem nō uideamus admiſtam. Apparet autem & in ſanis cum diu à cibo abſtinuerint, in illis præſertim qui natura ſunt bilioſiores, tales in uentriculum humores admitti, quod et ipſius morſus & uomitus manifeſtant. Non ſolum autem cerebro uulnerato euomunt homines bilem, ſed & dura membrana ipſum circūſtante, quæ cum in multis partibus ſit cerebro agnata, citiſſime ei communicat proprias paſſiones. Eraſiſtrati autem ſectatores quum membranas uelint eſſe principia neruorum, membranam craſſiorem inquiēt ſuæ naturæ ratiōe, ſi ſola ſit uulnerata, tales afferre caſus. Si uero uſq; ad cerebrum uulnus peruenerit, quoniam ambæ membranæ prius illud admiſerint, ſi nuper dictarum ſequi paſſionum ortum fatebuntur. Dixi autem Eraſiſtrati ſectatores, & nō ipſum Eraſiſtratum talia dicturos: quoniā cum iam ſenex eſſet, (ut illi inquiunt) ſcripſit libros ſectionū, in quibus cerebrum eſſe neruorum principium demonſtrauit. Dictum autem eſt de his in commentarijs De Hippocratis ſectione.

Quicunq; ſani dolore capitis repēte capiuntur, & ſtatim muti fiunt & ſtertūt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. LI

Mutos ſolet Hippocrates nominare nō eos tantum quibus lædit uox, uerum per exuperātiam quandam unà cum eius læſione dat nobis intelligendas omnes quæ ſunt ſecundum electionē operationes. Nonnunquam igitur illis oblæſis non interit ſenſus. Quos igitur ipſe mutos appellat, contingit eſſe ſentientes: ſed ſæpius utraq; patiuntur: & talem affectum uocant apoplexiam. Eſt autem & hæc alia quidem debilis, alia uero fortis: atque ideo dixit: Soluere apoplexiam fortem impoſſibile, debilē uero non facile. Videtur autem nunc fortis apoplexiæ indiciū appoſuiſſe, quod ſtertere dixit: quod etiā profunde dormiētibus accidit quoad diſpoſitionis ſimilitudinē. nam quamuis diuerſo modo contingat, utriſque tamen ſi quid habent cōmune, ut ſtertant conſequitur. Eſt autem cōmune ambobus, eius quæ ſit per neruos operationis debilitas: dictū eſt de his amplius in ea quæ De locis affectis inſcribitur tractatione. Nūc uero quantum ad expoſitionem aphoriſmi ſufficiet, dicetur à nobis. Quibus ſanis dolor in capite repēte adueneri, cauſam referre oportet in primis ad ſpiritum flatuoſum: interdum uero & ad influentis uniuerſim materiæ multitudinem, quam & nunc ad cerebrum fuiſſe delatam indicant caſus qui poſt dolorem ſuperuenerunt, per quos & quòd ſit quædam materia pituitoſa, cōmonſtrantur: atque idcirco febris ſuperueniens ſoluit diſpoſitionem, ut quæ calefaciat, extenuet, atq; reſoluat ſpiritū flatuoſum, et pituitoſos humores. Fit autē hoc nonnunquam tribus diebus aut quatuor, nōnunquam uero pluribus, non tamen ultra dies ſeptem: quia pars eſt principalis: tales uero partes non diu tolerant fortes ſimul ac diuturnas paſſiones: ut ſæpius oſtendimus.

Oportet uero & conſiderare oculorū in dormientibus ſuſpectiones. Nam ſi quid albū commiſſis palpebris ſubinſpicitur, neq; ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum, & letale ualde. LII

Aut ob palpebrarū ſiccitatem, aut propter potentiæ ipſas mouentis imbecillitatem, aliquid albi ſubin-

ſubinſpicitur, cum oculi integre claudi nõ poſſint. Ob hoc igitur ipſum in aluí profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid ſubinſpicitur quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & uires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem ſiccitas in palpebris innoteſcit, quoniã ſunt natura ſiccę. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur, eodẽ modo & ſimiles corporis partes. Et quidem quòd potentia exiſtente imbecilli, nõ poſſint exquiſite oculos claudere, ſed neq; os, unde hiantes dormiunt: liquet unicuiq; rei naturam diligentius animaduertere uolenti.

LIII Deſipientiæ quæ cum riſu fiunt, ſecuriores: quæ uero cum ſtudio, periculoſiores.

Nulla quidem deſipientia ſecura eſt, minus uero periculoſæ quæ cum riſu fiũt: ſicuti temerariæ, ut ipſæ nominat, omnium periculoſiſſimæ: in medio autem ambarum ſunt, quæ cum ſtudio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, ſiue primo & per ſeipſum, ſiue per cõpatiendi rationem: differunt aũt inuicem per cauſas ipſas efficientes. Quæ cunq; eẽ ex ſola fiũt caliditate ſine humore uitioſo, ſimiles quodammodo ſunt eis quæ ex ☥ ebrietate contingunt. Quæ cũq; uero ex flaua bile cum ſtudio perficiuntur, ipſa uero multũ exuſta, ut iam magis ad atræ bilis naturam accedat, ſunt inſaniæ ſatis furioſæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea quæ in alijs locis de atra bile prefiniuimus, ꝙ quæ dã ex flaua bile ſuperaſſata gignitur, quæ omnino moleſtiſſima eſt. Quæ uero ex ſanguinis (ut quiſpiam dixerit) ☥ fæce, craſſior quidem eſt illa ſecundum ſubſtantiam, ſed plurimum differens praeter qualitatis. Dictum autem eſt quòd eam quæ eſt ueluti fæx ſanguinis, quum uolumus exquiſite loqui, nondum atram bilem nominamus, ſed humorem melancholicum. Nominibus uero abutentes, & atram bilem aliquando uocamus, quoniam ſi non prius euacuetur, paulo poſt atra futura eſt.

LIIII In acutis paſſionibus quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria, malum.

Infantes ſæpe uidentur quo tempore plorant inſpirare inſpiratione interrupta, ſtante interim thorace, deinde rurſus id quod deeſt, adijciente: quod ipſe in Epidemijs in hunc modum explicuit. Duplex intro reuocatio, ueluti ſuperinſpirantibus. & accidit hoc nonnunquam potentia fatigata, nonnunquam ex duritie inſtrumentorũ, nõnunquam uero ambabus cauſis ſimul conuenientibus, ſed & aliquando propter aliquam muſculorum pectoris ſimilem cõuulſioni diſpoſitionem. nam & uis imbecillis quando nequiuerit thoracem uno impetu tantum attollere, quantum animali eſt neceſſariũ, in media primum cõſiſtit operatione, deinde cum impetu iterum ſe effert. & durum inſtrumentum cum non prompte ſequatur potentiam attollentẽ, ab ipſa uibratum uiolenter attollitur. De diſpoſitione autem ſimili conuulſioni, quid oportet dicere quòd talem faciat reſpirationem? Nam ſi frigus uel muſculos thoracis apprehenderit, uel neruos: duricies quædam inſtrumẽtis aduenier, & motus conuulſioni ſimilis, quam febris ſua eſt apta natura ſanare, et calida auxilia. Febre uero cum his exiſtente, non poſſumus cauſari muſculorum thoracis ſiue neruorũ frigiditatem, ſed uel duriciem quę facta eſt, uel uirium imbecillitatem, uel conuulſioni ſimilem diſpoſitionem. Quicquid uero horum in cauſa ſit: non eſt bonum ut in morbo acuto contingat. Si igitur de ſola prædicta motione inſtrumentorum reſpirationi obſeruiẽtium, luctuoſa reſpiratio ab ipſo dicta fuit, iam ad finem expoſitio peruenit. Sin autem & cum aliquo tali ſonitu uult dictam contingere reſpirationem, qualis flentibus accidit, ultra dictas cauſas quãdam oſtendet doloroſam diſpoſitionem, ex qua ueluti flentes, uel gementes, uel aliquem miſtum ex utriſq; ſonũ edentes, in hunc modum reſpirant.

LV Dolores podagrici uere & autumno magna ex parte mouentur.

Podagricæ paſſiones, ſicuti & omnes aliæ articulares, uere augentur, atque ideo ipſe ſuperius in enumeratione morborum uernalium, etiam articularium commeminit, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidem aliquando & autumno ijs quibus per æſtatem tempore quo fructus maturãtur, uitioſi aliqui humores fuerint coacerati. Oſtenſum enim à nobis eſt in commentarijs De potentijs naturalibus, quòd ſingulis partibus ſicuti aliæ potentiæ, ita & illa ineſt, quæ materias infeſtas excernit. Infeſtant autem aliquæ ſua multitudine aggrauantes, aliæ uero extranea qualitate. Secundũ utrunq; igitur ijs qui hyberno tempore in uictu deliquerint, poſtmodum uerno diuturnę paſſiones excitanẽ, fuſis humoribus et mox à fortibus ad loca debilia detruſis: ſecundum alterum uerõ, tantummodo autumnali.

LVI In morbis melancholicis ad hæc periculoſi decubitus, ſtuporẽ corporis, uel conuulſionem, uel furorem, uel cæcitatem ſignificant.

Fiũt quidem & propter pituitoſum humorem apoplexiæ, conuulſiones, & cæcitates oculorum: Fiunt & propter melancholicum, quoniam communis utriſq; eſt harum quæuis paſſio: non tamen furor eſt paſſio communis. Nũquam enim hic ex pituitoſo humore ortum habet, cum ad eius generationem humor irritãs ac mordens exigatur. Talis autem eſt ſemper quidem flaua bilis, melancholicus autem humor nõ ſemper, ſed cum ſupra modum exuſtus, aut putrefactus, malignam induerit acrimoniam.

LVII Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadrageſimo anno uſq; ad ſexageſimum.

Non tamen apoplexiam, ſed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra ſola fit bile) contingit ad-

uenire iſs qui dictam agunt ætatem, quoniã in his maxime abundat atræ bilis humor, quemadmodũ etiam in autumno. Quod ſi uolumus ſimpliciter pronunciare, plures ſenes laborant apoplexia. Si igitur ſermo debeat eſſe uerus, iungendus eſt cum priore aphoriſmo, ac ſi ita diceretur: In morbis melancholicis ad hęc periculoſi decubitus, ſtuporem corporis, q̃ homines occupat à quadrageſimo anno uſq; ad ſexageſimum.

LVIII Si omentum excidat, neceſſario putreſcit.

Propter breuitatem falſus eſſe uidebitur hic aphoriſmus iſs qui non recte ipſum inaudierint. Quod enim dicitur, huiuſmodi eſt: Quando exciderit, hoc eſt quando nudatum fuerit, & extra peritonæon, id eſt membranam abdominis interiorẽ, omentum exierit, non contingit ipſum ad locum proprium reſtitutum, ſanum & ſaluum fieri, ſicuti ſi aliud aliquid extra promeretur, ueluti inteſtinũ, aut aliqua uiſceris fibra. Illa etenim niſi lõgo tempore frigeſiant, quando uulnus in parte uentris ſuperiore factum, ad cicatricem perductũ fuerit, priſtinam recipiunt temperaturam. Omentum uero etiam ſi minimo nudetur tempore, reductum putreſcit: quam ob cauſam medici partem illam quæ fuerit nudata, ſolent reſecare. Hanc igitur ſententiam habet aphoriſmus, licet confuſius in uerbis dictis proponatur. Si quis uero dicat ſe aliquando uidiſſe omentum quod paruo tempore extra prodierat, deinde ad ſuum locum reductum, non putriſſe, perpetuã is quidem non eſſe probabit Hippocratis enunciationem: illud tamen non tollet, quòd magna ex parte ſolet accidere. commune ſiquidem eſt huic aphoriſmo cum aliis ab Hippocrate dictis, ut perpetuũ quiddam ex figura dictionis oſtendatur, quãuis res ipſæ non ſemper eodem modo eueniant, ſed licet raro interdum etiam aliter accidant.

LIX Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtatis excidit coxa, & rurſus incidit, iſs mucores ſuperueniunt.

Sæpe in articulis humor pituitoſus aceruatur, quem mucorem appellant: à quo madefacta articulationis ligamenta, laxiora redduntur; atq; ideo facile à cauitate articulus excidit, & rurſus non cũ difficultate incidit, quæ nũc ait accidere iſs qui ita morbo laborant coxendicum. Quando autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quomodo etiam in libro De articulis dicebat: Humerum autem uno modo noui lubricare. ac ſi dixiſſet articulum humeri.

LX Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtatis diuturno excidit coxa: iſs crus tabeſcit, & claudicant, ſi non urantur.

Hunc aphoriſmum nõ debemus à ſuperiore ſeiungere, ſed ipſum coniungentes, ita unum ſermonem intelligere. Vult enim dicere quòd à coxendicum morbo moleſtatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit, et rurſum incidit, neceſſarium eſt proceſſu temporis crus contabeſcere, niſi prius urẽdo mucorem exiccemus: quod in libro de articulis cõſulit fieri in brachio iugiter excidẽte. nam & nũc eadem eſt ſermonis uis, cum ipſe ſuadeat aduri coxam, ſicut in libro De articulis docebat: ut & id quod mucoſum eſt abſumat̃, & laxitas cutis ad quam articulus lubricat, magis ex aduſtione contracta, arctet, ac prohibeat articulum tranſponi. Quòd ſi ob multitudinem mucoris extra ſuũ locũ diu coxa ſteterit, (eſt enim hoc quidem claudicatio) neceſſario crus contabeſcet, ut etiã aliis omnibus ſolet accidere qui priuati motibus fuerint, qui illis ſecundum naturam inſunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SEPTIMVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

OMNES ferè qui antea ſcripſerũt expoſitiones aphoriſmorum: circa initia quidem ultra id quod eſt utile, ſermonem extendunt: in proceſſu uero ita remittũt ut primo quidem quoad utile fuerit tantum progrediantur, deinde uero infra id etiam ſubſiſtant, & poſtremo uſq; adeo contrahant expoſitiones ut nec animaduertãt † plures aphoriſmos eſſe nothos, atq; planè falſos. Verum ut qui ſunt in diſputatiõibus fatigati, prompte ad omnia annuũt: ſic & ipſi omnes admittunt quoſcunq; ſcriptos inuenerint aphoriſmos, & ad ultimam ſuis in expoſitionibus breuitatem deueniũt, prioris loquacitatis obliti. Nos ſanè cum alias eorum abſurditates conati ſumus euitare, tum omnes ex æquo ſtuduimus facere expoſitiones, quę & ueritatem, & utilitatem artis intenderẽt, & interpretando neque ſe ad extremam breuitatem contraherent (hoc enim libro conuenit, non libri expoſitioni) neque ad tantam prolixitatem effunderent, quantam ipſi in principio expoſitionum inſtituerunt. id autem quod optimum eſt in omnibus ſermonibus, quod quidem ſeruat mediocritatem in unaquaq; tractatione, à principio uſq; in finem ſeruare ſtuduimus.

In morbis acutis frigus partium extremarum, malum.

In morbis diuturnis, qui præſertim ſunt ſine febre, & hyeme, & ætate ſenili, partes extremas corporis, ueluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri, nihil abſurdum. Non tamen in acutis eſt mediocre malum, ſed caſus ſatis exitialis: quod † magnis accidit uiſcerum inflammationibus. Acutos autem ipſe ait uocari morbos quorum febres magna ex parte cõtinuæ ſunt; in q̃bus cum

cū fuerint ſine magna inflāmatione, nedum extre A
ma frigeſcere, ſed exuri contingit. Cum uero in-
flammationis calor adeo uehemens fuerit, ut ad ſe
trahat per modū cucurbitulæ ex toto corpore ſan
guinem: iis qui ita ſe habent, uiſcera peruruntur,
extremæ autem partes frigeſcunt propter defectū
ſanguinis ad uiſcera ſe recipientis: & eorū pleriq;
neq; tegumenta tolerant propter incendium quod
in uiſcere ſentiunt.

II In oſſe ægrotante caro liuida malum eſt.

Non enim in mediocribus oſſium læſionibus,
ſed fortibus putrilaginib. talis ſpecies coloris cir-
cumſtantibus aduenit carnibus, extincto in eis ſci
licet calore natiuo.

III A uomitu ſingultus & oculorum rubor, B
malum.

Qualis paſſio eſt conuulſio muſculis, talis eſt
ſingultus ſtomacho: qui humoribus infeſtantibus
aduenit, nonnunquam totum uentriculum, non-
nunquam os eius, & gulam, quos per uomitiones
abijciens, ſtatim à ſingultu liberatur. qui ſi neque
per iſtas ceſſauerit, duorum alterum oſtendit, uel
cerebrum neruorum principium, uel uētriculum
pati non mediocrem inflammationem. Rubor ue
ro oculorum utrāque ſequitur diſpoſitionem, ſed
præcipue illam quæ in cerebro exiſtit ſimilis in-
flammationi.

IIII A ſudore horror, non bonum.

Quòd iudicatoria quæ nō iudicāt, partim mor
talia, partim male iudicantia ſunt, ab ipſo dictum
eſt, quoniam natura in huiuſcemodi diſpoſitioni-
bus morbo ſuccumbit. C

V A furore difficultas inteſtinorum, uel aqua
inter cutem, uel mentis alienatio, bonum.

Difficultatem quidem inteſtinorū, uel aquam
inter cutē tranſmutationis ratione eſſe furoris ſa-
nationem, nō eſt extra rationem, cū à capite noxij
humores transferātur ad inferiora. Mentis autem
alienatio tantum abeſt ut ſit furoris ſolutio, quòd
quiſpiam magis diceret eſſe incremētum. Ac pro-
fecto ſi modo re uera Hippocrates continuū atq;
uehementem furorem, alienationē mentis nomi- D
nauit: quendā ita nouimus à furore mediocri quo
prius detinebatur, fuiſſe liberatum: unde ratioci-
nando perpendimus ex uehementi motu cauſarū
efficientiū furorē, ſolutionem fuiſſe ſubſecutam:
quemadmodum in morbis acutis uehemētiſſimi
caſus ſolent aliquando bonas criſes operari.

VI In morbo diuturno faſtidium cibi, & deie-
ctiones ſynceræ, malum.

Faſtidium cibi per ſeipſum prauum eſt ſignum
in morbis diuturnis. Nam in iis qui à talibus mor-
bis ſunt euaſuri, cōtrarius affectus ſolet accidere,
uehemēs ſcilicet ciborum appetentia. Quare cibi
faſtidium haud quaquam bonum eſt ſignū: multo
uero magis quando fuerint etiam prauæ deiectio-
nes. Synceras uero deiectiones nominauit imper
miſtas aquoſæ humiditati, quoniam ſolus humor
euacuatus deſcitur, ſiue ſit bilioſus, ſiue melācho-
licus, ſiue porri colorē præ ſe ferēs, ſiue bilis quæ
æruginoſa nominatur. Nam deiectiones huiuſce-
modi exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem
à calore febrili demonſtrant.

VII Ex multa potatione rigor & deſipientia, malum.

Quòd quidem multa potatio, non aquæ, ſed uí
ni potionem ſignificet, unicuiq; manifeſtum. De-
ſipiunt autem ex talibus potionibus aliqui, capite
oppleto plurimo ſanguine, ac ſpiritu calido. Ob
hanc ipſam uero cauſam & calidiores redduntur,
præcipue quidē caput, ſed & corpus uniuerſum.
Pauci enim ex ipſis ſunt qui cum deſipientia ri-
geant: in quibus calor natiuus non accenditur, ſed
ob multitudinem extinguitur, ſicuti ignis ligno-
rum multitudine ſuperiniecta, & lucernæ flamma
oleo uniuerſim ſuperfuſo.

VIII A tuberculi intus ruptione, exolutio, uomi-
tio, aut animi defectio fit.

Tuberculum nominauit, quod in aliis ipſe ſoli
tus eſt uocare ſuppurationē. Intus uero ipſius ru-
ptionem, ad uentriculum dicit. ad hanc enim con
ſequitur uomitus, ſicuti tuberculorum in thorace
atq; pulmone ruptio, non uomitiones, ſed ex ne-
ceſſitate quidem tuſſim excitat, ſæpius etiā ſtrangu
lat: quemadmodum ſuppurationū ad inteſtina ru
ptiones, puris faciunt deiectionem. Commune au
tem omnium ruptionum eſt exolutio, & animi de
fectus, propter uitalis ſpiritus excretionem, ut ali-
bi à nobis eſt demonſtratum.

IX A profluuio ſanguinis, deſipientia, ac con-
uulſio, malum.

Hic aphoriſmus magnā nobis affert utilitatem
ad credendum quòd aliquando fiat deſipientia ex
defectu, modo ſimili quo manuum ac pedum tre-
mores. Nam & hæc membra propter potētiæ ipſa
mouentis imbecillitatem, infirmas habent motio-
nes, & cerebrum uacillantes, quapropter neq; ue-
hemens eſt hoc deſipientiæ genus, ſed mediocre,
atq; ut quiſpiam diceret, delirātis. Ipſe ſiquidem ſo
let mediocrem inſaniam, delirium nominare. Si er
go conuulſio aliquando tali deſipientiæ cōiunga-
tur, omnino ſalus eſt deſperata. Quædam igitur
exemplaria, cum &, copulatiua cōiunctione, ſcri
pta ſunt, quædam autem uel diſiunctiuam quam
uocant habent, ſecundū quam deſipientia non bo
nus eſt caſus poſt ſanguinis fluxū, etiam ſi ſola cō-
tigerit, multo autem magis conuulſio etiā ſi abſq;
deſipientia facta fuerit. Maximū uero malū eſt am
barum conuentus, quando uel ſola conuulſio ex
immoderata euacuatione, caſus ſit admodum exi
tialis. nam deſipientia minus malum eſt.

Ab ileo uomitus, ſingultus, deſipientia, uel conuulſio, malum.

In ileis nihil deſcendit ad inferiora, & hoc eſt proprium inſeparabile paſſionis. Vomitus autem non ſemper adeſt, ſed quando exitiales ſunt: & ſi uehementius diſtorqueantur, ſtercus etiam eis aſcendit, atq; ſingultiunt. Quidam uero deſipiunt & conuelluntur, compatiente neruorũ principio ſtomachi paſſioni. Hæc uero mihi fieri uidentur ab inteſtinis in quibus paſſio talis exiſtit, à ſe expellere ſtercus appetentibus, quando longitudine tẽporis cœpit moleſtare, & non potentibus ſe exonerare propter eam quæ facta eſt in partibus inferioribus obſtructionem, ſed coactis contra naturã uiolenter moueri, & ad loca ſuperiora materiam noxiam extrudere.

XI A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.

In pluribus quidem exẽplaribus in fine aphoriſmi adiectum eſt, malum, in quibuſdam uero ita ſimpliciter ſcribitur: A morbo laterali inflammatio pulmonis. uolentibus illis qui in hũc modum ſcribunt, non quòd ſit bonum uel malum, pulmonis inflammatio morbo laterali ſuperueniens nũc ipſum docere, ſed ſimpliciter hoc unum tantummodo, quòd morbus lateralis ſoleat in pulmonis inflammationem tranſmutari, uel morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenire. tranſmutatur igitur morbus quando priore ceſſante, aduenit alter: Superuenit autem quãdo altero adhuc manente, alter adijcitur. Verum hoc in loco uidetur Hippocrates de ſuperueniẽtibus agere, quibus ſtatim hoc ineſt, quòd mala ſint, adeo ut etiamſi hoc uerbum malum non adijciatur: uel ſubaudiẽdum ſit ſecundum modum à communi dictum, uel potẽtia oſtendi exiſtimandum. Omnis enim huiuſcemodi ſuperuenientium conſiſtentia, neq; paruos, neq; mites inſequitur morbos, ſed magnos atque malignos. Exempli gratia ſtatim in dictis in aphoriſmo paſſionibus: quando non poteſt is qui morbũ facit lateralem, in coſtis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflammationem quidem pulmonis morbus lateralis non admodum conſequi ſolet, quoniam ſi mitis fuerit inflammatio, omnis humor noxius per ſputum expurgatur: in perniciioſis uero, antequam coſtę unà patiantur, ſtrangulat ægrum.

XII A pulmonis inflammatiõe phrenitis malũ.

Quando à calido humore fit inflãmatio pulmonis, quæ multos uapores tranſmittit ad caput: cerebrum implet uaporibus, & facit phrenitidem. Alia autẽ cõmunia ſunt ad prius dictum aphoriſmũ non huic ſolum, ſed etiam ſequentibus.

XIII Ab æſtibus fortibus conuulſio aut diſtentio, malum.

Multi expoſitores ita ſcribi hunc aphoriſmum cognouerunt. Marinus uero, A uulneribus, ſcribit, & ſequentem aphoriſmum ſibi ait aſtipulari. Verumq; ſane eſt quòd & à uulneribus fortibus fiunt inflammationes, ac conuulſiones. Sed cum omnes ferè expoſitores & præcipue uetuſtiſſimi, illam norint ſcripturã quæ habet, Ab æſtibus fortibus: melius eſt ut & nos etiam eandem exponamus. Quidam igitur pro æſtibus, febres intellexerunt: nonnulli uero aeris ambientis feruorem ita nominari dixerũt: alij pro cauterijs & eſcharis: & omnes uerum dicunt. Superueniunt enim his omnibus haudquaquam ad bonum diſtẽtiones ac conuulſiones, propter neruorum ſiccitatem, quas diximus eſſe difficillimas.

In capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia, malum. XIIII

Deſipientia quidẽ agnoſcitur loquẽtibus agentibus'ue nihil conſentaneum rationi. Obſtupeſcẽtia uero quando neq; aliquid dicũt, neq; agunt, ſed apertis oculis quieti manent, ſimiles ijs qui extimore ſunt attoniti. Quòd uero hæc oĩa in huiuſcemodi fiant cerebro patiente, manifeſtũ. oſtenſum enim eſt in eo eſſe animæ principatum. Si igitur in fine aphoriſmi ſcriptũ ſit, malum, liquet quòd recte dictum fuit. indicio enim ſunt quòd ictus intra ad cerebrum penetrauerit. Si uero non ſcribatur, nos nihilominus poſſumus ſubaudire, ſicuti antea diximus à communi. Poſſumus autem & quia huiuſcemodi caſus unà indicãt cerebri læſionem, magnitudinem paſſionis conſiderare.

A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum. XV

Quòd omnis hæc enumeratio ſit eorũ quę proprie ſuperuenientia uocantur (de quibus & Praxagoras unum uolumen ſcripſit haud paruũ) manifeſtum eſſe arbitror ex ipſo aphoriſmo. Neq; eĩ omne ſputum ſanguinis, ſequens habet ſputũ purulentum: ſed malignum exiſtit ſolum. tale autem eſt omnino ex pulmone.

A puris ſputo, phthiſis & fluxus: cum uero ſputum retinetur, moriuntur. XVI

Quam proprie Græci, & præſertim Atheniẽſes phthoen nominãt, hanc nũc Hippoc. phthiſin appellauit, ob pulmõis ulcera inſanabilia, totius corporis cũ febre parua extenuationẽ. Fluxum autẽ uel de capillorũ defluuio, uel de humida deiectione protulit. ambo enim conſueuerunt euenire cũ tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex ſiccitate, altera ex potẽtiæ debilitate. Quod uero in fine ſcribit: Si autẽ ſputũ retineaĩ, moriunĩ, modũ, mortis oſtẽdit illorũ qui ex phthoe moriũtur. Eouſq; enim extenuati uiuunt, donec per ea quæ expuunt, poſſint pulmonẽ expurgare. Cum uero intus manent, obſerantur quidem uiæ ſpiritus, patientes uero ſuffocantur.

In hepatis inflãmatione ſingultus, malum. XVII

Dixi & antea quòd omnes hi ſeriatim ſcripti aphoriſmi

aphorismi de calibus docent qui passionibus au- A ctis & iam deterioribus factis superueniunt. Hoc modo igitur & nūc singultus hepati inflammationem patienti dicitur superuenire, non semper, neque quomodolibet patiente, sed quādo ad magnitudinem attollitur, feruēte inflammatione: in quo feruore stomachus ad cōpassionē trahitur, nōnunquam communium neruorū ratione, qui sunt (ut ipse docuit in secundo Epidemiarum) breuissimi. Quare tunc solum compassio fit stomacho ad hepar, quando inflāmatio & maxima & pessima fuerit. Saneq; bile satis calida & multa in huius uisceris inflammationibus genita, ac cōfluente ad intestinorum principiū, atq; ita superfluitante, atq; ad uentriculum recurrente, contingit os eius morderi, atq; ideo singultire. Nonnulli uero arbitrantur magnitudinem inflammationis fecinoris uētriculum premere ac singultū facere, non habente exitum spiritu, quemadmodum inquiunt.

XVIII In uigilia, conuulsio uel desipientia.

Quidam & hoc loco malum subiūgunt. Nos uero & prius diximus quòd etiamsi nō subiungatur, potentia cōtinetur. Cur uero immoderatis uigilijs conuulsio succedat aut desipientia, manifestum est ei qui priora meminerit. Nam dictum est & ab ipso Hippocrate conuulsionē ut à repletione sic ab euacuatione fieri. Ex his autem quę maxime euacuant & exiccant, uigilię sunt: atq; ideo cōuulsionem ex siccitate faciunt, ac desipientiam, immodicæ siccitatis ratiōe, ac præterea quoniam C in longis uigilijs biliosior redditur sanguis. In quibusdam tamen exemplaribus, & quidem diligentissime scriptis, hic aphorismus scriptus est sine uerbo desipientia, hoc modo: In uigilia cōuulsio, quia, ut arbitror, pessima quæ superueniunt, ab Hippocrate scribuntur hoc loco.

XIX In ossis exutione erysipelas.

Hoc in loco maxime oportet subaudire malū. Neq; enim hoc dicit, quòd semper, aut magna ex parte exutis ossibus erysipelas superueniat (nam potius contrarium uerum est, quòd ita patiētibus ossibus, raro superuenit erysipelas) sed quòd casus prauus est osse nudato carnem circumstātem uideri ab erysipelate apprehensam.

XX Ab erysipelate putredo aut suppuratio.

Clarum est & in hoc sermone quòd malignis erysipelatis hæc superueniunt.

XXI A forti in ulceribus pulsu, profluuium sanguinis.

In ulceribus inflammatis pulsus fit non ferente carne incumbēte arterijs illarum motū, sed dolente quādo se attollentes inciderint. Est em huiusmodi pulsus sensus quidam cū dolore ex arteriarum motione factus, quas neq; ab initio sentiebamus cum membra se haberent secūdam naturam, tum ἀμιλία quia eorum adhæsus non est molestus, tum quia in spatio laxiore mouentur. Membris uero inflam matis, & loci angustiatio, & dispositio dolorifica, tristem afferunt laborātibus sensum ex motu arteriarum: quem non solum medici, sed omnes homines pulsum appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus dispositionibus. Ostensum siquidem est in commentarijs De potentijs naturalibus, quòd est quæ dā in ipsis etiam uis aliena excernēs, quæ & sudores criticos, id est iudicatorios facit, & profluuia sanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcunque alia huiusce modi. Secundum hanc igitur uim nonnunquam uehementius natura operans, magnum & uiolentum arteriarum efficit motum, appetens illa quæ molestant, expellere: atq; ita profluuium sanguinis facit.

B

A uentris dolore diuturno, suppuratio. XXII

Siue frigus, siue oīno aliqua inequalis intemperatura circa uentrem fuerit, siue uentus flatuosus, siue acritudo quædam mordax, fieri nō potest ut in longum extēdatur, si omnia circa ægrum opportune fiant: hoc enim in omnibus sermonibus talib. subaudire oportet. Relinquitur igitur quòd adhuc dolor perdurat propter inflāmationē: quæ temporis processu proculdubio suppurabit, nisi hominē morte præripiat. nam & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus.

A deiectione sincera difficultas intestinorū, XXIII malum.

Deiectiones sinceras solet (ut dixi) Hippocrates nominare impermistas aquoſę humiditati, quę solum habent sincerum illum qui infra deiicitur humor, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum si in talibus deiectionibus aliquod intestinū exedatur.

In ossis præcisione, desipientia, si in uacuum XXIIII apprehenderit.

Osse qđ in capite uidelicet est præciso, nō simpliciter, neq; utcunq; contigerit, sed usq; ad interiorem superficiem, quā uacuus excipit locus qui cerebrum continet, desipientia fit. nam passio proxima tunc existit membranis & cerebro. Marinus D autem nescio quo modo, legēdum seorsum existimat: In ossis præcisione desipientia. & rursus seorsum facit principium aphorismi secundum. Si uacuum apprehenderit. adijciens ipsi: Exportu medicamenti conuulsio, mortale. ita ut totus aphorismus talis fiat: Si uacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rationabiliter enim inquit hoc dici. semper enim factam ex euacuatione conuulsionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, quòd propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit quòd sermonē priorem falsum ostendit: nam aperte falsum est q̄ in ossis præcisione desipientia fiat.

Neq;

Neq; enī ex alicuius ossis altērius, neq; eius quod cerebrum tegit, præcisione, dementia sequitur antequam ad membranas passio perueniat.

XXV Ex medicamēti potione cōuulsio, letalis est.

Medicamenti potiones, & medicationes, consueuit Hippocrates proprie nominare eas tantum quæ cum purgantibus fiunt medicamētis. Quòd uero cōuulsio quæ fit istis supra modum euacuantibus, letalis existat, si quis eorum meminit quæ ꝙ pius à nobis sunt dicta, non ignorat.

XXVI In forti dolore uētris, partium extremarum frigiditas, malum.

Fit quidem (sicut & supra dictū est) ob magnitudinem inflāmationis in uisceribus, partiū extremarum frigiditas: fit etiā propter animæ defectū, uel quia calor natiuus extinguatur, uel quia propter multitudinem suffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit. Fit insuper & propter dolorē uehementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquēs, uelut pedes, & manus, & caput, sed & cutim uniuersam. Causam igitē quandam particularē dixit Hippocrates hoc in sermone partiū extremarum frigiditatis, sicut & in pluribus alijs sermonib. hoc ipsum fecisse ostendimus. Sed mirandum non est, illum qui primus multa adinuenit, non omnium simul, sed singulorum particulatim fecisse mentionem.

XXVII Mulieri utero gerenti si tentio superuenerit, facit abortum.

Circa intestinum quod rectum nominatur, tentio fit, eandem habēs causam ac dispositionē quā in difficultatib. intestinorū suscipit aliquod ex ijs quę superiacēnt, intestinis. Hæc autem passio nomen accipit (ut inquiunt) ab illa quæ fit in eo tentione, ob quam cum cacare uehemēter appetant, cōtinue exurgunt. Ob talem igitur tentionē atq; molestiam, & totū aliud corpus laborat, sed præcęteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Nihil autem mirum, si propter uehementes atq; frequentes exurrectiones, cōceptus abortitur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atq; doloribus mulieres grauidæ solent abortum facere.

XXVIII Quando os, aut cartilago, aut neruus abscinditur in corpore, non augetur.

Et hic aphorismus iā scriptus est antea, his uerbis: Quando discissum fuerit os, uel cartilago, uel neruus, uel maxilla tenuis, uel præputium, neque augetur, neq; coalescit, & nos in sexto commentario ipsum antea exposuimus.

XXIX Qui alba pituita detinetur, si fortis uētris fluxus superuenerit, à morbo liberatur.

Consueuere & alij medici quādam aquæ interturem speciē, albam pituitā nominare uel quòd sit etiā aliqua pituita liuida, uel quòd sui quidem ratione sit semper alba, sed propter mistionē quorundam aliorum humorum uerum mutet colorē. Potest etiā sicut in libro De articulis scripsit, Vertebrę quæ in spina sunt, non tanquam sint alibi, distinguens, sed simplici utens adiectione: sic & hoc in loco absq; distinctiōe, albi fecisse adiectionem. Hoc autem quod subiecit, ex forti alui profluuio, uel diuturno (utrunq; enim scribitur) solui albę pituitæ superabundantiam, commune est ad multa alia quæ ita ab eo dicta sunt.

Quibus in alui profluuijs excrementa spumosa sunt, ijs ex capite pituita defluit. XXX

Hoc indistincte dictum est. Fiunt enim aliquando excrementa spumosa spirituoso humore ex capite ad uentriculum defluente. Fiunt & uasis quæ ad ipsum perueniunt, illum effundentibus. Fieret etiam quando in ipso uentriculo unam habens, ut quispiam diceret, causam contentiuam, quomodocūq; excernatur aut fiat, antecedentes uero plures. Est autem huius pituitæ causa contentiua flatuosus spiritus, dum humori commiscetur, uehementem habens motum, & inæqualem, ita ut & ipse disrumpatur, & pituitam frangat in multas ac paruas partes. Talis uero motus ipsi causa est, & propria natura, & caloris nonnunquā multitudo. Sic & in ijs quæ elixātur, apparet spuma, maxime cū tenacem habuerint naturā, & in mari uiolentis uentis agitato. Qui uero arbitrantur per pulmonē ad uentriculum pituitā deuenisse, atq; ideo ipsam uideri spumosam, nescio quid inquient de ijs quibus fiunt à capite ad pulmonē fluxiones. Oportebat siquidē in his alui excremēta esse spumosa: uerū hi neq; spumosa per sedem excernūt, neq; cum tussi expuūt, & tamen sæpius manifeste asperę pulmonis arteriæ, sunt eo, qui à capite fluxit, humore cōpletæ: qui cōcoctus puri quidem est similis, spumosus autem nequaq;. Sed neq; semper ex pulmone spumosum sanguinē expuunt. Videtur itaq; cū ex propria substātia uisceris simul quicq; effertur sanguinis, esse spumosus. Sanè & qui morbo laterali laborant, aliquando spumosum expuunt, sed raro. Hi uero etiā rarius qui inflāmationē pulmonis patiuntur, calore scilicet, ut mihi uidetur, intēperato atq; igneo in patiētibus partibus aggregato. Si uero quod à capite defluit ad asperas pulmonis arterias, ut nōnulli uolunt, permeat ad inferiora: primū ad uētriculos cordis ipsum peruenire oportebit, post hoc duorū alterū eueniet, aut primū per cauam uenā ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad intestinorum inuolucra: aut primū quidem ad magnā arteriam, deinde sic ad illam quæ est in mesenterio. Sed quomodo adhuc spumosum remaneret, & sanguini commistū, & tot cum eo uenas pertransiens?

Quibuscunq; febricitantibus, in urinis fiūt sedimina ueluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat. XXXI

Et hic

Et hic ſermo adhibita diſtinctione uerus eſt & ab experientia comprobatus, nam tales urinæ exi tiales ſunt, ſicut etiam in Prognoſtico dictum eſt: plurimiq; morte præripiũtur anteq; ęgritudo diu tius protrahatur: & quicũq; ex ipſis ſunt liberati, iis omnibus in longũ producta eſt ægritudo, cum diſpoſitio multam requireret coctionem, in qua ta lis urina mingitur. Dictum autem eſt à nobis in li bro De Criſibus ſiue iudicijs, plenius de urinis o mnibus. In Epidemijs autẽ (ſufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo feciſſe mẽtionem) in primo quidem libro De Sileno ſecundo loco cõ ſcripto poſt tres conſtitutiones: de quo in ſua enar ratiõe ſic inquit: Minxit totũ ſimul, ſubcraſſum, ſe dimen inſtar farinæ craſſioris, album: extrema rur ſus frigida: undecima mortuus eſt. In tertio autem de ægro qui ordine tertius eſt, de quo ipſe ita ſcri pſit in ſuæ enarrationis initio: Qui iacebat in hor to Dealcis, deinde paulo infra: Vrinę tenues uarię habẽtes ſublimamẽta parua inſtar farinæ craſſio ris. Hũc autẽ dicit quadrageſimo die fuiſſe iudica tũ. Liquet igit & ex hiſce exẽplis, q; quicũq; min gentes urinã ſimilem farinæ craſſiori, ſi ſaluari de beant, tarde liberantur. Quicunq; uero exitialiter ſe habent, contingit hos quamcito interire.

XXXII Quibus autẽ biliosa ſedimina ſupra tenuia, acutum morbum ſignificant.

Bilis quidem ſemper acutos morbos operatur. Dictum enim à nobis eſt quòd amaræ bilis humo rem ita medici priſci conſueuere appellare, ſicuti melancholicum ſemper cum adiectione dicũt, nõ ſimpliciter bilem proferentes, ſicuti flauam, ſed a tram bilem nominãtes. Quod autem ſequitur, ſu pra tenuia, hoc eſt aquoſa: (ſic enim conſueuit uti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictũ uideretur. Vrina ſiquidẽ aquoſa, cruda eſt & diu turna. Equidem nunquam uidi urinam cuius ſedi men bilioſum eſſet, pars uero ſuperfluitans aquo ſa. Non abſq; ratione igitur nonnulli expoſitores dixere aduerbium ſupra non locum, ſed tempus hoc in loco ſignificare. ac ſi ita diceretur: Vrinarũ ſedimina quando ab initio tenuia ſunt, poſtea ue ro bilioſa fiunt, acutum morbum ſignificant.

XXXIII Quibuſcunq; urinæ diſtantes ſunt, ijs tur batio uehemens in corpore fit.

Si uerbum diſtantes in propria ſignificatione accipiatur, rem impoſſibilẽ oſtendet. Vrina ſiqui dem ſemper eſt ſibijpſi continua, nullum ſpatium uacuum habens interiectum. Si uero per id ſub ſtantiæ inæqualitatẽ dici intellexerimus, recte di xit uehementem ſignificari perturbationem. nam ſuperãte natura, omnia æqualiter unita ſunt. egris uero cauſis tumultuantibus, ac renitentibus ei, il lud quod obtinetur atq; cõcoquitur, aliam habet formam: renitens uero atq; tumultuans, aliam: & quando plura huiuſcemodi fuerint, uariam magis oſtendunt urinarum inæqualitem, & eius cauſam perturbationem.

ἀνισότης ἀ- πλατής

Quibus in urinis bullæ inſident, morbum renalem & longum ſignificant. XXXIV

Bullæ fiunt circumextento humore ſpiritui fla tuoſo. Solet autem hoc magis accidere quãdo hu mor aliquid tenacitatis habet: tunc autem & bul læ ipſæ ſunt ſtabiles, & difficulter ſolubiles. Cum igitur ſpiritus flatuoſus unà cũ urinis excernitur, ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum. Hęc enim aggregat ſpiritum flatuoſum: atq; ideo aiunt ægri tudinem fore longã. Frigidum enim omne eſt dif ficulter ſolubile, & uix coctionem admittit, atque ideo diu durat. Nonnulli etiam aiũt ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum quæ ſunt in reni bus, atq; ita excerni ſpiritum aliquẽ, qui cum uri nis exit, & bullas facit.

Quibus inſidens pingue, ac ſimul totum, ijs renum uitium acutum ſignificatur. XXXV

Siue alui excrementum, ſiue urina pinguis fue rit, colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto corpore exiſtentis: quare neq; omi no morbi renalis eſt ſignum, ſed commune omnis adipis abigneo calore colliquati. Aut igitur ita in telligendum eſt, tanquam in ijs de quorum uitio renali non ambigitur, nõ paſſionis genus, ſed acu tiem dignoſcat ac prędicat in hoc aphoriſmo Hip pocrates: uel pro uerbo nephritica quod ſignifi cat uitium renum, ſcribendum eſt phrenitica: ſicu ti quidam ſcripſerunt expoſitores. Quanquam ne que hoc ſolius phrenitidis ſignum exiſtit, neq; ſim plicis, neq; incendentis, ſed cuiuſcunq; febris col liquantis. Quòd uero totum ſimul, ſermoni adie ctum eſt, poteſt & breuitatem temporis ſignifica re, poteſt nihilominus & loci ſpatium. Quod eñ aſtrictum eſt, & in ſeipſum contractum, ſimul to tum nominamus, contrarium exiſtens diſtracto atq; diſperſo. Hæc itaque à noſtris etiam præce ptoriſb. huc uſq; fuere interpretata. Quid autẽ ego ſentiam nunc explicabo. Simul totum, ſermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum, atq; ideo adipis renum oſtẽdere colliquationẽ. In alijs eñ partibus corporis adipes colliquati, paulatim, & non uniuerſim cum urina exeunt, primum col liquatiõe participata à uenis illi uicinis, deinde ab ijs quæ continuantur, & rurſus ab alijs, donec ad renes perueniatur. Adipis uero circa renes colli quati tranſſumptio ad urinas celerrima eſt, & non paulatim, ſed ſimul tota fit, atq; ideo in renib. ipſis diſpoſitionem eſſe monſtratur: cui rei & experien tiam inuenies, ſi diligentius adnimaduerteris, cõ ſentientem. Cum uero duplex extet ſcriptura, nã in quibuſdam exemplaribus inſidens, in quibuſ dam ſubſidens ſcribitur. Primam dicimus eſſe ue riorẽ. Inſidet eñ ſemper quod pingue eſt, & non ſubſidet. Saneq; prioris aphoriſmi dictioni magis cõſonat iſta ſcriptura. In illa enim Hippoc. dixit: Quibuſcũq; autẽ in urinis bullæ inſident, morbũ renalem, & longum ſignificant. Conſentaneũ igi tur ei quod dixit inſidẽt, quod deinceps dictũ eſt,

Quibus

Quibus inſidens pingue, & ſimul totum, iſs renũ A uitium, & morbum eſſe acutum ſignificatur.

XXXVI Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna, doloresq; circa ſpinæ muſculos fiunt ſi quidem circa loca exteriora fiãt, abſceſſus quoq; exterius futuros expecta. ſi uero dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abſceſſus expecta futuros interius.

In prioribus quidem aphoriſmis ſigna docuit per quæ renum uitia poſſemus dignoſcere, in hoc uero de iſs docet quos longo tempore ſcimus morbo renali laboraſſe, inquiens in ipſis futurum abſceſſum cum labore, hoc eſt dolore, cũ ſignis præ B dictis antea ueniẽte, hoc eſt circa muſculos, quos & ſpinæ muſculos, & ſpinales medici nominant. Duplex autem eſt horum muſculorum genus: unum quidem retro ſub cute, totam ſpinam utrinq; complectens: alterum uero in partibus anterioribus, non per totam ſpinam extentum, ſed ſolũ per partes ad lumbos attinẽtes. In utris autem horum ſe firmauerit dolor, illic quoq; abſceſſum futurũ expecta. Nunquid uero renibus ipſis ſuppuratis, aut ſolis muſculis, aut aliquando utriſq;, nondum præfiniuit experientia uero hæc omnia fieri oſtendit. nam & muſculi ſoli nonnunquam hoc patiuntur uel interiores, & anteriores, uel poſteriores, & exteriores, & ſine muſculis renes, nonnunquã introrſum, nonnunquam extrorſum uergente in C ipſis abſceſſu.

XXXVII Quicunq; euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: ſi uero cum febre malum. Curare uero acerbis, & refrigerantibus.

Quę uomimus quidẽ, e gula & uẽtriculo, quæ uero extuſſimus, ex aſpera arteria & pulmone feruntur. Quidam uero huius libri expoſitores aiũt ſub uerbo euomunt cõprehẽſos eſſe & illos qui ex aſpera arteria atq; pulmone ſanguinẽ educũt. Atqui ſalubrem eſſe hanc paſſionem, hoc eſt curari poſſe quando ægri nõ febricitauerint, haudquaquam eſt uerũ. Si quis enim abſq; febre uel prorſus ex pulmone cum tuſſi ſanguinem emiſerit, periculũ imminet ne curatio fiat: & ſi perduraue- D rit caſus, oĩno poſtea febres ſuccedent. Ob hoc igitur melius eſt, ut accipiamus uerbum euomũt in proprio ſignificato, conſideremusq; deinceps atq; diſtinguamus & quid periculo uacet in ipſo, & quid cũ periculo ſit ex febris præſentia, uel abſentia. nam illis qui febre uacãt, liquet nullam adeſſe inflammationem in loco unde emittitur ſanguis. Quare uel alicuius uaſis ore adaperto fit ſanguinis uomitus, uel cũ ulcere quidẽ, ſed ſine inflammatione. Curantur autem quæ ſunt abſq; inflam- ſυναγωγὴ matione ulcera facile acerbis. Quæcũq; uero cũ inflammatione ſunt ac febribus, nedũ curari poſſint, neq; in eadem poſſunt magnitudine permanere. ſemper enim maiora fiunt, ac maligniora.

Diſtillationes in uentrem ſuperiorem ſuppurantur intra uiginti dies. XXXVIII

Ventrem ſuperiorem nunc nominat qui à thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atq; ideo in ipſum à capite deſtillatio fertur per aſperam arteriam. Suppuratur autẽ magna ex parte in uiginti diebus, & non (ut multi ſcribunt) in uno & uigeſimo. Semper enim Hippocrates diem uigeſimũ iudicatorium facit, nõ uigeſimũ primũ, quẽ admodum in libris De diebus iudicatorijs oſtendit.

Si quis ſanguinem minxerit & grumos, & XXXIX ſtillicidio urinæ laboret, & dolor inciderit in femur, & imum uentrem, pectinemq; uesicam, male ſe habere ſignificatur. B

In omnibus fere exemplaribus hic aphoriſmus ſcriptus eſt: eximere autẽ ipſum oportet propter alterum qui prius eſt dictus, quẽ nos expoſuimus in quarto horum commentariorum per hæc uerba ſcriptum: Si ſanguinem mingat ac grumos, & urinæ ſtillicidio laboret, & dolor inciderit in imũ uentrem & pectinem: quæ ſunt circa ueſicam, male ſe habent. In propoſito autem aphoriſmo eſt ultima ſcriptura duplex, una quæ antea ſcripta fuit: altera talis, Veſicam male ſe habere ſignificatur.

Si lingua repente incontinens fiat, aut ali- XL qua pars corporis ſtupore elanguit, tale eſt melancholicum. C

Incõtinentẽ quidem nominat linguam quę aut infirma eſt, ita ut nõ poſſit integre dearticulare uocem, aut immobilis, & oĩno reſoluta: ſtupore autem elanguentem, aliquam corporis partem quæ reſoluta eſt. Cur uero hæc repente facta, dicat eſſe melancholica, ignoro. Melancholiæ enim in cuius nomine omnes Græci conſentiũt, recte ab ipſo talia indicia ſunt prodita.

Si timor atq; mœſtitia longo tempore per- XLI ſeueret, ex eo melancholia ſignificatur.

Aliter autem, melancholicas dicimus eſſe paſſiones, cancros, elephantes, ſcabies, lepras, & uitiligines nigras. Sed neq; talium paſſionum aliquam, neq; illam quæ ab omnibus nominatur melãcholiam, linguæ incontinentiã uidemus antecedere, ſicuti neq; alicuius partis ſtuporẽ. Quare ſupereſt ut dicamus quòd quemadmodum quartani circuitus cauſa eſt humor melancholicus, ſic & dictarũ paſſionum, & linguæ intemperaturæ, & partis reſolutionis: fierique poſſe ut propter humoris craſſitudinem tales paſſiones conſequantur quales ex craſſa & lenta eueniunt pituita. Non igitur dicemus ſimpliciter utrumq; dictorum eſſe melancholicum, ſicuti neq; pituitoſum ſimpliciter, ſed pituitoſum ſimul & melãcholicũ. Additum autem eſt ſermoni aduerbium repẽte, propter mala quę paulatim fiunt, ex inflammatione duritiem retinente, & intemperatura difficulter ſolubili.

Si ſeniori-

XLII Si senioribus supra modum purgatis, singulatus superuenerit, non bonum.

Communis est hic sermo secundum utrunq;, & quatenus omnibus supra modum purgatis nō est bonus singultus, & quatenus senioribꝰ oīa mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

XLIII Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti superinfusa, solutio fit febris.

Ex hoc sermone manifeste declarat non omnes febres ex bile fieri. Ostendit insuper quod reliquę omnes exceptis ijs quæ ex bile factæ sunt, aqua multa capiti superinfusa soluuntur. Secundū hūc sermonem igitur in primo libro Epidemiarū De Melitōe scripsit: Balneis usus supra caput. Febres siquidē quæ ab exustione ac frigiditate factę sunt, à talibus balneis utilitatem sentiūt, nec minus quæ ex lassitudinibus fiunt, & quæ propter foraminum angustationem, siue propter obstructionem, siue ob clausuram fuerint angustata. Respirare siquidem per ipsa oportet & dissolui calorem febrilem. Non tamē ubi inflammatio aliqua, aut absq; inflammatiōe humoris putredo igneum calorem accenderit, balneæ utiles sunt antequam noxij humores euacuentur aut concoquantur. Verum tales morbos, aut laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis, antiqui nominabāt, uolentes febrem non esse morbum ipsum, sed casum morbi. In quibus autem sine partis inflammatione, putrescentes in uenis humores, febrē accendunt: in illis solis dicebant hominem à febre molestari, & ipsum à febre haberi. Atq; in ipsis febrium scripsere differentias, Hepialon, & Lipyriam, Elodem, & Typhoden, pestilentem, & ardorem nominantes. Hepaticam autē febrem, uel lienosam, aut pulmoniā, aut lateralem nemo dixit, adeo ut nūc sermo ab Hippocrate habeatur de per se febribus quæ sunt absq; partium inflammatione. In pluribus autem exemplaribus non aqua, sed sudor scribitur, talē habente scriptura intellectum: Si febris non ex bile ortum habeat, multus sudor à capite defluens febrem soluit. non ex solo capite sudorem fundi dicente Hippocrate, sed à prima parte quæ subijcitur oculis, de toto monstrante corpore. Quantum igitur ad hanc scripturam attinet, ij qui ex bile febricitant, à talibus sudoribus nihil iuuabuntur. Atqui sæpius manifeste soluuntur cum aliæ plurimæ febres, tum in quibus flaua bilis plurima est, Tertianæ, & Ardores. Melior igitur est prima scriptura, quæ ueram docet curationem earum febrium quæ ex dicto genere sunt, quæ uide licet uel ob lassitudines, uel exustiones, uel refrigerationes, uel oīno cutis fiūt angustationes. Quòd autem à bile dicitur, & de rufa, & de atra bile intelligi potest: non tamen in his solis ostendebamus, sed & ob pituitam putrescētem fieri febrem. & in hac sola uidebitur aphorismus non esse uerus, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionem in humorem bilioſum conuerti.

Mulier ambidextera non fit. XLIIII

Ambidexterum Euripides nominat ferrū utrinque incidens: circumdextrū autē Homerus Asteropæum ambabus manibus similiter utentem: ac si utrinque dextrum dixisset. Eodem modo ambilænum Aristophanes in Tegenitis, utrinq; sinistrum. Hipponax ambidextrum dixit in hoc uersu: Ambidexter enim sum, & non aberrans. Homines itaq; qui ambabꝰ manibus pro dextris utūtur, sæpe uisi sunt: mulier uero nulla ad hunc usq; diem, ob naturæ imbecillitatē. Si enim ambabus manibus ob neruorū robur ac musculorū quidam uiri utuntur, rationabiliter nulla mulier uteturt: cum satis ipsis esse debeat, si sola dextra mediocriter utatur. Amazonidas quidem ipse inquit mammam dextram exurere ut plurimo alimēto ad manum uicinam proueniēte, maior ei uigor adsit, ut quæ & ipsa sit natura debilis. Quidam tamen aiūt ambidextrā dictam esse, quæ parte uteri dextra genita sit, quibus adhuc magis à ratione deuiant, qui de Hermaphroditis inquiūt Hippocratē fuisse locutum, dixisseq; mari quidem muliebre pudendū adnasci, mulieri autem uirile nequaquam.

Quicunque suppurati uruntur uel secantur, XLV si pus purum fluxerit & album, euadunt: si uero subcruentum & fæculentum ac fœtidum, pereunt.

Suppurationes cōsueuit nominare, nō eas tantū quæ sunt in thorace, sed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula. præcipue uero suppuratos illos ferè solos nominat, quibus inter thoracē atq; pulmonem aceruatum est pus: quos urere consuetos esse ueteres, discere licet ex ijs quæ dixit Plato comicus de Cinesia, hisce uerbis: Post hęc Euagoræ filius Cinesias è morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerēs crura, tabis nūcius plurimis escharis corpus inustus ab Euriphonte in concionē prodijt. Quòd quidē pus albū, bonum sit: fœculentum uero & fœtidum, malum, nemo ignorat.

Quorum hepar suppuratum aduritur si pus XLVI purum fluxerit & album, euadunt. in tunica enim his pus continetur. si uero qualis amurca fluat, pereunt.

Ipse causam dixit ob quā nonnulli pereunt qui ita se habent, nōnulli uero euadunt. Quibus enim in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis, saluantur omnes. quibus uero usq; ad carnem hepatis corruptio pertingit, nō absq; ratiōe moriuntur. Quòd autem amurcam, omnes nominent fæcem olei, & quòd talem par est esse incoctam putredinem hepatis, liquet unicuiq;.

Dolores oculorum, post meri potionem, & XLVII aquæ calidæ balneum, uenæ sectione curato.

Hic aphorismus mihi uidetur ex ijs unus esse qui fuere interiecti, cum non cōsentiat uni ex illis

qui antea ſcripti fuerũt, huic ſcilicet: Dolorẽ ocu-
lorum, meri potio, balneũ, uel fomentũ, uel uenæ
ſectio aut medicamentũ ſoluit. Hunc itaq; apho-
riſmum in ſexto expoſui commentario, oſtenſis di
ſpoſitionibus in quibus oporteat ſingula remedia
in uſum deducere. Propoſitus uero aphoriſmus
in una uult diſpoſitiõe tribus uti remedijs. Si quis
igitur nos ſciat docere diſpoſitionẽ in qua tria hęc
remedia conueniant, ei habebimus gratias. Quo-
uſq; uero expoſuerint quidem hunc aphoriſmum
quaſi legitimum, nos uero nõ docuerint quęnam
ſit ea diſpoſitio, eorum expoſitionibus nullam prę
ſtabimus fidem. Quæ igitur dicũt qui omnino ali-
quid conantur dicere etſi mediocrem habent pro-
babilitatem ſunt huiuſcemodi. In quibus ſanguis
craſſus ſuperabundat, atq; ideo euacuatione indi-
get, melius putant ipſum fundere prius, deinde ſe
care uenam. Fuſile autem fiet ſi ægri merum bibe
rint, & ſe balneauerint. Sed eos qui hæc dicũt nun
quam experientia exacte nouiſſe illa quæ dicunt,
ſciunt in artis operibus exercitati. Nam neq; uinũ
neq; balneũ tolerat plethorica diſpoſitio abſq; ma-
ximo detrimento. Verum hæc auxilia ſunt ſangui
nis craſſi in aliqua parte compacti ſine totius cor-
poris repletione. Sic enim Aſclepiades utitur ui-
no poſt totius corporis euacuationem pro reme-
dio extẽtionum. Si uero adſit in toto corpore ple-
nitudo, prius diſrumpẽtur oculorum tunicæ inter
bibendum atq; lauandum. Quare ſi abſq; multitu
dine dolor fiat propter obſtructionem ac compa-
ctionem craſſi ſanguinis, recte quidem lauabunt, C
& uinum dabunt, non recte autem ſecabunt ue-
nam. Si uero multitudo fuerit, recte quidem uenę
utentur ſectione, non recte autem lauabunt & ui-
num dabunt.

XLVIII Aqua inter cutem laborans ſi à tuſſi habea-
tur, deſperatus eſt.

Et hoc prius dictum eſt ab ipſo in hoc aphoriſ-
mo: Aqua inter cutem laborãtibus ſi tuſſis ſuper
ueniat, malum.

XLIX Vrinę ſtillicidium, & mingẽdi difficultatem,
uini potio, & uenæ ſectio ſoluit. incidere autem
interiores.

Quòd urinæ ſtillicidium ſignificet urinæ ſtilla-
tim exeuntis emiſſionem, nomen ipſum oſtendit.
Mingendi uero difficultas poteſt & quæ cum do-
lore fit mictio dici, poteſt & quæ cum difficultate
aliqua, adeo ut uix ueſica operetur. Vrinæ ſtillici-
dium, ipſius urinæ acrimonia facit, & potentiæ re
tentiuæ in ueſica imbecillitas, quæ ob intempera-
turam fit, præſertim frigidam. Vrinæ uero difficul
tatem, ſiquidem cum dolore fuerit, inflammatio,
& abſceſſus, & ulceratio, & inæqualis intempera-
tura, & ſpiritus flatuoſus. Sin motus quidam diffi-
cilis, uel potentiæ imbecillitas, uel tumor contra
naturam, ex omnibus autem hiſce diſpoſitionibus
frigiditatem quidem uini potio ſoluit, hoc eſt uel
ſimpliciter uini potio, uel meracioris: atq; eã etiã
inflammationẽ quæ propter obſtructionẽ ſangui
nis craſſioris citra multitudinẽ facta fuit. Illam ue
ro quæ cum multitudine fit inflammationem, ad-
huc autem & aliam quæ ſine defectu eſt, & cũpo-
tentiæ robore, uenæ ſectio ſanat. De eo autẽ quod
dicitur incidere uenas interiores, dictum eſt à me
& in libro præcedente, in quo hunc aphoriſmum
expoſui: Vrinæ † ſtillicidium uenę ſectio ſoluit; in- † Vere
cidere autem interiores.

L Ab angina habito tumor & rubor in pecto
re ſuperueniẽs, bonũ: extra eũ uertitur morbũ.

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt per hæc uer
ba: Ab angina habito tumorem fieri in parte colli
B anteriore, bonum. Expoſui autem ipſum in quar-
to horum commentariorum. Hic igitur uidetur
fuiſſe interiectus, uolente aliquo adiũgere: Extra
enim conuertitur morbus.

LI Quibus cerebrum ſphacelatum, id eſt corru
ptum eſt, in tribus diebus pereunt, ſi uero hos
euaſerint, ſani fiunt.

Sphacelare ſępius in lib. De fracturis & articu
lis, pro corrumpere, uſus eſt. Hic uero non contin
git cerebri corruptionem intelligere, cum adiectũ
ſit: ſi uero has effugerint, ſani fiunt. Si enim ſpha-
celus eſt corruptio ſubſtantiæ uniuſcuiuſq; partis
quæ ſphacelari dicitur, non contingit hunc qui ita
C ægrotet, perſanari. Nunquid igitur aliquãdo abu
tuntur hoc uerbo ad ſignificandum huius diſpoſi-
tionis inceptionem, quæ tamen nondum exacte
completa ſit? Tale enim quiddam carnoſis etiam
partibus accidit, quas gãgrenam pati dicimus, cũ
ob magnitudinẽ inflammationis inſenſibilitatẽ,
nigritiem, aut deniq; morticinum quendam colo-
rem intulit, & cum in hanc diſpoſitionem tẽdere
particula patiens incipit. Sicuti igitur gangrenam
ita iam completam ut pars ſit intermortua, ſanare
eſt impoſſibile: dum uero adhuc fit, poſſibile: ſic
& ſphacelum, Saneq; partis carnoſæ interitus ex
magnitudine inflammationis, quem proprie me-
dici gangrenã nominant. Græci ſphacelũ etiã ap-
pellabãt. ſic igitẽ mihi uideẽ & Herodotus dixiſſe
D coxam Cambyſis ſphacelari. cerebrumq; ita quiſ-
piam diceret ſphacelari tantũmodo. iam uero pro-
pter quid uelox in eo mors ſit, manifeſtum eſt. ni-
mirum quia & morbus grauiſſimus & pars prin-
cipalis maxime ſit. Quòd ſi æger mori tribus pri-
mis diebus non anticipauerit, ſed ad diem quar-
tum perueniat, ſperandum eſt & morbum declina
re, & uires fortes ita eſſe, ut morbus omnino ſupe
rare poſſit.

LII Sternutamentum fit ex capite, calefacto cere-
bro, aut humectato eo q̃d in capite inani. Aer
enim intus contentus extra erũpit. Sonat autẽ,
quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus.

Tales ſermones duo ſignificant, unũ quod de

omni

oñi re propoſita uniuerſaliter dicitur, uelut hoc, in loco de ſternutamẽtis, alterũ quod particulatim de quibuſdam tantũ uelut hic, de ſternutamentis ex cerebro factis. Primus igitur ſermo talis erit: Omne ſternutamentũ fit ex capite cerebro calefacto, uel humectato eo quod eſt in capite inani. Secundus uero: Sternutamentũ ex capite eueniens, fit cerebro calefacto, uel humectato capitis inani, quod uerius exiſtit. Non eñ omnis ſternutatio fit calefacto cerebro, uel humectato in capite inani. Pennis enim quidã nares irritantes ſternutant. & cũ tuſſi ſpiritus deſubter ueniens ad naris meatus, cauſa fit ſternutamenti. Præterea opinari ſolũ aerẽ qui ex capite excernitur, eſſe qđ ſonat, eſt manifeſte falſum. Nam liquido apparet deſubter ex pulmone elatus aer toto ſe celeriter cõprimẽte thorace. Sed & antecedente inſpiratione fieri ſternutamentũ, natura aggregante aeris copiam ad ſternutamenti generationẽ, iſs quæ dicta ſunt, aſtipulat. Solum itaq; illud ſternutamentũ quod habet ſuæ generationis principium, naturã appetentẽ excernere flatuoſum ſpiritũ ex capite, hoc modo fit, quẽ docere aggreditur aphoriſmus, neq; forte hunc omnem. nam quod ait humectato, ſuperfluum eſt ad ſternutamẽti generationem. Nam & ſi aliquis humor in capite ſuperabundat, non facit tamen ſternutamentũ, niſi in uentum cõuertatur. & hoc manifeſte uidetur in multis qui licet copiã humoris per nares excernant, non tamẽ propterea neceſſario ſæpe ſternutant. Soli enim ex his ita affectis illi ſternutãt, quibus mordax eſt ea quæ à capite fluit humiditas, ceu & ſi quid mordax naribus imponas. ſicut enim tuſſis caſus quidam naturalis eſt ad expurgandas eas quæ ſunt in pulmone aſperas arterias, ſic & ſternutamentũ manifeſte uidetur expurgare narium meatus. Duplici autem exiſtente meatu, & lato quidem ad os, anguſto autẽ qui & bifidus eſt ad cerebrum ducẽte: qui quidem ad os peruenit, ab eo qui deſubter ſpiritu effert: qui uero ad cerebrum pertingit, ab illo qui ab ipſo prodit, expurgantur. Atq; ſi diligenter aduerteris, uidebis ſternutamẽta quæ ex capite motus initiũ habent, leuare † caput. Fiunt enim & rarefactis iſs qui ſunt in capite humoribus, & naturæ impetu excretis. Rarefieri uero ipſis accidit cõcalefactis. Calefiunt autem natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatem prius erant ſuperfluitates aggregatæ. Cum igitur ait, Calefacto eo quod eſt in capite inani, maxime quidẽ intelligẽdum eſt de eo quod eſt in uentriculis cerebri: adhuc autẽ & de illo qđ ipſum ambit exterius. facile eſt enim & illi per cerebrum primo quidem ipſos uentriculos, inde uero nares ſubire. Quia uero repente totus ſimul erũpit, ſonitum edi Hippocrates inquit. Eſt autem cõmune hoc, undecũq; uenerit, ſiue ex pulmone elatus, ſiue ex capite delatus.

† τὸ λάρυγγα ſi lacerãs

A cum circumdolebant ipſi, nõ febricitabant. Si igitur hepar uehemẽter dolebat, uel propter fortem inflammationem dolebat, uel propter ſpiritum flatuoſum, tumq; non aderat ipſis inflammatio, alioqui omnino febricitaſſent: par igitur eſt quòd flatuoſus ſpiritus ſit cauſa ut doleat uiſcus in ipſis. Dolet etiam propter obſtructionem, uerũ mediocriter, & cum quodam põderis ſenſu potius q; uehementis doloris. Dolor autem uehemẽs propter flatuoſum ſpiritum, uel inflammationem, maximam ſcilicet aut ſuppuratam, accidit.

LIII Quicunq; hepar circumdolent, iſs febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

Verbum ſuperueniens, indicio eſt quòd prius

LIIII Quibus à uenis ſanguinem mittere confert, iſs uere uenam oportet ſecare.

Hic aphoriſmus pars eſt eius qui prius dictus fuit in hęc uerba: Quibus medicamentum epotũ, uel uenæ ſectio confert, iſs uero ſecare uenam, uel purgare medicamento opus eſt. Atq; ideo in quibuſdam exemplaribus non eſt aſcriptus omnino: id quidam libri huius expoſitores ſciunt, bisque ipſum ſcribunt. Nõnulli uero neq; mentionẽ eius omnino fecere, non admirari uero illos non poſſis qui non modo bis eundem ſcribunt aphoriſmũ, uerum etiam in eiſdem cõmentariis eũ exponũt, nulla facta ſignificatione quòd iſs qui antea ſcripti fuerũt, quidam ſunt ex toto ijdem, quidam uero ex parte, cuiuſmodi hîc eſt. Quidnam igitur uiſum fuit uel iſs qui hos adiecere aphoriſmos circa finem libri, uel ipſi Hippocrati ut bis de eiſdem faceret mẽtionem, uel quibuſdã expoſitoribus qui duas unius aphoriſmi fecerũt expoſitiones, deos teſtor me non poſſe coniectari. Nam neq; ſcriptorem ipſum aphoriſmorum credibile eſt tantarum rerum obliuione fuiſſe correptum, præſertim talis cum fuerit qualem in omnibus fuiſſe Hippocratem nouimus: neq; illorum qui appoſuerunt, aut obliuionem, aut malignitatem tantã cogitare poſſumus, ut propterea bis eadẽ aſcribere uoluerint. Adhuc autem magis illos decet expoſitores admirari, qui cum bis eoſdem expoſuerint aphoriſmos, ne hoc quidem ipſum adiecerunt, ſecũdam ſe expoſitionẽ facere: multoq; adhuc magis illos qui de eiſdem differentes ſcripſere expoſitiones, in iſs quę circa finem, ab illis quę per initia dixerant.

LV Quibus inter uentriculum & ſeptum pituita repoſita eſt, & dolorem affert nõ habens exitum neq; ad alterum uentrem: iſs per uenas ad ueſicam pituita uerſa, ſoluitur morbus.

Non abſq; ratione mihi uidetur dubitare Marinus, impoſſibile exiſtimans inter ſeptum & uentriculum pituitam conſtitui. Defluet enim inquit, deorſum uſq; ad oſſa pubis. Neq; fieri poſſet ut in uenas tranſciatur, ſicuti in aqua inter cutẽ, tenuis & aquoſus humor tranſſumptus excernit per uri nas. Quare accipiendum eſſe arbitratur, inter ſeptum & uentriculũ, pro eo quod eſt inter propriũ ſepti corpus quod carnoſum eſt, & interioris mẽ-

branæ abdominis uerticẽ. Verũ & ſi ita intellexe- A rimus ò Marine, tranſſumptionem ad uenas, ſimiliter tamẽ dubitabimus. Nam ſi pituitam hinc ad renes per uenas ire eſt poſſibile, neq; ex eo ſpatio quod eſt ſub mẽbrana abdominis interiore, eſt impoſſibile. Adde quòd oñino impropria foret uentriculi appellationis abuſio. Nihil enim eſt ſimile uentriculo & membranæ abdominis interiori, cuius gratia eandem participent appellationẽ. Melius eſt igitur ita intelligere, ſicut omnes intellexerunt, illud ſpatium ab eo dici, quod eſt quidem infra ſeptum, ſed intra eam mẽbranæ abdominis interioris partem quæ ad epigaſtrium attinet. Et cõſiderare an poſſibile ſit illud quod dicit, cum ſciamus quòd uiam ſemper materiebus inuenire naturam Hippocrates opinatur, quando ualida fuerit: B etiamſi quãmaxime ſint craſſæ, & per anguſta foramina debeãt permeare, quãdo & in oſſibus fiant inquit abſceſſus. Videmus autem & humorẽ illũ qui eſt inter thoracem atq; pulmonem, in ſuppurationis expui cum tuſſi: nonnunq; uero & per cutẽ ſanam exiſtentem excidere ſanguinẽ in oſſibus quæ fracta occalluerunt. Non igitur neq; in ea de qua nunc Hippocrates dixit pituita, impoſſibile prorſus oportet arbitrari ad urinæ uias fieri tranſſumptionem. Verum & hoc ipſum agit à natura cõtingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodũ pus in ſuppuratis.

LVI Quibus hepar aqua plenũ in omentum eruperit, ijs uenter aqua repletur, & moriuntur.

C Aptiſſimũ hepar eſt ueſicas quaſdam aqua plenas, in ea quæ ipſum ambit exterius membrana generare. Videtur itaq; & in iugulatis animalibus hepar his aliquando plenum. Siquando igitur contingat eas ueſicas rumpi, effunditur aqua ad locũ membranæ abdominis interioris parti ſupra uentrem poſitæ reſpondentem, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur. in omentum autem nõ poteſt aqua effluere, niſi aliquo modo ipſum exedatur. eſt enim ſolidũ & firmũ undequaq;, ita ut nihil in ipſum ex aliqua parte poſſit incidere, niſi ex uentriculo, colo, aliene, illiſq; partibus unde ipſum enaſcitur. Vel igitur uult omentum exedi, qua parte uicinum eſt hepati, hoc eſt dextra. uel in D omentum intelligere oportet, hoc eſt ad ipſius locum. Ventrem autem aqua impleri, nõ de illo uentre dictum eſt, in quo cibi recipiuntur, ſed de tota cauitate quæ eſt infra thoracem: ſecundum quod ſignificatum, uentroſi nominantur & mulieres dicuntur geſtare uentrem. Mori autem eos quibus hoc in loco aqua colligitur, cõſiderandum an perpetuo ſit uerum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutem laborantes, nec quamuis hic locus ipſis aqua repleatur impoſſibile eſt, ſicut in illis per medicamenta aquoſitates purgantia, & impoſitiones eorum quæ uim habent ciendi urinam, & in uapores ſoluendi humorem talẽ, ſic & in his fieri curationem.

LVII Alyce, id eſt anxitudo, oſcitatio, horror, uinũ æquale æquali potum, ſoluit ægritudinem.

Solœcophanes uiſa eſt quibuſdam rationabiliter figura ſermonis, atq; ideo nonnulli caſu accuſatiuo ſcripſere: Anxitudinem, oſcitationem, horrorem, uinum æquale æquali potum ſoluit. Nihil autẽ refert ad præſens utrauis ſcriptura aphoriſmus exponatur. Primum enim illud ſcire nos oportet, quòd alycen nominauit, quam multi Græci halen appellant: deinde quæ ſit faciẽs hunc caſum diſpoſitio. anxios igitur illos ſanos dicunt, qui ſemper præſentibus moleſtantur, & ab uno negocio atq; actione ad aliã tranſeunt. Eodem modo & ægros illos, anxios eſſe qui accubitum non ferentes, iacendi figuram euariant, quia ſemper præſens aggrauat eos. Hoc uero præcipue illis euenire conſueuit, quibus in ore uentriculi (quod nos abutentes uocabulo, ſæpe ſolemus ſtomachum nominare) certa quædã humoris qualitas continetur, uentriculo moleſta, quæ neq; multa eſt, neq; in uentriculi fluitat cauitate, ſed eam ipſę imbibere tunicę.
†Sed & oſcitare, ſicuti & pandiculari, contenta ali qua in muſculis, per quos tales fiunt motus quos pandiculationes & oſcitationes nominamus, uel humiditate flatuoſa, uel ſpiritu uaporoſo, fieri eſt à nobis demõſtratum. Horror autem prauis humoribus per cutem curretibus accidit. Liquet autem quòd nunc à nobis habetur ſermo de horrore qui ex corpore prouenit inſalubri, non de illo qui cauſam extrinſecus habet. Singula igitur hæc quæ dicta ſunt, potus uini meracioris ſanat. Moderatam autem temperaturam ipſe monſtrauit inquiẽs: Vinum æquale æquali potum. Vult enim æqua portione aquæ uinum temperari, ut partim quidẽ pellat & euacuet ex materia infeſtante quicquid ceſſerit uini motui cũ impetu lati, partim autẽ qđ reliquũ fuerit tẽperet. Calefacit enim uinum, ut nouimus, corpus totũ, citoq; mouetur in oñes partes, & cũ hoc omnes humores bonos reddit.

Sed & oſcitationes, ſicuti & pandiculationes nominamus, uel pandiculationes, cõmunes nobis demõſtratum liquet in multis, per cutem quòd nunc à nobis habetur ſermo de horrore qui uoluntarius ex corpore prouenit que mentis cauſam extrinſecus habet. Singula igitur hæc quæ dicta ſunt, uel bene dicta ſunt, potus uini meracioris ſanat. Moderatam autem temperaturam ipſe monſtrauit inquiẽs: Vinum æquale æquali potum. Vult enim æqua portione aquæ uinum temperari, ut partim quidẽ pellat & euacuet ex materia infeſtante quicquid ceſſerit uini motui cũ impetu lati, partim autẽ qđ reliquũ fuerit tẽperet. Calefacit enim uinum, ut nouimus, corpus totũ, citoq; mouetur in oñes partes, & cũ hoc omnes humores bonos reddit.

LVIII Quibus in urinario meatu tubercula fiũt, ijs ſuppuratione facta & eruptiõe, ſoluitur dolor.

Et hunc aphoriſmum in præcedentibus Hippocrates ſcripſit, noſcq; ipſum expoſuimus in hæc uerba ſcriptum: Quibus in urinaria fiſtula tuberacula naſcuntur, ijs ſuppuratione facta & eruptione, ſolutio.

LIX Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri.

Etiam in hoc aphoriſmo in quibuſdam exẽplaribus poſſumus inuenire uerbum mutos ſcriptũ numero plurali, caſu accuſatiuo; in quibuſdam uero mutum numero ſingulari, per modum figuræ ſolœcophanis. Sed neq; hoc loco quicquã ad preſentia refert, modo nouerimus ſæpe conſueuiſſe Hippocratem ab uno accidente notiſſimo, uocis amiſſione, nominare & oſtendere illos qui neque

ullum

ullum alium motum ſeruant ſecundum electionẽ, A neq; quicq; omnino ſentiunt. Sed iacent eodẽ modo quo apoplectici, ſine ſenſu pariter & motu. Fit autem hoc & propter alias cauſas: nunc uero concuſſionis cerebri Hippocrates meminit, ipſamq; talem ait totius corporis diſpoſitionẽ ſequi. Concuti autem hoc modo cerebrum cõtingit propter aliquem caſum totius corporis uiolentum ex locis altioribus factum. Tales enim caſus ſolent & in ſpinæ uertebris facere concuſſionẽ, quãdo ipſarum coagmentationes fuerint commotæ, & ſpinalis medulla quæ in earum cauitate cõtinetur labo rauerit, ualdeq; concuſſa periculum adduxerit ne aliquis neruus eorum qui ab ipſa naſcuntur, abrũpatur: id quod non minus in ipſo quoque fit cerebro, & tanto magis, quanto plus uacui loca habẽt B quæ ipſum circumſtant: id uacuũ maius eſt in ſenibus, quemadmodum in Diſſectionibus diximus. Contrahit autem ſe uis animalis in ſeſe in talibus diſpoſitionibus, à motu periculoſo moleſtata, atq; id circo quieſcit. orta uero nonnulla quidem ſufficienter tenduntur, quædam uero aliqua ex parte diſtrahuntur. atq; interim donec ſe rurſus uis animalis collegerit, mutum atq; immobile totũ iacet quòd ita afficitur animal. Si uero cerebrum auelli contigerit, aut aliquam eius partem conuelli: qui ita patiuntur, non amplius reſtituuntur.

LX Corporibus carnes habẽtibus humidas, fa mem adhibere conuenit: fames enim corpora ſiccat.

Quòd omnia quæ exiccant, ſint paſſionum humidarum remedia, manifeſtum eſt: ſiquidem contraria contrariorum remedia ſunt. Quòd autẽ & fames ex accidenti corpora exiccet, non eſt dubium. Si quid enim defluat à corpore, ſicuti & antea dixi, nec id inſuper ab alimento ſuppleatur qd fuerit euacuatum, neceſſarium eſt corpus effici ſiccius. Liquet enim quòd in cuiuſq; animalis corpore priùs illæ partes abſumũtur quæ ſunt humidiores, quando & ipſe defluxus idcirco fiat, quia corpus extenuatur, atq; in uapores reſoluitur. Idq; duplici de cauſa: extrinſecus quidem ab aere ambiente: intus uero à calore natiuo. quæ autem per hyemem latent animalia, cum neq; extrinſecus calẽ D fiant, & neq; intrinſecus, uel nihil prorſus uel parũ omnino diſſoluuntur, atq; ideo nõnulla eorum ne alimento quidem ullo penitus egent, nonnulla uero minimo proſus. Poſt præſcriptos aphoriſmos alij duo fere in omnibus exẽplaribus inueniuntur, quorum huius libri expoſitores ferè oẽs meminere, quidam etiam ipſos expoſuere, ſed aliter atq; priùs fecerant, ne hoc quidem ſolum adijcientes quòd ijdem aphoriſmi ſuperius ſint ſcripti. Nos uero in quarto commentario illos expoſuimus, parum uerbis ab iſtis differentes. Alter enim eorum qui nunc ſcripti ſunt, ſuperfluo adiectum habet, ut deuorare non poſſit, niſi uix: Alter uero cõ mutatũ habet uerbum uix, ut prior quidem ſit talis: Si à febre habito, tumore non exiſtente, in faucibus ſtrãgulatio repente ſuperueniat, & nõ poſſit deuorare niſi uix, letale. Secundus uero ſic: Si à febre habito collũ conuertatur, & deuorare non poſſit: tumore non exiſtente in collo, letale. Priores uero quos dixi in quarto horum commẽtariorum fuiſſe expoſitos, ita ſe habebant: Si à febre habito, tumore non exiſtente, in faucibus ſtrangulatio repente ſuperueniat, letale. Deinde qui deinceps ſequitur: Si à febre habito collum conuertatur, & uix poſſit deuorare: tumore nõ exiſtente in collo, letale. Quod igitur in priore aphoriſmo eſſe dictum eſt, ſuperfluere nunc conſideremus. Etenim id fieri uidimus ubi ægri omnino exitialiter à morbo haberentur. Quare ſiue nullo modo poſſint deuorare, ſiue uix, non exiſtẽte tumore in faucibus (nam hoc licet perſpicuo cognoſcere, ſi plurimum os aperiatur, & lingua uerſus mãdibulam inferiorem prematur) in tali inquam cõſtitutione, quòd difficulter deuoretur, cauſam eſſe ſuſpicandum cõmunionem tunicæ quæ ſubnata eſt expartibus gulæ & gutturis interioribus. Nam oſtẽſum eſt hanc cibo os permeante, ipſam quidẽ trahi inſe rius, guttur uero totũ retrahi ſuperius. Tumeſcente igitur in gutture inflammatione, nonnunq; quidem nullo modo, quandoq; uero uix uẽtriculum ſequitur attrahentem, atq; ob hãc cauſam uel nullo modo deuorant, uel uix.

Vbi in toto corpore mutatiões, & corpus re LXI C frigeratur, & rurſus calefit, aut colorem aliũ ex alio commutat, longitudo morbi ſignificatur.

Et hunc aphoriſmum in quarto commentario expoſuimus, ijſdem ferè uerbis ſcriptum, quibus & hic. Eſt enim ſcriptura talis: Et ubi in toto corpore mutationes, & ſi corpus frigeſcat, uel rurſus caleſcat, & ſi alius ex alio color fiat, morbi longitudo ſignificatur.

Sudor multus calidus, uel frigidus ſemper LXII fluens, humorem abduci, robuſto quidem ſupra, debili uero infra, ſignificat.

Antea alium aphoriſmum in quarto horum cõmentariorum expoſuimus hoc modo ſcriptũ: Sudor multus calidus uel frigidus ſemper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum ſignificat. Et talium ſudorum diximus eſſe diſpoſitionem, multitudinem humiditatis quæ in ægri corpore continetur. Propterea igitur qui nunc proponitur aphoriſmus, abduci præcipit ſuperfluum humorem, robuſtis quidem ſupra, hoc eſt per uomitus: debilibus autem infra, quod & ipſum ſignificat per alui ſubductionem. Quòd quidem igitur ſemper ſit neceſſarium ſuperfluas corporis humiditates euacuare, plane eſt manifeſtũ. An uero robuſtis ſupra tantum, debilibus uero infra, mihi dignum uidetur animaduerſione. nam forte melius eſt, non hac ratione diſtinguere remediorũ uſum, ſed tri

sed ut in tractatione curatiua de talibus omnibus fuit à nobis distinctum. Quare & hunc aphorismum arbitror fuisse ascriptum. Post superscriptos aphorismos, alij tres inueniuntur in pluribus exemplaribus, qui pariter & ab expositoribus scripti sunt, & parum uerbis euariant ab illis qui in quarto horum commentariorum habentur. Scribunt autem eos hoc modo: Febres quæcunq; non intermittentes, tertia die fortiores, fiunt periculosæ: quocunq; autem modo intermiserint, significant quòd non periculosæ. Quibuscūq; febres longæ, iis uel tubercula, uel ad articulos dolores decumbunt. Quibuscunq; tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniore uruntur. Liquet autem quòd & hi interiecti fuerūt, à prioribus nihil aut parum admodum uerbis differentes: nos uero ipsos exposuimus in quarto horum commentariorum.

A

B

LXIII Si quis cibum febricitanti dederit: ut sano robur, sic laboranti morbus.

Scribitur autem & sic aphorismus: Si quis febricitanti cibum dederit, sano quidem cibus est, laboranti uero morbus. Vtraq; uero locutio ab explicatione naturali, ad æmulatricem quam nominat, recessit: nescio quid sibi uolentibus illis qui ita libri finem tam uarijs modis disposuerunt, nonnulla quidem eisdem uerbis scribētes quibus ipse antea usus erat, nōnulla uero paululum commutantes, aliqua uero tota interponētes, ueluti hunc propositum aphorismum, qui neq; prope accedit ad Hippocratis explicationem. Ipse siquidem prius dixit: Non pura corpora quāto magis nutries, magis lædes. Et si ex morbo cibum assumens aliquis non corroboratur, significat corpus pluri uti alimento. Si uero cibum non assumente hoc fiat, significat quòd euacuatione indiget. & quædam alia huiusce modi quæ germanam natiuamq; habēt explicationem. Qui uero propositum apposuit aphorismum, male æmulando, in cibo dixit: Qui sano robur, hic laboranti morbus. Vult enim dicere cibum robur quidē in sanis efficere, nocere autem ægris: uel per Iouem, sanis quidem augere robur, morbum uero laborantibus. Absurde autem explicuit inquiens cibum ipsum robur esse sanis, morbū uero laborantibus: qui neq; robur est, sed roboris effectiuus: neq; morbus, sed morbi effectiuus, uel quod rectius diceretur augens.

C

LXIIII Quæ per uesicam excernuntur, inspicere oportet si talia qualia sanis excernuntur. Quæ igitur minime similia sunt his, hæc morbosiora. Quæ uero sunt sanis similia, hæc minime morbosa.

Omnia quæ sunt sanis similia in toto corpore, dictum est ab Hippocrate & in Prognosticis & in omnibus alijs libris, bonum aliquod significare: quæ uero dissimilia, contrarium. Hoc igitur nunc conatur dicere qui hunc composuit aphorismum. Suspicor enim neq; hūc esse Hippocratis, ex ipsa elocutione conijciens, quæ non habet eandem cū Hippocratica formam, & ex dictis ipsis quæ non æque sunt ut ipsius authoris alia, exquisita. Cum igitur inquit: Quæ minime similia sunt his, hæc morbosiora: quis non reprehenderet ipsum dicentem illa morbosiora, pro eo quod morbosissima? Nam uerbum minime, cū quadam exuperātia dicitur, & multā significat ad id quod est præter naturam, euersionem. Vnumquodq; enim quod præter naturam est, quantū recessit ab eo quod secundum naturam, tantum habet prauitatis. Quæ igitur minime sunt ijs quæ secundum naturam se habent similia: sunt ijs quæ sunt secundū naturā, maxime contraria, & ideo morbosissima.

Et quibus deiectiones si stare permiseris, & non moueris, ueluti strigmenta subsistunt: & si pauca, paucus est morbus: & si multa, multus: ijs confert alui purgatio. quòd si aluo non purgata dederis sorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis. LXV

Per aluū exeuntia solet Hippocrates deiectiones ac subductiones nominare: & propterea quidam hoc loco acceperunt eius sermonem esse de ijs quæ per aluum euacuantur. Verum his aduersantur uerba illa quæ in sermone proponuntur, si stare permiseris, & non moueris. Hoc enim proprie conuenit humidis, atq; ideo alij rursus de urinis eundem accepere sermonem. Vtriq; uero rursus diuisi. aliqui scribūt subsistunt, aliqui uero insistunt. Neutrum autem horum uerborum urinis repugnat, quia & per ea quæ subsistūt, & per ea quæ insistunt, consueuimus & præsentium, & futurorū etiam aliquid cognoscere. In alui autem excremētis, uerbum insistere, magis competit. Neq; enim sicut in urinis prompta est atq; expedita subsistentium cognitio, sic & in alui contingit excremētis. In urinis etenim & ipsum uas ex uitro factū ostendit eorum quæ subsistunt naturam: & si in alio uase etiam continerentur, possumus id quod supernatat abijcientes, sola subsistentia relinquere. In alui autem excrementis, neutrum fieri potest. Rursus id quod deinceps dicitur. Veluti strigmenta ijs quæ per aluum excernuntur congruit: illis uero quæ quouis modo urinæ inferuntur, siue superius, siue inferius, nō congruit. Nam quædam strigmentis similia per aluū sæpius excernunt: & ita ea non modo Hippocrates, sed etiā alij medici nominare cōsueuerūt, nō tamē in urinis. Hic igitur tā nominū quàm uerborū usus impropriùs ostendit præsentē aphorismum interiectum fuisse. Adhuc autem magis cum dicit his conferre alui purgationem. neq; enim simpliciter, neq; quouis modo illi cuius strigmētis similia alui excremēta sunt, confert aluum purgare: sicuti neque ij qui ita affecti sunt, necessario læduntur in aliquo si cibum acceperint. Videmus siquidem cum alui inferioris

D

excrementa

excrementa bilioſa fiunt, quædã ſimilia ſtrigmentis per aluum excerni, in quibus neq; oẽs lædun
tur, ſorbitiones accipientes, neq; prius eos purga
re eſt neceſſarium, modo iam quicquid bilis ineſt,
fuerit euacuatũ. Adhuc autem magis ſi urinis ali
quid inferatur quod ſit ueluti ſtrigmenta purgare
non cõuenit. Accedit ad hoc, quòd difficile eſt for
mam agnoſcere qualem eſſe uelit eorum quę uelu
ti ſtrigmenta inferuntur urinis. Verum qui hos a
phoriſmos interpoſuerunt, mihi uidẽtur ad hunc
finem eos cõpoſuiſſe, ut ſermo confunderetẽ tanq;
ænigma quoddã, & multa indigeret inquiſitiõe, in
qua ſeipſos eorũ quę dicunt expoſitores cõſtituen
tes, apud adoleſcentes laudem aſſequerent. Quòd
autem omnes obſcuri ſermones dent ſophiſtis gar
ruſitatis occaſionẽ, fiet tibi in hoc ipſo aphoriſmo
manifeſtum. Quidam enim eorum qui eum expo
ſuere, aiunt nõ uetare Hippocratem quin dentur
ſorbitiones hoc modo affectis, ſed plures ſorbitio
nes, quum dicat: Quanto plura dederis, magis læ
des. quaſi non etiam alij quicunq; indigent ſorbi-
tionibus, non lædantur à pluribus, uel quaſi non
conſequatur ad illum qui dicit: Quanto plura de
deris, magis nocebis: putare ex pauciorib⁹ mino
rem fore læſionem. Veruntamen propter malum
elocucutionis modum, ſophiſtis datur facultas in
ueniendi ſolutiones, & magis quando licuerit ad
dere aliquid uel adimere, & ſcribendo tranſpone-
re: quod in obſcuris ſermonibus facere conſueue-
runt. Statim enim in hoc aphoriſmo quidã ipſum
exponentes, cõiunctionem & adijcientes, quod
alij ſequentis aphoriſmi fecere principium, id hu-
ius finem conſtituunt, ut ſermo ita ſe habeat: Si ue
ro aluo non purgata dederis ſorbitionem, quanto
plures dederis, tanto magis nocebis: & quibus in
fra cruda deijciuntur, quanto uidelicet plura dede
ris, magis lædes. deinde aliud initiũ facientes ſcri
bunt, q̃ ubi atra bilis ineſt, ſi plus, maior eſt mor
bus: ſi minus, minor. Plures uero expoſitores ali
ter exponunt & ſcribunt eo modo quo ſubſcriptũ
eſt: Quibuſcunq; cruda infra deijciũtur, quoniam
atra bilis ineſt: ſi plura, maior; ſi pauciora, minor
eſt morbus. Dictum autem eſt antea quòd & alię
quædam ſcripturæ ſunt. licitum eſt enim in obſcu
ris unicuiq; pro arbitrio ſcribere, cum nulla lex ſit
tranſcribentibus poſita. Sæpius autem nõ propter
obſcuritatem, ſed propter ſermonis falſitatem co
guntur aliquid addere prius inuẽtis, aut adimere,
aut ſcripturam tranſponere. ueluti exempli gratia
in hoc aphoriſmo, cuius uerba primi expoſitores
aphoriſmorũ, quorum unus eſt Herophilus, Bac
chium dico, Heraclidesq; ac Zeuxis Empirici, in
hunc modum ſcripſerunt: Quibuſcunque inferius
cruda deijciuntur, atræ bilis ſunt: ſi plura, pluris, ſi
pauciora, pauciorꝭ. Quia uero hic ſermo particu
lare quiddam explicat, dictus autem eſt tanquam
uniuerſalis, ideo præbuit dubitandi occaſionem:
Sed id quod dicitur, quantũ ad uerba attinet, nul-
lam habet quæſtionem, cum eorum ſcriptor uelit
oſtendere quibus cruda deijciuntur, in eorum in-
ſtrumentis quæ concoquendi uim habent, eſſe a
tram bilẽ, ex qua refrigerata deterius concoquũt:
modus incoctionis eſt qui à cruditate fit: cui flaua
bilis contrarium agit. nam quæ propter eam inco
cta remanent, fumoſa ſunt. Quidam uero & hunc
ſermonem etiam de urinis dictum arbitrantur.

Excreationes in febribus non intermittenti- LXVI
bus liuidæ, ſanguineæ, bilioſæ, & fœtidæ, om
nes malæ. Cum uero bene excernũtur, bonum
eſt, & per uẽtrem, & per ueſicam: & ubi aliquid
ſecedens ſteterit non purgatum, malum.

Et hic aphoriſmus ſupra ſcriptus eſt, hoc modo:
Excreationes in febribus non intermittentibus li
uidæ, ſanguineæ, fœtidæ, omnes malæ: ſed ſi bene
excernũtur, bonum eſt, & per aluum inferiorem,
& per urinas. Si uero aliquid per loca excernitur
quod non conducat, malum. Nos uero ipſum ex-
poſuimus in quarto horum commentariorum.

Corpora oportet ubi quis purgare uoluerit, LXVII
fluida facere: & ſi ſupra, ſiſtere aluum: ſi uero in
fra, humectare.

Et huius ſermonis pars prior fuit in præcedenti
bus ſcripta, non adiecto uerbo ſupra & ſequenti
bus, quæ quiſpiã uolens adijcere hos in loco, rur
ſus ſcripſit aphoriſmũ cum expoſitione perquam
uerus eſſet. Quòd autẽ ſit altera expoſitio uerior,
quam nos multa experientia inueſtigauimus, di habetur in ſecundo
ctum eſt ſuperius in ꝯ quarto commentariorum.

Somnus, uigiliæ, utraq; modum excedẽtia, LXVIII
morbus.

Et hic aphoriſmus in quibuſdam exemplaribus
fuit interiectus, q̃ prius dictus eſt totus eiſdẽ uer-
bis, præterq; in fine. hic enim morbus, illic autem
malum ſcribitur, quæ ſcriptura eſt longe melior.

In febribus non intermittentibus ſi exterio- LXIX
ra frigent, interiora uruntur, & febris habeat,
letale.

Et hic aphoriſmus imprudenter ſcriptus eſt, cũ
melius ſupra dicatur ſine uerbis illis, & febris ha
beat. Nam cũ in principio dixerit, in febribus non
intermittentibus, uana eſt rurſus in fine ſermonis
adiectio, & febris habeat.

In febre non intermittente ſi labrum, aut na LXX
ſus, aut oculus, aut ſupercilij peruertitur, ſi non
uideat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid
horum fuerit, mors prope eſt.

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt, his uerbis:
In febre non intermittente, ſi labrum, aut naſus,
aut oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non ui-
deat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid ho-
rum fuerit, mors prope eſt.

A pituita alba, aqua inter cutem ſuperuenit. LXXI

Quod dicitur, tale eſt: Quibus in uaſis & in to- A tius corporis habitu multa pituita alba fuerit acer uata, iis aqua inter cutem (quę leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet) ſuperuenit.

LXXII Ab alui profluuio, difficultas inteſtinorum.

A communi uidelicet ſubaudire oportet, ſuper uenit, abraſis paulatim inteſtinis, deinde in ꝓfundum malo ſubeũte, atq; ita ulceratis. Prius uero in aphoriſmo legitimo melior ſcriptura eſt hoc modo: A ſyncera deiectione, difficultas inteſtinorũ. & nos hunc aphoriſmum expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

LXXIII A difficultate inteſtinorum, leuitas inteſtino rum ſuperuenit. B

Et hic aphoriſmus eſt pars prius dicti, per hæc uerba: Qui lienoſi à difficultate inteſtinorum corripiuntur, iis ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem ſuperuenit, aut leuitas inteſtinorum, & pereunt. Nos uero ipſum expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

LXX A corruptione, abſceſſus oſſis.

IIII A communi hic quoq; ſubaudiendũ eſt, ſuperuenit. Vtrum uero ad oſſis corruptionẽ ipſius oſſis ſequatur abſceſſus, uel carnis circũſtantis, non manifeſtauit. Vtrunq; autem poteſt eſſe uerum.

LXXV A ſanguinis uomitu, tabes, & puris purgatio ſupra.

In tabe, fluxio ex capite; in fluxione, alui profluC uium; in alui profluuio, aſtrictio purgationis ſuperioris; in aſtrictiõe mors. In pluribus exẽplaribus, & apud plures expoſitores ſcriptum eſt: In ſanguinis uomitu corruptio. In quibuſdam tamen exemplaribus hæc habetur ſcriptura: In uomitu ſanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuiſſe collecta, & corrupte compoſita, ab illis præcipue aphoriſmis: In ſputo ſanguinis, puris ſputum, & fluxus: quum uero ſputum retinetur, moriuntur.

Qualia fuerint ueſicæ aut alui excremẽta, & LXXVI ex carnibus, & ſicubi alibi à natura corpus exierit, ſi parum, paucus eſt morbus: ſi multũ, multus: ſi ualde multum, letale eſt.

Hic ultimus aphoriſmus in multis exemplaribus ſcriptus eſt, in quibuſdam uero & alij adiecti ſunt, eodem modo quo & illi omnes quos percurrimus ex legitimis ita fraudulẽter cõcinnati ut nõ nulli eiſdem uerbis ſcribantur, nonnulli parũ euarient, nonnulli parua facta adiectione ſimiles ſint iis quos ſcripſit Hippocrates: quare ne ipſos quidem duximus adijciendos. nam neq; hic nunc propoſitus aliquid plus nobis oſtendit iis quæ ſæpius Hippocrates manifeſtauit. Sed et modus explicandi haudquaquam Hippocrati conuenit. Nam qualia ueſicæ fuerint aut alui excrementa, redditione indigent. Summa tamen (ut dixi) uera eſt. nam ſi paruus ſit à natura exitus in quauis parte, minorẽ morbum: ſi uero plus, maiorem: ſi uero admodum multus ſit à natura receſſus, mortalem debemus morbum iudicare.

CL. GALENI ADVERSVS LYCVM QVOD NIHIL IN EO APHORISMO HIPPOCRATES PECCET, CVIVS INITIVM, Qui creſcunt plurimum habent caloris innati.

IVLIO ALEXANDRINO TRIDENTINO INTERPRETE.

VM in Hippocratẽ nulla in ſe cõflata hominum D inuidia ſcripſerit Lycus, tum cuicunq; collibitum C hoc eſt, lõge adhuc minore eos onerandos inuidia exiſtimo, ſi qui quæ perperam in illũ cõgeruntur crimina diluere ualẽs, ueluti apud utrorunq; libros in iudicio lecturos, defenſionem paret: præſertim cum qui accuſat, ante quàm ea quæ dicunt diſcendo percipiat, audacius agit, qui uero defendit, in ueteris magiſtri placitis exercitatus ſit. commentarios itaque ſcripſit quidem Lycus Hippocratis aphoriſmos exponẽtes, utrobiq; aũt hominis placita male accipit, & cum reprehẽdere, & cum eorum quæ ab illo dicuntur, nonnulla laudare ſe putat, nec minus, in qbus contradictionem molitur. nam nec quæ ab eo laudantur inter Hippocratis placita ponũtur, uerum Lyci figmenta ſunt, & per quæ contradicit aperte ſeipſum prodit, Hippocraticæ artis ne elementa qui dem tenere: cui uero elementorũ ſcientia nõ adſit, multo is ſanè minus artis illius, aut eorum quæ ab illa ueniunt tanq; ſyllabas nouerit. itaq; ſi primus ego, aut unus demum eſſem, qui cenſere Hippocratem dicerem ex calido frigido, humido ac ſicco animantium conſtare corpora, minus fortaſſe audacter Lycum accuſarẽ, quòd anteq; Hippocraticæ artis elementa teneret, librorũ ipſius ſcribere enarrationes aggrederet: neq; enim aut eos q alienis placitis nomen dedere, aut ne principia q̃dem

artis

artis utilia agnoſcunt, ēxplanare aphoriſmos decet, ſed quod ab ineunte ętate didicere, eius rurſus probant, aut damnant placita. Lycus autem Hippocraticæ artis ignarus adeo eſt, ut quum primas cōmentariorum eius in aphoriſmos expoſitiones perlegiſſem, Deos teſter omnes nō potuiſſe mere liquæ libri parti percurrendæ animum adhibere, adeo mihi uiſus eſt à ueteris magiſtri ſententia aberrare. Cum uero amicorū euidam uiſum fuiſſet, ut iis quæ ab illo in aphoriſmo, in quo ait, quæ augentur plurimū habent caloris innati, ſcripta ſunt, aures accōmodarem, deinde alij etiam quamplurimi me hortarētur ut eius obiectionibus reſponderem, hac ductus neceſſitate ſcribere iſta aggreſſus ſum. ſed quò facilius quæ ab illo dicuntur, & à nobis dicenda aduerſus ea ſunt, intelligant, qui ferre de hac re ſententiā debent, præfari pauca quędam oportet. Calorem ineſſe nobis in aperto apud omnes eſt, utrum autem ex cordis atq; arteriarū motu generetur is, an uero quemadmodū connatus cordi motus eſt, ad eundem etiam modū ſe habeat calor, diuerſa de his ſenſere medici. Cæterū ſi quis eſt qui perdiſcere ſcientifice cupiat animantiū cunctorum generationis primordia calidum eſſe & frigidum, & ſiccum, & humidum, unum is conſcriptum à nobis librū habet, in quo quid de hoc Hippocrates ſentiat, explicamus demōſtramusq;, cui quidem titulum fecimus De elementis ſecundum Hippocratem. ab hoc deinceps libri De temperaturis habentur, in quibus quænam corpora maiorem calidi elementi portionem, quæue minorem adepta ſint, oſtendimus, utq; hāc ipſam ob cauſam calidiora hæc, illa frigidiora natura facta ſint. nam cum uniuerſis nobis calidum inſit elementū à prima ſtatim origine innatum, quam ſortiti ex ſemine ac ſanguine menſtruo ſumus: diſtamus tamē in uicem, quòd magis minusq; alius alio calidus reperiatur: ſunt tamen latitudini huic quidam tanq; termini præfixi, quos ultra ſi temperamentū progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire neceſſe ſit. ut enim plus iuſto refrigerati morbos contra himus frigidos, ſic cum extra ſanitatis campū excalfacti fuerimus febrem incidimus. quinetiam febrium ipſarum quædam exacte ſiccæ habentur, ſi cuti exquiſiti ardores: quædā uero ſumme humidę, quod genus ille ſunt, quas Græci τυφώδεις uel ἐλώδεις appellāt. Quòd ſi alicui uocabula hæc nō admodum placēt, aut res alias iſtiuſmodi nomenclaturis notare conſueuit, huic ego clarum oratione faciam quales eſſe humectas febres dicā, quum à prima ſtatim die ægrotātes ſudant, ſudoreq; ipſo aut parum, aut nihil leuātur, has ego humectas appello febres: ſiccas è diuerſo eas uoco, in quibus ſitis urget uehemens, ac ſcabra uiſitur lingua, duraq; tanquam corium cutis, plurimusq; in uniuerſo adeſt corpore ſqualor. Sunt & aliæ quædam febres totius corporis tranſpiratione tangētibus infeſta, ut & pungi & morderi uideantur, quod ipſum etiam dupliciter fit. nam quod ſentimus aereū ſiccum interdum nobis, interdum humidum, ueluti A uapor quidam appæret, nec iam aliæ in ſanis reperiuntur temperaturarum inter ſe differentiæ, quas à recta declinare temperie dicimus, quarumq; naturalem; quantū fieri à nobis poteſt, intemperiem corrigimus, quæ non poſtrema eſt, ſanitatē tuētis artis pars. Quæcunq; uero temperata natura corpora inſtituit, in his nihil ſe huiuſmodi tāgentibus offert: quippe quę exquiſita temperie conſtant, ut nec caloris defectum ſentiant, quod ſenibus refrigeratisq; accidit, neq; uero exceſſum, quod his euenit, qui labore uſi ſunt nimio, aut æſtiuo ſe ſoli diutius expoſuere, ac multo ſanè minus mordacitatis, aut moleſtiæ quicquā horum obtinet calor. Verum, ut quæ dicuntur apertius intelligantur, optime à nobis fiet, ſi in memoriam balnea reuocabimus, in quibus una cum ſit temperatorum formula, multæ uiſunt intemperies. una enim balnei intemperies ea eſt cum plus, quàm uſus poſtulat, repertum id frigidum fuerit: altera quum ad molestiam uſq; excalfactum ſit: tertia cum nec frigiditatem eius, nec caliditatem damnantes, uapore tum repletum eſſe dicimus, hocq; illud nomine culpamus. Quis em̄ eſt qui neſciat, qui modo homo ſit, temperatam ſæpius nō ſolum aquam reperiri, ſed ad eundem etiam modum aerem atq; uaporē? ſic etiam tēperatus in ipſis balneis lapis eſt, per quem nec caliditate nimia, nec frigiditate, neq; ariditate, nec iam humoris redundantia culpata, uolutari poſſumus. Igitur quemadmodū in aqua, lapide, aere, eodem modo in uapore temperata ineſt caliditas. Qui quoties balneum temperie hac prædituS repleuerit, qui lauātur balneum quidem huiuſmodi damnant, deq; eo quæruntur, non tamen frigidius id, aut calidius appellant. Quòd ſi huiuſmodi etiam aliquid acceſſerit, duplici balneum culpa notāt, frigidum id eſſe dicētes uaporisq; plenum, quemadmodum rurſus nimio cum uapore immoderate calidum. non tradamus itaque hæc obliuioni, neque præ nimia, quam nonnulli oſtentant, ſapientia, quæ uniuerſim hominibus cunctis aperta ſunt, deſtruamus. Verum quoties dicentem de animali audiemus aliquem, quòd huius temperatus calor ſit, intemperatus illius, balneorū recordati cum erimus, non erit ad diuerſum quippiam dirigenda cogitatio, ſed illuc, quo quicunq; communes notiones integras ſeruant, quotidie quum in aliis permultis, tum uero in his de quibus mentionem iam fecimus, balneis, dirigunt transferenda. calidum itaq; balneum eſſe inquiunt, ac frigidum: uaporis item plenū, ſiccumue, atq; aridū ſingulis his nominibus propriam rem aliquam ſignificātes. Eſt igitur præter hæc, quę retulimus aliud quoddam balneū fumo plenum, et eo numeroſiſſimarum ſpecierū, ſiquidē alius ex roboreis lignis, ex ſiculneis alius, oleagineisue cōſtat, ac pro unaquaq; arbore alius, atq; alius. ſed his particulatim differētiis in præſentia nō egemus. ſatis nunc ſit, ſi uniuerſo genere hoc unica nomēclatura atq; intelligentia comprehenſo fumidū eſſe balnei aerē dixero, nihil hic nec calore illius, nec frigore dānato,

aut

aut etiam (ſi forte ita cõtingat) utrobiq; culpato, & quòd calidũ balneũ, & quòd fumidũ ſit. uerum omiſſis iam balneis, age eorum, quæ quotidie domi nobis accidũt, recordare: quoties ẽdium in quibus degimus, nunc humiditatẽ, nunc uero frigiditatem nimiam, aut caliditatẽ culpamus. Num igitur ad eundem modũ domus aerem in magnis ſub Cane caloribus damnamus, & cum repletus is fumo fuerit, an potius hic quoq;, quemadmodum in balneis nonnunq; calore inter ſe nihil quidem diſtant? eſt autem horum alter hoc tantũ unum, nempe calidus aer, alter præter id fumidus etiam. ac càlidus quidẽ aer lachrymas nunq; ciet, cum tamen fumidus, etiam ſi modice calidus ſit, id ſemper faciat. Quam ob rem planũ hoc in loco aperte factũ eſſe arbitror, mordacẽ caliditatẽ, non quòd magis excalfaciat, uerum alia quadam re differre. Quocirca ſæpenumero cum ad flãmam, quæ fumo careat, maximã, proxime acceſſerimus, adeo caleſcimus, propè ut aduramur, nullus tamen, quod euenire in fumo ſolet, morſum ſentit, nec lachrymas oculis mittit. miremur igitur ſi quis ſit qui hanc in fumo quidem ac flamma differentiã deprehendat, in corporibus uero noſtris interdũ quidem uehementiſſimam caliditatem nõ perſentiat, qualis eſt flammæ, interdũ autem qualem fumi, mordacem infeſtamq;. nec ſanè miniore admiratiõe proſequamur, ſi quis animantiũ caloris intemperies, iis quę in balneis domibusq; reperiuntur, proportione reſpondere nõ concedat. Ergo quẽadmodũ alius domus aer eſt fumidæ, alius calidæ ſolummodo: ad eundem opinor aperte modũ diuerſus ab his eſt, in quo accenſarum lucernarum multitudo ſit, aut facis, quę fuliginem mittat. quo fit, ut fumidum alterum uocemus aerem, alterum fuliginoſum, nimirum eum qui ex materia ad plenum peruſta uenit. ſiquidem cum utrunq; flammæ excrementum ſit, hoc eſt inter fuliginem ac fumum diſcrimẽ, quòd fuligo terreæ eſt materiæ ad plenum peruſtę exhalãs: fumus neq; ex peruſta, aut terrea, uerũ ex ſemiuſta, exq; humida terreaq; ſubſtantia compoſita materia fit. Quicunq; igitur in Hippocratis placitis legitime uerſatus fuerit, is demũ didicit eius, quam medici oẽs uſitato iam uocabulo ſenſum latentem tranſpirationem appellãt, qua difflantur corpora, aliam quidẽ talem eſſe qualis uapor eſt, a liam autem qualis aer ſiccus, atq; aliud eſſe, quum quæ uideri poſſunt, exeunt humiditates.

Deſiderantur quædam.

Hæc ſunt quæ attulit Lycus uerba, dum probare nititur, nihil aliũ ab alio differre calorem, quæ iam non quidem dum à nobis refellantur, expectant, cum ipſa ſponte ſua corruant. quid enim tandem ait? Calor qua calor intelligitur, nullam obtinet cum calore alio differentiam. ſi igitur nihil orationi appoſitum ſignificat hoc qua calor intelligitur, ſubtrahamus inde penitus id: ſin aliqd notat, aperte calorem à calore ſecundũ quidem hoc minime, ſed ſecundũ aliud tamen aliquid diſtare monſtrat. nam ſi nulla ratione differt, quorſum attinuit uerbum qua addere. ſin alia quidẽ ex parte differt, hac non differt, ſecundũ id quod differt differentiæ intelligantur. ſi namq; ſecũdum quod unumquidq; dicitur, tantummodo cõſideretur, iam rerum omnium diſcrimina tollas licet. animal quatenus animal eſt, nihil ab alio diſtat animali: plãta quatenus planta, nihil ab alia diſtat planta: arbor quatenus arbor, nihil ab alia differt arbore. nũ propterea animalium differentiæ non ſunt, uolatile, pedeſtre, natatile, aquatile, terreſtre, aereũ, aut mortale & immortale, aut rationale & irrationale, aut domeſticum & ſylueſtre, aut timidum & audax, aut aliorum quæ ſcimus diſcriminũ unumquodq;? nam quid attinet plura referre? Sic etiam inter plantas arbor aliud eſt, aliud frutex, aliud ſpina, herba aliud, ſuffrutex etiam aliud. an potius cum animalia omnia quatenus animalia nihil inter ſe diſtent, tamen has quas modo retuli, uniuerſas, ac præter eas permultas etiam alias animalis eſſe differẽtias uere quis dixerit. nec iam aliter dicendum de plantis. neq; eñ planta à planta eo diſtat, quòd hæc quidem rationalis ſit, illa irrationalis, neq; quòd uolatilis hæc, pedeſtris illa ſit, neq; uero ſecundum aliquam earum quas modo enumerauimus, differentiam. quemadmodum ſanè nec animal ab animali differt, quòd hoc quidẽ frutex ſit, illud ſpina, hoc arbor, illud herba, hoc ſuffrutex, illud cedrus, uerum plantarum potius generi huiuſmodi attribuitur ſectio. Quinetiam morborum differentias Lycus ipſe plurimas collegit. atqui morbus à morbo quatenus morbus, nihil differt, ſicuti nec ſymptoma à ſymptomate, quatenus ſymptoma, horum tamen nihilominus differentias ſcribere aggreditur Lycus, ſicuti lateralis etiam doloris, ac aliorũ morborum omnium. atqui laterum dolor, qua dolor laterum, à laterali dolore alio minime diſtat, cum tamen inter hos alius ſit, qui dolorem ad iugulum uſque, alius qui ad præcordia extẽdat. ad eundem modum alius eſt, in quo infectum colore aliquo ſputum uiſitur, alius huic oppoſitus, in quo nihil expuitur, qui ἄπεπτος à nonnullis uocatur, id eſt, ſputo carens, aliæq; præterea differentiæ plurimæ ſunt, ſecundum quarum diuerſitatem diuerſam etiam eſſe curationem contingit: quas tamen ipſas, ac febriũ præterea ipſarum differentias nobis nititur Lycus tradere. atqui ſiue illæ ob caloris redundantiam, ſiue ob qualitatis mordacitatem fiant, febris cũ febre, qua quidem febris eſt, nulla cõſtituetur differentia. Quãobrem orationem ineruditam adeo perquirit Lycus, ut non ſentiat artes ſe inde planè oẽs euertere: ſiquidem in rei uniuſcuiuſq; differẽtijs noſcendis artes cõſiſtunt, de quo Plato etiã in Philebo prolixius inter ipſa ſtatim libri initia diſſeruit, nec ab illius diſceſſerũt opinione Ariſtoteles, & Theophraſtus, et Chryſippus, & Mneſitheus, ac nullus quidẽ eſt, qui non eadẽ in opere De arte diſſerat de hac oratione. uerba porrò quæ primũ de artium cõſtitutione Plato attulit, ad hũc ſe habent modum: Socrates. Vna quidẽ quæ ore ẽgreditur in nobis uox eſt, ac multitudine rurſus infinita

infinita tum omnium, tum uniuſcuiuſq;. Protar- A
chus. Quid ni? Soc. atq; ex horum neutro ſapien-
tes reddimur, neq; eo quòd infinitum illius ſcia-
mus, neq; uero quòd unum, uerum quod, quot,
qualiaq; ea ſint nouerimus, id eſt demũ quod no-
ſtrum unumquenq; grammaticum reddat. Prot.
uerißime dicis. Soc. nec iam muſicũ quod faciat
diuerſum ab hoc eſt. Prot. quonã modo? Soc. uox
utriq;, & ad artem illam attinet, una in ea eſt. Prot.
Quid ni? Soc. ponamus autem duo, graue, & acu-
tum, ac tertium præter hæc æquitonum, an aliter
tibi uidetur? Prot. ita cenſeo. Soc. nõ tamen pro-
pterea edoctus adhuc probe muſicam fueris, cum
hæc ſola ſciueris, nec niſi ad plenum, (ut ita dicã)
ea teneas, quicquam egeris. Prot. nõ ſane. Soc. ue- B
rum id tum amice aſſequere, cum uocis, quod qui
dem ad eius ſpectat grauitatẽ acumenq;, quot ſint
numero interualla, ac qualia, & interuallorum ter
minos apprehenderis, tum quæcunq; ex his ipſis
factæ compoſitiones fuerint, quas, cum qui ante
nos fuere perſpexiſſent, nobis, qui illos ſequimur
uocandas reliquere harmonias. Nec minus in cor
poris rurſus motionib. alias ineſſe huiuſmodi affe
ctiones cenſent, quas ipſas numeris dimẽſas opor
tere aiunt rythmos, menſuras q; appellare: ſimul e-
tiam illud intelligendum, ad hunc eſſe modum in
re omni de uno ac multis inſimul cõſiderandum.
cum enim hęc ipſa hoc apprehenderis pacto, tunc
ſapiens euaſiſti: cumq; rem quamcunq; aliam hoc
modo cõſideratam tenueris, ſic demum in hoc fa- C
ctus prudens es. ac ſanæ quidem mentis auditori-
bus ſatis hæc fuerat ex Platone audriſſe pro artiũ
uniuerſarum cõſtitutionis indicatione. neq; enim
fieri poteſt, ut uel ſolius rei artifex quis ſit, niſi re-
rum prius differentias teneat: non tamen ab re fue
rit, ſi quemadmodum Plato non cõtentus ſola ſer
monis ſumma in exemplum præter hæc claritatis
gratia addidit, grammaticam ac muſicam, ita nos
exemplum quoq; afferamus, unum artis quidẽ pi-
ctoriæ, ſed eius quæ ſubiecta illi ſit, colorum mate-
riæ. nempe enim hoc etiam in loco affirmemus li-
cet inter colorẽ & colorem qua color eſt, nullum
eſſe diſcrimen, exq; hoc uniuerſas eorum differen
tias tollamus, id quod Plato etiam tandem ipſe in
Philebi notauit principio. cũ enim uoluptates di- D
ſtinxiſſet Socrates, nec eas, qui cum eo diſſerebat
inter ſe diſtare omnes concederet quatenus uolu-
ptates ſunt, ſimillimas q; eſſe illas diceret, huic iſti-
us rationi uerbis his obuiã it Socrates. etenim in-
ter colorem etiam & colorem ó uir diuine ſecun-
dum hoc nihil diſtat, quatenus quidem color ho-
rum unuſquiſq; eſt, omnes tamẽ albo nigrum præ
ter id quòd diuerſum ab eo ſit, etiam contrariſſi-
mum eſſe ſcimus. quin etiã figura omnis cum alia
ſecundum idem genere una eſt, illius tamen parti-
um quædam oppoſitiſſimæ ſibijnuicem ſunt, quæ
dam diuerſitatẽ inter ſe obtinent infinitam, ac per
multa etiam alia ſic ſe habere comperiemus. quare
noli fidem rationi huic adhibere, quæ unum con-
trariſſima omnia faciat. hæc ſunt ferme eius de co-

loribus ac figuris uerba. in q̃bus uero de uoluptate diſputat, ſic habent: Voluptate quidem affici dicimus & proteruientem, & modeſtum, nimirum hoc ipſo quòd modeſte agit, uoluptatẽ etiam ſentire inſanum dicimus, inſanarum q; opinionum, ac ſpei plenum, ac prudenter agentem, eo ipſo q; prudenter agat, nec ſane merito pro inſano habeatur, ſi quis uoluptates has ſimiles inter ſe eſſe utraſq; dixerit. Cæterum quemadmodũ uoluptatum differentias uerbis his Plato breuib. demonſtrauit, plenius autem eas per uniuerſum librũ expoſuit, ſic artiũ in duobus libris diſcrimina explicuit, ſophiſta ac politico. Quid igitur? Scientiarũ ac uoluptatum differentię erunt plurimæ, ac colorum præter hæc, figurarum q;, uocis q; tonorũ, tum etiam ætatum, horarũ, regionum, morborum, rerum deniq; aliarum omniũ, in ſolis uero calidis, aut nullæ omnino erunt, aut quæ cognoſci ab hominibus non poſſint? Cæterũ Lyci ratio hæc unius (ut ipſe quidem exiſtimat) caloris, re aũt uera rerum aliarum omniũ differẽtias tollit, ſiquidẽ rationis uis huius eodem omnibus modo cõuenire poteſt. eadem enim de humoribus quoq; ipſis deinceps dicam, nimirũ nihil eos diſtare inter ſe quatenus humores ſunt: in quo uero inſigniter præter alia peccat, hoc eſt, q; artes etiam uniuerſas de medio tollit, quippe quæ ex ſpecierũ conſtituantẽ differentijs. & Plato quidẽ, cum prius de artiũ conſtitutione in ſumma dixiſſet, exẽplo deinceps rationẽ aperuit, dum oſtendit quemadmodũ cognitis demum conſtituat uocũ differentijs grãmaticæ ars. at Lyci ratio tum hanc, tũ cum illa pariter muſicã tollit, aliasq; pręterea omnes, dum uidelicet uocis huius, quatenus hoc aliquid intelligit unicam cenſet eſſe differentiam. uideto igit quomodo prius quidẽ grammaticam artẽ, deinde uero alias quoq; omnes ratio ipſius tollat. Impoſſibile uideẽ mihi, ac nulla fieri ratione poſſe, uocẽ hanc quatenus int. lligit conſideranti, ut cum alia uoce ſecundũ quidem pronũciationem ipſam, differentiã habeat, cum tamen proprietate quadã differat, nẽpe qualitate, quæ in pronunciatione ponit. Quæ ſanè ratio eadẽ undecũq; eſt, atq; illa quę inter prima Lyci uerba ſcripta eſt, ijſq; ipſis illius uerbis omnib. cõſtat, uno tãtum coloris uocabulo in uocis nomẽ mutato, ut ſi ualida illa futura, hæc quoq; ſit. at ualida hæc nõ eſt; neq; igit illa erit, niſi forte Lyci populares uocẽ ε, non iam diuerſam ab ο eſſe exiſtimauerint, uocẽ aũt ο ab ω differre. ſin has quoq; ipſas diuerſas inter ſe eſſe fatebimur præterquã has α ι υ, tum reliquas quaſcunque literas, hę quidem quatuor & uiginti erũt. quæ uero illarũ differẽtias nouit, ars eſt grammatice, ſicuti muſica quoq; ipſa uocum acumẽ, ac grauitatem callet, quas tamen ipſas quoque nihilo ſane minus Lyci ratio tollit. uox enim quatenus uox eſt, à uoce non diſcrepat, quum uocis tamen mediæ ſonus ſicuti extenta mediarum tono acutior, ita eius quæ prope mediam eſt tono grauior ſit: ac rurſus inter has ipſas uocis extentæ ſonus tono ſubprincipalis mediarũ acutior, eius uero quæ

prope

prope mediam eſt grauior ſonus hemitonio tertiæ diuiſarũ, horumq; deinceps acutiores alij, alij graues, atq; alij deinceps, quouſq; ad acutiſſimum omnium, grauiſſimũq; ſonum perueniamus. Quæ ſane omnia non animaduertit à ſe optimus Lycus tolli, dum dicit, impoſſibile, mihi, nec ulla ratione fieri poſſe uidetur, calorem hac certe ratione conſi
* deranti qua intelligitur, nempe ſecundum calefactionem uti ab alio item calido differat. mirum uero, ni dum inter colorem quoq; qua color eſt differentiam eſſe ullam negat, pingẽdi artem de medio tollat, quæ rubrum, album, nigrum, flauum, atque alios id genus colores ſub oculos ponit. magis ſcilicet perſuadebit, quæ de coloribus affertur ratio, quàm quæ dicta eſt de calido. calidum enim à calido diſtare quidem, non tamen alterum alteri contrarium eſſe dicimus: colorem uero à colore nõ diſtare ſolum, ſed etiam albo oppoſitiſſimum eſſe nigrum. Dicet hic Lycus, quo nam tãdem fieri modo poteſt, ut color qua color intelligĩ colori contrarius ſit? et uere quidem, (ita me Diĳ ament) exiſtimabit, colorem, quod quidem ad colorem attinet, colori contrarium nullum eſſe. uerumtamen quemadmodũ uerum hoc eſt, ſic etiam illud, nempe nigro album nõ ſolum differre, ſed hactenus etiam differre, ut cõtrariſſimũ illi ſit. & quonã tandem pacto fieri poteſt, dicent fortaſſe ij, qui Lyco omnia deferunt, ut idem unũ ſimul ac contrariſſimum ſit, ſicuti in nigro et albo. quibus hoc ſaltẽ dicemus, ut ſiquidem impoſſibile eis uidetur idem ſimul cum nigro album eſſe, ſimul etiam illi contra
C rium, alterum horum eligãt. Nam Plato, quemadmodũ ſanè & Ariſtoteles & Theophraſt. fieri poſſe exiſtimat, alterius ab altero cũ genere idẽ ſit, tantam tamen habere ſpeciei differentiam ut contrariſſimum ei ſit. at ij, ſi non ſermonem uerum eſſe utrunq; cenſent, manifeſtiorem eligant. porrò manifeſtius eſt, quãto id etiam magis apud omnes in confeſſo eſt, nigro contrarium eſſe album. quòd ſi uerum hoc eſt, uerum autem ſermonẽ utrunq; eſſe poſſe negant illi, & qui nigro contrariũ eſſe album dicit, & qui idem, non ſanè recte exiſtimant, cum à nigro quatenus color eſt, nihil differre album dicunt. Atq; is quidẽ qui in Platonis libro cum Socrate una diſputat, uenia fortaſſe dignus ſit, dum à diſſecanda in differẽtias uoluptate Socratem pro-
D hibet. nuſquam enim iſtiuſmodi adhuc inuenieba tur liber, qui fieri poſſe doceret, ut tametſi multa multis genere eadẽ eſſent, eouſq; tamen differrent, ut contrariſſimã ſibĩ̃ nuicem ſpeciem, naturamq; obtinerent. cum uero ſcriptus aliquãdo à Platone Philebus ſit, in quo rei docet ueritatem, ſiquidem librum hunc Lycus nunquã in manus legendum ſumpſit, hominis doctrinam ſuſpicio, ſin quum legiſſet, nõ intellexit, tamen ingenij perſpicacitatem demiror. quòd ſi poſtquam intellexiſſet, perſuaſus inde nõ fuit, felix eius iudiciũ agnoſco. prò deum immortalem, reperietur aliquis, qui dialectica ipſa ne à limine quidem ſalutata ſermones interroget? Græcum tu aliquem inuenias medicum, grammaticum, rhetorẽ, philoſophũ, alium omnino quempiam, qui modo literis incumbat, qui Platonis nõ legerit Philebum? quanq; quid Philebum dico? neq; enim in eo ſolum propoſitam rationem edocuit Plato, ſed in libris multis etiam alijs mentionem de hoc fecit, ex quibus unum ſaltem oportuerat optimum Lycum euoluiſſe, eum qui ſermones perquirere ſcitẽtificos ſtudebat, cum turpe ſit eum qui Hippocratẽ redarguere conatur, & ſermones interrogat (ut ipſe quidem exiſtimat) quod uolũt perficientes, uideri ne prima quidẽ tenere eorum, quæ inter philoſophos tractantur. Cæterum admirãdum ſanè de humoribus exemplum attulit. hoc eſt eñ quod uult, quatenus humores omnes ſunt, nihil eos inter ſe diſtare: ſecundum quòd autem ij
B quidem acidi ſunt, illi uero acerbi, ij ſalſi dulces, illi, ſecundum hoc differre, in quibus ſuam ipſe uocem ignorat. cum enim qua humores differunt, dicat, arbitratur inde ſe nullum eſſe in his diſcrimen probare, fruſtraq; horum differentiam Hippocratem attuliſſe, fruſtra etiam uniuerſum de ſuccis opus conſcripſiſſe Theophraſtũ. atqui uocabulum quoq; hoc ſuccus humoris differẽtiam quandam præ ſe fert, quæ item, tametſi humoris differentia quædã ſit, nihilominus in plures ſecari poteſt differẽtias alias. uerum nihil ſanè admiratione dignum ſit Lycum, qui eouſque rerum ignarus eſt, ut putet aſtringentem in aceto ineſſe qualitatem, hanc aduerſus Hippocratem auſum fuiſſe cõtradictionem ſcribere. quæ enim tam ſunt manifeſta, Anazarbeus quoq; Dioſcorides nouit, tum quicunq; de
C materia commẽtarios ſcriptos nobis reliquere, in quibus alia quidem ſalſa appellant, alia ſalſilagino ſa, alia amara, alia dulcia, alia auſtera, alia acerba, alia adſtringentia, alia acria, alia acida. at eminentiſſimus Lycus, aut quod inter acidam aſtringentemq; qualitatem diſcrimẽ ſit, penitus ignorat, aut guſtandi amiſit uim, prorſus ut nullam humorum differentiã percipiat. apparet enim eum non alium ex aceto, quàm ex pyro, aut meſpilo aliquo, aut pomo, aut cydonio ſenſum capere. atqui omnes homines ex pomis quædam acida uocant, quædam aſtringentia, nonnulla dulcia, ſicuti mala quoque punica opinor tum acida, tum aſtringẽtia, tum uero dulcia appellãt. at in uinis adſtringens qualitas
D ab acida ſeparata ut bonitas à uitio eſt, quorũ quæ aſtringenti qualitate prædita ſunt, generoſa ſunt, acidum uero ſecundum naturam nullum: quin ſi quid his uel parum acoris acceſſerit, cõtinuo ut in acetum mutẽtur, fore ſuſpicamur. fortaſſis igitur, neq; oxylapathum neq; oxalida Lycus à lapatho & lactuca diſtinxerit, quibus ut adſtringentis qualitatis ne minimum quidem, ſic acidæ plurimum certe utriſq; ineſt. mirũ igitur profecto ſit, ſi quum ab acida qualitate denominata iſta ſint, nihil illius acetum participet, quod ὄξος Græcis dicitur. ita fit, ut qui ne cõmunes quidem ſenſus integros ſeruat, Hippocratem accuſare Lycus audeat. itaque multo ante quæſtionem nouit, quæ naturales de humorum numero tractant. ſecundum enim hoc

nihil

nihil uidetur inter humorem & humorē diſcrimi-
nis eſſe, quatenus quidē humor eſt, ſcirem igitur
perlibenter cuinam tandem rei differentiæ conue-
niāt hæ, dulcis, acidi, acris, amari, ſalſilaginoſi, ſal-
ſi, acerbi, auſteri, aſtringētis, pinguis. nam ſi humo
rum differentię nō ſunt, erunt fortaſſe aut uocum,
aut colorum, aut odorum, aut tactu notę hæ nobis
fient, cū præter hos ſenſus teneamus alios nullos,
ſed quinque in uniuerſum ſint, guſtus, auditus, ui-
ſus, olfactus, tactus, & ut res alias ſenſibiles ſenſi-
bus aliis, ſic humores guſtu dignoſcamus. porrò ſi
cuti in humoribus differentiæ inſunt multæ, ſic e-
tiam in ſenſibus, qui tamen, qua ſenſus ſunt, nihil
diſcrepant. uerum Lycus egregie ſcilicet in diale-
ctica inſtructus, non permittet, ut aut humorum
quas diximus, differentias colligamus, aut ſenſuū, B
quas tamen nouere omnes, aut etiam colorū, nem
pe album, nigrū, fuſcum, flauū, fuluum, rubrum,
puniceum, cœruleum, quando nec color à colore
quatenus quidem color eſt, diſtat. Delirant itaque
medici pariter ac philoſophi omnes qui putant co
lorum quidem eas eſſe differētias, quas diximus,
humorū autem acidum, amarum, acre, tum quaſ-
cunque paulo ante retuli, ſicuti ipſorum quoq; ſen
ſuum, cum nec color à colore, quatenus color, ne-
que à ſenſu ſenſus, nec; ab humore humor diſcre-
pet, quo ſane pacto nec à febre febris differt, quip-
pe nec à calore calor diſtat. Ergo planè deſipiunt
medici quicunq; febriū differentias tradidere mul-
tas, ardentem, lipyriam, hepialam, typhodem, pe-
ſtilentem, hemitritæam, quotidianam, tertianam, C
quartanam. Quin Lycus etiam ipſe febrium alibi
differentias ſcribit ſicuti aliarum quoq; rerum fere
omnium. Quid igitur in mentem illi uenit, ut nūc
diſſectionis in proprias cuiuſq; differentias obliui
ſceretur? adeo ut nec in ſuccenſo ex paleis igne, cu
iuſmodi ad fabre faciēdum aurum uti ſolemus, ul-
lam ineſſe differentiam exiſtimet, qui tamen ab iis
qui materias diuerſas ſortiūtur, differt. nam tamet-
ſi ab igne ignis, duntaxat qua ignis eſt, nihil diffe-
rat, maioris tamen ac minoris ratione differt, cum
fieri poſſit, ut alius alio uehementior, infirmiorq;
ignis ſit. & eum quidem qui ex paleis conſit eſſe
inualidiſſimum arbitratur, ad aurumq; conflan-
dum appoſitum ait: liquefieri enim ac diffluere, ſi
uehementiorem experiatur flammam. enimuero D
optime Lyce, dixerit fortaſſe ei quiſpiam, ſi quo-
modo flammæ generentur naturales philoſophos
quærentes audiiſſes, earum opinor differentias in-
tellexiſſes. itaq; nos quàm poterimus breuiſſime,
præciſum ſermonem tibi de his nō paruum expli-
cabimus. uidiſti opinor materiæ quæ comburitur,
extra lationem fieri quandam particulis inter ſe di
ſperſis, quas inter aer quidam interceptus neceſſa-
rio quidem concaleſcit, non tamen exiguam obti-
net ſecundum magis minusq; differentiā, tum cor
porum quę ſurſum feruntur, nō in unaquaq; flam
ma æqualia uiſuntur ſpatia, quo etiam modo exha
lationis natura ipſius diuerſa eſt. uerum tam mag-
nitudine & paruitate inter ſe differūt, quæ ex com

buſta materia exiliunt particulæ, quàm denſitate A
etiam, ac raritate, tum quòd ſemuſtæ hæ ſint, illæ
uero ad plenum aduſtę, tum uero in uniuerſum, q̃
hæc magis, minus illa correpta igne ſint. cum igi-
tur tanta in his differentia appareat, tum uero qui
illa excepit aer interdū magis, interdum etiam mi-
nus cōcaleſcat, arbitror diuerſitatem neceſſario in
gentem, ac nō paruam eſſe flammæ differentiam:
nam miſtionis inæqualitas eſt, quę differentiarum
faciat multitudinem. Cæterū quemadmodum te-
mere de igne pronunciauit Lycus, ad eundem e-
tiam opinor modum aberrat, cum poſtquā tripli-
citer calidum multum accipi dixiſſet, unūquodq;
ſignificatorum enarrat. Etenim aliter calidum in-
quit multum ſecundum ſubſtantiam, aliter ſecun-
dum qualitatis intēſionem accipitur, atq; aliter ſe-
cundum functionis proprię robur. ſed nec ſecun-
dum ſubſtantiā multum ineſſe in his qui creſcunt,
calidi, utpote in exigua corporis mole, nec; ſecun
dum qualitatis incrementum, quando calidius q̃
quod in uigentibus ætate ſit, haudquaquam appa
reat, in ſolo tamē functionum propriarum robore
eorum qui creſcunt excedere calidum cōcedit, im
proprie tamen dici. ſunt porrò quibus hæc often-
dit plurima eius uerba: uerū ego more meo factu-
rus uideor, ſi quod in ſuperioribus feci, nunc quo
que faciam. nam & illa complura cum eſſent, non
omnia adſcripſi, ſed opportuniſſima quæq; elegi.
Ad eundem igitur modum nunc quoq; faciamus,
ac quæcunq; ex illis ad propoſitum maxime con-
ferre uidebuntur, exaremus hic. Et alterū quidem
ſermonem hoc concludamus fine. Nunc ad reli-
quum tranſeamus, etenim meminiſſe debetis du-
plicem me ſtatim ab initio propoſuiſſe quæſtio-
nem. alteram an recte Hippocrates uerbum inna-
tum addiderit, alteram an recte dictum ab eo ſit,
plurimum ineſſe iis qui creſcunt, caloris, atq; alte-
ram quidem quæſtionem quum abſoluerimus, ad
eam quæ reſtat, ueniamus, incipiamusq; diſqui-
rere an dictum recte ſit, plurimum in iis qui cre-
ſcunt caloris ineſſe. Itaque in comparatione alte-
rius calidi cum altero tria ſunt quæ in diſquiſitio-
nem ueniant, plurimumq; inter ſe diſtantia. primū
quid ſit. plus aliud alio calidum eſſe: alterum quid,
aliud alio calidius: tertium quid aliud alio calidū
ualidius. ſi quis igitur à nobis quærat, cuiuſmodi
ſit quod plus aliud alio calidum eſt, quod tale pro-
portione ſit reſpondere debemus: quomodo etiam
interroganti, quale nam ſit, quod alterum altero
plus humidum eſt, reſpondebimus. nam quemad-
modum hic interrogatio primū in id quod dictum
eſt, tendit, par eſt ut nihil reſpondeamus aliud, q̃
hoc unum, nempe id quod ſubſtātia ſuperet, ſiqui-
dem plus humoris amphoram dimidio continere
dicimus: ad eundem etiam in calido modū, ſiquis
hac eadem interrogatione perquirat quale nā ſit,
quod plus altero calidū eſt, nihil ſanè aliud reſpon-
dere conueniet, quàm quod ſubſtantia plus ſit, ni-
mirū eo quòd plus in eo ſubſtātiæ ſit, & maiorem
capiat locum: ac nihil ſanè prohibet, ut in eodem

& plus inſit calidi, & minus tamẽ caloris, æque ac humidum, quod plus ſubſtantia eſt, minus tamen eſſe diffuſum poteſt. Ergo ad interrogationẽ hanc recte hoc pacto reſpondebimus. Rurſus cum hoc quæritur, cuiuſmodi ſit quod alterum altero calidius eſt, recte dicemus quod intenſiore caliditate eſt, etiamſi in minore ſubſtantia reperiatur. quemadmodum enim cum quis interrogat, quale nam ſit, quod alterum altero candidius eſt, nõ ſanè perperam reſpondemus, cum quod qualitate candida intenſiore ſit dicimus, quo ſanè modo, niuem, etiamſi exigua eius ſit quantitas quocunq; alio albo candidiorem eſſe affirmamus. ſicuti quoq; ad interrogantẽ qualenam ſit quod altero humidius eſt, recte reſpondemus, quod fuſum magis ſit, uti aqua melle ac pice humidior, etiamſi exigua ad- B modum aquę ſubſtantia ſit, mel autem & pix longe uincãt. ſic etiam de calido interrogati quale ſit quod alterũ altero calidius ſit, recte reſpondemus, quod caliditate intenſiore ſit, cuiuſmodi ignis habetur, licet in exigua id ſubſtantia conſideretur: alterum autem quod cum hoc comparatũ tepidius calidum eſt, maiorem quàm hoc ſortitum ſubſtantiam ſit, & hoc quidem pacto ad hæc reſpõdemus. ei uero qui quærit qualenam ſit alterum altero ualidius calidum, non eadem erit ſicuti prius, parata reſponſio, cum neq; quod caliditate intenſiore ſit, neq; quod in ſubſtãtia ſpectetur maiore reſpondere debeamus, ſed quod operis perfectiõe excellat. Cæterum quod dico ad hunc ſe habet modũ. multa uiſunt caloris opera, quippe quod alia fundat, C alia congreget, ac ualde plurima tranſmutet, atq; (ut priuatim dicamus) in corporibus noſtris, alimentum in uentriculo concoquit, atq; inteſtinis, confectumq; id in corpus deducit, ad ipſumq; immutat, noſtriſq; inoleſcere id corporib. facit, concoctione nimirum, atq; augumento. Ergo alterum altero ualidius dicetur calidum, quod iſta præſtare magis poterit, atq; hoc non id ſemper eſt, quod aut qualitate intenſiore ſit, aut ſubſtantiæ plus habet. ſæpius namq; minore præditum ſubſtantia, ac caliditate minore perficiẽdo operi efficaciſſimum reperitur. ſicuti enim antea dicebamus, non quod intentum maxime, ſed quod maxime commenſuratum ſit, ut propriũ nobis opus præſtet, ualidius eſt, quando quod inſigniter calidum fuerit, inter- D dum etiam nocumẽtum operi inferat, cuius rei ſatis eſſe argumento poſſunt quę prius de calidi proprietate expoſui. Cũ hæc ita ſe habeant, ſintq; tria, ſicut prius diximus, quę in comparatione alterius calidi cum altero, in diſquiſitionẽ trahantur, hocq; in loco Hippocrates quæ creſcunt, plurimum habere calidi innati dicat, de tribus unum fateamur neceſſe eſt. aut enim proprie uoce hac uſus falſi aliquid dixit, aut ſimul et male uoce hac utiſ, & falſi aliqd dicit, aut ut uerũ aliquid dixerit, uoce tamen uſus falſa ſit, neceſſe eſt. nam ſi plurimum in iis qui augentur ſecũdum ſubſtantiam ineſſe calidi dicat, ueluti ſi quis plus q̃ amphora cõtinere humidi dixerit, q̃d duplo maius uas ſit, uoce uſus quidẽ probe erit, uerum falſi eum quippiam omnino protuliſſe neceſſe fuerit, ſiquidem in iis qui creſcũt plus ſecundum ſubſtantiã calidi non ineſt, cum nec maior horum corporis moles ſit quàm ætate florentium, ſenumq; at innatus calor ad uniuerſi corporis molem diſtributũ eſt: ſin eo q̃ intẽſior horum caliditas ſit, plus ineſſe in iis qui creſcũt caloris dicat, quemadmodũ ſi quis cum niuẽ alba aliqua re alia candidiorẽ affirmare uolens, nõ illã quidẽ eſſe candidiorẽ, aut cãdidã magis, ſed in ea plus ineſſe candoris dicat, uideri poterit utrobiq; aberraſſe Hipp. dum nec uoce recte utitur, & alioqui falſi aliquid pronũciat. & praue quidem uoce uſum eum fuiſſe uideri hinc poterit, cum uoce hac, qua in maiore ſubſtantia explicanda utimur, abuſus ipſe fuerit, dum intenſiorem quandam caloris qualitatem oſtendere nititur: falſum autẽ quòd dixerit, hinc uidebitur, quòd quum in iis qui creſcunt intenſiore non ſit qualitate calor, non ſanè recte calidiorẽ eſſe ætatis huius quàm aliarum calorem dicemus, cum hunc ille in iis qui creſcunt eſſe intenſiorem affirmet. Quòd autem minime uerũ ſit, magis eſſe in iis qui creſcunt intenſum calorem, facile unuſquiſq; diſcat licet, cũ caloris in iis qui creſcunt, maiore ſecundum excalfactionem intenſione prædicti inuentum ſignum nullum ſit. Nam quod ab eo in libro De natura humana, quod plurimum in iis qui creſcunt caloris inſit, ſigni affertur, ſtultum penitus eſt: etenim calidiorem eſſe ętate priore hominem pronunciat, coniecturã ex eo quod nunc maxime uiget, incremento faciens. neque enim uidet, inquit, ac præter naturã dum augetur corpus, in contrarium grauitati ſuæ locum raperetur alimẽtum, niſi ualidum aliquid eſſet, quod cogeret. nam hoc, non quòd magis ſecundum excalfactionem calidum intẽdatur, ſed quòd ualidius ſit, ſigni eſt. porrò autem ualidius, ſicuti antea diximus, nõ id eſt, quod intenſiore caliditate præditum eſt, ſed quod ad perficiendũ opus temperatũ maxime ſit. Quam obrem, cum ita hæc ſe habeant, ſiquidem hoc pacto Hippocrates ea quæ creſcunt plurimum habere caloris innati dicat, dupliciter errat, partim q̃ non recte uoce utitur ipſa, partim etiam quòd falſi nonnihil alioqui pronunciat: ſin autem, quemadmodum tertio loco dicebam, plurimum eſſe in iis qui creſcunt calidi ad hũc modum intelligat, ut ualidiſſimum ad opus perficiendum ſit, quod ex eo quod temperatum maxime ſit, prouenit, nõ quod aut maiore ſubſtantia, aut caliditate intenſiore notetur, uoce ille quidem uidebitur non recte uſus, propterea quòd cum ualidiſſimum debuiſſet calorem eſſe dicere, plurimum dixit. ſed tamẽ quod dictum ab eo eſt, recte dictũ uideri poterit, nam ad hunc modum augmentum ab innato calore fit. ergo quemadmodum dictat ratio, quin is, in iis qui creſcũt ualidiſſimus ſit, fieri nullo pacto poteſt: ac mihi ſanè recte de hoc dictum placebit, quod in libro de Natura humana dicitur: neceſſe enim eſt quod augetur, atq; ita ui procedit corpus, calorem ualidiſſimum obtineat. Cuiuſmodi tandem ſunt

hæc

hæc Lyci uerba? plurima illa quidem, ſed quæ ni-
hil præter ea quæ nos ante diximus, explicent. ſi
namq; ſubſtãtiæ cõmenſurata mole plus eſſe in
iis qui creſcũt calidi Hippocrates ait, falli eum opi
natur, propterea quòd manifeſto minus in pueris
ſpectẽ corpus: quòd ſi id dicat, quod calore inten
ſiore ſit, huic rurſus apparẽtia obſtare ait. ſin quod
opus ualidius præſtat, uere quidem hoc dici conce
dit, uoce tamen illum non recte uſum fuiſſe affir-
mat. non eñ plus oportuiſſe, ſed ualidius ad opus
perficiẽdum dicere eorum qui creſcunt, calidum.
Verum uidero optime Lyce, dicet hic fortaſſe ali-
quis calumniæ eius in Hippocratẽ apologiam me
ditans, ne uana quę dicuntur ſint. Iam primũ enim
calidum quod ſecundũ ſubſtantiam eſt, non abſo-
lute ita corporis uniuerſi mole dijudicaẽ, uerum,
quemadmodum ipſemet aliquando Lycus alibi di
xit, maximum eſſe hominis cerebrum affirmans,
nõ quidem accepta abſolute magnitudine, ſed ha
bita potius animalis cum animali proportione. er-
go ſicuti paruulũ adeo puerum, maius habere ele
phante maximo cerebrum affirmat, non ſola habi
ta corporis magnitudinis conſideratione, ſed adhi
bita præterea proportiõe, ſic etiam feciſſe illum in
calido corpore oportuit, examinatione antea facta
corporum quæ in nobis ſunt, quodnam innatum
ſit, id eſt primogenitum, quod ἀρχέγονον uocant.
ſiquidem ipſe etiam nomen hoc ſcit & in Hippo-
cratis libris ſcriptum reperiri, & pro eo accipi cor
pore, quod primitus generãdis adſit, id eſt, ex quo
primam ſortiũtur generationem: quod quid aliud
quæſo ſit, q̃ ſanguis menſtruus ſemenq; Ego cer
te nihil noui præter hæc tertium. Quoniam autem
corporis in iis quæ generantur, ſubſtantia ex his
conſtat principiis, quæ prima exacte fuerit conſti-
tutio, non ex pluribus iis quæ diximus, ſed ex ſo-
lis corporibus conſtabit, quanquam cur primam
exacte dico? Si namq; qualis ab Hippocrate expo
ſita ſit dierũ ſex genitura recordabimur, innatum
adhuc in illa corpus permanere dignoſcemus, cũ
antequam aliqua oſſis, aut uenæ, aut arteriæ, aut
nerui, aut cartilaginis, aut ligamenti in fœtu natu-
ra appareat, unum ei corpus calidum innatũ ad-
ſit. Sanguinis enim grumo perſimilis, molliſq; ca-
ro, ac effigie carens, primum fœtus excipit effigia
tionem, tanquam ſanguinis ubices, ut Hippocra-
tes nominat, continentẽ, ex ſeminis ſubſtãtia ipſa,
cum candor ei adſit. fiunt deinde ob multã, & quę
aſſidue fit, mutationem oſſis lineamenta quædam
ac cartilaginis, & ligamenti, & nerui, & arteriæ, &
uenæ, quo quidem tempore innatus adhuc per ſe
uerans calor fœtus ipſius corpus eſt. uerum quo
magis magiſq; creſcit fœtus, eo ſanè minus reddi-
tur calidum illi innatum corpus, quòd nihil quàm
ſanguis ſemenq;, aliud eſt. Corporum uero acqui-
ſitioni uarietas accedit quædam, cum eorum quæ
enumerauimus innatum animantibus nullum ſit,
ſed acquiſititia omnia habeanẽ. Quòd ſi fieri poſ-
ſet ut totum aliquando animal ex oſſibus, aut ner-
uis cõſtaret, hoc ſanè modo innatus deperderetur
calor. Nunc fieri quidem hoc nõ poteſt, ut tamen
maior oſſium, cartilaginum, ligamentorũ, neruo-
rum, arteriarumq; ſubſtantia ſit fieri poteſt. Quam
etiam ob rem quæ extremã ſenectutem agunt ani
malia, cum ſanguineæ naturæ minimũ obtineant,
tota fere ex ſolis oſſibus, neruis, membranis, liga-
mentis, arteriis, uenis, cartilaginibusq; conſtant.
nam inter animantis partes ſola eſt caro quæ ſan-
guinea ſit, quam quę conſenuere corpora minimã
in ſe cõtinent, & eam tum ſanguine præditam exi
guo, tum duriorem, aliarum uero partiũ quæ ſan-
guinea ſit nulla eſt. Connati igitur corporis quod
ab efficaciſſima, quæ in eo eſt qualitate innatũ ca-
lidum appellatum fuit, non abſolute ita metiri ma
gnitudinem oportet, ſed facta potius cum non in-
natis comparatione, eorum inter ſe inſpicere pro-
portionem debemus. Quemadmodũ enim in bal-
neo uaperem, ſiue ſumum malis, multum, aut hu-
iuſmodi eſſe aliquid dicimus, non ita abſolute ad
domus referẽtes magnitudinem, ſed ad proprium
potius balnei aerem. ad eundem etiam in homine
modum, aut multã, aut paucam eſſe innati caloris
ſubſtãtiam dicemus, facta cum non innatis corpo-
ribus comparatione. ut enim cuncta in infantibus
ſanguinolentiſſima reperiũtur adeo, ut in oſſibus
quoq; nonnihil huiuſmodi appareat, contrà in ſe-
nibus fit, ut exanguia maxime cũcta ſint, uſq; adeo
ut caro quoq; huiuſmodi ſit, quam etiã ipſam mi-
nimo præditam ſanguine obtinent. corpus porrò
calidum innatum ſanguis erat. quare ex his colli-
gitur, et ijs qui creſcunt plurimum ineſſe corporis
calidi innati, & ijs qui conſenuere, minimum. ſic
etiam ſemen quod ex ſeroſa humiditate, ac ſpiritu
qui in ea eſt, conſtat, in his quidem qui conſenue-
re, exiguum admodũ eſt, at in horum qui creſcunt
corporibus, plurimum: atq; inter ipſos in his potiſ-
ſimum, qui nati nuperrime ſunt, quemadmodum
in cõmentarijs De ſemine demõſtrauimus. Num
igitur ambiges, an eorum qui creſcunt facile abſu
matur, atq; diffluat corpus? at qui in cæteris non te
ſane fugit, aquam calidã, aut oleum, aut ſi quis eſt
alius id genus humor exiguo temporis interuallo
per halitum digeri totum, id quod neq; in terra no
tari, neq; in lapide poteſt, nec iam in alijs, ſi qua fri
gida & ſicca natura ſunt. nam ut duæ ſunt in uni-
uerſa rerum natura, quæ per halitũ facile digeran-
tur qualitates, caliditas atq; humiditas, ſic ediuerſo
quæ perdurent duæ, ſiccitas ac frigiditas. Quã ob
rem nihil uideri mirum debet, ſiquidẽ puerorum
ob humiditatem & caliditatem facile diffluãt cor-
pora, ſenum uero non facile, ut qui à frigiditate &
ſiccitate coagmentata ſubſtantiam obtineãt. Qua
re quę in te dici rectius poſſent, alteri obijcis Lyce
optime. Certe principale documẽtum quoddam,
quod nullus, qui modo legitime introductus in di
ſciplinas ſit, neſcit, uiſus es ignorare. nam multam
ſubſtantiam, quæ ſimplex ſit, corporis quidem di-
iudicat moles, at quæ ex diuerſis componitur eo-
rum quę immiſta ſunt, proportio, ſicuti cerebrum
etiam, aut aliarum partium aliquam, ad quem ſa-

nè modũ ĩ quoquè qui uinum aqua bibendi causa miſcent, aut uini, aut aquæ eſſe plus, aut horũ neutrum ſuperare dicunt, cum forte commiſta ita temperate ea fuerint. Tam uero obſtupidus nullus eſt, ut cum ad uini dolium aquæ heminam addiderit, plus eſſe in dolio aquæ dicat quàm in paruo poculo ſit, cum uerbi gratia ex tribus qui in eo cõtinentur cyathis, unus aquæ, reliqui autem duo uini fuerint. Lycus porrò ipſe medicamẽtum quoq; quod tetrapharmacum appellant ex cera, adipe, pice, ac reſina æqua omnium portione conſtans, non plus continere opinor picis dicet, ſi quis duplam illam iniecerit. Verũ hic quoq; iubebit nos animaduertere, utrum tetrapharmaco medicamento plenum dolium totum ſit, an uero paruum aliquod uaſculum, ac deinde plus in dolio ineſſe picis dicet, q̃ uaſculo, etiã ſi in altero æqua omnia portione inſint, in uaſculo autem picis ad alia duplũ ſit. Quòd ſi igitur omnia huiuſcemodi errata cũ cætera non poſſint, ſecundũ proportionem, ac miſturam multum diſcernit, quod ſimpliciter ita ſecundum communem menſurãdi modũ dicitur, nõ ſanè ad eum ſe res modum habet, quemadmodum Hippocratem Lycus reprehendit nam tam eſt in ijs qui creſcunt caloris innati ſubſtantiæ plurimum ad aliorum uidelicet proportionẽ, quàm etiam unà cum hac, qualitatis, ſiquidem à ſubſtantijs ſeparari propriæ qualitates nequeunt, uti ſanè nec facultates. atq; ad hunc modum ſi in tetrapharmaco plus iniectum facta ad alia proportione, picis fuerit, non eius tantũ ſubſtãtię, ſed etiã qualitatis, facultatisq; plus ineſſe dices, ob idq; humorem etiam, quicunque is picis ſit, auctum eſſe. Itaq; planum factũ eſt, ſecundum tria quæ Lycus ſcripſit, multi ſignificata, tã in tetrapharmaco plus ineſſe picis, dici poſſe, quàm caloris innati in animantibus. Atq; hoc in his, in quibus quæ admiſcentur, tota inter ſe non cõtemperantur, manifeſtius fit, nempe ſecundum tres, quos Lycus retulit modos, plus alterum altero eſſe dici, ſicuti ſanè in hoc, quod inter uſitatiſſima eſt, medicamento, ex iride, ariſtolochia, orobi farina, ac thure, æquo omnium pondere confecto, poterit quis, cæteris æquis ex his unũ aliquod triplicatum immiſcere: ut ariſtolochiam uerbi gratia, in qua miſtura dici uere poterit ariſtolochiam & ſubſtantia, & qualitate, & efficacia reliqua exuperare, atque huius ineſſe plus. idipſum de balneo quoq; pronunciare licet in quo nõ ſolum contemperatus inſit aer, ſed etiam fumi uaporiſq; aliquid accedat, ex quibus interdum fumi, interdũ uaporis plus eſſe continget, quomodo etiam naturalis nonnunquam balnei aeris plus. porrò abſolute ita pronunciatum plus ſecundum ſubſtantiæ intelligimus exuperantiam, cum qua unà qualitatem, & quæ ab hac fit, efficaciã augeri neceſſe eſt. ſuppo namus igitur maiorem reliquis duobus fumi ſubſtantiam reperiri, recte hic fumi ipſius qualitatem etiam, ac efficaciam maiorem eſſe dicemus, quum tamen in cõfeſſo ſit qualitatem qualitate maiorem non effici, ſed uehemẽtiorem, ſicuti nec minorem,

A ſed imbecilliorem. uerum is uocabulorũ uſus tam in uniuerſa uita, quàm in artibus omnib. frequentiſſime uſurpatur. Qua in re quid attinet aliorum mentionem facere? cum manifeſtum orationi noſtræ à febribus etiam ipſis ſumere teſtimoniũ poſſimus, quas nunc maiores, nunc etiam minores factas eſſe dicentes quotidie audire omnes licet, & alium alio aliquando plus, aliquando minus febricitare, atque de eodem etiam heri quàm hodie. Ad hunc igitur modum quum ſupponatur ſecundum qualitatẽ multum dici, nihil uideri mirum debet, ſi in quo balneo maior ineſt fumi ſubſtantia, in eo maiorem etiam factam eſſe qualitatẽ dicamus, uti efficaciam quoq; ſiquidem proprio utemur uocabulo ualidam uehementioremq;, ſin eo abutemur,
B maiorẽ copioſioręq; nominabimus. quippe mordicus oculos fumus uellicabit, quo magis eius aucta ſubſtantia fuerit. quapropter cum ſubſtãtijs unà propriæ etiam earũ qualitates excreſcant, atq; efficaciæ non perperam quis in huiuſcemodi balneo plurimum ineſſe fumi dixerit. Rurſus, ut dicebamus, uaporis quidem ac fumi æquæ ſupponantur portiones, plurimum autem propriæ aeris ſubſtantiæ ineſſe, quæ innato animantium calori proportione reſpondet, ac generaẽ: hic ſanè in balneo caloris proprij plurimũ ineſſe dicetur. num igitur diſſimile huic eſt, quod in animãtium humoribus inſpicitur, ex quibus in uaporẽ reſolutis reſultans calor extrinſecus tangentes ferit? etenim alius ſanguinis accenſus calor eſt, pituitę alius, ut in flaua,
C atq; atrabile alius. ergo in pueris plurima ſanguinis ineſt ſubſtantia, nimirum ſecundũ miſturæ proportionem (nam in hoc ueluti ob lethargum dormitantes identidem excitandi ſunt, qui talia effutiunt, qualia Lycus ſcripſit) & quæ præterea cum ea unà increſcit qualitas huiuſmodi, qua mitem ſe ac tangentibus amicam, nõ iam aduerſam mordacemq; præbeat, necnõ etiam efficaciæ, ſecundum quam nequaquam nidoroſæ concoctiones fiunt, neq; uero, uti in pituita aridæ. Omnibus igitur Lyce optime modis plurimũ ijs qui creſcunt, caloris innati ineſt, quocirca nihil iam deliquit Hippocrates, at te potius ipſum cõuiciatorem eſſe deprehendimus. planum enim ex ijs quæ ſcripſiſti, fecimus, ut à nullis introductus præceptoribus fueris, quo
D Hippocratis dogma aliquod percipere potueris, utq; manifeſto quæ prorſus ignoras ipſe reprehendas; tum contradictionem moliri ignorantiæ plenam declaratus es eam, qua artis uniuſcuiuſq; conſtitutionem demoliendam aggrediebaris: cumq; eorum quæ de his ſæpenumero ſcripſit Plato, nihil teneas, tibi ipſi pugnantia ſæpe affers, in adoleſcentium detrimentum, quicunq; ratiocinatiuæ, ſicuti tu, ſcientiæ ignari ueram à falſa diſtinguere orationem nequeunt: poſtremo audaciſſimus præter hæc, ac nihili uiſus es, dum prius q̃ ea plane dixeris, eorum quæ ab Hippocrate dicuntur, expoſitiones conſcribere aggrederis.

Cl. Ga-

CL. GALENI CONTRA EA QVAE A IVLIANO IN HIPPOCRATIS APHORISMOS DICTA SVNT.

IVLIO ALEXANDRINO TRIDENTINO INTERPRETE.

249

ONSVLTIVS quidem esset, si quemadmodum statutū legibus est, ut eadem qua reus pœna, si dānatus fuisset, puniatur is qui falsò accusarit, ita digna in eos erratorū pœna animaduerteretur, qui ijs quæ ignorant falso cōtradicunt. sed quoniam nescio quo pacto iniurias persequi iudicio licet, lex autem falsò contradicentibus statuta nulla est, arbitror non immerito in optimos uiros impurissimū quenq; inuehi audere: siquidē sicuti in Aegypto olim artium inuentum unumquodq; à cōmuni eruditorum consessu probatum columnis inscribebatur quibusdam in sacris locis positis, eodem modo factum apud nos oportuit collegium proborum simul doctorumq; hominū, qui examinatis recentiorū scriptis in publicum quæ bona sint, exponāt, mala uero quæcunq; fuerint perdant: satius autem esset, si ne scribentis quidem ab his nomen reciperetur, quemadmodū antiquitus ne in Aegypto quidē: hoc enim pacto nimiæ gloriæ contentioni apud iustius cupidos obuiam maxime iretur. Nūc cum & passim scribere omnibus liceat, & unicuiq; sententiam ferre apud uulgus, audacissimus quisq; maxime cōmendatur. Quemadmodum Thessalus ex ijs quæ contumelioſe aduersus Hippocratem scripsit. Cum tamē librum is cōposuerit, in quo, dum aphorismos damnare se putat, aperte seipsum prodit, ne minimā quidem Hippocraticę artis partem didicisse. Atqui æquum fuerat, cum prius hanc ipsam edoctus fuisset, ita demum contradictionem moliri: an hoc fortasse non à me recte dictū est? neque enim (siquidē eam probe nosset) tā fuisset audax, ut se ueris opponeret, nisi si ex illis esset, qui omnē funditus pudorem exuerūt, cuiusmodi nūc etiam Alexandriæ repertus est Iulianus, cuius quadraginta octo esse libri dicuntur contra Hippocratis aphorismos scripti, in quorum secundū nuper incidi, in quo aphorismum ipse quidem hunc esse falsum existimat, in uētris perturbationibus, & ijs qui sponte sua fiunt, uomitibus, si qualia purgari debent purgentur, prodest, & leuiter ferunt, sin minus contrariū: sic uasorum quoq; exinanitio, siquidem qualis fieri debet, fiat, prodest, et leuiter ferunt, sin minus, contrariū: & ijs quidem gratia, q; is nobis primū sese obtulit legēdus liber, ne frustra consumptum mihi tempus fuisset legendis in longum ijs, quæ contra aphorismū primum scripsit, qui cæterorū deinceps proœmiū est. fortassis enim cum coactus, aduersus ea scripsissem, nihil feciſſe magnum uideri possem, propterea quod ad medicam considerationē nondum accedit sermo ille, at prædictus aphorismus non sanè de minima artis parte disputat, medicum admonēs cum per superiorem inferioremue uentrē spontaneæ fiunt euacuationes, ut eas quæ iuuent, imitetur, tum quæ illæ sint docet, ac quēamodū dignoscendæ, non minus q; eas quæ lædunt, suis notatas indicijs. Quòd si artem Iulianus ab Hippocraticis magistris percepisset, non sanè ausus esset ueritati contradicere, sed cum neq; ipse, nec iam is qui talis tantæq; stoliditatis autor ei extitit, Thessalus artē nouerint Asclepiadarum, mirum non sit, si ea isti ignorāt, quę nec hi quidem nesciunt, qui repudiata ratione mederi se profitentur. quippe licet eos dicentes audire incrementum ex imitatrice maxime experientia suscepisse artē. nam quæ cūq; casu facta ægris profuere, ea nos inquiūt sępenumero secuti cōstituimus, diuisisq; his naturalia appellāt, quorum de corpore causa prouenit, quorū autem extrinsecus à fortuna, ut iam non solum naturę, sed etiam fortunæ imitator medicus sit. Ac multa sanè allata ab illis exemplā sunt eorum quæ à fortuna profuere, utq; inter alia is cui, cum cecidisset, disrupta in frōte uena fuit, quod in similiter affecto non sunt ueriti facere, ut eandem secarent uenam, nimirū eiusdem, aiunt, successus spe: Quinetiam phlegmone laborantes oculi, à satisq; abunde cita aluo adiuti maxime nos ad id imitandum excitarunt. ad eundem modum morbo regio affectis profusa bilioſorū excrementorum copia uisa est sæpius contulisse: ut aqua inter cutem laborātibus, aquoſorum, utq; ijs qui morbum, quem elephanta uocant, patiuntur, nigricantium humorū confert inanitio. unde argumentari aperte licet, debere medicum imitatorem esse. Quid aūt attinet euacuationes spontaneas referre? Cum præceptorū quoq; facta secuti artem addiscamus, an si clysteri quocunq; uentrem subducens Thessalus ægrotantē curet, imitari hunc discipuli debeant: si sponte is fluat, non debeant: an cum suppressa menstrua fuerint, sanguinisq; uomitus mulierem inuaserit, tūc si prouocata purgatione, uenáue secta affectū hunc sanet Thessalus, non sanè delinquant discipuli magistrum imitati, sponte autē profusis menstruis si leuetur ægra, hoc non iam imitari eos conueniet? atqui nihil interest ad hoc ut utrunq; imiremur, si uel cum obstetrix euocauerit menstrua, uel cum Thessalus, uel cum horum neuter, at sponte fluentibus ipsis, leuet ægra, quando

quando ab euacuatione, non unde hæc ſit utilitas
prouenit, hocq; ipſum Hippocrates docens apho-
riſmum aliquando illũ ſcripſit, Mulieri ſanguinem
uomenti prorumpentibus menſtruis, ſolutio, quo
modocunq; prorũpant menſtrua, ſoluetur, inquit,
affectus, ſiue naturaliter id, ſiue à nobis fiat: non e-
nim quæ hoc facit cauſa, ſed quod factũ eſt ægros
iuuat, unũ modo menſtruis adſit, nempe cõfertim
effluere, quod uoce illa prorumpentibus Hippo-
crates notauit, ſolitus largiores euacuatiões nomi
ne illo appellaſſe, æque ac ſi uerbis uſus eſſet hu-
iuſmodi, Mulieri ſanguinẽ uomenti mẽſtruis con
fertim pfuſis ſolutio. Dies me certe deficiet, ſi quę
cunq; ſponte facta imitentur homines referre ue-
lim, nec ſanè de hoc alius ambigit quiſpiã, ſed tan-
quam cõmunem notionem agnoſcunt omnes, ſo-
li ſunt qui dubitent, perditi ſophiſtæ, quicunq; tan
dem quantũ quidem ad artis opera attinet, uulgo
quoque ipſo deteriores ſunt, at abiecto pudore te-
xendis aduerſus optimos medicos prolixis nugis
exercitati. cuiuſmodi nuper extitit Iulianus, is quẽ
in artis operibus nunquã uerſatum eſſe, nullo aũt
pudore contumelijs ueteres inceſſere medicos no
uere omnes. Ea igitur, quæ contra paulo ante di-
ctum aphoriſmũ ſcribere auſus eſt, ne dici quidem
poteſt quantũ præ ſe ferant ignorantiæ dicam: an
impudentiæ, an audaciæ, an potius (ſiquidẽ dicen
dum uerum ſit) cũcta hæc ſimul, atq; his lõge plu-
ra conueniunt. Quapropter cõmodius fortaſſe fa-
ctum fuiſſet, ſi ne digna quidem ea iudicaſſemus,
quibus ſcribendo contradicatur, & in quę aliquid
abſumaſ operis. Verum cum cõplures à me amici
* ſtudioſe exegiſſent, ut quęcunque poſt allatum ad
nos librum, in quo aphoriſmum prædictum Iulia
nus reprehendere aggreditur, diſputaſſem, deſcri-
pta in commẽtarijs eis traderem, ſubij & hoc non
ſanè exiguum certamen, ac longe quidem maius,
(ſiquidem fateri uerum licet) cũ cum extempora-
libus ſermonibus uſi ſumus, quos per dies ſex, aut
his etiam plures fecimus, dum nugarũ conantur
oſtẽdere copiam, quarũ plenus ſermo eſt is, quem
ſcriptum in libro reliquit. etenim in hũc iſtud opti
me dictum quadrat, quod uulgo dicitur, homine
hoc loquacius inuenias nihil. unus olim Therſi-
tes plus iuſto loquax fuiſſe dictus, at id huic, quan
to quàm Therſitæ conueniet magis, facile omnes
quotquot unq; fuere, loquacitate ſuperanti. qua-
propter qui ſermonibus his interfuere, cũ illos le-
gerent, duobus hominem nominibus notarunt, lo
quendi immodicitate, atq; infinitate, itaq; Vlyſſe
potius quodã opus illi fuerit, qui eum ſceptro aſſi-
dere iubeat, me autem ut eum prudẽtia inſtruam,
minime. tam enim obſtupidum prudentem redde
re ne Muſarum quidem chorus poſſit. cum igitur
inuitus adductus ſim ut iſta ſcriberẽ, ne forte ab ijs
qui hæc lecturi ſunt, reprehẽderer, præfari hæc uo
lui. Cum enim futurum ſit, ut hominem reprehen
dam indoctũ ſtolidum, opinione ſua ſapientem, nu
gis inter ineruditos adoleſcentes uerſatum, in uni-
uerſa uita, apud quos, quo nomine uetcribus male

A dicebat, aliquis tãdem eſſe uiſus eſt, hoc cum per-
agere neceſſe habeã, quæſo liceat mihi uerbis hu-
ius ignorãtiam caſtigare aſperioribus, quibus ego
uti alioqui non ſoleo. iniquũ quippe foret, ſiquidẽ
huic in optimum quenq; ueterum cõgerere male-
dicta liceat, nobis non liceat eius ignorantiam de-
monſtrationibus detegere manifeſtis, quę tantum
ſuſcepit incrementum, ut unde nam ordiatur quiſ-
piam non ſit facile inuenire. Ac in libri quidẽ prin
cipio is prætermiſſo Hippocrate, longa in Sabi-
num oratione inuehitur, id quod in uniuerſo ope
re factitaſſe uidetur, cui tamen titulus præſcribit,
non iam in Sabini expoſitiones, ſed in Hippocra-
tis aphoriſmos: deinde quemadmodũ conſueuit,
B multa incõſiderate profert collectis immanifeſtis
quibuſdã, inanibusq; uerbis, quorũ ſi quis repre-
hendere aliqua conetur, maximũ prius is librum *
cõfecerit, quàm rem attingere ipſam uideri poſſit,
etiam ut non omnia dicantur. Hæc igitur perdiffi-
cile eſt ſcribentem diſponere, ac potius ſumme ar-
duum, nos tamen in extemporalibus ſermonibus
quos apud eruditos uiros ſæpenumero fecimus, fa
cultatem oſtendimus quandam ex ſimilitudine ex
poſitionum in ueteres inuentam, nam quemadmo
dum eorum in publicis diſputationibus propoſi-
tum librum explicamus.

* *Deſunt nonnulla.* *

Quòd ſi diſſimulata naturæ perſcrutatiõe metho
dicus nec elatus, nec magnifice de ſe loquẽs, neq;
uero ſuperiorem latentis dogmatis radicem in me
dium proferens duos eſſe dicat corporis affectus.
ſecundum naturam enim cõſtituto duas ueluti in-
fidiari aduerſarias inter ſe obuerſiones, atq; immu
tationes, dum aut plus ſatis clauſum, aut infuſum
eſt, uideri ſane poterit, intelligibilia dicere, nõ qui *
dem naturam ſcrutantibus philoſophis, ac de rerũ
omnium materia diſceptantibus, ſed tamen medi-
cis naturalibus. & hæc quidem ex mirabilibus Iu-
liani ſermonibus uerborũ ſeries una eſt, à quibus *
recedẽs Aſclepiades, & Themiſon, & Theſſalus
elemẽta poſuere. in prædictos tendit philoſophos
qui ex mundo hoc uacuum funditus ſuſtulerunt.
Alteram aũt deinceps ſubdit ad hunc modũ. Neq; *
uero linguæ ulterius imperare poſſum, quin dicã.
quid enim mihi id: ut propterea q; huiuſmodi con-
C uerſiones quemadmodũ elementorũ ſequitur ge- *
neratio, ſic, calidi etiã natura, & frigidi, & humidi,
& ſicci. ab his enim ueluti parentibus fieri poſtre-
mo hæc quoq; opera poſſunt. Vide cõ q; in altiſſimis
thronis, ac ualde ſublimibus ſedens latuit metho-
dus, quam cum præ humanitate modeſtiaq; delite
ſcere cuperem cœlo oſtendi, unusq;, atque idem
primus detexi, obductam illi nebulam diſcutiens,
ſoluensq;. Hæc ſunt quæ Iulianus dicat, atque ab
his deinceps. Ego repudiatis eius elementis cum
Epicuro non ſentio non unam faciente ſubſtan-
tiam. in libro itaq; De methodo hæc, multaq; præ
terea alia ſcripta ſunt à Iuliano, qui totus inſcri-
ptus ab eo eſt Philon. at in alio, ubi De animæ cor
poriſq; affectionib. inſtitutus illi ſermo eſt, in hũc

rurſus

rursus modũ scribit. Igitur cõtractionis diffusio- A nisq; moderatũ statũ, cõmensuratumq; statuentes in humanis coagmentis, sanitatis illũ nomine appellamus. isti porrò mediocritati cũ insidiæ à morbis tendunt, necessario fit ut patiãtur corpora cõtracta ac dura, siccióraue, aut diffusa, molliaq; facta, atq; humida. Hęc sunt igitur eminentissimi sophistæ uerba methodicos medicos affirmãtis Platonẽ sequi, una cum Zenone, atq; Aristotele. nos contra admonebimus ipsos horũ unũquẽq; philosophorũ, plurimosq; ptẽrea, qui post illos uiguere sanitatẽ esse existimare calidi, frigidi, humidiq; siccique tẽperiẽ. horũ aũt singulorũ tũ excessu, tũ defectu morbos gigni eos qui in uictus consistant ratione, ineśe porrò in corporib. humores etiã, qui morbis proportione respondeant, hos quidẽ facul B tate sua humidos siccos ue, illos calidos, aut frigidos, sic Plato cũ sectatoribus unà suis, sic Aristoteles censuit, quiq; illum secuti sunt Peripatetici: sic etiã Zeno, Chrysippusq;, aliiq; præterea Stoici. at Iulianus ne librũ quidẽ legit ullũ uirorũ quos retulimus, nec prorsus quid consequens, sibiq; pugnans sit, intelligit: nõ enim eũ fugisset, quẽadmodum sectæ quæ uacuũ tollit, hęc conueniunt, ita alteri, quæ hoc ponat cõuenire illa, nẽpe in meatuũ symmetria quadã sanitatẽ cõsistere, sicuti in fluxu, clausuq; rerum quæ per id ferunt, secundũ uictus rationẽ morbos. Quid igit faciam? Aristotelis ne ac Chrysippi, cęterorũq; Peripateticorũ omnium, ac Stoicorũ deinceps uerba subiiciã? in quibus bilem, pituitamq; causantur, primosq; morbos esse C quatuor affirmant, non aliter sane q; elementa, calidum etiẽ & frigidum, & humidũ & siccũ: an hoc cũ nõ duo tantũ libri cõpleri inde possint, sed tres etiam, & quatuor, atq; his plures, prætermittendũ à nobis est, abundeq; nobis esse existimandũ, quæ à Platone tãtum dicta sunt. cũ igitur ita facere cõsultius sit, ne per omia cũ nugaci sophista diutius nugemur, finẽ de his faciã, si prius hoc solũ de Peripateticis, Stoicisq; philosophis dixero. neq; Aristotelis, nec iam Theophrasti librũ usq; inuenias, in quo, si quid de morbis necessario dicendũ illis sit, omissa calidi, frigidi, humidi, sicci mentione orationẽ absoluant. Quin cũ horũ, tũ uero utriusq; nõ raro bilis mentionẽ faciunt, nigræ simul ac flauæ, sæpius etiã pituitæ, quippe qui huiusce expli- D cent discrimina. & hanc quidem aridã, salsam illã, salsilaginosamue, aliam autẽ dulcẽ appellãt. Neq; uero aliter sentit Chrysippus, semperq; ad eundẽ modũ, tum de morbis, tũ de humoribus disputãt. Horum igitur triũ tantummodo si quis uerba colligat, non sanè paucos is conficiat libros, præsertim si quantum Iuliano Alexandriæ supererat, tãtum etiam huic ocij supersit. quòd si quæ ab aliis tam Stoicis, q; Peripateticis dicta sunt colligere uniuersa uelit, iustam is etiam bibliothecam expleat. At nobis, sicuti iã diximus, satis erit, omissis his, unius Platonis uerba referre, nusquã ab Hippocratis placitis discedentis. Neq; uero ex omnibus undiq; libris ea deligam, qui plurimi certe habentur, sed uno contentus Timæo hæc inde trãsumpta subiiciam. Sane quemadmodũ morbi consistant, id nemini obscurũ. cum cũ ex quibus corpus conflatũ nostrũ est genera quatuor sint, terrę, aquæ, ignis, aeris, horum præter naturã excessus, defectusq;, proprięq; sedis cum aliena commutatio, tum ignis, atq; etiam cęterorum unumquodq; (quãdo plura uno genera hæc habeantur) quod sibi cõuenit non suscipiẽs, omniaq; huiusmodi perturbationes, morbosq; afferunt. cum enim à natura horum unumquodque recedit, commutaturq;, quæcunq; prius frigida erant, nunc concalescunt, atq; antea sicca, humecta in posterũ fiunt, nec non leuia, grauiaq;, atq; omnimodas prorsus transmutationes suscipiunt. Hoc in loco cum non ad elementa prima speciat, eorumq; qualitates aperte Hippocratẽ sequitur Plato, Deinceps uero morborum causas in humores quoq; deriuans ad hũc modum scribit, albida autẽ pituita ob bullarũ spiritum intus detenta sæuit: sumpto uero extra corpus spiramine, mitior illa quidem, uarie nihilominus corpus pingit, utiliginũ in eo species leucas, alphosq;, atq; id genus morbos procreans: at cum atræ mista bili in capitis diuinissimos orbes dilabitur, hosq; ipsos infestat, ut in somno mitior, sic cũ uigilãtes inuaserit, diutius urget, qui sanè morbus sacratioris naturę cum sit, sacer meritissimo appellatur. Hisq; deinceps uerbis alia addit. Hæc porrò salsa aridaq; pituita, morborum omnium eorũ, qui cum fluxu unà fiunt caput est, à locorum, in quæ fluit diuersitate multimodas quoq; appellationes sortita. in hunc modum de pituita, atraq; unà bile sensit Plato. Cęterũ qua de flaua differat, post hęc attende: in corpus uero quęcunq; eo quòd ardeãt, urenturq; inflammata dicuntur, cuncta à bile fiũt. accepto itaq; hæc respiramine omnimodos tumores foras feruens emittit, at inclusa intus morbos gignit perurentes plurimos, hunc q; maximũ, quoties sanguine cõmista puro fibrarũ genus ex proprio ordine deturbauerit, quæ ea gratia distributę in sanguinẽ sunt, ut nec tenuis nimis, nec crassus nimis esset, neq; iam ob caliditatẽ, quippe qui humidus foret, ex raro corpore defluat, neq; rursus nimia dẽsitate motioni ineptus, uix se in uenis cõuertat. Hanc utiq; utilitatem fibrę naturæ generationi largiũtur, quas si quis emortuo sanguine, refrigeratoq; inter se colligat, quod reliquum est sanguinis uniuersum diffluit. quòd si derelinquãtur, quamprimum unà cum ambiente frigore congelantur. Hac cum præditæ facultate sint in sanguine fibræ, bilis, quæ natura uetus facta est sanguis, cũ rursus ex carne in hũc eliquata mittitur calida, humidaq;, sensim primo inuecta ob fibrarũ tum gelascens coit, gelataq;, ac restincto illius uiolenter feruore tempestates intus, tremoremq; excitat. at si maiore se ui inferat, euictis à caliditate propria fibris, confusoq; earum ordine efferuescens uictrix euasit, ac si ad extremũ usq; perdurare ualidior potest, ad medullas usq; penetrans perurensq; animę ibidem dissoluit quædam tanq; retinacula, hanc q;

ipſam líb erat. at cũ minor huiꝰ copia eſt, corpusq; A eí liqueſcẽs reluctatur, deuicta, aut per uniuerſum corpus excidit, aut in inferiorẽ, ſuperiorẽ ue uentrẽ per uenas expulſa, deq; corpore ueluti ex diſcordi ciuitate eiecta inteſtinorũ leuitatẽ difficultatemq;, cæteraq; huiuſmodi mala affert. Hæc ſunt quæ Hippocratẽ ſecutus Plato in Timæo tantum ſcripſit. at ſi quis quæ in reliquis eius libris reperiuntur uniuerſa colligat, uideri is poterit, qd quidẽ ad ſermonis attinet prolixitatẽ, Iulianũ imitatus, multoq; etiã magis, ſi quæ de calido, frigido, humido & ſicco, bile, pituita, ſanitate ac morbo ſcripſere Theop. Ariſtot. Chryſip. peripatetici, ſtoiciq; omnes, adſcribat ſingula. & quidẽ nũc aliquos eſſe arbitror, qui noſtræ huius in obſtupidi ſophiſtæ redargutionẽ cõpoſitę orationis longitu B dinẽ reprehendãt. Qui enim (prò Iupiter Deiq;) Platonẽ quidẽ & Ariſtotelẽ & Zenonẽ horumq; ipſorũ ſectatores ueritus non ſit laudibus efferre, quæ uero de corporis elementis dicta ab Hippoc. ſunt refellere, an hunc cenſes in reliquis omnibus uerecũde quicq; dicturũ? Omittant tamẽ hæc, nolentur quæ deinceps ſcribit. dũ ne naturæ quidẽ, ut uidetur, uocabulũ conſiderandũ permittit, utitur autẽ uerborũ hoc inítio. Non hercle nobis hi perſuaſerint, neq; uero ſibi ipſis, modo uerũ fatean tur, nõ ignorare ſe quid natura ſit, quã in omnem partẽ uexant, magnifica ubicunq; uerba ſonãtes, aut ſimplex calidũ, aut attẽperatũ, miſtũq; aut frigidi ſpíritusq; ſubſtãtiã. Hiſq; deinceps multa addit, naturæ eos noſſe ſubſtantiã cõcedẽs, quaſi ue C ro in propoſito nobis nũc aphoriſmo naturæ adſcripſerit nomẽ Hippoc. ac nõ potius de ſponte fa
* cũs euacuationib. loquat. Vnde igitur in mentẽ illi uenit naturę uocabulũ? Vnde quæſo magis, q̃ ex Iuliani nugandi cõſuetudine, ut longioris ſibi
* ſermonis anſam arriperet? quem ſi quis reſpuat, facile is eius deprehendat nugas. Cum igitur medici oẽs has quidẽ à natura, illas uero caſu fieri affirment, ut oſtẽdant eorũ interdũ cauſam ex ægrorũ oriri corpore, interdum extrinſecus accedere, occaſionẽ nactus hãc eſt, ut aliquid de naturę uocabulo nugari poſſet. Eſt porrò quod dicere nitíf, (ut in ſumma dicã) eiuſmodi: nõ par eſt eos qui naturã quæ ſit ignorẽt naturales euacuatiões in ore habere. at eadẽ ratiõe ſophiſta audaciſſime nobis, D neq; ut animam teneamus, neq; ſenſum, neq; uero mentẽ, aut rationẽ, aut memoriã cognoſcere licebit, quippe quorũ omniũ non facile dignoſcatur eſſentia, qd minime mirum ſit, nam cũ ſolẽ etiam ipſum, quẽ tamen apertiſſime uidemus, quanã ſit eſſentía, nõ exacte ſatis ſcimus, exiſtimabimus ſcilicet nos de natura, de anima, aut memoría, aut reliquis id genus rebus poſſe audacter decidere? Verũ quẽadmodum recte iſta dixímus, ſic cũ horum
* uniuſcuiuſq; notionẽ, ſubſtantiæq; dignotionẽ tenemus manifeſtã, adiiciẽda ea oratione eſt. à natura emp̃lãta omnis regit, at animal omne à natura ſimul & anima, ſiquidẽ nutritionis, atq; augmẽti, eíectiuũq; huiuſmodi, cauſam naturã appellamus omnes, ut ſanè animã qua ſentimus, mouemurq;. quo fit, ut nec falſa naturæ opera proferat noſtrũ quisq;, nec iam ſi illa nouerit aliquis, ſtatim hunc neceſſe ſit eius quoq; eſſentiã noſſe, quẽadmodũ nec ſolis, quẽ ut oríẽtẽ manifeſto, ſic etiã occidentẽ uidemus, locíq; interuallũ utriuſq; præfinito tẽpore ordinatim percurrentẽ, huius tamẽ quę nam ſit eſſentía per ociũ quærimus. q̃ ſi igitur fieri non poſſet, ut naturales quoties fierẽt excretiones ſciremus, niſi prius has ipſas facientis naturæ ſubſtãtiã cognoſceremus, nõ ille quidẽ immerito, cum hãc incognitã eſſe oſtẽdiſſet, ſimul etiã harũ ipſarũ dempſiſſet cognitionẽ. nũc cũ liceat etiã ſi quis illam ignoret, has tamen ipſas ſcire, ſuperua canea ſunt quæ nugatur. & hæc quidẽ oẽia optimus Iulianus. At nos quoties alicui nullo ſumpto purgãte medicamento uomitus accidit, aut multa cõtingit inferior euacuatio, ſiue ea per inteſtina, ſiue per uterũ fiat mulieris, huiuſmodi oẽia natura facta eſſe dicimus, uel à natura, uel naturaliter. nihil eñ refert, eaq; ipſa cũ manifeſto ægrorũ emolumẽto imitamur. Videt autẽ Iulianus neq; id ſcire, qd quotidie in ore omniũ eſt, uulgoq; non neſcit, nẽpe ſecũdũ naturã ſe habere ſanos, ægros uero præter naturã. nam ſi prius q̃ naturæ eſſentiã nouerimus; nullis nobis huiuſcemodi nominibus uti licuerit, neq; ſecundũ naturã ſanos, neq; uero præter naturã ægros ſe habere dicendũ nobis erit. Demus tamẽ illi, ſi placet, hoc ex abundanti ratione, cõcedamusq; fieri nõ poſſe, niſi priꝰ ex calido, frigido, humido, & ſicco corpora noſtra cõſtare ſciuerimus, bona quæ à natura uel caſu fiunt, ut imitemur. Quid igitur obſtat, quo minus hoc ipſum ſciamus, dũ & placiti huius demonſtrationẽ afferre poſſumus, & optimus quiſq; philoſophorũ, qui tibi quoq; ipſi admirabiles ſunt, cũ Hippocrate unà, atq; inter ſe etiã cõſentiũt? Niſi uero diſcordiã aliquis ſatis eſſe argumenti putet ad monſtrandã placiti huius ignorantiã, de Stoico repente ambiguus quidã factus. nam ſi ſermoni huic perſuaſus credis, affirmãti eorũ nihil, de quibus philoſophi inter ſe digladiant oẽs, in cognitionẽ cadere humanã poſſe, cur non multo etiã magis q̃ aliis oẽibus tuis illis pulchris cõmunitatibus, quas in cœlis habitãs methodus generauit, fidẽ abrogas? at has aliorũ medicorũ nullus obſcure, quin aperte potius nouit, ſicuti quidem exiſtimat Theſſalus, quodq; hoc maius ſit. cũ enim has Theſſalus glorioſiſſimo medicorũ, qui circa ipſum ſunt choro ſibi uiſas oſtẽderit, nemini tamen inter illos cõuenit. quinimo maius ad hanc uſq; diẽ bellũ inter ſe exercent, q̃ cũ unà cũ condiſcipulis ſuis altercabatur Theſſalus. q̃ ſi ex diſſentione rerũ ignorationis ſignũ ſumit, profecto ante omnia Theſſali cõmunitatibus, quãto etiã magis de his ambigitur, abroganda fides eſt. enimuero de corporis noſtri natura, quã uel ex aere, & igne, & aqua, & terra, uel humido & ſicco, calido ac frigido tẽperate ſibi inuicẽ miſtis conſtare dicunt, dubitatum quidem olim eſt, ſed non adeo tamen ut de Theſſali communita-

munitatibus, cũ & Plato, & Zeno, & Aristoteles, & Theophrastus, & Eudemus, & Cleanthes, & Chrysippus, alíq; præterea philosophi q̃plurimi, q se partim Stoicos, partim Peripateticos, partim etiã Platonicos nominari uoluerũt, eadem de illis sentiãt. at à Thessalo probatæ cõmunitates tantũ abest ut cæteris probent medicis, ut ij etiam diuersa de his sentiãt, qui reuera methodi cũ sint, glorioso tamẽ methodi uocabulo quodã tanq̃ prætextu utunt. neq; em Hippocrati, neq; Diocli, neq; Plistonico, neq; Praxagoræ, nec Mnesitheo, nec Philotimo, nec Erasistrato, nec Herophilo, neque medicorũ alicui Logico, Empiricóue Thessali placuere cõmunitates. q̃ si conferendę inter se discordiæ sint, eã quæ de Thessali cõmunitatibus est lõge alterã superantẽ inuenies. cũ enim tres sint genere (ut illi dicũt) in medicina sectę, Thessaliq; cõmunitates tã qui se Empiricos, q̃ q Dogmaticos profitent, tollant, non sane exiguam censendũ est discordiã hanc esse, immẽsamq; adeo, ut uinci non possit: quippe cũ eas, neq; qui harũ habitus est parens Themison, neq; alius ab eo quispiã, at nec a methodorũ Thessaliorũ ullus obseruet. itaq; non facile quenq; inuenias, qui non illis aut addiderit, aut detraxerit aliquid, aut aliqua saltẽ ex parte mutarit, neq; tamen etiã si ipsi inter se omnes cõsentirent, parua esset eorũ cũ aliis dissentio. cũ uero de his omnibus ipsi quoq; inuicẽ dissideãt, solus hic relinquit Thessalus, eumq; præter Iulianũ istum secutus nemo est, & is uerbo tantũ, nam re apertũ fecimus, q̃ illi maxime aduersetur: quorũ si quis fidem sumere certã uelit, nostros is De secta methodica cõmentarios adeat. porrò Thessalus etiã si solus pro ueritate cõtendẽtibus dicat eorũ quæ aliis uisa sunt, cõsensum, demonstrationẽ esse quandã, ac iudiciũ, illũ nemo damnauerit, & postea Thessalum, qui ab omnibus dissideret aliis non damnabimus: Hippocrati, cui præter optimos medicos, philosophorũ etiam optimi cõsentiunt, fidem nõ adhibebimus: ob unam dissentionẽ: quis hoc tandem ferre possit: quis tot tantasq; toleret nugas: quis non potius doleat: cũ tempus cõtradicendo absumat homini, qui nec quæ dixerit recordetur, nec quæ scripserit intellegat, ac tantũmodo (ut in puerbio est) quicquid in buccã uenerit, effutiat. uerum omissis iam iis, quæ deinceps dicat, audiamus, ac primũ cum præsentis aphorismi principiũ esse ait ac caput, nempe q̃ morborũ cõtinẽs causa humorũ sit plenitudo. rectius autem fecerimus, si hoc quoq; in loco uerba ipsa, ut habent, omnia adscripserimus. proditũ igitur ab eo est statim in hũc ferme modũ (tempus est enim iam ut recta ad contradictionem ueniamus) In perturbationibus uentris, sic ut quod reliquum est aphorismi, principiũ habeat, ac caput, nimirũ ex humorũ plenitudine, ut à causa continente, morbifica affici corpora. Quapropter demõstratũ cũ sit affectuum nõ esse causam humores (nec em explosa iam est opinio) simul etiã aphorismi detectũ est exitiũ, ut qui obscuro, falsoq; innitatur fundamẽto. Hæc sunt eius uerba, optimũ autẽ factu foret, si theatro constituto, plenoq;, non quidem quale Thessalus instituit, dũ seipsum in suis illis garrulis libris coronat, sed eruditorũ potius hominũ pleno, percunctaremur ab ipso, quanam tandem demõstratiua methodo duce sermonẽ existimet uerũ esse à se dictum, qui sanè si quidem recte illum quispiã interpretetur, ad hunc se fermè modum habebit, Qui uacuationibus iuuari ægros aiunt, necesse est hos existimare cõtinentem morborũ causam esse plenitudinẽ. Quòd si uerus sermo is est, lubẽs sane inter doctorum hominum cœtũ Iulianũ interrogarem, ut ex eorum multitudine stoliditatẽ aliquãdo agnosceret suam. nam ex iis quæ dicuntur fieri non potest ut agnoscat, huiusmodi cum sit.

Desideratur pauca.

Seipsum detegit in libris. at in theatro quemad* modum recte ista tractentur, nunc exponam. multis ex iis, qui febre laborãt sanguinẽ mittit Thessaliorũ asellorũ grex, si quidem hoc faciunt, cẽsentes nocumento eos ex euacuatione affici, nõ recte faciũt, sin iuuari credunt, causam supponant hi necesse est continentẽ esse plenitudinẽ, quod tamen negant. Dicat hic mihi horũ fortasse aliquis, quæ tandem necessitas est, ut iuuante euacuatione continens sit causa plenitudo: cui ego facile ita respõdere possum: necessitas quidem nulla est, de grege tamen uestro is est, qui ista dicat, Iulianumq; monstrabo, simulq; æquum esse dicã, ut suarũ ille nugarũ rationẽ reddat. & hoc quidem modo in theatro cũ eo egerit quis, nunc uero (neq; enim theatrũ habemus) paucis huiusmodi dat occasio. Quin omnes quæcũq; collibitũ effutiunt, seu uera ea, siue aperte falsa sint, id qd Iulianus semper facit, sine delectu quicqd in mentẽ uenerit, scribẽs, nihilq; unquã ueritatẽ curãs. ego autẽ in uniuersa uita mea, cũ nihil æque studuerim, q̃ demõstrãdi prius scientiã tenere, deinde summo hãc studio exercere, frustra laborasse uideor. nã quicũq; demonstratio nẽ quid sit percipiunt, spes est hos recognita, Iuliani fortasse abjicere nugas posse: at q gregarius illius est, is ne eorũ quidẽ quę dicunt quicq̃ intelligit. Quã ob rẽ dictũ antea quoq; à me est, nõ exiguũ imponi mihi certamen hoc ab amicis, quorũ gratia scientificos tractaturus sum sermones. enimuero non solum oportuit Iulianum causarum differentię conuenientia proferre uocabula, sed etiam eorũ obseruare significata. nũc autẽ (hoc em habet Methodicorũ omniũ stoliditas cõmune) ad nomenclaturas usq; continentiũ causarũ progredi tur ille quidẽ, at quo ab antecedentib⁹ modo differant, nõ intelligit. neq; em latuisset eos, morborũ ab antecedentibus causis augmentũ fieri. quæ em principio morbos facere cõsueuerunt, necesse est hæc, donec simile quippiã agũt, eosdẽ adaugeant, ut medicamẽtũ exẽpli causa, acre adeo, ut ulcus facere possit, cute hora impositũ tantũmodo una cuticulam uulnerabit solã, ἐπιδερμίδα Græci appellant, longioris uero tẽporis tractu adhærẽs opus peraget euidẽti⁹, cute primũ ipsa, deinde subiecta quoq;

quoq; carne correpta, quomodo etiã quæ putrefa
ctia nominamus, ad ossa usq;, tegẽte hęc ipsa car
ne exusta, defecẽdũt interdũ. hac igit̃ prædita natu
ra cũ sint antecedẽtes causæ, fieri non potest, ut, si
quidẽ illæ remaneãt, q̃d factũ est morbi persaneẽ.
cũ eñ sicuti mõstrauimus, maior subinde morbus
fiat, nõ sanè, anteqũ quod facit tollatur, perfecte sa
nabit̃. suntigit̃ causæ antecedẽtes, cuiusmodi quo
que plenitudo est. supponamus eñ ante alia, hoc
in sermone, antecedentẽ nisi quis abscíderit prius
causam fieri nõ posse ut qui fact⁹ est affectus cure-
tur. ob idq; ipsum Asclepiades morbos à plenitu-
dine incipere existimat, ægrisq; adiumento huius
esse euacuationẽ ait, petitq; curationem à medicis
perfici nõ morbos, quos plenitudo faciebat, soluẽ
tibus, sed ne adaugeant prohibẽtibus. supponatur
tamẽ causam morborũ cõtinentẽ interdũ esse ple
nitudinẽ, necesse statim est, ut huius euacuatione
tollat̃ morbus. atqui ut Asclepiades ait, nunq̃ cau
sa est cõtinens. satius eñ fuerit, relicto hoc in loco
garrulo Iuliano, cũ Asclepiade sermonẽ conferre,
qui, ut cætera desint, legitime certe sophistã agit.
oratiõe eñ uti uir hic cõsueuit, cui credi maxime
possit, nõ illa illepide fucata, q̃d sophistæ, ut arbi-
tror, officiũ est, non dissimilẽ tamen huic sermonẽ
protulit Iulianus, eã, quẽ deinceps scripsit, nõ me
hercle facultate in hoc usus sua. tales eñ ubiq; scri
psisset, sed eorũ, quæ Asclepiades dixerat, recorda
tus. q; si ex propriis esset Iuliani sermonibus, non
aliter q̃ superiores nugatorius uideretur. itaq; ait
Asclepiades, si cõtinẽs morborũ causa esset pleni-
tudo, factus nõnunq̃ largis inter morbi initia eua
cuationibus, fore, ut nocumentũ statim à se omne
æger depellat, nũc contra uisi sæpius sunt purgata
plenitudine morbi tamẽ ipsi augeri. satis est ratio
hæc probabilis, ꝓpriaq; ob id eget solutione, neq;
tamẽ ad ea, quæ in Hippocratis aphorismo dicun
tur accedit. nã illa ex cõmuni potius hominũ om-
nium ratiõe, qua Empiricos quoq; uti diximus, q̃
ex dogmate ullo fidẽ sumpsere. ideoq; Asclepia-
dis rationẽ diluemus ipsam, non sanè tanq̃ ad ea,
quæ in aphorismo dicunt̃ pertinentẽ, sed q̃ consul
tius existimemus esse, positq; Iulianũ hucusq; gar-
rientẽ pertulimus, propius ad hominẽ accedere,
sophista qui sit, quo cũ dialecticorũ aliquando mo
re exercitatio instituat̃. Cũ igit̃ plenitudinẽ nomi-
nabit Asclepiades, interrogeẽ, utrũ dicat eam ne,
quæ ex facultate. an eã, quæ ex uasorũ capacitate
æstimat̃, quã etiam ꝑὶ τὸ ἐγχυμα nominare solẽt:
atq; utrũ eã, quæ in toto corpore. an potius quę in
sola eius parte consistat. ea porrò quæ ex faculta-
te est, ne nominari quidem ab ipso potest, ut qui fa
cultates ferè omnes, quibus gubernatur animal, su-
stulerit: quę uero ex uasorũ capacitate, duplex illa
quidẽ etiam nũ est: aut eñ ad mensurã referẽ, quæ
secundũ naturã sit, aut hoc uno, nudoq; intelligit̃,
nempe q̃ nõ intra uasa capiat̃: potestq; horũ utrũ-
que, aut in toto consistere corpore, aut in una, plu
ribus ue eius partibus. ostẽsumq; à nobis est in his
cõmẽtariis, in quibus Symptomatũ causas enarra-

uimus, atq; ubi tumores ꝑter naturã tractauimus,
conuulsionẽ interdũ, tremorẽq;, ac in uniuersum
phlegmonẽ, & erysipelas, idq; qd̃ à recentioribus
medicis œdema uocat̃, aliosq; præterea affectus,
plenitudinis inniti hypothesi, tũ si plenitudinẽ e-
uacuet quis, ad naturalẽ quãprimũ statum redire
membrũ. Diximus porrò alibi quoq; de continen
tibus causis, ubi ostẽdimus, tã nomẽ ipsum, q̃ rẽ,
cui impositũ nomen sit, ex stoica esse secta, neq; re
cte recentiores medicos genus hoc totũ aut nomi-
nasse, aut tractasse, nosq; ne de nominibus conten
dere uideamur, secundũ eorũ sæpius sententiã cau
sæ quædam ut sic nominẽtur, cõcedere, non me-
hercle. quæ ex ijs, quæ absolute esse dicunt̃, sint,
sed quæ in generatiõe ipsa essentiã habeãt, in quo
sophismatis consistit explicatio. Cæterũ quæ cũq;
Iulianus garrit, in hunc transferre locũ nostri non
est muneris, quin potius ad aliam quæstionẽ ueni-
mus, quę cõmunis in uniuersum est. Causarũ, quę
in humoribus consistunt, duplex habeẽ genus, al-
terũ ex plenitudine, ex corruptela alterũ: facilẽq;
utriuiq; aiunt esse curationem, cũ momento tẽpo-
ris liceat, & quod ex redundanti superuacuum est
emittere, & quod corruptũ sit, uniuersum inanire
sic, ut nunq̃ perduret morbus. quã sanè rationem
dilucidam simul ac breuẽ Iulianus obscure proli-
xeq; uerbis his scripsit, in ipso statim aphorismo
inde monstratũ lẽma extortũ esse, nẽpe q̃ morbos
humoris faciat plenitudo, aut in impropriã quali-
tatem transmutatio, quã speciem omnẽ, corrupte-
lam medici uocant: quare eo quod morbum facie
bat eductio, insigne opinatur iuuamentũ futurum.
sic sine controuersia, anteq̃ appareat humoris ali-
cuius in corpore cõtenti indicium, plenitudinem
morbi causam esse existimat, aut si minus hanc,
transmutationẽ certe, q̃d nec intelligi potest, nec
sane ad ueritatem proxime accedit. Sic eñ existi-
memus licet, facile morbos tolli uniuersos posse,
nec iã diuturnus ullus foret, atq; unius esset ratio-
nis curatio omnis, nullam in se operosiorem diffi-
cultatem continens. simplex enim ac promptum,
atq; adeo in ipsis manibus esset quod morbum fa-
cit exinanire, in ipsoq; statim principio, primaq; e-
ius cõsistentia morbum soluere, ut iam nullo alio
q̃ euacuatiuo auxilio indigeat: atq; huius, quali-
cunq; tandem accidat tempore, accõmodari usus
possit, ac si in causa sanguis sit, sola cõtenti erimus
uenæ sectione, si pituita, quæ pituitam educant da
bimus, si bilis, quæ bilem. Hęc sunt Iuliani uerba,
quorum omnium, ut dicebã, ratio ita se habet. Si
quæ morbos faciunt, causæ humores sunt, fieri po
test, ut exinanitis quamprimũ ijs, nullum diutius
consistere permittamus morbum: atqui multi, etiã
si inter initia satis inane reddsmus corpus, diutius
tamen perdurant. non sunt igitur humores causę.
quæ sane ratio, si quidem de corporis uniuersi ple-
nitudine accipiatur ea quę ad uasorũ capacitatem
refertur, uera est. nam si in morbi ipsius principio
q̃d superuacuum est inanire uolumus, uniuersum
exinanibimus plethoricũ affectũ; sin plenitudinẽ

accipias

accipias, cum parte aliqua plenior collecta redun
dantia est, falsa, cū ostensum à nobis sit, nō semper
fieri posse, ut huiusmodi plenitudo subito euacue-
tur. sic etiā si de corruptela ratio interrogetur, hæc
solui facile potest, quippe quam nō statim euacua-
re possis, perinde ac si uase aliquo cōtineretur, aut
dolio, ex quibus tamen cū prauū euacuauerimus
humorē omnē, non statim, nisi detorso prius, elo-
toq; diligenter uase meliorē infundimus. nū igitur
fieri potest, ut ex humano corpore corruptū euā-
cuemus sanguinē, eius autē loco meliorē quāpri-
mum eius addamus partibus? Quo nam igitur
* modo, (inquiūt) exinaniri statim corruptio potest?
sic em̄ hoc, ut alia omnia facile pronunciant, nullo
rerū respectu, neq; ullam in cōsideranda re uniuer
sa adhibentes diligentiorē examinationē. enimue
ro, quēadmodū cū bilis uis multa in corpore cōti
netur, sæpius facile sit, dū febris absit, eā ipsam eua
cuare, sic cū ante acuta correptus febre homo fue-
rit, difficillimū id reddit. neq; em̄ licuerit absq; pe-
riculo, purgāte tūc uti medicamēto, ad eundē mo
dum de pituita, deq; serosis excremētis existiman
dū. dictum sane à nobis de his omnibus est in aliis
libris, opusq; est, qui scire ista exacte uoluerit, in
de sibi discenda hæc petat. morbus igitur plethori
cus ut sit phlegmone, non in ipsis solum uasis ple
nitudine detenta, sed etiā uniuersos occupāte mu
sculorū sinus, ex eo potissimū libro discas licet, in
quo De tumoribus præter naturā scripsimus. q; ue
ro subito curari phlegmone omnis non possit, dixi-
mus in libris De curādi ratione, secundū eā potis-
simū operis partē, in qua curandorū præter naturā
tumorū uia instituit. sit em̄ interdum ut tā ualide
tāq; tenaciter adhæreāt carni uiscidi, crassiq; humo
res, periculū ut sit, ne cū diutius perseuerauerint,
sequat scirrhus. at ij, qui nihil horū sciūt, dū potissi
mā artis partē ignorant, dānant Hippoc. atqui edi
uerso quis, cū solidum corpus refrigeratū, aut ex-
calfactū aliquod fuerit, promptū fore illi ad naturā
recursum dicet, quomodo etiā cū dēsius, rariusue
redditū fuerit. neq; enim refrigeratū excalfacere,
excalfactumq; refrigerare, dentiusq; rarefacere, ac
rarū densare laboriosum fuerit: at pertinaciter ad
hærentē parti carnosę humorem, aut crassum, aut
glutinosum educere, laboriosissimū. nā cū ex uasis
etiā laxis ijs, haud prōptum sit sordes expurgare,
facile id scilicet in carnosis existimabitur? quare
summe deprauata ratio ea est, quę causas in humo
ribus cōtentas contrarias semper magis esse dicit
ijs, quę in solidioribus partibus sunt. nam si in uni
uersa corporis habitudine absolute plenitudo insit
contenta in uasis, quā proprie plenitudinē nomi-
namus, nō sane difficile factu fuerit, & primo quo
que tēpore hanc ipsam exinanire, & ob ipsum sym
ptomatis ægrū liberare. contra cū uitiosus succus
aliquis, aut corruptela adsit, fieri nō potest, ut abū
de facta euacuatione sanitati homo restituat. Nec
sanè alio se modo res habet ipsa, plures em̄ inuēti
sunt, quibus cū degrauaret corpus, tēsionisq; acce
deret sensus, uenæ q̄p primum sectione symptoma-
tis his soluti sint, nōnullis cōtra per totū mensem
corruptionis nocumentū permānit, dū nos depra-
uatū sanguinē potuimus ubertim exinanire, nec
meliorē aliū reponere. nam ut ex cibarijs recte in
corpore cōfectis bonus generat sanguis, sic peri-
culū est, ne dū idonea cōcedimus alimēta, cū pra-
uo, qui prius inerat, bonus unà corrūpat. quā etiā
ob rē nō omnē se pollicent corruptionem sanatu
ros, sed illā unā, in qua ualidū adhuc corpus sit, ui
resq; robusta: nō cū eruginosus penitus factus san
guis fuerit, & qui inditū alimentū trahere secū in
corruptelā possit, sed q potius ab hoc ipso contē-
perari queat. sed nec cū ad uires æstimata plenitu-
do fuerit, sanari cōtinuo æger potest, eo q; cū ina-
nitiōe, unà ipsa dissoluant interdū uires. Diximus
de huiusmodi affectu in opere De medēdi metho
do. Ergo raro inanitione hominē cōtinuo sanum
reddes. continget tamē quādoq; hoc, quēadmodū
apparet. & huius sane rationis ueritatē clare ostēdit experientia. quidā em̄ ab euacuationib. statim
ipsis, omni liberant molestia, sed nec hosce affectus
nosse medico cuiuis prōptum est, nec ut eos no-
rint, statim etiā dignoscere eos ualent. Ii sunt igit,
qui maxime nugent, inter quos, ut uerū fateamur,
primas obtinet Iulianus, qui cū nullū umq; cū artis
operibus cōmerciū habuerit, ex his tamē quę ipse
nouit, audaculus reperit. Cæterū nos sæpius inter
ipsa artis opera post utriusq; plenitudinis inanitio-
nē homines sanitati cōtinuo restitutos ostēdimus:
utrāq; dico, & quā ex uasorū æstimamus capacita
te, cui plethoræ nomen est, & quā ex uiribus meti
mur, quæ inanitione nō dissoluit. atq; hæc, cū pri-
mū ægros quis uisere inceperit, unà cū ijs, qui sa-
nare nouerint, percipiet omnia. Videamus ea quę
deinceps dicunt, in quibus Asclepiadæ rationem
tractandā suscipit Iulianus, peruulgatam illā, quā
persuadet nō proprios trahi à purgātibus medica
mentis humores, sed ab his generari. Sanè pauca
quędā de re hac diximus in calce libri De elemen
tis secundū Hippoc. sicuti in primo quoq; De na-
turalibus facultatib. postremo socijs ita rogātibus
librū etiam de hoc scripsimus unū, cui titulus De
purgantiū medicamētorū facultate. quare uniuer-
sum de his sermonē qui scire uoluerit, inde sibi pe
tat, nos hoc in loco ijs, quæ à Thessalo dicunt resi
stemq;, prię tamē eius uerba adscribā: Athletā quē
uolēt capiamus bona prędituū habitudine, natura
literq; se habētē. Huic bona in corpore cū insit ma
teria, firmaq;, medicamentū exhibemus, queq; ex
cernunt summe corrupta ostēdimus. unde colligi
mus, nemine, q ijs contradicere queat, reperto, cū
q̄ nūc excernunt acerrima simul ac corrupta, an
teq; medicamentū exhiberet, talia athletæ nō ad-
essent (bona em̄ is habitudine erat) nihil aliud no
bis restare dicendū, q̄p utraq; hęc à medicamēto fie
ri: primū quidē materiā ab eo in corruptelā uerti,
deinde etiā excerni, siue per uomitū id, siue per al-
uū fiat. Hæc sūt Thessali uerba. audistis autē priua
tim à me q̄ in bonę habitudinis aliquo humores
purgent omnes, id nō magis q̄ nunc illi generent;

declarare

declarare, q̃ꝫ quòd antea contineantur. frustra igi-
tur ista attulit, neutrã necessario, aut comprobãs,
aut demoliens sectam. q̃ si aluũ subducẽs aliquid
exhibeat, nõ tamen medicamẽtosum hoc illis est.
Neq; uero inuerecũdi Therſitę more exhibemus,
& ostẽdimus dicere debuit, cũ neq; exhibuerit id,
neq; ostenderit unq̃, nec iam exhibẽtẽ alium, aut
ostendentẽ uiderit. at nos ij certe nõ sumus, qui ea
quę minime prestamus, dicere, aut scribere audea
mus, sed ostensa operibus prius ipsis ueritate, tum
demũ rerũ explicamus artẽ, id quod ex his quoq;
q̃ de Thessali grege sunt audias licet, partim quot
ex ijs, qui aqua inter cutẽ laborabant, medicamẽ-
to dato, quod aquã educeret, uentrẽ quãprimum
ad æqualitatẽ reduxerimus, partim etiã quot icte-
ricos sanitati continuo restituerimus, bilem trahẽ
te medicamento exhibito. Verũ neq; hæc, neq; a-
liud huiusmodi quicq̃ uidit unq̃ Iulianus, athle-
tis purgãs inquit exhibeo medicamentum, & o-
stendo. uerisimile uidelicet est, ut tãta prædítus a-
mẽtia athletas quis bonis preditos succis purget,
aqua inter cutẽ laborantes nõ purget, nõ atra per
citos bile, nõ eũ, qui morbo, quem elephanta uo-
cãt, correptus sit, nõ cancro affectũ, nõ quẽ phage
dæna, aut erysipelas, aut alius quispiã, qui ex ma-
lo generetur succo, morbus infestet. satis nobis de
his ipsius nugis dictũ sit. nã si, quæ audire dignus
est Iulianus, dicere omnia instituerit aliquis, huic nõ
iam uno aut altero, sed longe pluribus libris opus
fuerit. Verũtamẽ eorũ, quæ deinceps dicit, aliqua
audiamus, hoc modo scribens, Aliud affero uali-
dissimum, quo maxime inspecto resipiscere eos æ-
quũ fuerat, non atra omnino bile agi. cũ eñ subes-
se bilem arbitramur, pituitã purgans medicamen-
tũ damus, nec iam pituita, sed bilis excernitur. cũ
uero pituitam, hanc ipsam educente medicamẽto
dato nõ pituita, sed bilis utrobiq; deijcitur. hydro
picis aquã ducẽs medicamentũ damus, tunc q; cũ
manifesto in hydropicis aqua contineatur, præter-
omniũ maxime opinionẽ exire aqua non uidebi-
tur. par enim esset, ut cũ bilem trahens medicamẽ
tum exhiberemus, bilis, cũ pituitã, pituita educere
tur. Hæc sunt, quæ dicat, in quo admiratione di-
gnũ est, q̃ primũ dixit, non oportere ab atra omi-
no bile agi, nimirũ nos atra percitos bile dicit, qui.
cũq; Hippocratẽ laudamus. Quòd sanè lepidũ ser-
monis genus illis potius cõueniebat, quibus atra
bilarios ab atra infestari bile placet. porrò fabulo-
so Aesopi asino simillimus esse Iulianus reperitur,
qui cũ unà Aristosito domino accubãtẽ Melíten-
sem quendam catellum uidisset, circũq; ipsum sal-
tantẽ, ac delitiose ludentem, mota subinde cauda,
iucundam præterea quandã emittentẽ uocem, ob
quæ læti conuiuæ erant, ipsumq; exosculabantur
omnes, nihil moratus sit, quin in sellam cõfestim
insiliens ruderet, ac sese, caudam identidem quas-
sans, uerteret. Huic perq̃ similis Iulianus cũ sit, ca
uillose in nos inuehit, obiecta nobis per iocũ me-
lãcholia, quæ ab atra, ut ipse ait, bile fit. sine igit in
te nos de atra bile dicamus, qui cũ arte minus etiã
q̃ pueruli medici ualeas, in Hippocratem inueheris. qua, quę nã maior inueniri melãcholia potest?
quæ manifestior ignorantia? quæ tandẽ petulan-
tior audacia? His nos iocose incessis Iulianẽ indo
ctisq; ea sermonibus cõplicas, ut iam ne puerum
quidem latere possit q̃ absurda hæc sint. Nam cũ
Hippocrates dixerit nullam neq; ætatem, neq; an
ni tempus, neq; aliud omnino inueniri tempus ul
lũ posse, in quo ex corpore nostro humor aliquis
totus pereat, ut quos semper nobis inesse dicat,
sintq; nimirum ij, sanguis, pituita, atq; utraq; bilis,
quos in omnibus inesse omnes existimat, incremẽ-
tum autẽ suscipere in alia tẽperatura, naturaq; cor
poris, ætate, tẽpore, regione, morbo ipsius te de-
moliri ratioue putas, si bilioso pituitã ducens me-
dicamentũ cũ dederis, hæc quidẽ euacuetur ipsa,
bilis non euacuetur. Age uero, demus hoc, mani-
festo fieri, ut nõ semper propitiũ sibi humorẽ eua-
cuet medicamentũ, num falsum propterea uideri
debet Hippocratis dogma? si nãq; humores omnes
æqualiter attrahit purgans medicamentũ unum-
quodq;, ipsos autem in propriam speciẽ quandam
mutare solet, nihil erit inter uenæ sectionẽ, ac pur
gationẽ discriminis. Quòd si hæc ita habent, haud *
sanè difficulter experiẽtia possumus dogma ipsum
probare, duobusq; propositis hydrope laboranti-
bus hominibus, quibus eadem adsit magnitudo,
idem corporis habitus, ætas eadem, alteri eorũ ali-
quod quod aquã trahat, medicamentũ dandum,
alterius secanda uena, considerandũq; deinde utri
eorũ profuerit id, aut nocuerit. par autẽ fuerat, ut
idẽ in utroq; fieret euacuationis modus, ac tot mit
terentur sanguinis heminæ, quot essent euacuatę
(ut ij quidẽ existimant) aquæ à medicamento pur
gãte. Verum demus etiã hoc illis, & in altero qui
dem, qui purgatur, aquæ heminæ euacuentur, uer
bi gratia, quindecim, in altero autẽ, cui secta uena
est, duæ tantũ, uideamus nũc uter horũ iugulatus
sit (nam quid aliud quæso dicendum sit, de Hydro
pico, cui missus sanguis fuerit?) atq; uter adiutus
maximè? Quid mihi hic dices ò bone uir? num si-
militer atq; ad eũdem nos modũ refellimus, quẽ-
admodũ paulo ante tu faciebas? bilem purgãs me
dicamentũ alicui detur, inquit, qui aqua inter cu-
te laboret. bilẽ hoc etiã ò bone uir euacuabit, ue-
rũ modicam, omneq; citra emolumentũ. Bilioso,
quod a quosam detrahat saniẽ detur. hoc quidem
aquosa euacuabit, sed modica, nec sine detrimẽto:
ediuerso quod aquã trahat ascite laboranti detur,
quod bilẽ icterico, hic & plurimũ euacuabitur ho
mo, & maximo præterea cũ iuuamento. Hæc si a-
pud medicorũ aliquem scripta nondum legit Iulia
nus, hominis admiror diligẽtiã. sin cũ ista legisset,
ausus est quæcunq; scripsit, scribere, par est ut il-
lius prudentiam admiratione prosequamur. Ego
enim eorũ qui ista audierũt offendi aures puto. Iu
lianus autẽ cum de his scribit, insanire nos arbitra
tur. Respõdeat itaq;, ijs quos laudauit philosophis
in memoriã reuocatis, à quo nam ipsorum demõ-
strandi legẽ huiusmodi acceperit, cuiusmodi usus

ipse est

ipſe eſt. ſi enim, inquit, bilem trahens medicamen A
tũ, animantis natũ eſt bilem expurgare, nõ ipſam
generare, in pituitoſis non ſane bilis euacuaret. q̃
uero mire id qđ conſequens eſt, nouit: O præcla-
rã ſophiſtæ huius dialecticã. Quidnã tã unq̃ pru-
denter Chryſippus, Ariſtoteles, Plato dixit? Qui
ſi de iis propoſita illis foret conſideratio, cũ nulla
penitus contineret in corpore bilis, id prorſus ſe-
qui affirmarent, nullã quoq; omnino, a bilem tra-
hentibus medicamẽtis exinaniri, cũ uero modica
ineſſet, quæ ab iis traheret, modicã quoq; futurã
eſſe dicerent, quẽadmodũ ſane plurimã, cum plu-
rima contineret. At nouæ huius dialecticæ ſophi
ſta Iulianus, cũ modica quandoq; in corpore bilis
inſit, nullam prorſus bilẽ hanc ipſam ducentia me B
dicamenta ſequi cenſet, & poſtea nos quidẽ inſa-
nire dicit, quicunq; aqua intercute laborãtibus a-
quam ducens medicamentũ damus, ſeipſum uero
prudenter agere, cuius placitis conſentanea eſt ue
næ in his ſectio. ſimillimũ his ipſius ſermonib. eſt,
quod in ſequentibus uerbis his affert, & quod ma
gna ex parte uiciſſim intendit, ac remittit, indeter
minata ſanitas ſimilis aliquis factus quãtũ ad nos,
* ſecundũ omne cõtinuitatis, quantũ ad nos, in eo,
quod rarenter, nec ſæpenumero fit. per hæc Iulia-
* nus opinionẽ refellit exiſtimantiũ corporeos ſem-
per eſſe paſſionũ affectus intenſionibus, ac remiſ-
ſionibus in teſtimoniũ adductis, idq; facit, ratus ſe
in hoc methodicorũ opinioni cõſentire à ueteris C
autẽ magiſtri placitis diſſentire, cũ tamen diuerſiſ
ſimũ hoc ſit. nã qui in ſolidis animãtis partib⁹ in-
ſunt affect⁹, obfirmati inſunt ac durabiles, & quæ-
cunq; humida ſunt præterq̃ q̃ in alias animantis
particulas ſubinde decũbũt, par eſt etiã ut partim
in halitũ tenue facta digerantur, partim etiã per mea
tus ſenſui patentes excernantur, & nunc quidem
à gubernatrice animantiũ natura concocta melio-
ra, nunc à febrili immutata calore, deteriora fiant,
ac quædã ob calorem hunc diffluentur, quædã rur-
ſus bonis admiſta alimentis meliora euadant, nõ
nulla autẽ à prauis illis confluentibus corrumpan
tur, ſiue ea prius etiã q̃ aſſumerentur, praua fuerint,
ſiue nõ recte ea uentriculus concoxerit. D

Deſunt quædam.

Accenſas uero ob putrefactos humores febres,
nihil ſane mirũ ſit, ſi prout collecti iñ per loca fue-
rint, putrefactiq;, atq; exinaniti, ita generationes,
ac declinatiões ſortiunt. uerum hoc illos fortaſſe
quiſpiam dicentes ferat. at qđ deinceps Iulianus
ſcribit, non iam cũ aliis cõmune, ſed ipſi propriũ
hoc nunc referã. ſatius autẽ uiſum mihi fuit, uni-
uerſa illius uerba, quanq̃ prolixiora, adſcribere,
ad hunc modũ habentia: Quod uero intelligi non *
poteſt, cũ in plenitudinẽ, aut corruptelam pro eo
qđ præſens poni debet morbi referẽ cauſa, quiſnã *
quæſo exactiſſime aliquid dignoſcet affectu de to
to corpore abeunte neceſſe eſt, oñia in omni par-
te, particulaq; redundare fateamur. unà eñ cũ effe
ctu perduret opus eſt cõtinens cauſa. per totũ autẽ
eunt affectus, quales febres ſunt, & quãplurima a-
lia, in quibus in toto ineſſe plenitudinem oportet,
plurimamq;, cũ plurimus morbus fuerit, atq; ita
conceſſum dicere. Quòd ſi uero * * quod
contradicit humoris plenitudo. atqui Iuliano non
placet, morborũ, qui in uniuerſo cõſiſtunt corpo-
re, continentẽ cauſam in uno cõſiſtere loco, ſed ſi
quis fluxũ etiam in bubone continentẽ eſſe ſuppo
nat, febris cũ ſit, in tantã incidet ſermo dubitatio-
nẽ, nam diſſoluto bubone, nec permanere illam, *
nec creſcere poſſibile eſt, cum manente quidẽ ne-
ceſſe ſit, ut & febris ſoluatur, ſoluta autẽ continen
tẽ ſuiipſius cauſam bubonem habeat oportet: exq;
hoc præclari huius defenſoris ſubuerti rationẽ ne
ceſſe eſt, qua ait, fieri non poſſe, ut morbi uniuerſo
in corpore qui ſit, cauſa unico conſiſtat loco, cum
tamen nullam aliam continentis cauſæ afferre ra-
tionem poſſit, q̃ quòd ab ea aliquid fiat, ac cũ ea
pariter ceſſet, niſi forte hoc etiam in loco, quemad
modum in aliis quoq; facere conſueuit, repente ſe
Stoicũ rurſus profiteatur. uerũ cũ hoc fecerit, non
modo morbi, ſed ipſius etiã ſanitatis cauſam affe-
ret aliquã, & qđ minime uult, calidũ eſſe morbũ
aliquẽ, & frigidũ, & ſiccũ, & humidũ, dicere coge
tur. Quãobrẽ deſinat inanes has nugas afferre, ne-
que * modũ, uerũ alia excogitet, dũ laudib. q̃dẽ
nũc Stoicos extollit, nũc ipſorũ etiã placita tollit.

CL. GALENI HIPPOCRATIS LINGVARVM EXPOSITIO

MARIO NIZOLIO BRIXELLENSI INTERPRETE.

VM uolueris ò Teuthra linguas, quæ apud Hippocratẽ reperiuntur, q̃ breuiſſime fieri poſſet à
C nobis exponi, libenter & prõpte tibi paruimus, huiuſmodi ſtudijs pulcherrime morem gerere pulcherrimũ exiſtimãtes: erit autẽ, ut ipſe iuſſiſti, ordo orationis noſtræ ex ordine literarũ, à quibus ipſæ linguæ initiũ capiũt, ſi prius tamẽ illud definierimus, inter expoſitionem omnium uerborũ Hippocratis & ſolarum ipſius linguarũ, quid interſit. Quæcunq; igitur uoces antiquis tẽporibus erant in uſu, nunc autẽ non ſunt, huiuſcemodi uoces linguas uocãt, & ad has exponendas accedimus, alias uero oñes, quæcunq; inquiſitionẽ quidem non minorẽ deſiderant, uſitatę tamen in hunc uſq; diem ſunt, in ipſorũ librorum explanationibus inueſtigare melius fuerit. Quid enim iudiciũ, & quid diuinum, & quid integre, & quid in ſummo bonus habitus, & omnia, quęcunq;

talia ſunt, oratione quidē longiſſima ad explanan
dum indigent, in cōmuni tamen uſu uerſantur ni
hilominus quàm uita & breuis, & ars, & lōga, &
opportunitas temporis, & uelox, quanquā & ha
rum uocū nōnullæ expoſitionis egent. ex quo mi
hi in mentē uenit admirari eos, qui omnia Hippo
cratis uerba ſe expoſituros pollicentur, ſi quidem
non intelligunt, plura ſe præterire quàm docere.
Dioſcorides quidē non Herophilius ille cogno
mento Phacas, ſed iunior quidā patrū noſtrorum
memoria, multis libris ſcriptis nō modo dimidiā
ſed ne tertiam quidē aut quartā partem omnium
uerborum Hippocratis expoſuit. Ac præter alia
multa cumulus etiā accedit horum duorū, quę ab
eodē in toto opere peccantur primū quia de mani
feſtiſſimis nominibus memorat, ad quę intelligē
da non modo multa ſed ne minima quidē expla
natione opus eſt. Deinde quòd hoc ipſum non ſe
mel tantū, ſed ſæpiſſime facit. Hęc igitur nos con
tēpſimus, & præter hæc etiā omiſimus exponere
formā uniuſcuiuſq; arboris, frutícis, & herbę, &
eorū quę ex terra effodiūtur. Tum aūt & piſcium
et animaliū omniū, de quibus frequenter comme
morauit Hippocrates, quæ quidē Dioſcorides is,
de quo loquor, non erubeſcit trāſcribere ex libris
Nigri & Pamphili, & Dioſcoridę Anazarbei, at
que ante hos Crateuæ, & Theophraſti, & Hera
clidę Tarētini, & aliorū innumerorū. Idem quoq;
notiſſimarū urbium nomina exponit, ſimiliterq;
aſtrorū manifeſtiſſimorū, quę ne puer quidē igno
rare poſſet. Atq; his exponēdis non hic ſolus, ſed
etiam alii cōplures peccant. Hæc igitur omnia ſi
quis amputet, linguas explanauerit ſolas, ut Hero
philus fecit, & Bacchius, cui Ariſtarchus grāma
ticus multitudinē exemplorum cōgeſſit, ut aiunt.
Nos aūt, ut ſcis, plura etiā quàm illi excerpſimus,
eaq; in cōmentariis habemus, quę celeriter & ip
ſa ſi uolueris latiore enarratione colligemus tibi.
Nunc aūt id quod iudicatū eſt, & longioribus il
lis cōmentariis demōſtratum, roganti tibi, ut per
capita haberes, præſens liber cōpoſitus eſt, com
plectens nō ſolū omnia nomina, quę cum ab aliis
antiquis uſurpata fuerint, nūc amplius in uſu nō
ſunt, ſed etiā quæcunq; ipſe Hippocrates proprio
aliquo modo ſibi fecit, uel transferens à conſuetu
dine, uel figurā accōmodans aliam, uel ſentētiam
mutans. Quod aūt antiqui multa ſibi nomina fa
ciebāt, oſtenſum quidē ſatis eſt ab Eratoſthene in
libris De antiqua comœdia, ſed ego quoq; idem
tibi paucis per exempla poſſum demōſtrare, cum
pauci admodū facultatē habeant euidētius diſcer
nendi, quid nam lingua ſit, & quid ſimile ipſi ab
antiquorū aliquo factū. Puto aūt tibi Ariſtopha
nis exempla ex Detaleis abūde ſatisfactura, quæ
fere ad hūc modum habent. Hæc tu dic Homere,
qua nam lingua uocant κόγχας? in illa enim fabu
la ſenex quidam ex populo Detaleorū proponit
Procaci filio primum κόγχας quid ſint, ut expo
nat, poſtea uero quid uocent ἀμφιγυὰς καὶ κόγχας: &

ille quidē uiciſſim proponit linguam, quę in tabu
lis Solonis eſt ad cauſas differentes ad hunc ferè
modum. Tuus quidē, meus autē hic frater dicat,
quid uocēt ἰδρῦσίτε. Deinceps ꝓponit quid nam *
ſit bene facere, ex quibus manifeſtū eſt linguam
antiquū eſſe nomen, quod ex conſuetudine deci
dit. Quod aūt unus quilibet eorum, qui in ſtudiis
doctrinę uerſabātur, putabat licere ſibi facere no
ua uocabula, ſatis indicat & Antiphon, qui quo
modo ea facienda ſunt, edocet. Indicat etiā & ip
ſe Ariſtophanes in eadem fabula his uerbis, ἄλις,
ὀρχίλαγ, καὶ μῦρον καὶ ταινίαι. Poſtea ſenex irridens
ἄσβυς ὀρχίλαγ, iſtud eſt ab Lyſiſtrato. rurſus aūt cum
Procax filius dixiſſet, à nobis æque non perterre *
beris, tempore, & hoc filii ſenex deridens, inquit,
perterreberis, hoc à rhetoribus eſt. tum rurſus cū
ille dixiſſet, euadent tibi hęc quorſum uerba: Rur
ſus ſenex & hoc euadent, tanquam ab Alcibiade
ſumptum carpit. Ac filius quidē nondū deſinens *
neq; reuerens ſenem, quid cōiectas? etiam malos
uiros dicere eos, qui exercent probitatem. Poſtea
ſenex O Thraſymache quis horum patronorum
te liberat? Manifeſtum igitur ex his puto tibi fa
ctum eſſe, ut dixi, eſſe modum linguarum cum no
men commune omnibus à conſuetudine ſuperan
te cecidit, uel factum ab aliquo antiquorum non
omnino receptum fuit in conſuetudinem: ſic igi
tur & Hippocrates ex nominibus, quę uſitata nō
ſunt, aliqua aſſumit, aliqua ipſe facit aliqua aūt no
uis adiunctis ſentētiis mutat. Quorū unūquodq;
una cum linguis exponēdum cenſemus, cum ex
conſuetudine, quæ nunc eſt, cecidiſſe uidebitur.
ſic igitur ſi cuius etiam ſtirpis nomen uel anima
lis uel urbis ualde obſcurum fuerit, hoc tibi inter
ipſas linguas exponemus, & omnino hoc ſpecta
bimus, ut non tibi ſoli ſed etiam aliis, qui modo
primas literas attigerint, liber hic utilis exiſtat. ſi
uero quiſpiā neſcit quid ſit, interficiemus, & pro
cul & ambo & indumentum & alia quæcunq; ta
lia ſunt, ad Dioſcoridem & ad illius ſimiles remit
timus, ut ad eos, qui talia docere non indignū pu
tant. cum igitur aperte definitum ſit à nobis, quid
nam ſit lingua, quid uox uſitata, & cum dictū ſit
exiſtimaſſe nos, id ipſum quod iudicatum eſt à no
bis & demonſtratum in aliis libris hic tibi ſolum
ſine demonſtratione eſſe ſcribendum, ad explana
tionem iam ipſarum linguarū accedamus, eligen
tes ipſas ex omnibus libris non ſolum uerè Hip
pocraticis, ſed etiam ex iis qui Hippocrati quo
quomodo ſunt inſcripti. Quod autē multæ à Bac
chio prætermiſſæ linguæ hic ſcriptæ ſunt, quodq;
nullam nos prętermiſimus, ipſe liber docebit, quē
admodū & illud, quod prout uidetur oratio poſt
ulare, aliquando quidem interpretamur ipſam lo
cutionem, qua cum expoſuimus linguam. In plu
rimis autem id facere negligimus, cum ſine inter
pretatione ſperamus ipſam explanationem fore
manifeſtam.

†Quæ dicas annulum, uel annulum, ea forma qua dicuntur annulum, & dicitur, meliorem dicimus.

Quæ medici mittere, uel immittere.

*Vulgo ſpiritum.

*Vulgo ſpiritus.

† Ἀγκυλιδωτήν. Anſulã uel annulum habẽs, dictum eſt autem de curru.

† Ἀγκυλογεμέλην. Speciũ ſiue ſpecillum hamatum.

* Ἀγκυλίδες. Partes capitis allij.

Ἀγρία κολοκυνθίς. Colocynthis. i agreſtis cucurbita, ut Crateuas & Dioſcorides & Pamphilus.

Ἄγριφον. Montanum, ſylueſtre.

Ἀγύια. Imbecillitas, infirmitas.

Ἀγχόμενος. Qui ſuffocatur.

Ἀδιάξεσθαι. Morderi cum pruritu.

Ἀδιαφόρως. Negligenter.

Αἴσωμα. Pars tecti in ſublime erecta, ut colũbariũ.

Ἀθρόλυτος. Reſoluitur, diſſoluitur.

Ἀθύς. Et tuberculi, qđ in palpebra oculi natum à ſimilitudine hordei Crithe dicitur, pars acuta eſt, ut in ſecũdo De morbis minore, & eis partis ſummũ, q̃ in cuſpide ſagittæ πώγωνα, hoc eſt barba appellat ut in qnto De morbis popularib.

Ἀθώρακτος. Qui non ebrius eſt.

Αἰγιλίψ. In oculis albicans cicatrix, ut in maiori De prædictione, & albeſcentes humores concreti, ut in coacis prænotionibus.

Αἰγικέρα. Qđ & βυκέρας, & τᾶλις. i. fœnugræcũ.

Αἰγύπτιον ἔλαιον. Aegyptiũ oleũ, quod ipſi uocant cicinũ. ueteres quidem ex cici etiam cicinum.

Αἰγύπτιον ἔλαιον λευκόν. Aegyptium oleum albũ, quod ex liliis cõficitur, & Lilinũ & Suſinũ nominatum eſt.

Αἰγύπτιον μύρον λευκόν. Aegyptium unguentum album, quod & Mendeſium nominatũ eſt, confectum ex liliis & odoribus, propterea q̃ unguẽtum nõ oleum uocatur, idemq̃ Lilinunguentũ & Suſinum unguentum appellatum eſt.

Αἰγύπτιον μύρον. Aegyptium unguentum ex flore Aegyptię ſpinæ, qđ & Metopiũ nominatũ eſt.

Αἰγυπτίων συπῆρα. Aegyptium alumen, quod & ſciſſile & triſciſſile nominamus.

Αἰέν. Significat aliquãdo, apud Hippocratẽ etiam donec, & apud multos alios antiquos.

Αἰθάλη. Idem quod fumus uel fuligo.

Αἰθιοπικόν. Subaudiendum eſt cuminum.

Αἰθυλικες. In ſumma cute circuli, ſimiles circulis rubris qui ab igne excitantur, ab αἴθω, quod eſt urere, nominati, & αἰθυλικώδεα. uidelicet his circulis ſimilia, quæ multi uocãt ἀμάλωπας.

Ἀμαπφλοισβοισάσιες. Sic eñ Dioſcorides ſcribit, cõpreſſiones ſupertumeſcẽtis ſanguinis exiſtimãs ſignificari. Quoniã & alibi ait, in inflãmatis ſanguinis effuſioníb. retẽtio opportuna. plures tamẽ ſcribunt ἀμαπφλεβοισάσιες, & uenas inflatas ſanguinis plenas ex nomine ſignificari putant.

Ἀμυκλέχνα. In ſanguinis effuſione aſperitatem inducentia, hoc autem eſt morſus quidam ſubaſper irritans in aſpera arteria.

Ἀνειάδης. Ab æno ciuitate Thraciæ, quem eundẽ & ἀνειοπικὸν aliquando uocat.

Ἀλάομαι. Quaſi uagari & errare.

Ἀλή. Vita.

Ἀκαλήφη. Quæ quidem & urtica.

Ἀκεστά. Curabilia, nam ἄκη, medicamenta ſunt.

Ἀκήρατος. Incorruptibilis.

Ἀκίς. Sic nominatur ferrum ſagittæ.

Ἀκόνιον. In adiunctis libro De ratione uictus ſic nominauit mortarium, ſimiliterq̃ Theophraſtus in libro De ſtirpibus octauo.

Ἄκτα. Repleta.

Ἀκρόλεα. Filia fœmina, Minerua, Venus.

Ἀκροπάτερον. Summa ueſpera, hoc eſt prima & incipiente.

Ἄκρητον. Impermiſtum. ſic enim nominatur omne quod cum altero miſtum non eſt, & puram ſuã ſeruat naturam.

Ἀκρητοχόλες. Puram contrahentes bilem.

Ἄκριτον πάγον. Velut immẽſum ſpatium, dictum eſt autem in libro De hebdomade, de eo quod eſt extra mundum uel infinito uel inani, quod cogitatione informari non poteſt.

Ἀκρόπλοα. Superne & tanq̃ in ſummo nauigãtia, ſic & ἀκρόπλοι. in ſummo nauigantes.

Ἀκροαπὶς. Lingua ſic dicta eſt in ſeptimo De morbis popularibus, tãquam ſua ipſius extrema nõ informans, hoc eſt inarticulata propter motus difficultatem.

Ἀκροσαπὲς. In ſuperficie mutatum.

Ἀκρόψιλον. In ſummo glabrum, hoc eſt nudum.

Ἀλαΐα. Corruptio ſic nominata eſt in libro De locis in homine, tanquam cæca & inuiſibilis.

Ἀλάπης. Qui eſt ex Alaptis, Alapta enim opidum eſt Thraciæ.

Ἀλάστορες. Et ipſi homines qui talia perpetrant, ob quę cruciari mereantur, & uindices dei, qui eos perſequuntur.

Ἀλγήματα. Aegrotatiões, nã ſæpe & de ipſa ægrotatione nomẽ inducit, & τὸ ἀλγεῖν ſimiliter pro ægrotare, & aliquid pati, & alia ab ipſo.

Ἀλεάζειν. Calefacere.

Ἀλείου ὕδατος. Aqua conferto imbre congregata.

Ἀλεῖον. Congregatum, confertum.

Ἀλεξητήρια. Remedia & auxilia quę malis arcẽdis adhibentur, nam & ἀλεξᾶν auxiliari eſt.

Ἀλίσιν. Cõgregãt. Ἄλειφα. Oleũ uel adeps.

Ἀλέως. Collectim. Ἀλεότητα. Congregationem.

Ἀλλοδόξωσιν. Decipiant, imponãt, dictũ eſt autem &

Ἀλθεῖν. Curare, ſanare. (in errrore.

Ἄλθεξις. Curatio, ſanatio. Ἀλθίσκειν. curare, ſanare,

Ἄλκαρ. Remedium, auxilium.

Ἀλογνοῶν. Deſipiens, & tanq̃ alia percipiens quã quæ ſunt, ſic & Ἀλοφρονήσιες dictum eſt ab ipſo, de eo qui mente alienata eſt.

Ἀλλοιοτροπᾶν. Vertitur uarie.

Ἀλλόκοτον. Obſcurum & incognitum.

Ἀλλοφαλοσοντες. Deſipientes, inſanientes.

Ἀλαοὶ. Cæci, quod & Ἀλαὸς cæcus eſt.

Ἀλυκόν. Salſum.

Ἀλφοτόχολον. Sic nominat eum, quem & Ἁλιχόλον hoc eſt, qui puram congregat bilem.

Ἀλύζει. Animo quaſi fluctuat, iactatur. ſic & Ἀλύξει in futuro dictum eſt.

Ἀλυσμόν. Qđ & agitationẽ quãdã & hæſitationẽ,

quin & agitationẽ uocant, & ἄλυχη hocidem. A
ἄλφιτα. Non ſolũ ex hordeis farinę ſic uocant. nã in primo de morbis mulierũ, ἄλφιτα πυρινὰ hoc eſt, farinę triticeę dictũ ẽ. in ſecũdo aũt De morbis maiore, & lentiũ, & eruorũ ſiccatorũ. Omnis igit moliti grani mediocri magnitudine fragmẽtũ ἄλφιτα appellant. nã maiora fragmẽta, ῥῶμμινα, hoc eſt craſſiores farinę, minora autẽ ἄλευρα, hoc eſt tenuiores farinæ nominantur.
ἄλφιτα προκώνια. Quę ante coni ſiue metę cõſtructionẽ fiunt, hoc eſt ex recentib. & teneris hordeis, conus em quidã in areis etiã nũc erigit, & maxime in pluuioſis regionib. lignũ rectũ circa qđ cõponunt fructũ in coni uel metę formã.
ἀμαλδωθῆναι. Ipſi uſitatum eſt, quaſi obfuſcatur, & quaſi obſcuratur, ut in ſecundo De morbis nau B lierum, oculi offuſcantur.
ἀμαλῶς. Et molliter, qđ idem ualet qđ non ualde, ut in libro De purulentis. Hoc autem molliter uitant, & facile: ut in primo De morbis maiore, & oculis non facile uidebat & in ſecundo maiore, & cibos non facile recipit.
ἀμαμηλίδες. Genus quoddã meſpili, plurimũ in Italia naſcẽs, ut Dioſcorides ait, quidã autẽ ὠμηλίδας aiunt eſſe poma parua ſylueſtria.
ἄμβη. Altior eminentia.
ἀμβλυωσμός. Scilicet abortio, ab eo quod eſt, abortare, ſed & ἀμβλυωπία, hebetudo uiſus, ut in maiore De prædictione.
ἀμβλυοπώτερα. Obtuſiꝰ uidẽtia, hoc ẽ obſcurius.
ἀμείρω. Auferẽs & accipiẽs. ἀμενηνόν. Inualidũ. C
ἄμη. Quodãmodo, ex aliqua parte, medio criter.
ἀμήνας. Qui eliſit & laniauit.
ἀμοίη. Sic in lib. De iis q̃ ad chirurgiam pertinent, Dioſcorides ſcribit, Mediocri compreſſu uiciſ-
* ſim declinent ad augmentũ, & reformationem carnium faciant. Cæteri autẽ ſcribunt ἀμόιη, Ait autem Dioſcorides ἀμοίη, mediocria eſſe, ſed teſtimonium nullum apponit.
ἀμυδί. Totum ſimul, ſine clauſione labrorum.
ἀμφιβραγχίαι. Locorũ q̃ ſic uocant, circa tõſillas.
ἀμφίδετον. Oris uuluæ rotunda extremitas, quæ labris cucurbitulæ ſimilis eſt, per metaphoram à mulierum armillis nominata, quæ & ipſæ ἀμφίδετα uocantur. ab eo quod eſt cõprehendere circulariter & tanq̃ circumligare. D
ἀμφιδεξιῶς. Tanq̃ utrinq; dextra. hoc eſt utriſq; manibus ut dextra utens. talis enim eſt & apud poetã ambidexter, ſic Hipponax dicebat, ambidexter em ſũ, & nõ pecco. Quidã ἀμφιδέξιον intelligunt, non recte, eam, quæ in dextris partibus uuluæ concepit.
ἀμφιμητριον σημεῖον. Sic nominauit in ſecũdo De morbis popularibus, quod affectionum uuluæ ſignificatiuum eſt.
ἀμῶς. Quodammodo, ex quadam parte, mediocriter, ἄμη, de quo ſupra dictum eſt.
ἀναγνῶναι. Sententiam mutare, ueteribus dediſcẽdis noua diſcere.
ἀνάκαρ. In ſuperiorem partem, ut ἐπίκαρ, in inferiorem partem ex montibus.
ἀνακικίσκειν. Reſiliunt.
ἀνακῶς. Caute uel apte ad cuſtodiendum.
ἀνακωχή. Suſpenſio, dilatio.
ἀναλδὲς. Quod non alitur, quod non augetur.
ἀναλμυροι. Inſulſi uel non ſalſi, Dioſcorides ſic, Multi diuidentes legunt.
ἄναλτον. Sine ſalibus, & non ſalſum.
ἀναπλάξεως. Illinitiones, inunctiones.
ἀναπρῆσαι. Forare, perforare.
ἀναῤῥέοντα. Per nares retro uerſum iens. Quidam diuidunt, ἀνὰ ῥινόν. ut ſit per cutem.
ἀνεπιδέξιος. Qui bene & apte uerba facere nequit. ἄφωνος autem qui omino uocẽ emittere nõ poteſt. In tertio morborũ populariũ deinceps inuicem de Pythione dicta ſunt. ſic habet & illud apud poetam de equo. Loquentem autem fecerat Dea alba ulnas Iuno.
ἀναφέρειν. Significat interdum & ſubſingultire reſpirantẽ, ut in primo De morbis minore, & ἀναφέρειν, ut pueri cubãtes flentesq; & in nares retrahentes ſpiritũ. hoc idẽ eſt, cũ ſpiritus in aliquid impingens dum extra fertur, retro duplici reuocatione atq; intro recipitur.
ἀναχαίνεται, Suſcitatur.
ἀνδρογένεια. Per uiros ſucceſſio generis. nam per mulieres ſucceſſio tale aliud nullũ nomẽ habet
ἀμβλῆξαπο. Cum tuſſi expuit. (ſimile.
ἀνελύματα. Tormina, στρόφοι.
ἀνηλιδῶσιν. Surſum uerterint, conuoluerint.
ἀνήρυδέωσιν. Euulſi fuerint.
ἀνέλκει. In ſublime maxime ſurſum pendens, compoſitum eſt ex ſurſum & profectus.
ἀνεμᾶται. Inflatur. ἀνερίκτων. Inconcuſſorum.
ἀνεσταμμένα. Perturbata, dictum eſt de urinis.
ἄνεος, Mutus, & mente perculſus.
ἀνήλιος. Carens moleſtia, & illæſus.
ἀνηρίκτω. Non diuiſo in minuta, ſed ex ultimis farinæ craſſioribus partibus compoſito.
ἄνθεα. Flores. Non ſolũ hos ad coronas, ſed ad alia omnia ſic nominat. ac ſemina ſimiliter aliquãdo uocat, ut in ſecũdo De morbis mulierũ. ſed & erythemata in Coacis. & ſputa ἀνθηρὰ rubra & ſubcruẽta dicit in ſexto De morbis popularib.
ἀνθίνῳ ἐλαίῳ. Hoc eſt, floratũ uinũ uel odoratum qđ ita nominaẽ, uel ex floribus anethi grato odore prædituũ. Quẽadmodũ & λυκιῶνα ἀνθίνου. hoc eſt potionẽ quandã floribus conditam nominauit in ſecundo De morbis maiore.
ἀνθινὸν ἔλαιον. Lilinum uel irinum dicitur, quod ipſum etiam Suſinum uocatur.
ἀνθινὸν μύρον. Quod & Suſinum unguẽtum & Lilinum unguẽtum. Differt autem à Florato oleo ante ſcripto uarietate odoramentorum.
ἀνὲθωπο. Videlicet ſurſum dixerunt.
ἀνωργισμένον. Quod eſt & remollitũ, quoniã μαλάξαι eſt mollire, & tanq̃ ſubactum & emollitum, ut in ſecundo De morbis maiore.
ἀνωπυντώσιος. Reuerberationis eius, quæ remo fit. Quod & σκύμπτων uocatur.
ἀνωτέρδινα. Herba quædam, quam Bucranion & Lychnida agreſtem uocant.

ἄορτηρ. Pulmonis pars ſeparata ex utraq; parte, A ut in libro De morbis maiore. præterea & ἄορτηρ, hoc idem aliquando appellat, ut Dioſcori des arbitratur. ſed hoc non ſatis conſtat.

ἀπαρτίας. Perfecte & exacte, Dioſcorides autē ait hoc uerbum totum contrarium ſignificare, ut in libro De ratione uictus acutorum, ubi ait, & plerunq; perfecte in talibus tēporibus tranſeūt ad ſorbitiōes. Mihi autem & hoc loco uidetur perfecte & exacte ſignificare, atque hoc modo Attici hoc nomine utunt̄, cuius plurima exem pla in paruis commentarijs habere poſſis.

ἀπιβρώσω. In quinto De morbis popularib. ſic ſcribit Dioſcorides, & ait ipſe hoc ἀπιβρώσω uerbo ſignificari & ἀπιβώσω, cū alijs ferē oīes ἀπιβώσω, hoc eſt euenit ſcribāt. Dioſcorides B em̄ & Artemidorus cognomine Capito, ex eo quod alijs uſitatū erat, nomina multa tranſmu tauerūt nihil diuerſum ab antiqua ſcriptura in dicātia, quorū nobis q̄q; neceſſe eſt meminiſſe.

ἀπιμλήν. Excluſus fuit. ἰμλεῖν enim claudere.

ἀπόχθη. Excluſus eſt.

ἀπόγονα. Fœcūda, quidā intellexerūt infœcūda.

ἀπόκαρπος. Qđ germinauit uel fructū tulit.

ἀποκεκομμένα. Separatis. ἀποκόπτειν. Negligēti9.

ἀποκναίειν. Maxime quidem abradere, ſed & corrū pere & extenuare.

ἀποχείλωσις. Protendens labra compreſſim.

ἀπρονοήτως. Sine reuerſione ſiue irreuertibiliter, ut ita dicam.

ἀπωθίσει. Expulſionis, hinc & expelletur, ali C quādo quidem actiuū expellere ſignificat, ut in primo De morbis mulierū, aliquādo & paſſiuū expelletur, ut in libro De natura hominis.

ἀπόζεγα. Porrigit. ἀπόζεος. Extinctus.

ἀποτίλκα. Quæ faſtidium cibi & inappetentiam fa ciunt.

ἀποσκάλλεις. Scarificationes ſiue uenarū ſectiones, ut in primo De morbis maiore.

ἀποσκληραίνει. Exſiccat, indurat.

ἀποσπαρδάζεσιν. Palpitant, uel ſaliunt, ut in ſecun do De morbis.

ἀποσφαγμα. Fæculēta colatura, quod & ὑποσφα γμα dicitur.

ἀπίσεων. Integrorū, in integras farinas diuiſorū, im perfecte fractorū, parte furfuracea nō ſecreta. D

* ἀπυρομάλης. Quæ nucleum nō habenti, eſt id pomi genus, quæ melotris appellatur.

ἀρακίδλας. Tritícea legumina minuta. legumen ē nim eſt aracos.

ἀρβύλαι. Calcei alti.

ἄργης. Serpens quidam ſic nominatus.

ἄρδλας. Sordes quædā & ſpurcitia, & ἀρδλᾶσαι. Fœdare.

ἄρθρικον. Articulus accommodatum.

ἀρικύμων. Quæ cito prægnans fit.

ἄρις. Non ſolum inſtrumentū, ſed etiam herba quę dam ſic nominatur.

ἄρκτος. A Septentrione ſpirans, quidam autem ἄρκτον omnino ſcribunt.

ἄρμης. Suturæ in capite.

ἀρμίω. Statim, Dorica uox.

ἀρρύσιας. Suppreſſiones menſtruorum.

ἀρπίζω. Paruo tempore uiuentia.

ἀρπίσιμα. Vndecunq; plana, æqualia.

ἀσκαρίδες. Vermes tenues & longi in recto inteſti no geniti.

ἀσκός. Figlinas ollas, quas & ψυγιώτας & φακὰς nominant.

ἀσπάται. Et igneſcit, ut in primo De morbis mulie rū, & faſtidioſa ſatietate ac grauiter affectus eſt, ut in ſecundo De morbis maiore.

ἀτέραμνα. Difficilia ad conficiendū & dura.

ἄτρακτον. Nō ſolū eū qui ad lanificiū utilis eſt, hoc eſt, fuſum ſignificat, ſed etiā lignum ſagittæ.

ἀτθὶς ἀγγεῖον. Atticam ollam, aliquando quoque echinum appellatam.

αὐαντικὰ uel αὐαλέα. Quidam deſiccans morbus.

αὐτίνιον. Vinum huius anni, præſentis anni.

αὐτόφορμον. Quod per ſe mouetur, ut in libro De Hebdomadibus.

ἄφρως. Stulte.

ἀφύες. Vincula, ab eo quod eſt uincire.

ἀφρυσόμενα. Fricata, & ἀφρυσαμένη, quæ fricauit, uel contrectauit.

ἀφρᾶλέα. Deſipit, intelligendi expers eſt.

ἀφρῶδη πα. Spumantia, bullæ modo tumeſcentia.

ἀφύα. Dealbatur, & tanq; aphyes colorem habet, ſic & ἀφυώδες uocat aphyæ colore ſimile.

ἄχιλλειώδεις λεπίδες. Bene nutrita hordea & ma gna à quodā Achille nominata ut aiūt, agrico

ἀψιβόητον. Retro fluens. (la Babroniſ.

ἀψυχέα. Animo deficit, & ἀψυχίη animi defectus.

Βαχάρις. Lydium quoddam unguentum.

Βαλίς. Concauitas oblonga.

Βαλεῖος. Qui ex Valoca urbe Macedoniæ.

βδελλᾷ. In maiori De prædictione. & ſecundo, ut quidam inſcribunt, tumentem uenam ait ſic no minari Dioſcorides. mihi autem uidetur pro prie dici nomen de ipſo animali. etenim affui o lim cum hoc diceretur in eo libro, & dubitanti bus multis de his quæ fierent, ſolus ego ex ſcri pto aggrediens præcognoui ueritatem.

βικάεις. Quibus. βυσιακὴ. Ex beſſis in Thracia.

βλακεύειν. Paruipendere.

βλεβιρὰ. Humidæ, mucoſæ.

βλῆχών. Legumen quoddam, quod & βλήχιον ſcri bitur.

βοώφθαλμον. Bouis oculus, quod idem chryſanthe mon nominatur.

βόλβιον. Quale ipſum eſt Hippocrates docet in li bro De morbis mulierū. male igitur quidā bul bi nomine narciſſum ſignificari putauerunt.

βολβιτία. Quæ à multis βομβύλια appellantur, ge nus autem eſt hoc paruorum polypodum.

βολιτίν. Stercus boum.

βομβύλιον, poculū quoddā anguſtū os habens, uel potio ſiue poculum à reſonando dictum.

βοὸς θαλασσίς. Bouis marini, cartilaginoſus eſt hic piſcis.

βραδάλιος. Cucumer agreſtis.

βρακέρας. Fœnugræcum, Menitheus in appellatio

nibus medicamentorum, & anagallidem ſic appellari ait.

βατραχίσκος. Et animal cătharidi ſimile, eſt et quoddă olus agreſte, cuius mentionẽ facit Dioſcorides in primo De ſanitate tuẽda, et in lib. De olerib.

βράγμα. Quod cũ tuſſi expuit, in primo De morbis maiore, & βράσσειν cũ tuſſi expuere, quidam hæc ſine litera rho ſcribunt.

βρόγχοι. Cartilagineæ arteriæ.

βοτράχια. Ranæ dicit, quidam autem omnino βατράχια ſcribunt.

βρυγμός. Stridor, qui ex dentibus colliſis efficitur, & βρύχειν ſic ſtridere.

βύζην. Cumulate, uel denſe.

Γαλιάγκωνες. Qui paruũ & gracile habent brachiũ, partes autẽ circa cubitũ turgidiores, ut muſtelę, qui autẽ aiũt γαλὴν brachiũ nominari, & hoc poſitũ eẽ nomine, fortaſſis uideri poſſint male intelligere, nõ enim γαλιάγκωνας, ſed γαλιοβραχίονας oportebat ipſos nominari.

γαμφὸς. Curuaturas habentes quaſdam.

γαυσὸς. Curuatus in partem exteriorem.

γιγλύματα. Contrario modo ineunt inter ſe ut in ianuis cardines.

γῆ σμηκτίδι. Cimoliæ, id eſt, albę cretæ.

γῆ καξαμιτίδι. Argillæ.

γῆ χαλκίτιδι. Nihil plꝰ ſignificat cꝫ chalcitis lapis.

γηλυπὸν. Exterior pars terræ, quæ mollis eſt, & minime lapidea.

γλαμυρὸι. Aquoſi & humidi.

γλαυκάζειν. Claudentes uerſare oculos, & γλαυκώδως per ſimilitudinem, dormitanter, ut eo utar uocabulo, dicebant.

γλυκύρριζα βοτάνη. Glycyrrhizę, uel dulcis radicis appellatæ.

γογγρῶνα. Tumorem gulæ, ab eminentijs rotũdis, quæ in truncis arborũ naſcunt, ut Theophraſtus in primo De ſtirpibus, ſic inquiens, nõnullæ autẽ gongros à quibuſdam uocatos habent, uel quod pro arboris natura reſpõdeat, ut olea.

γογγύλιον. Rotundum, & γογγυλίδια, paruí globuli ut pilulæ.

γρίφωμα. Quę inuoluuntur, dictũ à gripho quod eſt rete piſcatorium.

Δακτύλιοι. Circuli, Rotula, in libro De ſterilibus.

δᾳδιτίδες. Magnæ lampades ardentesq; uocantur, abutentibus autem aliquando ſignificat etiam alij caput, eo quod ex multis ſpicis compoſitũ colligatur ut lampades.

διεφθορὸς. Tranſparẽs. In ſcdo De morbis maiore.

δίακρις. Idem quod mœrore afficit, quod ipſum & διακρὰς dicitur.

διαπεπλεγμένα. Multum ſuperiore cruũ parte diuaricata, πλεχὰς enim quod inter exortum crurum inter eſt.

δίαιτημα. Tanquam lanis ſimilem corporum ipſorum compoſitionem.

διαπλατρίσια. Specillum dilatans.

διαῤῥύσεις. Effuſiones.

διαφλυχθέντα. Perfuſa, humectata.

διαφλυχθὲν. Humectatum.

διαφλύσιν. Humectãtia.

διὰχωρὶς. Ex interuallo.

διδύμη. Radix herbæ, quæ & ὄρχις nominatur.

διεβλήθησαν. Decepti fuerunt.

δίηκε. Concutere, in ſecundo De morbis mulierum ſignificat tranſcolare & diuidere.

δίιδρος. Humida, exudans.

δίκλιδος. Bipartitus, ut poſſit inferiore parte clauſa ſuperpoſitam aperire.

δίκρανον. Tãquam biceps, quod & bifidum dicitur, quod ipſum etiam ἄδικρανον ſignificat.

δίοπτρος. Templi curator, à diſpiciendo & curando quæ ſunt in ipſo.

δίοῤῥίης. In ſeroſum & aquoſum mutationis.

δίπνοον. Foramẽ paruũ eorũ, quæ ad uacua perforata ſunt, & tanquam duobus oribus reſpirant.

δίπτα. Cœnæ. διαπτά. Dilacerata.

δυσπενίης. Critias in lib. De natura amoris, uel uirtutum, ſic exponit nomen, δυσπενίης autem eſt quicunq; propter parua triſtatur, & propter magna magis cꝫ alij homines uel diutius.

δυσπλοίος. Qui non facile triſtatur, eſt autem & difficulter frenabilis, & moroſiſſimus.

Ἐβλημάδη. Mollificatus eſt, molle factum eſt.

ἐγγαστρίμυθοι. Qui clauſo ore loquũtur, quia uidentur ex uentre loqui.

ἐγκάμψια. Innixu, & ἐγκεκαμμένοι inflexi, innitentes, incumbẽtes ſue, & aduncí, dictum eſt autem de unguibus.

ἐγγενὲς. Congenitum proprium.

ἐγκάτω. In profundo.

ἐγκαλίνωται. Frenis uelut circumdatus eſt.

ἐγλυκισμένος. Qui ſubterreſtris & ſubliuidus eſt, qui deſit albus eſſe.

ἔγρησις. Vigilantia. ἐφέχεται. Cohíbent.

ἐθρασσεν. Pungebat, ſtimulabat.

ἐκβεβάσθαι. Eiſcit, expellit.

ἔκδειμ. Succeſſionem.

ἐκδολύσας. Qui corticem detraxit.

ἐκλύδει. Significat aliquando & inundetur, ut in libro De ſterilibus, & in adiunctis libro De uulneribus capitis.

ἔκμαγμα. Et ſubacta maſſa, & crocomagma, ut in libro De ſterilibus.

ἐκμάξαι. Et formare, aliquando etiam aliud facere, & mutare, ut in lib. De ſterilibus, digito formare. hoc eſt tanquam rotulam effingere, ſed & ex primere, ut in lib. De morbis primo maiore, de ſpõgia, & mercuriali herba, & ſambuci foliis.

ἐκματεύειν. Inueſtigare. ἐκμίγνη. Emũdat ſemen.

ἐκνεφίας ὄμβρος. Imber cum ſole factus.

ἐκνεφίας πυρετὸς. Humida ſimul & inflammata febris, quẽadmodũ & ſol cũ quo ſimul imber fit.

ἔκνυξεν. Strepebat, nomen formatũ eſt à ſtrepitu.

ἐκπτυπτα. Explicata, explanata.

ἐκπεπλεγμένον. Auerſum.

ἐκῤῥήγματι. Sciſſuris pannorum.

ἐκσυρίγγωται. Aperiuntur.

ἔκτομα. Veratri nigri.

ἐκτριψι. Ad uiſcera mutationem.

ἐκφυσᾶται. Erumpit, ſic autem & ebullit.
ἐκχύμασις. Effuſio humorum.
ἔλαιον ῥοδῖνον. Oleum roſeum, quod aromatibus conditum non eſt.
ἐλατήριον. Nō ſolum ex agreſti cucumere factum, ſed etiam omne quod deorſum uentrē purgat.
ἔλαια. Agreſtia.
ἐλιδρὸς. Tanquam à ſole calidum.
ἐλιδρόω. Inſoletur. ἐλίννυμι. Quieſcere.
ἐλλιχνεύω. Plurimum differui.
ἐλκυστήριον. Inſtrumento quodam, ad infantem ex utero extrahendum.
ἔλυτρα. Velamenta. ἐμβάφιον. Acetabulum.
ἔμετος. Vomitus, Atticum nomen.
ἐμπλέω. Propè.
ἔμπυος μίτος. Linamenta concepta, quæ circumuoluuntur, & uulneribus induntur, ad ſaniem purgandam, uel lemniſcos.
ἐμυκάσθη. Dioſcorides quidē ait, concluſit, plurimi autē adnaſcentias habuit humidas, ut & fungi.
ἐμφλάδη. Induruit. ἐμυλάδη. Contabuit.
ἐνθλάσεως. Infringit. ἐνθλάσεα. Vrgens pungit.
ἐξαλιπτής. Illitor, unctor.
ἐξαλίσθαι. Exinaniretur ἐξάντης. Sanus.
ἐξαρθρημα. Confractio, colliſio.
ἐξαρυσται. Euacuatur, exprimitur Quidam uero hoſtiliter aggreditur, minas facit.
ἐξάρυσις. Exhauſtio.
ἐξασίαι. Quidam lina ſurgentia à ſummis linteis ſciſſis, & à pānis uilib. fila, mihi autē etiā antēq; ſcindant extantia eodē modo uideī appellare.
ἐξηρισεσμένον. Panno tenui colatū, eſt aūt ἄνησον tenuis quidam & agreſtis pannus.
ἐξάνει. Euacuat.
ἔξοχα. In anguſtū cōtracta, q̄ & μύσπα nominant.
ἐπακτέα. In anguſtū deſinentia, quæ & ἔξοχα.
ἐπαλλώσαν. Spargens. apponitur autē & ad magis.
ἐπικέρας. Fœnugræcum, quidam aliam quandam herbam ſic nominatam.
ἐπικτένιον. In mulieribus pubes quæ uocatur, nam ſupra pectinem eſt, in ſtuppa autē uel lino pectini inſidentem puluerem in opificio.
ἐπιμηλίδια. Dioſcorides quidem in primo de materia, genus Meſpili σπάνιον etiam appellatum, quidam autem parua ſylueſtria, quæ & ἀμαμηλίδιας nominantur.
ἐπιμυλίδια. Os, ceu cōchula quædā genu tegens, latum & rotundum, quo genuum commiſſura obtegitur, uulgo patellam uocant.
ἐπισκληρὸις. Induratis.
ἐπίσκοπος. Diſpicies, cogitās, dubitās, examinans.
ἐπίχυτον. Humorem concretum lanuginoſum.
ἐπιτεταμένα. Extenſæ, in longum porrectæ.
ἐπόκιον. Palmes, ex quo natum eſt quidpiam, ut ex colocynthide.
ἐπῶδες. Fœtens & tanquam male olens.
ἐπιτακτὸν τὸ ἐπωξυσέος. Aceto multo utens.
ἐρυγάνει. Abiicit, repudiat. ἔρυγη. Ructꝰ eiectio.
ἔρικες. In craſſiores partes diuiſa hordea, quidam bifariam diuiſa, nam & ἔρικμός, hoc eſt legumē freſum ab eo quod eſt bifariam diuidi, aiunt no

minatum eſſe. mihi autem eo quod ſcinduntur omnia talia, uidetur nomen factum eſſe, quod non bifariam diuidere eſt, ſed frangere ſimpliciter, unde placenta etiam ipſa ex ſeſamo & melle ἔρικινον nominatur, quoniam facile frāgitur.
ἔρις. Dicit quidem & de iocinore, ſcriptū eſt in plurimis ἧπις, ſignificat autē partē hepatis ſuperiorē qua iocinoris fibræ à ſe mutuo diuiduntur.
ἐρυγματώδης. Ructuū effectiuꝰ morbꝰ flatuoſus.
ἐρυθρὸν στέαρ. Sanguinolentus adeps.
ἐσωφάσεις. Ad interiorem partem molliens uel apēriens, ut μασᾶσθαι quod eſt quæratur.
ἐστραγγαλωμένα. Colligata, conſtricta.
ἐχάρα. Significat & prope.
ἔτυν. Omne ex legumine fracto decoctum.
εὐανθέμιον. Q. & ἀνθεμὶς dicī, & chamæmelum.
εὐθετίζω. Ingenitum corporis habitum, quemadmodum & annus εὐθετίσας uocatur, qui fertilitatem efficit.
εὐκαθέδιον. Stomacho utile.
εὐνή. Non ſolum ſignificat lectum, ſed & coitum, ut in ſecundo De morbis mulierum, & offendi tur uehementiſſime coitu.
εὐοργησησία. Moratior, ὀργαὶ eīm mores ſunt.
ἐφλυβον. Depreſſi fuerunt.
ἐχέτρωσις. Alba Bryonia.
ἔψημα. Quod & πέμμα, hoc eſt muſtū ad tertiam partem decoctum, id eſt ſapa.
ἐψιλόν. Autem genus piſcium.

Ζείας. Siliginis.

Ηγκισθύπα. Implicatus eſt.
ἠγκυροβόλησα. Intus adhæſit ut in anchora.
ἠδὲ. Inſuper.
ἡδύφιλος. Amicus familiaris & tanquam frater factus eſt.
ἡδύοινον πίσσαι. Odoribus conditam picē, coquitur autem cum aqua & aromatibus.
ἡδύσμον στέαρ. Adeps in aqua & aromatibus coctus, & aromata & unguenta odorifera.
ἡμίσπυρ. Dimidium.
ἡμιτύβιον. Lintei craſſioris pars.
ἧνα. Percutere, & ἀνίαν, percutientium.
ἠοῖας Matutinas horas.
ἠραχνιώδεις. Tenuibus ſimul & multis uenulis cuiuſmodi ſunt aranearum telæ, implicauit.
ἠρμᾶσθαι. Firmatū eſſe, innixū eſſe, uel apratū eſſe.
ἴσασι. Conſueuiſti.

Θαλερὸν θερμαίνειν, hoc eſt calefieri nomen factum eſt.
θερετρον. Locus ad commorationem æſtatis idoneus, quidam θέρετρον ſcribunt.
θημῶν. Aceruus.
θηρίον. Lumbricū, & ſæuum ulcus, ut in libro De locis hominis. ſæuum ulcus in corpus aduenit propter hoc, & cùm aduenerit ſanies defluens, putrefacit & tumefacit, cum in libro De humoribus, unde curatur ante dixiſſet. Poſtea in aliis cum θηρίον dixerit, animalia in inteſtinis cōſiſtentia ſignificat, lūbricos. ſ. & aſcaridas, quemadmodū & cū dixerit autūnorum ὁ θηριώδης ab aliquo dictorum nominat. uidetur autem &

aliquando φιλανθρώπως ſic appellare.

φλιχπίεσμον φλιχπίεσμον. Fœtus infractorem quod & τὸ πίεσμον uocatur, nomẽ in primo De morbis mulierum.

θλασπίδος. Pro Thlaſpis ſic appellatæ herbæ.

θρόνους. Sedem utrinq; peruiam.

θολερὸν πνεῦμα. Spiritus magnus & impellens.

ἐξωλοστοπᾶται. Pungitur, ſtimulatur.

ὄρις. Scribitur & τρὶξ, Pilos uocant ſacerdotes, cũ apparuerit in ſimo ſocinoris in dextra pinnula uenula anguſta, recta, nigra.

θύος. Suffitus, odoramenta.

θύματα. Suffimenta.

θυμβραλέαν. Sic nominat ſatureiam.

θύμα. Ex Thymis, gens autem eſt hęc ex Thracia.

θλάσις. Vinolentia uel ebrietas.

Ἀνάπτει. Obliquatur, reſidet.

ἰδιογενὴς. Ingenuum, ut ait ſapiens, ſed me æque atq; ingenuos honorabat.

ἴκτερος. Propè, apud Atticos. Apud Hippocratem uero in ſecũdo De morbis mulierum, mulieris teſticulus uocatur.

ἰλλαίνειν. Diſtorquere uel circumagere oculos.

ἰμφαίεσθαι. Cum uiro miſtæ.

ἐνδίκως ἐνδίκως. Qui ſcripſerunt nomina medicinarum, ut Mneſtheus & Andreas Chryſaris & Xenocrates & Dioſcorides Alexandrinus ἰνδικὸν nominant zingiberi, decepti ex eo, quod quidam putant ipſum piperis radicem eſſe. ſed Dioſcorides Anazarbeus aperte diſtinxit & definiuit de zingibere & pipere. Dioſcorides igitur iunior, qui linguas ſcripſit, ſtirpem eſſe ait in Indía ſimilem ſtirpi piperis, cuius fructus appellatur Myrtidanum, quía myrto ſimilis eſt.

ἰνεῖ. Euacuat, & ἴνωσις. Euacuatio, & ἰνέται. Euacuantur.

ἰξαλίδα. Perfectæ capræ corium.

ἴξια. Varices.

ἴξιον, Rectum progreſſum, uel acceſſum.

ἰξίου. Folium albi Chamæleontis.

ἰξύος. Pars, quæ eſt inter uertebras coxarum & lumbum.

ἴπος. Potio in curatione oſſis luxati.

ἱππάφεως. Hoc nõ ſolum lappago nominatur, ſed & carduus & ſtybum.

ἡβηδόντα. Adæquantes, mediæ ętatis exiſtentes.

ἰσάλλω. Pellem capræ, corium.

ἰσχάλεα. Tenues, & ἰσχαλέου. Tenue.

ἰχθυώματα. Squamulæ corticum.

ἰχθύλλω. Squatinæ marinæ pellem aridam. poteſt etiam ferreum unguem ſignificare, quo in extractione uel ſectione infantis immaturi adhuc in utero exiſtentis utimur, propter ſquamarum piſcis ſimilitudinem.

Καθαπτομένους. Sentientes uehementer.

καθετῆρες. Tortili linamẽto uuulnerario, ab eo, quòd demittatur in uulnus, in ſecũdo De morbis mulierum, in uulnus indere tortile linamentum ex linteis factum.

κακοχυμίαν. Maledicentia, procacitas.

κακοήθεια. Maligna.

κακοσπάσματα. Nocentiſſima.

A καλλίφυτον. Quod & capillus ueneris & adiantum nominatur.

καλλιωνύμου. Piſcis cuiuſdam ſic uocati.

κάμμορον. Et animal paruæ ſquillæ ſimile, & aconitum, ab eo quod illius radices ſunt huius animalis ſimiles, ſed neutrum horum intelligi poteſt, in libro De locis hominis inflãmatis aſſumpto cammoro, unde & Erotianus nõ ſolum ipſum animal cammoron, ſed adhærentem ipſi muſcũ ſic uocari ait. Zeno autem Herophilius cicutã. Zeuxis autem medicinam refrigerantem.

καλύνται. Qui rectis & promiſſis uentribus ſunt.

καρυκὸν. Edulium quoddam ex nucibus ſic nominat, cuius & confectionem ſcribit in primo libro De ulceribus.

B καρυκοφοίνικα. Sanguinea, uocant autem id proprie medici.

καρύκη. Lydium edulium uarium ex ſanguine confectum.

καρχήσιον. In ſummo uelo habens rotulam, & καρχήσιοι in ipſo funes extenti nominati.

καταβλακεύουσιν. Paruipendunt.

κατάβλημα. Indumentum data opera factum ad tegendum inferiora uel interiora.

κατάγγοι. Ad extremum inutilitatis uel imbecillitatis ducit.

κατακηρίαι. Vocat ſic & nimis biliоſa excrementa, & pectora κατακηρίαι, talis humoris generatiua. quidam piloſa intellexerunt, ſed & κατακηρεῖς ἀνθρώπους ſimiliter nominat. pharmacum quidem κατακηρὲς uel propter euacuatum ab ipſo humorem, uel propter proprium colorem, appellat autem & ſitim quodam in loco κατακηρῆ, quę ſcilicet propter talem humorem facta eſt uehementior, uel ad ſummum intenſam, ſic igitur & eneruare κατακηρᾶν.

C κατακόψαι. Nouaculę tonſuram, ſic melius eſt ſcribere inquit Dioſcorides, non in uertice puellarem tonſuram, & tondere hinc, & apud Theophraſtum tonſa abies pro ſecta.

κατακρύσαν. Diffringere uel diſcindere.

καταλείφειν. Illinere uel inungere.

καταμώλιος, Qui demiſit cauſa quærendi. facta enim eſt uox à quærendo, quẽadmodum & qui quæritur.

D κατανεσμῶνται. Conſumitur.

κατάσημα. Confirmatio & animaduerſio in ſecundo De morbis popularibus, & κατασῆσαι animaduertere.

καταφρονέοντα. Remiſſe ſentientem, in maiori De prædictione.

κάτγαλθα. Valde uirẽtia. καλαμόμυλαι. Colligatę.

κατανύει. Reſipiſcebat, quaſi expergiſcebatur.

κατεπλάγη. Stupidus factus eſt.

κατηβολίσι. Circularibus initijs paroxyſmorũ.

κατίστατο. Placitum & temperantem reddebat.

κατ' ἰητρεῖον. Quæ ad chirurgiam pertinent.

κατωμαῖον. Eo inſtrumẽto, quod ἐμφυσιαστὴν uocant, ut & Dioptra mulierum διασολέα.

κατωμοζασθέω. Subaudiendum eſt uici, ut κατωμοσπονδέω.

λαγωλός. Radix quidem herbæ Silphiũ propríe uocatur, caulís autem & ſuccus, ut aliorum. Scríbit ígitur ípſe ín líbro De ratione uíctus acutorum, uel Silphium, uel caulís, uel ſuccus.

λάγωσμα. Inflãmationem, ín 1. De morbís minore.

λαγωτίδα. Aereum Calamulum quendam perforatum ín fundo, per quem cauteríolum apparens demíſſum urere poteſt.

λαγχυδ ῥίζαν. Thureæ radícem, cum autem pluraliter díxerit τὰς λαγχυς, toſta hordea íntellígenda ſunt.

λεῖμμα τε. Ex fluxu díuturnas affectiões uel ín ómnibus artículis, uel præcípue círca uertebrũ coxarum. propríe autẽ tíbi hoc exponemus, ſícut & alía quædam uerba.

λεκαμῶδες. In ſomno eſſe, uel ueterno.

λεῖχναλέον. Aſperitatis effectiuum. ſic & aſperitas nominatur gutturís, & ín pulmone ſtrepitus, & aſperum, & aſperarí, & aſperationes ſimíliter ſignificant.

λεπαλοκέφαλος. Caput habentís.

λεπτομερισμός. Breuís, continuata motío, à Cíncloanímalí.

λιθαρόν. Pectus.

λίπη. Beſtíolarum congregatío, quæ tríticum comedunt, quarũ unaquęq; cíon nominatẽ, in fine ſecundí De morbís mulíerum nomen eſt.

λαγόνες. In gula locus ſub tonſillís.

λαπάκτης. Tranſuerſí in ſcalís ligni. quídam autem λαπακίς ſcríbunt, ſine ε, & per ι línacium altera quædam talís.

λεπισμός. Lectũ, in ſecundo De morbís mulíerum.

λεπτός. Cruralís, ſí ita dící poſſet.

λεπάσματα. Raſuræ, & λεπᾶσαι radere.

λεπίδιον. Idẽ quod λεπάριον, inſtrumentũ ſcalptoríũ.

λεπάριον. Cultello quodam. eſt autẽ cultellus quo radítur caſeus.

λεπιδώσεις. Puncturæ quædam uellicationís modo, quales ab urtica herba fiunt.

λεπιπώτημα. Vellicationem. quídam autem arídita tem oculorum intellexerunt.

λεπτόμα. Factum nomen eſt ad imítationem ſtrepítus. Sed & leníter ſuſpirãs, λυγζομαι dícitur ab eodem, & in canibus mugítus. λυγζιθμός, id eſt gannítus.

κύγχλιν λεκανίδα. Hoc eſt ſíglínum uas, níhíl plus ſignificat ἢ λεκανῆς, id eſt Fíglínum uas.

κύγχην. Conchamhíatulam.

κύκκαλον. Plurimí nucleum nucís pineæ. Dioſcorídes autem cnídium coccum díminutíue.

κύκκανα. Coccũ cõmuníter appellatũ, non cnídiũ, quod ípſum alíquando coccum ſine additione nominat.

κύλικας. Rotulas, & íllud ín Acharnenſíbus, Rotuliuora Bœotíæ, in paruís panibus dictum eſt.

κολοκυνθίδιον ἄγριον. Colocynthídem.

κύπειρον. Fauorum plurimí autem ſcríbũt λῆρον. Significat autem expreſſorum.

κυρίον. Herbam, quæ hypericon nominatur. habet autem fructum κωλέῳ ſímilem.

κυρσός. Ex ramís adnaſcẽtías, nouæ germinationes.

κυρτοφαλάριον. Orarum cõtractionis ad umbilicum.

κυτίδι. Neruo ceruícis, cerebellο.

κότινον. Syluéſtrem oleam, ſíue oleaſtrum.

κοτυλίδα. Concauitatẽ uertebri coxæ, & ín aditum cíus líbro De curandís luxatís, & ín ſecũdo De morbís maiore.

κοτυληδόνα. Ora uaſorũ ín uuluas deſcendentiũ, ut ín líbrís De Hippocratís Anatome demonſtratum eſt.

κοχώνιον. Iunctura ín uertebrís coxarũ ad ſedẽ, propter quã omnís locus círca ſedem ſíc uocatur.

λαλάδια. Fící rami maiores.

λεαίνεσι. Deſinunt.

λεκμβίῳ. Crambes decocto.

λῆκιον. Nomen factiũ eſt, odíoſum ſonum, in ſecundo De morbís maiorí.

λῆγνον. Bonum.

λῆμνοι. Labra ulcerum, ut ín líbro De locís hominís. & partes quædã pudendi muliebrís, ut alæ.

λῆσφα. Farinæ tríticí, euolatío quam uocant, & ſacculus quídam líneus.

λειμνὰ. Craſſíores farínas. cum autẽ dixerit, λειμνὰ ἀλφίτα ἀφὰ craſſiſſímas farínas ſignificat.

λεπτόνευρας. In pulmone chartilagineę concauitates. In primo De morbís.

λεπτονῦ ῥίζα. Crotonís radix. hoc Aegyptíj cícion nominant.

λυαμὸς καρπός. Fabæ fructum. Dioſcorídes aít ipſum hyoſcyamí dicere. ſic enim in primo De morbis mulíerum. Quídam autem Aegyptíj intelligunt.

λύαρ. Acus foramen.

λυβίβη. Cubítus, qui & cubítus. Dioſcorídes autẽ nodum brachíj ſic nominarí aít.

λύκλοι πθώπτ. malę, ín primo De morbís maiorí.

λυγγνίδια. Et paruũ calícem, & uaſculum medicínale.

λυρθασίδιον. Pileum acutum, quem & Tíaram.

λυρίδια. Paleę, ſignificat & furfures, & hordeí purgamenta.

κυρίκπν. Díebus quíbus ad talía iudicãda crediť.

λύρτον. Podicem.

λύστηγα. Veſicam paruam.

λωβλίς. Capita papaueris.

λωλεός. τὸ λῶλυ ὑπ τοῦ βράμματ. τὴ βλέπον ὀφαιρέσεος.

λῶμα. Somni uehementis ímpetus. ſcríptus eſt autẽ ut ſcís à nobís de hoc líbellus.

λωνίον. Vínum picatũ. ínjícitur cum cortice piceæ ſemihemína ín uas ſíglínum. & alíquí quidem excolant poſtquam ebullíuit, alíj uero prætermíttunt.

λωφοὶ. Languidi, ínualídi, λωφοὶ uero uerbum tertíæ perſonæ tertíæ cõíugationís, languefacit & retundit ſignificat.

ΛΑβή. Initium acceſſionís febris, maxime autẽ ex circuítione.

λαγνέα. Significat alíquando etíam ípſum ſemen, ut ín líbro De natura puerorum. Sic & τὸ λαγνοῦμαι, id eſt ſemen.

† λαγώπυρος. Lagonate appellata herba. λαγώπυρος

λαμπάς. Quem multí φανὸν, hoc eſt pharum uel lampadem nominant, ín 2. De morbís maiore.

Apud alios, & maxime atticos, in quo ligna cõburebantur præbentia lumen. sed & iax & lucer A na aliquando λαμπάς nominatur.

λαπαχθαίνω. Proprie quidẽ euacuari, propter hoc autem & μαλαχθαίνω, id est mollire.

λαπυγά. Spumosa, splendet enim spuma.

λαῖτον. Sindon, linteum.

λεβηδόνα. Serpentis exuuiũ. Quidam autem conchã uacuam.

λέγτα. Extremitates oris uuluę ex translatione. sic enim uocãtur ab extremitatibus indumentorũ. nominat & alibi extremitates has ἀμφίδετα.

λέπιον. Quod est intra lentis corticem.

λεπάδες. Petris adhærentes conchæ.

λεπίς. Sic aliquando uocat rara, ut in libro De locis hominis.

λευκὴ ῥιζίον. Hoc est albam radicem draconculi. B

λευκοΐου κέγχρος. Albæ uiolæ semen sic uocari ait Dioscorides.

λεῶς. Omnino, omnia.

λιβανωτὸς καρπός. Ipsum forte appellatum sic thus, quoniam semen thuris arboris in usum uenire nescimus.

λιβρός. Humido.

λιβάς. Destillatio quædam oculorum fluida, facta est autem uox ab eo quod est stillare, quod proprie uidetur significare guttatim cadere.

λιγνυώδης. Denigrans, λιγνυς enim nigra.

λίθος μύλαινα. Quem & molarem uocãt, cochlacẽ.

λιμακώδης. Humidi & herbacei.

λίπα. Oleum. In secundo De morbis mulierum.

λιπόν. Lilium, oleum autem ex eo aliqui λίριον, C cum litera ν scribunt, aliqui uero sine ν λιπον. Vocatur autem non solum λειρινον, id est, lilinum, sed fusinum & anethinum.

λοῦν. Non solum lauare, sed & humectare. Sic & λούεται, id est lauari, duo significat apud ipsum. & alia similia.

λυπρά. Nuda & arida loca.

λύπας. Interualla quibus articuli inter se disiuncti

λυσσῶντες. Insaniens. (sunt.

De hoc supra dictũ est in literra αἰσίνλον, unde hic legendum puto αἰσίνον, nõ autem anethinũ.

MAγίδα. Et uelut offam & massam, & magnam magdaliam.

μακρόπνους. Scilicet ualde spirãs, uel diutius spirãs.

μαλακόστρακα. Sic uocantur quæcunq; aquatilium spinam non habent, ut polypus, & loligo, & sepia, & urtica. hæc enim & sanguine & uisceribus D carent.

μαλακτικὰ. Mollientia, et uelut cerea, μαλθὴ enim cera est, & maxime mollita.

μαρίλη. Quam multi cinerem calidum uocant.

μαλθακὸς. Caloris.

μαλακτὸν. Non solum subigere & miscere, sed etiam exprimere, ut in primo De morbis maiori.

μαλλον. Plus, in maiori De prædictione.

μανὸς. Quæstio, & inquirere μανθάνω.

μαχαιρίδιον φλεβοτόμον. Cultello acuto, phlebotomo.

μαχαιρίδιον σφυγμῶδες. Scalpello medico uentroso.

μέλαινα. Dicit & morbus sic ex nigra bile cõsitãs.

μέλαινα ῥίζα. Aspalathi aromatici appellati radicem.

μελαΐνης. Cum accentu circũflexo Dioscorides legẽdum putat, μελαῖνις capra, μελαῖνις uacca, & significari ait ex Melænis. Vrbs autem ipsa ad Crisæum campum sita ante Criphiũ. pascua bona habet, & bonum lac gignentia, ut inquit Dioscorides.

μελαίνον. Quod est in Prognostico. Quidam coniunctim legunt, ut sit denigrãs. quidam autem distinguunt, uiride uel nigrum ἰὸν, pro eo qđ est existens.

μέλανι φαρμάκῳ. Nigro medicamẽto. hoc quomodo paretur, in libro De ulceribus ipse docuit.

μέλαν τὸ κύπριον. Cyprium cinerem, quo ad oculos utimur.

μελεδαίνοντα. Curam habenti, curãti, & μελεδαίνῳ cura, non ut apud Homerum tristitia.

μελιηδέα. Nõ solum suauem, sed & cum melle mistum, ut in primo De morbis maiori, in eodem autẽ & μελίχρων nominat huiusmodi uinum.

μεμύκιαγν. Conuoluit, à lanis quæ nentur.

μεμπασμάνον. Fœdatum, ut est apud poetam.

μεμολυσμένους. Quidam refrigeratos, quidã autem induratos, & lapideos putauerunt.

μεμωραμένα. Carentia sensu.

μεσόδμια. Obstaculum trabis ligneæ separãs in una domo in duas partes diuisa, tanquam columna quædam in medio posita, quidam autem & superpositum tectum μεσόδμιον uocant.

† μεσόθλιμμα. Vt si mesenterium dixisset. μεσόθλιψ

μεταπίρας. In lib. De ratione uictus acutorũ, lactea commistio.

μηκάνιον. Peplum uocatũ, quem & succum papaueris nominat.

μήλιον ὀξυτομωτήρια. Specillum ad diducendũ & aperiendumq; idoneum.

μήλιον ἐξωτήρια. Specillum auricularium.

μήλιον ἰχνευτήριον. Specillum uulnerarium.

μήλη πλατέη. Specillo lato in modum rudiculæ.

μήλης ἡμιθλαστής. Cyathulo ocularis specilli.

μῆλα. Ouiculæ.

μηλιάς. Ex Melo insula.

μηλιάδος ἀμπέλου. Chalcitidis uel aluminis ex Melo.

μηλιάδια. In primo De morbis minore, μηλιαδὴ inquit à Melo insula.

μήτρα. Tegmen & tanquã inuolucrum quoddam ὑπερδύσεις nominata. est autem uaricosus quidam tumor in summo imminens didymo.

μλωσθαι. Mandere, edere.

μύκα. Præclusio, suffocatio.

μυοχάνη. Epitheton hiantis. Sí aũt μυελοχάνη scribatur, in millibus fuerit hians.

μύῤῥαν. Apud Aeoles σμύρναν, id est myrrhã, bis rho scribitur.

μυρσίνου. Plurimi quidem piper, Dioscorides autem Anazarbeus in primo De materia, adnascentiã inæqualem & tumidam circa myrti ramum. Atq; Hippocrates fructũ sic nominat ex arbore quã ipse ait ab aliis appellari piper.

μύσις. Vocatur quidẽ sic & in ore iepiæ atramentum, & piscis quidam ab Hippocrate significatur.

μυτίλωσις

μυῆστός. Intritum Dioſcorides eſſe ait alliorũ uel ceparum. A

μώλυζα. Allium ſimplex caput habens, & non diuiſum in ſpicas, quidam autem moly herbam.

μωλυόμμα. Paulatim extabeſcentia.

Ναυσάσιος. Effuſiones ſanguinis, quas & ἐκχυμώσεις appellat. translatũ eſt autem nomen ab ijs qui in nauſea ſanguinem uomunt.

νεῶν. Nuper, uel nouum.

νεόμμονα. Natantem, aduenientem, ab eo quod eſt νεῶσθαι, hoc eſt uenire, in primo De morbis mulierum, utrũq; , alterum in loco, alterum in partu imperfecto.

νηπελής † νηπενθής. Impotens eſt.

νυκτάλοπες. Per noctem non uidentes.

Ξηρᾶ σαπεδόνι. Videlicet cãcro, uel aliquo hoc B generaliori morbo.

ξύμη. Quod uocatur pruritus.

Οἀ. Quæ à multis ὄα uocantur, id eſt ſorba.

οἰναρείθω. Viti.

οἰναρείδων. Palmitum uitis.

οἴασμα ἀιγός. Sordes inter pilos caprę naſcẽs, & maxime in eis qui circa ſedem ſunt, conſiſtens.

οἰσόφαγος. Ventris ſtomachus, tãquam gula quædam exiſtens.

οἰσυπίδας. Ouis ſordem, hoc eſt lanam ſordidam.

οἰσυπίδες. Ouis ſordes conglobatæ, ſignificat & lanæ ſordidæ uellus.

ὄκρις. Eminentia oblonga.

ὀλφόν. Male olens, uel nigrũ, à ſepiarũ atramento.

ὀλισθαίνοντα. Labentem. C

ὀλοκονίτης. Herba quædam agreſtis oleracea.

ὄλον. Atramentum ſepiæ.

ὀλώδεα. Turbida uel nigra.

ὀλοφλυκτίδες. Puſtulæ quæ ſubito erumpunt.

ὀνόω. Per † axium conuerſionẽ extendere, ὄνοι enim & ὀνίσκοι axes, ſcribitur & διαβονόω. *forte axem legendum*

ὄπλα. Funes ex ſtuppa, uel lino, uel canabe.

ὀπός. Succus ſilphij per excellentiam, quem admodum & thyrſus. uocat aũt ſilphium radicẽ ſelã.

ὀπὸς καρπός. Silphij ſemen, quod & folium ſingulariter, & magydaris à quibuſdam uocatur.

ὀργαλίζεσθαι. Commiſcere, contemperare.

ὀρθοπρίονι. Cibo, quantum in uiam ſatis ſit.

ὀρομομπόδιον. Alia ſcriptura, ὀλκονίποδες. de qua ante dictum eſt. ait autem Dioſcorides in monte natam ὀρομονίπολα nominari. B

ὀρρωδίεων. Vſq; ad caudam extenſorum.

ὄρρος. Sacri oſſis extremitas, quod etiam ὀρροπύγιον uocatur.

ὄσχεα. Sacculus teſticulorum.

ὀχίη. Circa os uuluæ flexuoſa extuberantia ὄχος enim & μόχος, palmites & clauiculę, idem autem & ἀμφίδρομον & λέγνα, nominat.

ὀτίδες. Auis Ariſtoteles ὠτίδια per ω uocat, Xenophon autẽ in primo Cyri expeditionis ὀτίδια per ο ſcribit.

Παλίνοπα. A ſole auerſa.

παλώα. Spargere.

πάρελαμψις. In nigro oculorum ſplendẽs cicatrix, eo quòd aliquanto craſſior ſit cęgide.

πάρωλιον. Species tithymalli, uocatur autẽ & quædam braſſicula πάλιον marina.

πάρασπας. Tertia uaſa ſpermatica, in libro De uenis, qui adiectus eſt libro De curandis luxatis.

πάραφᾶσαι. Aberrante manu attingere, cum deceptione, ut & ἀπαφᾶσθαι inijcientem manum attingere, hinc & occulta loca iuxta muliebre pudendum πάφωσιας nominant.

πάραφωνεῖν. Deſipere, ut & ἀλλοφωσεῖν, tumultuari, cum tenui aũt legendum eſt, non ut quod eſt ante ipſum πάραφᾶσαι, ineſt emĩ in eo tactus nomen.

πάρθένιον. Millefolium, uocatur autem πάρθένιον & anthemis, & helxine, & mercurialis, & amaracum, ſed & Dioſcorides nunquã ait intelligenda eſt uel helxines uel mercurialis ſpecies parua habens folia.

πάσσαλίτης. Panis uel farina milij ſubtilis, πάσσαλη uel πάσσαλος enim milium eſt.

πασσαλίσκῳ. Paruo palo, diminutiue.

πάφλαζον. Nomen fecit, errantes, & reſumentes in differendo ſignificare uolens.

πέζα. In ſecundo De morbis mulierum ſic ſcriptum eſt, & pedes tumeſcũt pueri maxime. Zenodotus quidem in Gẽtium uocabulis πέζαν ait pedem uocare Arcades & Dores. Hippocrates autem uidetur uel planiciem appellatam pedis ſic nominaſſe, uel talos pedum.

πέλλα. Liuores ſubgilui, hęc eadem & πελιδὰ uocat. Zenodotus autem in Vocabulis gentiũ Sicyonios ait giluum πέλλον nominare.

πεμφιγώδεσι. uel humore & humiditate pleni, uel uentoſi.

πέπλιον. Quod & peplis & portulaca agreſtis.

πέπλος. Idẽ & humilis ficus, & papauer ſpumeũ, & ſuccus papaueris.

περηκτέω. Terebro recto & acuto, eſt emĩ & aliud chœnicis.

περιεστέλλετο. Indumentis ſeipſum tegebat.

περικεκαμμένοι. Inflexi, aduncі, & curuati.

περινήματα. Circumundationes.

περινήματος. Circumundationis.

περινᾶ. Circumundat, circumnatat.

περινεὸν. Perineo, eſt autem locus inter ſcrotum & anum, ubi ueſicæ collum eſt.

περιξύσας. Qui circumlacerauit.

περιπόλιον. Circulariter ſub pedibus exiſtentem, et infra.

περιῤῥῶγάδες. Perfractum utrinq;.

πῆλωμὰ. Nigricantes & liuentes.

πῆρόνλιον. Aliquãdo quidem os totum culi, aliquando quidem adnaſcentiam oſſis, aliquando adnaſcentiæ tumorem.

πῆρύας. Anni præteriti uinum, tanq; πέρυσιος, hoc eſt anni præteriti quoddam exiſtens, ut ὠτίτιτθον nominat eiuſdem anni.

πήρινα. Perineum, in libro autem De hæmorrhoidibus & fiſtulis, & ſedem dicere uidetur.

πίεσμον. Inſtrumento quod fœtus imperfecti infra ciorem uocant.

πίτειον Butyrum.

πτυέλη. Picea resina.
πτύλσις. Remigationibus uel remis.
πλατιαμώδη. Maritima petra leuis & humilis, circa quam dilatantur fluctus.
πλεκτανέων. Cirrhorum, apprehensionũ circumplicantium.
πλεγνφρά. Mucosæ & πλεγνία mucus.
πλεύμονοι. Pulmonarius fit, & tabescit.
πλεύμων. Corruptio, uel pulmonaris affectio.
πλίνθιον. Modiolus rotæ.
πλίσσεσθαι. Ferulas, ab eo quod est percutere.
πνευματώδεις. Et inflatus, & difficulter spirãs, uocat enim sæpe & ipsam difficultatẽ spirandi spiritum.
ποιὸς. Primum lac per se congelatum.
ποιὸν. Quæ habet folium simile uiti natura, ut cissampeli appellatæ species.
πολυγραφῶ. Multum comedo, καὶ γόνῳ ἀεκῶν de uorauit curatorem. Callimachus pro eo quod est deuorauit.
πολύκαρπον. crateogonon appellatũ, genus herbę.
πομφοὶ. Pustulæ cutis tumẽtes, simul & liuidæ & rubentes.
πόσῳ. Modico.
πότιμα. Recentia, Dores.
πότε. Aliquando.
πρὸς. Præterea autem.
πρασμνῷ. Vinum quoddã sic appellatur, nigrum & austerum.
πρὸνες. Ad terram pronum.
πρόσμα. Inflatio, & πρησίως, inflationis, & πρησικάκως maxime inflatiuum.
πρωξέας. Morbos quosdã sic nominat qui in prouectis ætate fiunt, nam & ipsos sic aliquãdo uocat ætate prouectos.
πρόχα. Repente.
πτισάνια. Ex nouis hordeis farinas. quidã autem ex non siccatis solas.
πτισάνη μαχαιρίδιον. Phlebotomo.
πτυελοῦται. Procidit, prominet in anteriorẽ partẽ
πτυελώδης. Protendens extra labra.
πτύσις ἡ νόσος. Pro eo qđ est permanet morbus, in secundo De morbis maiore.
πτῶσις ἐπιῶσα. Mutari.
πτωσώδες φλεγμονῆς. Graueolẽtius sine iota, cum iota autem πτωσώδες φλεγμονῆς à tumore facto tumidius significat, ut in secundo De morbis maiori.
πτερώδεις. Protendentes.
πυόφυσιν. Germinationem.
πυρρὸν ὑδρ. Non omnino factum. est autem nomen à fundo uasorum, tanquam si penitus diceret, uel perfectẽ, uel plane, uel ab initio, uel omnino.
πυρίας. Feruentes panes, uel fragmẽta accensa ex scoria ferri.
πυρῖται. Grana, dictum est de Thure.
πυρὸς ἀχρὶς. Erysipelatis.

PAγῶσα. Significat aliquando collectim impetum faciens, ut in secundo De morbis maiore & ἀιμορῥαγία ipsa, hoc est sanguinis effusio, ab hoc composita est.

ῥαιβοδιάλεα. Retortum.
ῥᾴων. Paratius & facilius, nõnulli quidem feracius copiosius ũe intellexerunt.
ῥαφίδα. Subula qua perforantes artifices taliũ commodos usus lini traiectioni faciunt.
ῥεγξιμ καὶ ῥεγκηδών. Ronchus nomina facta sunt, ab eõ strepitu, qui in stertendo fit, ut & stertere.
ῥεμβῇ. Errat.
ῥεμβῶ. Errorem, & quædam alia, ab eo quod est, ῥεμβεσθαι, hoc est circumagi.
ῥηγῆσι. Scissuris, fracturis.
ῥημέσιν. Agnis.
ῥινέσιν. Agnis.
ῥῆνικας. Pelles agninas.
ῥῆνος. Agni.
ῥηχίησι. Tanquã inundationibus. nam ῥηχίη tanquam inundatio quædam est.
ῥίζα. Sic uocatur herbula quædam sine caule & sine flore, & sine fructu, habens tria folia ex omni parte oblonga humi iacentia duorum digitorum magnitudine, similia folijs anchusæ, radicẽ autem tenuem leuiter purgantem.
ῥίζαν λύκιον. Radicem dracunculi.
ῥικνόν. Rugosum.
ῥοικά. Retorta.
ῥόμματος. Liquoris ad sorbendum, uel actus ipsius sorbendi, hoc est sorbitionis.
ῥοῖα. Ex moro mora immatura & siccata & contusa ut oculis inspergatur, ut & proprie appellatus rhus, ut Dioscorides in primo De materia inquit.
ῥοφήσων. Sorbitionum, uel omnium quæ quoquomodo sorbentur.
ῥῦματα. Ab eo quod est seruare, remedia.
ῥωγματίας. Fractum aliquid intus habẽs, quem & ῥηγματίαν nominat.

Σαγῶπος. Quę distractos & distantes habet digitos pedum.
σαρκάζειν. Proprie quidem per labrorum morsum subsannare. Hippocrates autẽ & summis labris cõtractis uellere aliquid.
σατυεισμοί. Circum aures prolixi tumores durarum concretionum carnis in seipsam conuolutæ. Quidam autem pudendorum intẽsiones intellexerunt.
σαυέδιον. Cardamis herba à figuræ similitudine, eadem & cardamum uocatur.
σελαχώδεα. Sic uocantẽ omnes pisces, qui squamas non habent, & animal pariunt.
σκαμβὸς. Deflexum & plurimum distans labris, qđ & ἐκπεπλυγμένον nominatur.
σκειγώδη. Laxa, rara, multis foraminibus diuisa, hæc eñ foramina σκειγοὶ & σκαγοὶ uocantur, & tale corpus σκειγώδες & σκαγώδες, hoc est foraminosum.
σκάμμις. Sesamidis appellatæ.
σιτανίου. Præsentis anni tritico, hoc est, uere sato.
σιτανώδη. Vel ex præsentis anni frumentis, uel excussis & tenuibus farinis, hoc est purgatis.
σιαλον ἀλλοδὸς καὶ σιαλὰ ἀγός. Pinguis conuiuij & pinguis capræ.

σιαλάδεα

σιαλώδεα. Pinguia, opímata.
σιδοξόδεος. Luteas ut cortex mali granati.
σικύλω ἄτμητον. Cucurbitam agreſtem indiuiſam.
σικυώνλω. Quatuor ſignificat apud ipſum, colocynthidem, Pyro ſimilem cucurbitã, medicinalem cucurbitam fundo carẽtem, & coni ſimilem cucurbitam.
σικυώνης ωτόγλου. Colocynthidis interior pars.
σιπύδλα. Pyxidẽ, ſignificat etiã aliàs nomen hoc, fictile quoddam uas in quod farina injcitur.
σιτόμωρα. Quæ mali habitus ſunt.
σιραίῳ. Dulci decocto.
σικανός. Malitia inſidiatoria, cauſa occulta.
σκαφίδλα. Attici quidem paſtoralem mulctram ut quodam loco dicunt. ſitulæ & mulctralia facta, quibus mulgebat. Hippocrates autẽ marinam cõcham prolixiorem, quam quidam mutilum
σκέβεῳ. Exacto. (uocãt.
σκελιφρὸς. Aridus, contractus.
* σκεπαρνηδὸν. Effracie, nã σκέπαρνον ipſe faſcia à fabrilibus nominatus eſſe aſcijs uidetur.
σκέμψις. Conſideratio, cõcluſio, in ſexto De morbis popularibus.
σκιαγρεῖ. Cæcutit.
σκιμπεδῶ. Concludatur.
σκίμφῦκε. Duo ſignificat apud ipſum, & diuiſum fuit, & admotum fuit.
σκληκμὸς. Arefactione, contractione.
σκληρὰ. Deſiccata, & ab eo omnia eadẽ ratione.
σκληρώλ. Deſiccat, & σκληρώνεῖ deſiccatur.
σκορδινᾶδα. Extendi & maxime cum hiatu.
σκυρ. Callus, & σκυρωθῶσι, occalluerint.
σκύμψαι. Verberare, ſecare, diuidere.
σκύτε. Quæ in articulo ceruicis ſunt.
σμηκτίδλαγλῶ. Cretam terrã albam, qua fullones utuntur.
σμωδίκων. Ad uibices ſanandas apti, ad σμώδικας, hoc eſt, liuores, qui expuſſione fiũt, pficiẽtis.
σπαδλων. Conuulſio, fœmininum nomen.
σπαργᾷ. Luxuriatur, turgeſcit.
σπατίλη. Humidum excrementum.
σπόρμα. Significat etiam fructum.
σποχνὴ. Feſtinans, aſſidua.
σπόγοι. In faucibus tonſillæ, in quarto De morbis popularibus.
σποδίτης ἄρτος. Pane ſubcinericio uocato.
σποραδικὸς. Differentes, non eiuſdem generis aliæ aljs conuenientes.
σταδιοδρόμος. Dioſcorides ait, ſtadijs menſurãs ambula-
σταλαγμὸς. Deſtillationis à capite. (tiones.
σταφὶς ἀδωπόν. Adeps in aromate & aqua coctus.
στέλλει. Supertegere, inungere.
στυγνῶσαι. Anguſtare. Quidam autem claudere humidorum exitus & ſiccare.
συδοδόνῖ μαχαιρίῳ. Scalpello medico latiore.
σπτῶδες. Adipe obeſum.
σιόν. Calculus, lapillus, σίαι enim ſunt iuxta mare calculi, & σιῶδες hinc, durum.
σιφαι. Aridæ, contractæ.
σινῆγες λαγῶνος. Lapaginis ſemen.
συλισιωδ'ες φον. Rugoſius.

σμαραγδ. In ſecũdo De morbis popularibus Dioſcorides ſic ſcribit, et ſignificari ait, loquentis furioſe. Alij σμάραγδ ſcribunt, & nomen propriũ intelligunt.
σόμβον. Grauiſonum, grauiter ſonans.
σραβλοί. Quos & ſtrabones nominant.
σραφλ. Dolorem inteſtinorum præbet.
σραφιγ. Tanq̃ inhabitat, in libro De aeribus & locis & aqua.
σροχύλον μηλῶ. Spathomelen ſpecilli genus.
σροχύλε. Piperis, ipſe enim ſic ſcribit & Indicum, quod uocant Perſę piper, in hoc autem eſt quidam rotundum quod uocant Mertidanũ, id eſt piper.
σρυβλῶ. Vertibilẽ, in libro De hæmorrhoidibus & fiſtulis.
σρυμαλγὸ. Agnoſcit & hanc ſcripturam Dioſcorides non ſolum σμάραγδ. Atq; hoc non ut proprium nomen exponit, ſed furioſe affectum circa rem ueneream ſignificari ait, dicta enim eſſe apud Hippocratem & alia eodem modo epitheta, ut myochane, ſarapos ῥυπαλώπεξ uel gripalopex, ſed & apud Eraſiſtratum ait Rhinocoluros, hoc eſt qui mutilatis naribus eſt.
συπῆρεία χαλκίτις. Quã ſimpliciter uocamus chalcitim, uulgo uitriolum uocatur.
συγκομῶσι. Sordidi, quod omnes ſimul farinæ colliguntur, & non ſecernuntur.
σύκα. Tumores carnoſi in partibus palpebrarum facti.
σύκιον. Ficorum aridarum decoctum.
συγλᾶς. In primo De morbis mulierum, & fomentum ficus à radice, æque atque συκέας, hoc eſt mori, quod alibi tanquam exponens ait mori radicis.
συλλοχίας. Cõgregationes, translatio à congregatis in exercitibus.
σωάγμα. Vel humor quidam concretus, uel internus tumor, uel hypoſtaſis, uel callus, & melius in ſexto De morbis popularibus dicit.
σωαειδμᾶτ. Coaptatur.
σωδεσις. Significatur aliquando & tanquam deſitas & aſtrictio.
σωδιαλνετ. Conduplicatur.
σωεκχυμᾶν. Cõmiſcere & cõtẽperare ſanis ſuccis
σωερφὲ. Velut concluſione.
σωκρεφὲς. Obtectum, adumbratum,
σωφερφόμενα. Coaptata, ut in lib. De curãdis luxa
σωλωμμένα. Coniuncta, uel coeuntia. (tis.
συεμᾶα. Moderate eorum quę in uentre ſunt, purgatio.
σύσαθμον. Par pondere.
συσροφὰς. Tubera, duricias.
σφαδλζῇ. Aegre fert.
σφακελὸς. Corruptio omnis quocunq; fiat modo, ſcis autem & de hoc à nobis pluribus demõſtratum eſſe.
σφακφ. In adiunctis libro De uulneribus capitis, dolens caput autem & ſideratus ſi fuerit, cepæ contrarium, in plurimis aũt manifeſte σφακελφὸς ſcribitur.

σφαδνόνλω

σφυρηλατέω. In libro De articulis à funda lapides iaciente appellatum ad reſtitutionẽ membri utile, in libro autem De ſterilibus uocatum cuſtodem. ſignificat autem & muliebre pedum tegumentum, & quæcunq; huic ſimilia.

σφυρωλάται. Caprarum & ouium excrementa.

σχάσαι. tria ſignificat, laniare, excernere, relaxare.

χενδιωλάια. Anchuſam, herbæ genus, dicitur enim & ſic.

χίσις. Compreſſione in cõtinendo, & detentione, & alligatione, & preſſione. cum autem dixerit, differt quidem aliquid & χίσις corporis, tanq; habitum ſignificat.

χιτωνιλλήσις. Figura calami, ſic enim uideẽ calamus dictus eſſe ab eo, quod ſcinditur.

χίνου. Non ſolum frutícoſam ſtirpem, ſed etiã ſpeB ciem quandam ſcyllæ, uel potius omnis ſcyllæ bulbum.

χοῖνου ἀλιόσμου. Iuncum odoratum.

Τ Αμὸς. Coagulum.

τέγγε. Humectare.

τελεῖν. Cõſumere, ut in lib. De affectionib. dicit.

τέλος. Finem & ultimum.

τερμινθοι. Terminthi arboris fructui ſimiles in cute præter naturam conſiſtentes tumores.

τερθρον. Proprie quidem ſic nominatur ſummitas antẽnæ, & τέλειοι ipſi rudentes inde in ſummũ uelum peruenientes. Hippocrates autem in ſecundo De morbis mulierum, quum hic inquit, τέρθρου fuerit morbi, eque ut ſi diceret, ſummũ & ſupremum & curationis maxime egens.

τετράσωνται. Dilatata fuerunt, τρησὸς enim omne dilatatum eſt.

τεθάγωνα βέλη. Sagittæ quatuor habẽtes cuſpides.

τεθαμμένω † τεθαγώνω. Quidam exponũt, inuentis in ſtibio cruſtis. Quidam autem ipſum ſtibium.

τετραμμένε. Tremit.

τετρομος. Tremor cum frigore.

τέως. Donec, & tunc, & prius.

τηλεφιον. Genus herbę, quod ſemperuiuum agreſte & portulacam agreſtem uocant, Romani autem Ilecebram.

τιλὼν γὰρ ἁλδύρῳ, βοτάνην ἐσφέουσι. In farina herbã ſorbent, Mercurialem herbam uſus eſt dicere: quoniam & alibi ait, Sorbiturum autem mercurialem.

τμεῖον. Inciſor, ſic uocatur ferreum inſtrumentum bilabrum, quo fabri ferrarij & ad alia multa & ad tollendos & cõmouendos clauos utuntur.

τοξεύματα. Sagittæ.

τορνεύματα. Ramenta.

τροφὴς. Bene nutritus, pinguis.

τροφιῶδες. Habens illata quædam infixa, à τρέφω, quod eſt infigi.

τροχοί. Curſus.

τρυχνοῦν. Domare, attenuare.

τρώσσειν. Vulnerare, ſecare uenam, ut in ſecũdo De morbis mulierum.

τρωθεῖσα. Læſa, male affecta, & τρῶμα, læſio.

τρώσκειν. Parere abortum.

τωκτὸν. Crudis deuoratis, uel immaturis.

τύρσιν. Turrim & præcipue quæ eſt in muris.

τυφώδης. Qui mente alienatus eſt, cerítus.

τυφωμανίη. Miſtus ex phrenitide & lethargo mor-
bus.

Υβοί. Gibboſi, & ὕβωμα, gibboſitas.

ὑδατανάσπισιν. Hydrope laborantibus in aquam mutantibus ſanguinem, & aquoſa tollentibus purgantibus ue.

ὑδατόχλοα. Vt ſi aquiuiridia dixiſſet.

ὑδατώδεας. Hydropicos.

ὕδριον. Parua ſitula, diminutiue.

ὕδρωψ. Dioſcorides in ſecundo De morbis popularibus, cum accẽtu in ultima ſyllaba legit, & ſignificari ait hydropoide, hoc eſt ſpeciem hydropis præ ſe ferentem.

ὑπαλοπέρου. Fruſtulũ, quo aliquis ſublinere poſſet oculos.

ὑπαλοπτον. Medicamentum quod illini poteſt.

ὑπεζύγωτ. Subiectum eſt.

ὑπαλλάθεωσιν. In ſe ſubuoluantur.

ὑπερινός. Vltra modũ uacuatus homo, & ipſa ultra modũ uacuatio. ſic igitur exponent quidam & ultra modum uacuatur, uel attenuatur. uidetur autem longum ſpirans & breue ſpirans dupliciter ſic dici. *

ὑπερτένει. Vltra modum extenditur.

ὑπερυδρον. Valde plenum infuſa aqua.

ὑπερχολήσ. Multa repletione bilis.

ὑπεψύχθη. Mediocriter remiſſus ẽ à calore febrili.

ὑπνῶσαι. Somnolenter habens, ſomno ſopita.

ὑπολέβει. Deſtillat, defluit.

C ὕπομβρον. Subhumidum, ſubpingue.

ὑπομύρεται. Valde olentia, & digna quæ omes abominentur.

ὑπονηχαμένη. Quæ ſubnatauit, quæ ſubiuit.

ὑποξέρε. Subcaua, humiliora.

ὑποξυρῶ. Aduncus naſum, quia humiliora ſunt quæ circumcirca ſunt, q̃ ipſa ſublimitas.

ὑποξύρες. Humiliores, contractos, dictum eſt autem de uentribus in maiori de prædictione.

ὑπόσφαγμα. Totius atramenti ſepiæ tanquã ſubſidens fæx.

ὑποστροφή. Non ſolũ reuerſio, ſed & uiciſſim mutatio, ut cum dixerit, laſciuiens in mutatione per uicem.

ὑποψεφαρὰ. Caliginoſa, ſubobſcura.

D ὑποψαφαρὰ. Aſperiora, nam ψαφαρὸν, hoc eſt cano ſitu obductum ineſt in nomine.

ὑπωμίη. Subiectum ſic dici poſſet uel inhumerali uel humero.

ὑφύδρους. Aqua inter cutem laborantes.

Φ Αγεδαίνη. Vlcere exedenti.

φαίνηται. Significat & trãſparens in igne fiat, ut in ſecundo De morbis mulierum.

φαλαρὸν. Rotunda cum leuitate.

φαρκιδῶδες. Rugoſum.

φάσγανα. Proprie quidẽ ab igne in cruríb. exorientes circuli rubri, abuſiue autẽ & reliqui circuli.

φθίνῃ. Exeſt, conſumit.

φήρια. Oblongis ſub auribus glanduloſæ eminentiæ, quales & Satyri habent. Quidam aũt, & φῆγος & θῆγος uocãtur, ut ſit tanq; ferine dictum.

φθίνῃ

φθίνει. Significat, colliquefit, attenuatur, minuitur, non nutritur. A
φθίδες. Rotulas.
φιλόλαμπες. Splendens ob humiditatem.
φιλόλιθος. Genus fici.
* φλεπτάζουσι. Quam & lappam in lente naſcẽtem uocant.
* φλίσπυ. Idem & hoc uidetur eſſe quod Aparine, & philetærium, id eſt lappa.
φλαδάσπυ. Obſcure & indiſtincte loquũtur, factũ eſt nomen.
φλεβοτόμαν. Non ſolum conſuetæ ſectionis uenæ hoc eſt, ſed & aliam quomodocunq; diſtinctam à uenis euacuationẽ ſanguinis ſignificat, et φλεβοτομῆσαι hoc eſt phlebotomari ſimiliter.
φλέγμα. Non ſolum humorem hunc album & frigidum, ſed & inflammationem ſignificat. B
φλεγυζόν. Ignitum & tanquam ardens.
φλεδονώδεα. Nugacem. φλεδόνος enim nugæ.
φλέον. Verbaſco ſimilis quædam eſt hęc & papyracea ſtirps, quæ texta ponit in olearijs fictilibus.
φλιδνόσπε. Nugans.
φλιδαφώδεις. Nugaces.
φλίνες. Ligna recta è regione fixa, ut & neruorum paraſtatas.
φλογεαί. Rubræ.
φλογιᾷ uel φλογᾶτ. Ignitur cum rubore.
φλοδίᾳ. Humectatur, putreſcit.
φλυδαλόεν. Humidam.
φλύει. Humectatur.
φλυζόσαν. Scaturientibus. C
φλυζάκια. Puſtulæ genus quoddam.
φλύσις. Eruptionis puſtularũ, in ſuperabundantia exiſtentis in corpore humidi.
φοινικίσις. A colore ſic dictam eſſe elephantiaſin ſuſpicari utiq; poſſet aliquis.
φοινικιᾷ. Morbus in Phœnice & in alijs orientalibus partibus abundans, ſignificari autem & hic uidetur elephantiaſis.
φολικώδεα. Tanquam folliculoſa & laxa.
φονᾷ. Necare cupit.
φορέᾳ. Pellis.
φόρος. Facilis captu.
φορύξαντες. Cum miſcuiſſent.
φύλλα. Hortẽſia & herbacea uiridia odoramenta.
φύλλια. Odoramenta hortenſia, quæ ementib. olera addunt, ut coriandrũ, menta, ruta, apium. D
φύλλια. Silphij ſemen, eo quod latum eſt, in ſecundo De morbis mulierũ, addit aũt & ipſe in oratione aliquando quidem Libycum, aliquando Aethiopicum.
φύσαξα. † φύσηχα. Caulium exortus qui uocatur, & maxime concauus.
φυτάνα. Serendi tempus.
φυτοτροφίαν. Quæ in terrã ſeruntur, pãgunturue lignorum.
φωϊδες. Ab igne in cruribus exurgentes circuli rubri, de quibus dictum eſt.
φωνὴ πολυπνοϊκή. Vox aſpera.

Χαλκίτις συμφυές. Aeque ualẽs, ut chalcitis.
χειραδοφωθέωσι. Bifidum habuerint.
χειρωκτῶσι. Exacerbato ob characterem.
χόσκων. In diuerſum trahens Dioſcorides legit, & ait ſic dici uuluas ex eo quod aperiuntur.
χιμῶν. Frigus, gelu, rigor.
χιμώσπε. Infrigidata, gelu correpta.
χελίσκιον. Aridũ, diminutiue dictũ eſt, χελίσκιον parua tuſſicula, arida aũt eſt, cum nihil humoris qui excreetur in os accedit.
χειραδίως. Confertim. Factum eſt aũt à torrente.
χέας. Qui effudit.
χηλῶν. Specillũ bifidũ in ſũmo diſſectũ, ut forfex.
χήλωμα. Bifidam cauitatẽ ſagittæ, qua parte in ſagittando ſagittam neruo applicant.
χήμῶν λειραμάδια. Cauatiorẽ cõcham & maiorem.
χλοηρῖσι λαχάνοις. Hortenſibus odoramentis.
χλοιῶσπα. Vt ſi uireſcunt dixiſſet.
χλοῦς. Viriditas.
χλοώδες. Virens.
χλώρασμα. Viriditas clare fulgens & ad aqueũ cõlorem declinans.
χολίου. Bilis eductiuum.
χυτλάζηπα. Vt ſi mundetur dixiſſet.
χυβιδίεαν. Ollam.
χυτρίδιον. Ollam.
χύτρινον. Ollam.
χολόσδην. Mutilum aliquo articulo faceret.

Ψαγδας. Genus quoddam unguenti.
ψαίδειν. Innatare, attingere.
ψεσμίμαζαν. In melle & oleo ſubactã, quoniã & liba ſic madefiunt.
ψαφαρόν. Fragilem.
ψέφαρα. Tenebroſa, nigricantia, ψέφος enim tenebræ.
ψόφος πάσπαπόμενοι. Strepitum facile ſentientes, & timentes, ut ſi formidoloſos dixiſſet.

Ωδᾶ. In malo. Arceſilao autem & malum ſic uidelicet ſine iota ſcribitur, non cum iota, ut id quod ſequitur.
ὠδᾶ. Tumeſcit, manifeſtũ autem eſt cum iota hoc ſcribi, quoniam & οἰδᾶν, hoc eſt tumere.
ὠμάλυσιν. Ex nõ ſiccatis hordeis farinæ craſſiores & farinę tenuiores, nã uelut crudã farinã, ꝓprie aiũt ὠμάλυσιν nominari, magis abuſiue autem omnem aliam farinam.
ὠφελόντων. Curantium, nam & cura ὄφελος
ὤρσυ. Anno.
ὤρωξαν. Impetum fecerunt.
ὠτάλωσις. Non ſolum cicatrices, ſed etiam ulcera.
ὠχετόνπα. Effluxiones & exitus poſſidet.

Tomi ſeptimi finis.

INDEX CHARTARVM

abcdefghiklm. Omnes terniones, præter m quaternionem.

BASILEÆ PER HIERONYMVM Frobenium & Nicolaum Epiſcopium Anno M. D. XLII.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA BIBLIOTECA DE LA FAC. DE MEDICINA

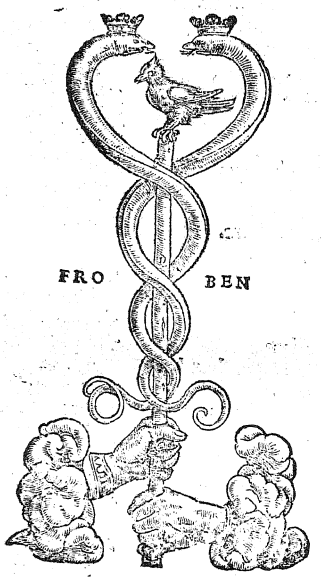
FRO
BEN